

**BASİRET GAZETESİNE GÖRE PRUSYA-FRANSA
SAVAŞI (1870-1871)**

Büşra ERKÜÇÜK ADALAR

Tarih Anabilim Dalı

Doç. Dr. Uğur AKBULUT

Erzurum - 2019

Her hakkı saklıdır.

T.C.
ERZURUMTEKNİKÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

BASİRET GAZETESİNE GÖRE PRUSYA-FRANSA SAVAŞI (1870-1871)

YÜKSEK LİSANS

Büşra ERKÜÇÜK ADALAR

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Uğur AKBULUT

ERZURUM-2019

ONAY

Büşra ERKÜÇÜK ADALAR tarafından hazırlanan *Basiret Gazetesine Göre Prusya- Fransa Savaşı (1870-1871)* adlı bu çalışma 17.07.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Tarih Ana Bilim Dalında **yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı Unvan Ad Soyad:
Dr. Öğr. Üyesi Naim ÜRKMEZ
Üniversite Adı:
Erzurum Teknik Üniversitesi
Danışman Unvan Ad Soyad:
Doç. Dr. Uğur AKBULUT
Üniversite Adı:
Erzurum Teknik Üniversitesi
Jüri Üyesi Unvan Ad Soyad:
Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Yasin
TAŞKESEN LİOĞLU
Üniversite Adı:
Atatürk Üniversitesi

imza

imza

imza

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım. 15.08.2019

Doç. Dr. Yusuf Ziya SÜMBÜLLÜ
Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu ve tezin erişim sürecine ilişkin aşağıdaki beyanımı kabul ediyorum.

Büşra ERKÜÇÜK ADALAR

☐ Tezle ilgili patent başvurusu yapılması / patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle Enstitü Yönetim Kurulunun 15./08/2019 tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

☐ Enstitü Yönetim Kurulunun 15./08/2019 tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

ÖN SÖZ

19. yüzyılda meydana gelen en önemli savaşlardan birisi Prusya ve Fransa arasında yaşanan 1870-1871 Savaşı'dır. Bu savaş Fransa gibi Avrupa'nın en güçlü devletlerinden birinin yenilgisi ve Alman İmparatorluğu'nun kurulmasıyla sonuçlanmış, Avrupa'da tüm güç dengeleri yeniden şekillenmiştir. Bu savaşta Osmanlı Devleti, Fransa tarafını desteklemiş ve savaşı Fransa'nın kazanacağını ummuştur. Osmanlı Devleti'nin aksine bu dönemin en önemli süreli yayınlarından birisi olan Basiret gazetesi ve gazetenin kurucu sahibi Basiretçi Ali Efendi ise Prusya'yı desteklemiştir.

Basiret gazetesi bu savaşa dair birçok yayın yapmıştır. Bu tezin amacı, Basiret gazetesinde savaşla ilgili yapılan haber ve yazılan makalelerin yorumlanması ve gazetenin savaşa bakış açısının değerlendirmesinin yanı sıra ayrıca savaşın dünya siyasi tarihi açısından öneminin değerlendirilmesidir. Yapılan bu çalışma, giriş ve iki bölümden oluşmuştur. Giriş bölümünde Osmanlı basın-yayın hayatı, Basiret gazetesi, Basiretçi Ali Efendi ve savaş sırasında gazetenin tutumunun belirlenmesinde etkili olan Polonyalı Hayrettin ve Mustafa Celalettin Paşa hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde, Prusya'nın birliğini sağlamadan önceki durumu, savaşın nedenleri ve savaşın bölümleri hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde ise savaşın sonuçları ve gazetede savaş daha çok Rusya açısından değerlendirildiği için bu hususta yazılan makaleler ele alınmıştır.

Savaşın başlamasına sebep olan İspanya kraliyet meselesinden itibaren savaşın sonuçlanmasına değin hatta barış antlaşmasından sonra Paris'in durumuna ilişkin gelişmeleri Basiret gazetesi okuyucularına duyurmuştur. Böylece gazetenin 113. sayısından 366. sayısına kadar her gün gazetede savaşla ilgili haberler yer almıştır. Bu çalışmada gazetenin savaşın devam ettiği ve sonuçlandığı tarihler yani 18 Temmuz 1870 ile 10 Mayıs 1871 tarihleri arasında çıkarılan sayılarda yer alan haber ve makalelerin değerlendirilmesi yapılmıştır. 1870 yılındaki haberler daha çok savaşın sebebi, savaşın durumu, Strazburg Kuşatması, Metz Kuşatması, Sedan Muharebesi, Paris'in işgali, Fransız esirleri, Almanya casusları, Alman İmparatoru I. Wilhelm'in savaşla ilgili kraliçeye gönderdiği telgraflar, Fransa İmparatoru Napolyon'un teslim oluşu, Fransa'da cumhuriyetin ilan edilişi, Alsace ve Lorraine'in durumu, barış antlaşmasının şartları ile ilgilidir. 1871'deki haberler ise Almanya askerinin Paris'e girmesi, savaş sonunda Fransa'nın savaş tazminatı ödemesi konusunda anlaşmalar,

Almanların Fransa'dan çekilmesi, Fransız askerlerinin durumu, Fransa'da meydana gelen komünizm hareketleri ile ilgilidir.

Gazetede yazılar yazan Polonyalı Hayreddin, kaleme aldığı makaleleri ve savaşla ilgili dış basında çıkan haberlerle ilgili değerlendirmeleri ile kendisinin ve gazetenin savaşa bakış açısını ortaya koymuştur. Bu makale ve değerlendirmelerden gazetenin çok net bir şekilde Prusya taraftarlığı yapmakta olduğu görülmektedir. Savaşla ilgili gazetenin sahibi olan Basiretçi Ali'nin herhangi bir değerlendirme yazısı ve makalesi yoktur. Bundan dolayı gazetenin tutumunu anlamamız açısından Polonyalı Hayreddin'in makaleleri ve savaşla ilgili haberler önem arz etmektedir. Gazetenin tavrını ortaya koyabilmek için özellikle bu makaleler değerlendirmeye tabi tutulacaktır.

Gazete, o dönem bugünkü gibi savaş meydanına muhabir gönderme imkanına sahip olmadığından özellikle dış basından aldığı haberlere yer vermiştir. Haber kaynağı olarak Meajri Emperyal Kumpanya, Ahbar gazetesi, Correspondence Autrichien, Correspondence de Berlin, Deba, Dürbün, Estandor Ford dö Bosfar, Golo gazetesi, Konstantisyonel gazetesi, La Türki gazetesi, Fransa Resmi Gazetesi (1870-1871), Nord gazetesi, Morning Post gazetesi, Times Gazetesi, Router, Hüwas, Bulya Kumpanyası, Gulul gazetesi, Elcevaib gazetesi, Losvar gazetesi, Germania gazetesi, İmperyal gazetesi, Karva gazetesi, Piy gazetesi, Monitör gazetesi, La Patrie gazetesi, Journal Oficial, Independence Belüj gazetesi, Internationel gazetesi, Kolonya gazetesi, Kurye de Marseille, Kurye de doryan gazetesi, Levant Herald, Levant Times, Liberta, Pall Mall, Press, Zevra gibi gazetelerin haberlerini kullanarak çok çeşitli haber kaynakları sağlamış ve savaşla ilgili her türlü gelişmeyi okuyucusuna aktarmayı başarmıştır.

Bu çalışmamda beni yalnız bırakmayan ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen canım aileme, sevgili eşim Ümit ADALAR'a ve bana değerli vaktini ayırarak her zaman yardımcı olan çok değerli hocam Doç. Dr. Uğur AKBULUT'a teşekkür ederim. Bu çalışmamı şimdi yanımda olmayan ama hep kalbimde yaşayacak olan güzel kalpli kardeşim İrfan ERKÜÇÜK'e ithaf ediyorum.

Büşra ERKÜÇÜK ADALAR

Erzurum-2019

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	
İÇİNDEKİLER	i
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
KISALTMALAR LİSTESİ	v
GİRİŞ.....	1
1. OSMANLI DELETİ'NDE BASIN-YAYIN HAYATI.....	1
2. BASİRET GAZETESİ	5
3. BASİRETÇİ ALİ EFENDİ	13
4. POLONYALI HAYREDDİN EFENDİ VE MUSTAFA CELALEDDİN PAŞA	15

BİRİNCİ BÖLÜM

1. BİRLİĞİN KURULMASINDAN ÖNCE PRUSYA	18
2. PRUSYA-FRANSA SAVAŞININ NEDENLERİ	26
3. 1870-1871 PRUSYA-FRANSA SAVAŞI	40
3.1. Wissembourg Muharebesi.....	46
3.2. Spicheren Muharebesi	47
3.3. Wörth Muharebesi.....	48
3.4. Mars-La-Tour Muharebesi	50
3.5. Gravelotte-St.-Privat Muharebesi.....	51
3.6. Strazburg Kuşatması	57
3.7. Sedan Savaşı ve Metz Kuşatması.....	58
37.1. Fransa'da III. Cumhuriyet'in İlanı.....	65
37.2. Fransa'nın Sedan Yenilgisinden sonra Barış Arayışları	74
3.8.Paris'in İşgali.....	79

İKİNCİ BÖLÜM

1. ATEŞKES ANTLAŞMASI VE FRANKFURT BARIŞI.....	92
2. SAVAŞIN SONUÇLARI.....	95
2.1. Fransa Açısından Savaşın Sonuçları.....	95
2.1.1. Paris Komünü	96

2.2. Almanya Açısından Savaşın Sonuçları.....	107
2.3. Dünya Tarihi Açısından Savaşın Sonuçları.....	113
3. ALMANYA VE RUSYA İLİŞKİSİ ÜZERİNDEN SAVAŞIN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	115
SONUÇ	131
KAYNAKÇA	134
EKLER.....	138
HARİTALAR.....	140
ÖZGEÇMİŞ	147

ÖZET

YÜKSEK LİSANS

BASİRET GAZETESİNE GÖRE PRUSYA-FRANSA SAVAŞI (1870-1871)

Büşra ERKÜÇÜK ADALAR

Tez Danışmanı: Uğur AKBULUT

2019, (147) sayfa

Jüri: Doç. Dr. Uğur AKBULUT (Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi Naim ÜRKMEZ (Üye)

Dr. Öğr. Üyesi M. Yasin TAŞKESENLIOĞLU (Üye)

Fransa-Prusya Savaşı, 19 Temmuz 1870 ile 10 Mayıs 1871 tarihleri arasında Fransa İkinci İmparatorluğu ile Prusya Krallığı arasında yapılmıştır.

Uzun bir kuşatmanın ardından Paris, 28 Ocak 1871 tarihinde Almanlara teslim olmuştur. Söz konusu savaş III. Napolyon'un düşüşüne ve Fransız Üçüncü Cumhuriyeti'nin kurulmasına yol açarak İkinci Fransız İmparatorluğu'nun sonunu getirmiştir. Ayrıca Fransa-Prusya Savaşı, Alman birliğinin kurulmasında en önemli ve son aşamayı oluşturmuştur.

Savaşın yaşandığı dönemde Osmanlı Devleti'nde önemli bir yayın organı olan Basiret gazetesinde savaşla ilgili çok sayıda haber yer almıştır. Gazetenin önemli yazarlarından olan Polonyalı Hayrettin makalelerinde savaşı değerlendirmiştir. Bu haberler ve makalelerde gazete açıkça Prusya taraftarlığı yapmıştır.

Polonyalı Hayrettin, Prusya-Fransa savaşını, Prusya ve Rusya ilişkisi üzerinden değerlendirmiştir. Rusya'nın, Prusya'nın güçlenmesinden rahatsız olduğunu düşünen Hayrettin, Rusya ile Osmanlı Devleti'nin zaten iki düşman olduğunu ve bu nedenle Osmanlı Devleti ile Prusya arasında ittifak olması gerektiğini savunmuştur.

Anahtar Kelimeler: 1870-1871 Fransa-Prusya Savaşı, Fransa, Prusya, Almanya, Alman Birliği, Basiret gazetesi, Basiretçi Ali, Polonyalı Hayrettin.

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

PRUSIAN-FRANCE WAR ACCORDING TO THE BASIRET NEWSPAPER (1870-1871)

Büşra ERKÜÇÜK ADALAR

Advisor: Doç. Dr. Uğur AKBULUT

2019, (147) page

Jury: Assist. Prof. Dr. Uğur AKBULUT (Advisor)

Assist. Prof. Dr. Naim ÜRKMEZ (Member)

Assist. Prof. Dr. M. Yasin Taşkesenlioğlu (Member)

The Franco-Prussian War was fought between 19 July 1870 and 10 May 1871 between the French Empire and the Kingdom of Prussia.

After a long siege, Paris surrendered to the Germans on 28 January 1871. The war in question III. It led to the fall of Napoleon and the establishment of the French Third Republic, which brought the end of the Second French Empire. In addition, the Franco-Prussian War was the most important and last stage of the German unity.

During the period of the war, Basiret, an important publication in the Ottoman Empire, had numerous news about the war. Hayrettin of Poland, one of the important writers of the newspaper, evaluated the war in his articles. In these news and articles the newspaper has clearly been a Prussian supporter.

Polish Hayrettin evaluated the Prussian-French war over the relationship between Prussia and Russia. Hayrettin, who thought that Russia was uncomfortable with the strengthening of Prussia, argued that Russia and the Ottoman Empire were already two enemies and therefore there should be an alliance between the Ottoman Empire and Prussia.

Key words: The France-Prussian War between 1870-1871, France, Prussia, Germany, German Union, Basiret Newspaper, Basiretçi Ali, The Polish Hayrettin.

KISALTMALAR LİSTESİ

TTK: Türk Tarih Kurumu

TDV: Türkiye Diyanet Vakfı

DİA: Diyanet İslam Ansiklopedisi

Yay: Yayınları

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

Haz: Hazırlayan

Bkz: Bakınız

s: Sayfa

S. Sayı

C: Cilt

GİRİŞ

1. Osmanlı Devleti'nde Basın Yayın Hayatı

Gazete, günlük olarak okuyucuyu siyasi, iktisadi ve toplumsal konularda bilgilendirmek amacıyla çıkarılan süreli yayındır. Toplumun aydınlatılmasında, kültür seviyesinin belirlenmesinde ve modernleşmede önemli bir kıstastır.

Osmanlı Devleti'nde gazete ve dergi yayınlarının başlaması ve gelişmesi çeşitli aşamalardan ve zor süreçlerden geçerek bugünkü Türk basınının temellerinin atılmasını sağlamıştır. Gazetenin çıkarılabilmesinde önemli bir araç olan matbaanın Osmanlı Devleti'nde geç kullanılmasından dolayı Osmanlı toplumu gazete ile Avrupa toplumlarından daha geç tanışmıştır. Osmanlı'da yaşayan Rum, Ermeni, Yahudi gibi topluluklar Avrupa devletleri ile daha kolay iletişime geçebildiklerinden matbaayı Türklerden daha önce kullanmaya başlamışlardı. Müslüman ahali ise matbaa ile ancak 1727 yılında tanışabilmiştir. Matbaanın kullanılmaya başlanmasından sonra basın yayın hayatında ağır da olsa bir ilerleme kaydedilmiştir.¹

Osmanlı Devleti, Fransız İhtilali'nden sonra gazete ile tanışmıştır. Çünkü Fransızlar ihtilal fikirlerini duyurmak için hemen hemen dünyanın her yerinde neşriyat çalışması yapmaya başlamıştır. Aynı durum Osmanlı ülkesinde de yaşanmıştır. Osmanlı topraklarında çıkarılan Fransız gazetelerini iki grupta toplayabiliriz. Birinci grup ihtilalden sonra Fransa sefarethanesi tarafından İstanbul'da çıkarılan gazeteler, ikinci grup ise 1820'lerde İzmir'de Fransız tüccarlarının çıkardığı gazetelerdir. Ama bu yayınları, dilleri Fransızca ve hedef kitlesi Fransızlar olduğu için Türk basın tarihi içerisinde değerlendirmek doğru olmaz.²

Fransa Sefarethanesi 1795'te Osmanlı hükümetinden gazete çıkarma izni almış ve 1795'te "Des Nouvelles" (Haber Bülteni) isimli gazeteyi çıkarmıştır. Hemen ardından "Gazette Française de Constantinople" (İstanbul Fransız Gazetesi) ve 1797'de "Mercure Oriental" (Doğu Merkürü) adlı gazete yayınlanmıştır.

¹ Orlin Sabev, **İbrahim Müteferrika ya da İlk Osmanlı Matbaa Serüveni**, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2016, s. 48-52.

² Uğur Akbulut, "Osmanlı Basın Tarihi Üzerine Bir Katkı: Gazetelerin Yayınlanma Amaçları Üzerine", **Turkish Studies**, 7-/4, 2013, s. 34.

Bir diğerk Fransızca yayın grubu İzmir’de görölmektedir. Bunlardan en önemlis A. Blacque tarafından çıkarılan “Spektateur Oriental” (Doğru Seyircisi) isimli gazetedir.³ Gazete 1825’ten itibaren haftalık olarak çıkarılmaktadır.

Blacque, Sultan II. Mahmud’un himayesine girmiştir. Çünkü çıkardığı gazete ile Osmanlı’yı Fransa, İngiltere, Rusya gibi Avrupa devletlerine karşı savunmuştur. Ayrıca Sultan II. Mahmud, bu gazetenin halk üzerinde ve dış devletlere karşı Osmanlı lehinde yaptığı haberlerin ne kadar etkili olduğunu fark etmiştir. 1833’te Blacque’yi İstanbul’a davet ederek bir gazete çıkarmasını istemiştir. Blacque de “Moniteur Ottomon” adıyla Takvim-i Vekayi’nin Fransızca nüshasını çıkarmıştır.⁴

Osmanlı Devleti sınırları içerisinde Türkçe yayın yapan ilk gazete “Vekayi-i Mısriyye” dir. Gazete yarı Arapça yarı Türkçe çıkarılmıştır. Bu gazete Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa tarafından yaptığı ıslahatları halka duyurmak ve Avrupa devletlerinin desteğini sağlamak amacıyla çıkarılmıştır.⁵

Sultan II. Mahmud, gazetenin ne kadar etkili bir yayın organı olduğunu anlayınca matbaa kurulması emrini vermiş ve Vakanüvis Esad Efendi’nin çalışmalarıyla Osmanlı Devleti’nin ilk resmî gazetesi olan ve bugünkü Resmî Gazete’nin de temelini oluşturan Takvim-i Vekayi 1831’de çıkarılmaya başlanmıştır. Gazetenin çıkarılma işlemleriyle Sultan II. Mahmud bizzat ilgilenmiş ve gazetenin ismini bizzat kendisi koymuştur.⁶

Takvim-i Vekayi’nin çıkarılmasındaki neden gazetenin birinci sayısında şöyle dile getirilmiştir:

Eskiden vakanüvis denen tarih yazarları, yaşadıkları dönemin önemli olaylarını yazarlardı. Ancak yazılanlar 20-30 yıl sonra bastırıldığından halk gerçekleri zamanında öğrenemezdi. Çoğu kez olaylar yanlış yorumlanırdı. İşte bu gibi sorunları ortadan kaldırmak ve iç ve dış olayları halka zamanında duyurabilmek için Takvim-i Vekayi çıkarılmıştır.

Osmanlı Devleti çok farklı milletlerden oluştuğu için gazete sadece Türkçe değil aynı zamanda Rumca, Ermenice, Arapça, Farsça, Fransızca gibi dillerde de çıkarılmıştır.

³ Osman Durmaz, **Tanzimat Dönemi İstanbul Gazetelerinden Basiret Gazetesi 1875 (Değerlendirme-Dizin)**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırklareli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırklareli, 2018, s. 3.

⁴ M. Nuri İnüğü, **Basın ve Yayın Tarihi**, Çağlayan Yayınevi, İstanbul, 2005, s. 165.

⁵ Akbulut, “Osmanlı Basın Tarihi Üzerine Bir Katkı: Gazetelerin Yayımlanma Amaçları Üzerine”, s. 37.

⁶ Nesimi Yazıcı, “Takvim-i Vekayi”, DİA, C. 39, TDV Yayınları, İstanbul, 2010, s. 490-492.

İlk önce 5 bin nüsha olarak basılan Takvim-i Vekayi devlet büyüklerine, ulemaya, taşra ileri gelenlerine ve elçiliklere dağıtılmıştır.⁷

Takvim-i Vekayi'den sonra Morning Herald gazetesinin İstanbul muhabirliğini yapan William Churchill tarafından “Ceride-i Havadis” adıyla 31 Temmuz 1840'ta ikinci gazete çıkarılmıştır. Gazete önce tamamen Churchill'in kendi imkânlarıyla kurulmuş fakat sonraları içine düştüğü maddi sıkıntılardan kurtulmak için devletten yardım almıştır. Bundan dolayı kurulduktan kısa süre sonra yarı resmî gazete vasfını almıştır.

Ceride-i Havadis'in okuyucu tarafından çok fazla ilgi çektiğini söylenemez. Ancak Kırım Savaşı sırasında cepheye muhabir gönderip savaş haberlerini günlük olarak yayımladığı zaman okuyucu tarafından sıkı şekilde takip edilmiştir.⁸ Ekonomik olarak sıkıntı yaşayan gazete William Churchill'in ölümünden sonra oğlu tarafından 1864'te kapatılmıştır. Yayın hayatı boyunca toplam 1212 sayı çıkarılmıştır.

Gazeteler her türlü fikrin özgürce sunulduğu, gerektiğinde hükümetin de eleştirilebildiği yayın organıdır. Ancak Takvim-i Vekayi sadece resmî haberleri halka duyurabilmiştir. Ceride-i Havadis de yarı özel bir gazete olduğu için tamamen özgür bir yapıya sahip olamamıştır. Osmanlı'da bu boşluk ilk gazeteden tam olarak 30 yıl sonra çıkarılan ilk özel gazete ile giderilmiştir. Söz konusu gazeteyi Agâh Efendi 22 Ekim 1860'ta Tercüman-ı Ahval ismiyle çıkarmıştır.

Bu gazeteyi gerçek anlamda Türk basın tarihinin başlangıcı olarak kabul edebiliriz. Çünkü ilk kez bir Türk tarafından tamamen kendi teşebbüsleriyle çıkarılan ilk özel gazetedir. Gazetenin diğer bir önemi ise Osmanlı'da fikir gazeteciliğinin başlangıcı olarak kabul edilmesidir. Agâh Efendi'ye gazeteyi çıkarmak için Şinasi yardım etmiştir.

Gazetenin mukaddimesi Şinasi tarafından yazılmış ve yazının sonuna imza konmuştur. Bu geleneği Şinasi başlatmıştır.⁹ Gazete ilk sayısından itibaren gazeteciliğin en önemli özelliğinin tarafsızlık olduğunu belirtmiş ve haberleri en doğru şekilde okuyucusuna aktarmaya özen göstermiştir.

⁷ Emrullah Küçükyılmaz, **Tanzimat Dönemi İstanbul Gazetelerinden Basiret Gazetesi (1871) (Değerlendirme-Dizin)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırklareli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırklareli, 2015, s.1-2.

⁸ Akbulut, “Osmanlı Basın Tarihi Üzerine Bir Katkı: Gazetelerin Yayınlanma Amaçları Üzerine”, s.38.

⁹ Akbulut, “Osmanlı Basın Tarihi Üzerine Bir Katkı: Gazetelerin Yayınlanma Amaçları Üzerine”, s.38.

Şinasi “Şair Evlenmesi” isimli eserini gazete sayesinde okuyucu ile buluşturmuş ve bu sayede hem okuyucu sayısını artırmak istemiş hem de tefrika geleneğini başlatmıştır. 6 yıllık yayın hayatında, 11 Mart 1866’da kapatılınca kadar toplamda 792 sayı yayımlanmıştır.¹⁰

Şinasi, Tercüman-ı Ahval ’den ayrıldıktan sonra gerekli izinleri alıp matbaayı da temin ettikten sonra 28 Haziran 1862’de Tasvir-i Efkâr’ı çıkarmaya başlamıştır. Şinasi, bu gazetenin çıkış sebebini mukaddimesinde şöyle belirtmiştir: “Gazetenin amacı, halka haber ulaştırmak halkın kendi çıkar ve yararlarını düşünerek kendi sorunlarını düşünme ve onları çözme işlevini kazandırmaktır.”¹¹

Tasvir-i Efkâr, Sultan Abdülaziz tarafından çok beğenilince 500 altın verilmiştir. Şinasi’den sonra gazetenin idaresine Namık Kemal geçmiştir Namık Kemal’in yurtdışına kaçmasıyla son sayısı olan 830. nüshasına kadar gazetenin idaresinde Recaizade Mahmut Ekrem kalmıştır.¹²

1 Ocak 1867’de yayın hayatına başlayan Muhbir de dönemin önemli gazetelerindendir. Gazetenin mukaddimesini imzasız olarak yazan Ali Suavi, Muhbir’i devrimci ruh ve batılı düşünceye sahip bir gazete olarak tanımlamıştır.¹³

Merkezde bu şekilde gelişen gazetecilik taşrada da etkisini göstermeye başlamış ve vilayet gazeteleri çıkarılmıştır. Fakat bu gazetelerin çok başarılı oldukları söylenemez.

Osmanlı basın yayın organları ile çok geç tanıştığı için bu alanla ilgili hukukî düzenlemeler de çok sonraları yapılmıştır. Basın faaliyetlerinin başlaması ve herhangi bir kural olmadan gazetelere sansür uygulanması, cezalar verilmesi ve kapatılması bu alanda bazı hukukî düzenlemeler yapılması zarureti ortaya çıkarmıştır. Bu konudaki ilk düzenleme Tanzimat Dönemi’nde “Matbaalar Nizamnamesi” ile başlamıştır. Gazete ve dergi sayısının artmasıyla beraber 1864’te “Matbuat Nizamnamesi” isminde bir basın tüzüğü hazırlanmıştır. Gazetelerin siyasî hayata etkilerinin artması ve bu yönde halkı da etkilemeye başlamalarıyla beraber 1867’de “Ali Kararname” isminde yeni bir düzenleme daha yapılmıştır.¹⁴

¹⁰ Emrullah Küçükyılmaz, **Tanzimat Dönemi İstanbul Gazetelerinden Basiret Gazetesi (1871) (Değerlendirme-Dizin)**, s.8.

¹¹ Kenan Demir, “Osmanlı’da Basının Doğuşu ve Gazeteler”, **Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 5, Nisan 2014, s.71.

¹² Küçükyılmaz, **Tanzimat Dönemi İstanbul Gazetelerinden Basiret Gazetesi (1871) (Değerlendirme-Dizin)**, s.10.

¹³ Akbulut, “Osmanlı Basın Tarihi Üzerine Bir Katkı: Gazetelerin Yayımlanma Amaçları Üzerine”, s. 39.

¹⁴ Osman Durmaz, **Tanzimat Dönemi İstanbul Gazetelerinden Basiret Gazetesi 1875 (Değerlendirme-Dizin)**, s. 33.

Tanzimat Dönemi, Osmanlı Devleti'nde basın yayın alanında birçok yeniliğin yaşandığı dönem olmuştur. İlk mizah dergisi, ilk resimli dergi, ilk kadın gazetesi, ilk resimli gazete, ilk çocuk gazetesi, ilk tiyatro gazetesi bu dönemde çıkmaya başlamıştır. Baskı ve teknik alanında da lüks baskı ve rotatif tekniğiyle baskı bu dönemde kullanılmaya başlanmıştır. Yine bu dönem gazetecilik, devlet memurluğu dışında ayrı bir meslek olma vasfı kazanmıştır.¹⁵

Basiret gazetesinin çıkarılmasına kadar Osmanlı da basın yayın alanında yaşanan gelişmeler kısaca bu şekildedir.

2. Basiret Gazetesi

Basiret gazetesi, Basiretçi Ali Efendi tarafından, 23 Ocak 1870'de çıkarılmaya başlanmıştır. 1878'de kapatılan ve daha sonra 1908'de tekrar çıkarılmaya başlanan Basiret, döneminin en önemli basın yayın organlarından birisidir.

Ali Efendi gazete çıkarmak için ilk önce 1867 yılında Hariciye Nezaretine dilekçe ile başvurmuştur. Fakat bu başvurusu o sırada Girit sorunu ileri sürülerek kabul edilmemiştir. Çünkü gazete kurmak için Ali Efendi'ye izin verilirse Rumlar da gazete kurmak için izin isteyecek ve izin verilmediği takdirde bu durum bahane edilerek sorun çıkarılacaktır. Kendisine bu sorun çözüldükten sonra tekrar başvurması söylenmiştir. Basiretçi Ali Efendi de Girit sorunu çözüldükten sonra 1870 yılında tekrar Hariciye Nezaretine giderek gazete kurmak istediğini belirtmiştir. Bu defa kendisine gerekli izin ve o dönemde gelenek olarak gazete kuranlara verilen 300 altın lira verilmiştir.¹⁶

Bu anekdotu Ali Efendi yazdığı “İstanbul'da Yarım Asırlık Vekay-i Mühimme” isimli eserinde şöyle anlatmıştır:

1283 senesinde ulum-ı maarif politikasından bahsetmek üzere Basiret namıyla yevmi bir gazetenin neşri için Hariciye Nazırı Fuat Paşa'ya takdim olunmak üzere nezaret müsteşarı Said Efendi'ye dilekçemi verdim. Said Efendi Nazır Paşa'nın odasına girip biraz sonra çıktığında, işbu arz-ı halin şimdilik hıfzı işareti yazılmıştı. “Acaba bunu sebebi nedir?” diye sorduğumda “Şimdi

¹⁵ Edip Gül, **Basiret Gazetesi'nde Mısır Meselesi**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van, 2011, s. 2

¹⁶ Küçükıylmaz, **Tanzimat Dönemi İstanbul Gazetelerinden Basiret Gazetesi (1871) (Değerlendirme-Dizin)**, s. 5.

Girit'te karışıklık var. Sana müsaade edilmiş olsa bazı Rumlar da gazete imtiyazı istiyorlar onlara da vermek lazım. Evraktan numarasını alınızda bu karışıklık sona erince tekrar müracaat ediniz o vakit müsaade olunacaktır” diye cevap verdiler. İki sene bekledim bilinen karışıklığın sona erdiğini görünce hemen müsteşar Said Paşa'nın yanına gittim. Nazır Paşa'ya bildirildiğinde Nazır Paşa bizi huzuruna istemiş huzuruna çıktım. Matbuat Müdürü Macit Bey'i çağırttılar. “Şimdi ruhsatnamesini yazıp getiriniz” emrini verdiler. Yarım saat sonra ruhsatname yazıldı Nazır Paşa'ya takdim olundu. Muhasebeci ile gittik “Nazır Paşa hazretleri size 300 lira verilmesini emrettiler” deyip meblağı elime teslim etti. O vakitler matbaa bulmak çok zor olduğundan Vezir Hanı'nda Tatyos'un kırık dökük bir makinesine müracaat ettim. Pazarlığı kesip nüshası 20 paraya olmak üzere küçük nüshada Basiret'in neşrine başladım.¹⁷

Basiret gazetesinin çıkarıldığı dönem Osmanlı Devleti içerde ve dışarda birçok sorun ile karşı karşıya idi. Ülke içinde milliyetçilik düşüncesinin etkisiyle Osmanlı Devleti'ne bağlı olarak yaşayan milletler bağımsızlık için isyan çıkarıyordu. Dışarda ise devlet başka devletlere karşı varlığını tek başına koruyamadığından denge politikası uygulamaktaydı.

Basiret kelimesi sözlük anlamı olarak “önden görüş, sezîş” demektir.¹⁸ Gazete bir makalesinde ise kendini şöyle tanımlamıştır: ”Basiret, bir ilahi nurdur ki insana verilmiş olan hidayet ışığı insanın yaşamı boyunca tutacağı yolu aydınlatır. İnsan bu hayat ışığı sayesinde mutlu bir hayat sürer. Basiret insana Rabbinin verdiği bir ihsandır.”¹⁹

Gazetenin ilk sayfasında büyük harflerle gazetenin ismi yazılıdır, onun üstünde sayı numarası ve haftanın hangi günü olduğu yazılıdır. Gazetenin üst sağ köşesinde kamerî tarih, sol üst köşesinde şemsî tarih ve bu tarihin altında gazetenin idare hanesi ile nüshasının kaç para olduğu yazılıdır.

Gazetenin ilk sayfasında “Menafi-i Vataniye ve Havadis-i Umumiye'ye Dair Millet Gazetesidir.” ifadesi yer alır. Bu ifade ile Osmanlı'da ilk kez bir gazete isminde “millet” ibaresi yer almıştır.²⁰

¹⁷ Basiretçi Ali Efendi, **İstanbul'da Yarım Asırlık Vekay- i Mühimme**, haz. Nuri Sağlam, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1997, s.69-70.

¹⁸ Ferit Devellioğlu, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**, 26.Baskı, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 2010, s.81.

¹⁹ Yerlikaya, **XIX. Yüzyıl Siyasi Hayatında Basiret Gazetesi**, s.20.

²⁰ Durmaz, **Tanzimat Dönemi İstanbul Gazetelerinden Basiret Gazetesi 1875 (Değerlendirme- Dizin)**, s.8.

Gazete ilk zamanlar Cuma ve Pazar günleri hariç her gün çıkarılmıştır. Ramazan ve kurban bayramlarında çıkarılmamıştır. Önemli olayların olduğu zamanlarda tatil günleri de çıkarıldığı olmuştur.

Gazetenin ilk sayfasında “Bu gazete Cuma ve Pazar günleri hariç her gün çıkarılacaktır. Dâhili ve harici havadisten bahsedecektir.” ibaresi vardır. Yani haftada beş gün çıkarılacağı belirtilmişse de 788. sayısından itibaren haftada altı gün çıkmaya başlamıştır. 859. sayısından sonra üst başlık haftada her gün çıkar şeklinde değiştirilmiştir.²¹

Gazete ilk olarak iki yaprak, dört sütun olarak çıkmaya başlamıştır. Sonraları sayfa sayısı aynı kalmakla beraber sütun sayısı sürekli artmıştır. 352. sayısından itibaren sütun sayısı üçe çıkmıştır. Gazetenin küçük nüshası 20, büyük nüshası 40 kuruşa satılmıştır. Ayrıca seneliği 150, 6 aylığı 80, 3 aylığı 45 kuruş senelik posta ücreti ise 50 kuruştur.²²

Gazetede yer alan haberler birbirinden küçük yıldız, nokta veya kısa çizgilerle ayrılmıştır. Haber içerisinde hiyerarşik düzene dikkat edilmiştir. Yani önce padişah sonra sadrazam ismini vermiştir. Haber bölümleri dâhili haberler, harici haberler ve savaş telgrafları şeklindedir. Ama savaşın çok şiddetli olduğu dönemlerde dâhili haberler kısmında bile savaş haberlerine yer verilmiştir. Dördüncü sayfada ise reklam ilanlarına yer verilmiştir.²³

Gazetenin gelir kaynakları arasında reklam gelirleri önemli yer tutmuştur. Başlangıçta son sayfanın alt kısmında reklam ilanlarına yer verirken sonradan son sayfa tamamen reklam ilanlarına ayrılmıştır. Bu durum gazetenin okunurluğuna bağlı olarak reklam ilanlarının arttığının göstergesidir. Gazetenin diğer bir gelir kaynağı ise yurtdışından aldığı yardımlardır. Bu yardımlar özellikle Mısır Hıdivliğinden ve Almanya’dan alınmıştır. Bu bakımdan da gazete, Osmanlı basın tarihinde yine bir ilke imza atmıştır. Yani yurtdışından yardım alan ilk Osmanlı gazetesidir.

Basiret gazetesinin ilk nüshası Vezir Hanı’nındaki Tatyos’un matbaasında ilkel yöntemlerle çıkarılmıştır. Birkaç sayı sonra gazetenin basım yeri değiştirilmiş, gazete değişikliğin sebebini haber kaynaklarına uzaklık olarak göstermiştir. Ayrıca gazetenin sağ üst köşesinde “Matbaa ve mahal idaresi Asmaaltındaki Camlı handadır” ibaresi yer almıştır. Diğer değişiklik ise 585. sayısından sonra yapılarak Bahçe kapısındaki Şeyhülislam Han’a

²¹ Gül, **Basiret Gazetesi’nde Mısır Meselesi**, s. 4.

²² Küçüküylmaz, **Tanzimat Dönemi İstanbul Gazetelerinden Basiret Gazetesi (1871) (Değerlendirme-Dizin)**, s. 5.

²³ Yerlikaya, **XIX. Yüzyıl Siyasi Hayatında Basiret Gazetesi**, s.6.

taşınmıştır. 672. sayısından sonra ise gazete kendine özel ve daha büyük bir basımevine taşınmıştır. Bir yıl sonra gazete eski yerinin karşısındaki bir eve taşınmıştır. Bu yer daha büyüktür ve daha modern basım aletleri ile basım yapmaya başlamıştır. Bu yer değişikliğin Ali Efendi'nin Almanya ziyaretinden sonra yaşanması dikkat çekicidir.

Gazetenin yayın kadrosu Mustafa Celalettin Paşa, Ayetullah Bey, Halet Bey, Ahmet Mithat Efendi, Namık Kemal, Ali Suavi ve Hayrettin mahlasıyla makaleler yazan Polonyalı göçmen Karsk, Esat Efendi gibi dönemin önemli isimlerinden oluşmuştur.²⁴

Basiret gazetesi, Meajri Emperyal Kumpanya, Ahbar gazetesi, Correspondence Autrichien, Correspondence de Berlin, Deba, Dürbün, Estandor Ford dö Bosfar ,Golo gazetesi, Konstantisyonel gazetesi, La Türki gazetesi, Fransa Resmi Gazetesi (1870-1871), Nord gazetesi, Morning Post gazetesi, Times Gazetesi, Router, Hüwas, Bulya Kumpanyası, Gulul gazetesi, Elcevaib gazetesi, Losvar gazetesi, Germania gazetesi, İmperyal gazetsi, Karva gazetesi, Piy gazetesi, Monitör gazetesi, La Patrie gazetesi, Journal Oficial, Independence Belüj gazeteri, Internationel gazetesi, Kolonya gazetesi, Kurye de Marseille, Kurye de doryan gazetesi, Levant Herald, Levant Times, Liberta, Pall Mall, Press, Zevra gibi çeşitli gazetelerden alıntılar yapmış, ayrıca Anadolu Router Hawas kumpanyasına abone olarak haber kaynaklarını zenginleştirmiştir. Bu sayede okuyucusuna oldukça geniş bir haber sunma fırsatını elde etmiştir.

Basiret gazetesi, başlangıçta hükümet ile olumlu bir ilişki kurmuş ve bu yönde yayınlar yapmış hatta dönemin diğer gazeteleri tarafından sürekli yarı resmî devlet gazetesi olarak eleştirilere maruz kalmıştır. Sonraları yayın politikasında değişiklikler olmuş ve hükümete karşı mesafeli durmaya başlamıştır. Bundan dolayıdır ki çoğu kez devlet tarafından gazeteye sansür uygulanan gazete, kapatılma cezalarıyla karşı karşıya kalmıştır. Dönemin sadrazamı Mahmut Nedim Paşa 11 Mayıs 1876'da gazeteye matbuat sansürü koymuş ve bu durum gazetenin ilk üç sayfası yazısız son sayfada ise sadece reklamlara yer verilerek protesto edilmiştir.²⁵

Basiretçi Ali Efendi, medeniyetin gelişmesinde karşılıklı görüş alış-verişinin öneminden, medeniyette ileri bir seviyeye gelmenin özgür basın yoluyla olabileceğini ve devletlerin bu yönde çalışmalar yapması gerektiği fikrini savunmuştur. Okuma-yazma bilmenin öneminden

²⁴ Muhammed Akkuş, **Basiret Gazetesi'nde Mısır Meselesi**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırklareli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırklareli, 2014, s.2.

²⁵ İlhan Yerlikaya, "Basiret", DİA, C.5, TDV Yayınları, İstanbul, 1992, s. 103-105.

bahsederek Avrupa’da okuma-yazma bilmeyenlerin çok az olduğu ve bu yüzden gazeteciliğın Osmanlı’ya göre Avrupa’da çok daha ileri seviyede olduğunu belirtmiştir.²⁶

Ali Efendi, Basiret’in mukaddimesinde gazetenin yayın politikasını; “...Bir milletin hali gazetelerin dilinden anlaşılıp bilineceğinden gazetemizin kullanacağı lisan daima hak ve istilamete makrun ve mutabık olup biz ne azgınlık derecesinde hürriyet ve ne de meskenet mertebesinde esaret mürevviciyiz” şeklinde açıklamıştır.²⁷

Basiret gazetesinde yayın hayatı boyunca çeşitli fikirler tartışılmıştır. İttihat, hürriyet, medeniyet gibi. Gazetenin yazarlarından olan Esat Efendi ve Polonyalı Hayreddin tarafından yazılan “İttihad-ı İşlam” ve “İttihad-ı Osmani” isimli makaleler halk üzerinde tesirli olmuştur. Bu konu hakkında Ali Efendi, yayımlanan makalelerdeki İşlam fikrinin toplumda etkili olmasıyla “*İhya-ı İşlam*” isminde bir cemiyet kurulduğunu belirtmiştir.²⁸

Basiret, yayımlandığı bazı dönemlerde 10.000 nüsha basılıyordu. Takvim-i Vekayi’nin 5.000 nüsha basıldığı düşünölürse Basiret’in bu rakamlara ulaşması gerçek bir başarıdır. Bu durumu şu şekilde yorumlayabiliriz: Osmanlı’da reformlar sadece devlet eliyle kamuoyu desteğı olmadan yapılmamıştır. Ali Efendi Osmanlı toplumunda siyasî bir uyanma olduğunu ifade etmiştir. Örneğın aynı dönemde İstanbul’da Filip E.’nin çıkardığı “Hakayık-i Vekayi” isimli gazete oldukça hükümet yanlısı yayın yapıyor ve bundan dolayı sadrazamdan bol ihsanlara mazhar oluyordu. Bu durumu Ali Efendi şöyle dile getirmiştir: “Sadrazamın ne kadar güçlü olduğunu biliyorum. Fakat ne çare ki kamuoyu günümüzde ondan daha güçlüdür.”²⁹

Basiret gazetesi, gerek Osmanlı Devleti’nde yaşanan Mısır meselesinde gerekse Avrupa’da meydana gelen Prusya-Fransa Savaşında yaptığı yayınlar ile Osmanlı basın hayatında önemli bir yer edinmiştir. Gazete ilk kurulduğı günden beri Mısır’a ayrı bir önem vermiş ve sürekli gazetede Mısır ile ilgili haberler yer almıştır. Yine Mısır meselesinde gazetenin takındığı tavır çok ilginçtir. Gazete, Mısır’a bağımsızlık verilmesi gerektiğı fikrini savunmuştur. Bu yayın politikasından dolayı gazeteye, Mısır Hıdivliğinden sürekli yardımlar

²⁶ Akbulut, “Osmanlı Basın Tarihi Üzerine Bir Katkı: Gazetelerin Yayımlanma Amaçları Üzerine”, s. 50.

²⁷ Ali Kurt, **Basiret Gazetesi’nin Edebiyat ve Kültür Yazılarının Sistemantik İndeksi (1870-1908)**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1999, s.7.

²⁸ **Basiret**, 23 Rebiyülahir 1289, Nr. 797, s.2.

²⁹ Oral Çalışlar, “Basiret Gazetesi Nasıl Yayımlandı?” **İstanbul Şehir Üniversitesi, Taha Toros Arşivi**, Dosya No: 220, Cumhuriyet Gazetesi, 25.01.2004.

yapılmıştır ve bu yardımlar gazetenin hem varlığını sürdürmesinde hem de döneminin diğer gazetelerine göre daha modern basım aletlerine sahip olmasında etkili olmuştur.³⁰

Bu çalışmada gazetenin Fransa-Prusya Savaşı'ndaki yayın politikası değerlendirileceğinden gazetenin bu konudaki tavrı, nasıl ve neden böyle bir tavır takındığı bizim için önemlidir.

Basiret gazetesi yayımlanmaya başladıktan kısa süre sonra XIX. yüzyılın önemli savaşlarından biri olan Prusya-Fransa Savaşı çıkmıştır. Bu dönemde Prusya'nın, Osmanlı Devleti üzerinde henüz bir etkisi yoktur. Bu dönem hükümet, Fransa'nın güçlü olduğunu düşünüyor ve Fransa'nın savaşı kazanacağı zannediliyordu. Devletin aksine gazete ise savaşı Prusya'nın kazanacağını tahmin ediyordu. Bismarck, basının gücünün farkındadır ve savaşta taraf olmayan bir devletin başkentinde çıkan gazetenin tavrını önemsemektedir. Savaşın başladığı günlerde İstanbul'daki Büyükelçiliğine şu emri göndermiştir: *“İstanbul'da Türkçe yayın yapan en saygın gazete hangisi ise her gün hakkımızda yaptığı haberler çevrilerek asıyla beraber tarafıma gönderilsin.”* Bu emirden sonra Almanya Büyükelçisi Basiret'te Almanya hakkında çıkan haberleri Bismarck'a günü gününe göndermeye başlamıştır.

Basiret'in kimin yönlendirmesi ile nasıl Alman taraftarlığı yaptığını Ali Efendi şöyle anlatmıştır:

Prusya-Fransa Savaşı çıktığı zaman bizim yazı kurulumuz Erzurum mektupçuluğunda ölen Suphi Paşazade Ayetullah, Yemen mektupçuluğunda ölen İsmail Efendi, Karadağ savaşında şehit olan Polonez Ferik Celalettin Paşa ve ünlü yazarlardan merhum Halet Efendi'den oluşuyordu. Savaş başladıktan sonra yazı kurulu toplandı. İki devlet birbiriyle muharebeye başladı her gün telgraf geliyor. Ayetullah Bey tarafından gazeteci olarak tarafsız yol tutmak gerek fikri ortaya atıldı. Celalettin Paşa; III. Napolyon'dan gelen telgrafta “askerime İmparator Wilhelm'in sarayında içki içtireceğim, Kraliçe Auguston'un sarayında dans ettireceğim” diyor. Çünkü savaşın ilk günlerinde Fransız ordusundan bir müfreze Prusya sınırını geçip gümrük karakolunu zapt etmiş. Prusya'dan gelen telgrafta “dünkü gün olan çatışmada bizden 300 ölü bir o kadar yaralı verilmişse de Yüce Tanrının yardımıyla galibiyet bize kalmıştır.” Diye doğru söylercesine gerçekçi bir tavır görülüyor. Bu yüzden bizim

³⁰ Durmaz, **Tanzimat Dönemi İstanbul Gazetelerinden Basiret Gazetesi 1875 (Değerlendirme- Dizin)**, s.4.

tutacağımız yol Prusyalılarınki gibi olmalıdır” diye düşüncesini belirtti. Bunun üzerine başyazarımız Ayetullah Bey “pekâlâ ama bugün Napolyon’un ünü ve büyüklüğü dünyanın dört bucağını tutmuştur özellikle padişah ve Bâbîâli Fransız politikasından yanadır sonra başımıza bir felaket gelsin” diye düşüncesini dile getirdiyse de Celalettin Paşa’nın fikri çoğunlukla benimsendi.³¹

Gazete aslında daha savaş başlamadan iki devletin savaş hazırlığı yaptığına dair haberlere yer vermiştir. Mesela 97. sayısında Prusya’nın özel bir vergi koyduğu bu vergi gelirini de askerî harcamalar için kullanacağını yazmıştır.³²

Yine gazete savaştan sonra da birçok haberinde Prusya taraftarlığı yapmaya devam etmiştir. 413 sayılı nüshasında gazetede “*Almanya Tertibat-ı Askeriyesi*” adlı makale Almanya’nın askerî üstünlüğünü ortaya koymuştur.³³

Bu taraflı haberlerin karşılığını Basiret gazetesi çok geçmeden almıştır. Alman büyükelçisi, Ali Efendi’yi çağırarak Bismarck’ın mektubunu kendisine vermiştir. Elçiye yazılan mektupta;

Basiret gazetesi imtiyaz sahibini bulup görüşünüz. Savaş sırasında devletimiz ve milletimiz hakkında yazmış olduğu fıkralardan dolayı bizi minnet altında bırakmış olduğundan tarafımdan Alman milleti adına teşekkürlerimi bildiriniz. Yol giderleri elçilikçe ödenmek üzere Berlin’e kadar zahmete katlanarak kendisiyle görüşünce başkaca sevineceğimi bildiriniz yazılıdır. Mektubu aldıktan sonra Ali Efendi, izin almak için Hariciye Nezaretine gitmiş burada da kendisine yol masraflarını karşılamak için 500 lira verilmiştir.³⁴

Berlin’de yaklaşık bir ay kalan Ali Efendi, geri dönerken tekrar Bismarck ile görüşmüş yine kendisine bir zarf içinde bir miktar para verilmiş ve modern baskı makineleri hediye edilmiştir.³⁵

Ali Efendi, bu konuyu şöyle anlatmıştır:

³¹ Basiretçi Ali Efendi, *İstanbul’da Yarım Asırlık Vekay- Mühimme*, s.70-71.

³² **Basiret**, 13 Rebiyülevvel 1287, Nr. 97.

³³ **Basiret**, “Almanya Tertibat-ı Askeriyesi”, 23 Rebiyülahir 1288, Nr. 413.

³⁴ Yerlikaya, **XIX. Yüzyıl Siyasi Hayatında Basiret Gazetesi**, s. 96.

³⁵ Akbulut, “Osmanlı Basın Tarihi Üzerine Bir Katkı: Gazetelerin Yayınlanma Amaçları Üzerine”, s. 51.

Büyükelçiden davet mektubu aldıktan sonra Sadrazam Ali Paşa'nın Bebek'teki sahilhanelerine gidip durumu arz eyledim. Fevkalade mahzuziyyetle beraber "Millet namına teşekkür ederim zira şimdiye kadar böyle büyük bir zatın İslam gazetecilerinden birisini böyle mahsusen davet etmesi vuku bulmamıştır. Vakit geçirmeyip hemen azimet ediniz bir de alafranga harekette bulunmayıp alaturka bulunursanız daha ziyade memnuniyetlerini kazanmış olursunuz" dedikten sonra huzurundan çıktım. Mustafa Bey beni odasına götürüp "Sadrazam Paşa hazretleri tarafından size muavenet olmak üzere" diyerek elime bir çıkın para verdi.

Basiretçi Ali Efendi, Bismarck ile Berlin'de görüşmesini şu şekilde anlatmaktadır:

Bana eşlik eden yavere; ben, Prens hazretlerini bilmem yanlarında birkaç kişi varsa bana kendilerini takdim ediniz dedim o da kimse yok sadece sizi kabul ediyorlar dedi. Prens, ayakta bulunup elini uzatıp hoş geldiniz diye beni karşıladı. Oturmamı teklif ettiler. Bana sigara ikram etti ve Türk tütününü olduğunu söyleyip içmem için ısrar ettiler. Berlin'e hangi yol ile geldiğimi ve zahmet çekip çekmediğimi sordular. Tuna yolu ile geldiğimi ve zahmet çekmediğimi arz ettim. Fransa ile muharebe ettiğimiz zamanlar Basiret'in asıl nüshasıyla beraber tercümelerini İstanbul'dan sefaretimiz vasıtasıyla temin ettim. Vukuatı doğru yazdığınızdan dolayı beyan-ı memnuniyet ve ordumuz hakkındaki mütalaa-i muhikkanıza ayrıca teşekkür ederim. Türklerin Almanlara ve Almanların Türklere olan muhabbetleri katiyyen halelde olmayacak derecede eskidir"buyurdular.

Basiretçi Ali Efendi, Almanya ziyaretinden dönüşte Viyana'ya uğramış ve buradan yeni basım aletleri almıştır. Bu hadiseyi eserinde şöyle anlatmıştır:

Makine fabrikasına gidip fabrikatörü odasında ziyaret ettim. Prens Bismarck'ın mektubunu kendisine verdiğimde bana olan ilgi ve alakası daha da arttı. Makineler dairesine gidip beni gezdirdi. Almak istediğim makinelerin fiyatını sorduğumda fabrikatör: "Aman efendim, bunların bedeli Prens hazretlerinin hesabına geçirilmiştir. Bana emirleri böyledir, sizden beş para alamam. Bu gördükleriniz modeldir. Sizin için yeniden yapıp bir ay sonra

Galata Gümrüğü'nden alırsınız" diye cevap verdi. Bunun üzerine ben de Prens hazretlerine bir teşekkür mektubu gönderdim.³⁶

Basiret gazetesi, Osmanlı Devleti'nde Prusya hakkında olan düşüncelerin değişmesinde etkili olmuştur. Çünkü gazete yayınlandığı dönemde gerek halk arasında gerekse devlet erkânı tarafından sıkı şekilde takip edilmiştir. Devletin sonraki dönemlerde Almanya sempatisi duymasında ve bu yönde politikalar izlemesinde etkisi vardır. Yine İttihat ve Terakki üyelerinin Almanlara ilgi göstermesinde gazetenin payı vardır. Çünkü o dönemde yetişen gençler Basiret'i okumuş ve fikirlerinden etkilenmişlerdir.³⁷ Gazetede Prusya taraftarlığına karşılık Fransa için olumsuz haberler yapılmıştır.

1870'te yayımlanmaya başlayan gazete 1878'de Çırağan Vakasından sonra Ali Suavi'nin gönderdiği mektubun gazetede yayımlanması gerekçe gösterilerek 23 Mayıs 1878'de çıkarılan 2448. sayısından sonra kapatılmıştır. Böylece gazetenin ilk devresi sona ermiştir.³⁸

1908'de İstanbul'a geri gelen Ali Efendi, tekrar 2 Eylül 1908'de Basiret'i çıkarmıştır. Sadece 19 sayı çıkarılan gazete Ali Efendi'nin yaşlanmasından ve yeni çıkarılan gazeteler ile rekabet edemediğinden aynı yıl kapanmıştır.³⁹ Basiret birinci devrede 2448, ikinci devrede 19, toplamda 2467 nüsha yayımlanmıştır.

Basiret, yayımlandığı dönemde oldukça etkili olmuş ve geniş bir okuyucu kitlesine sahip olmuştur. Gerek verdiği haberler gerek haberler hakkında yapılan yorumlar gerekse yazarları tarafından yazılan makaleler her gün sıkı bir şekilde takip edilmiştir. Önemli olayların olduğu zamanlarda 10.000 nüsha basıldığı olmuştur. Osmanlı basın tarihi içinde ciddi bir gazete olmasında bu başarısının da etkisi oldukça yüksektir.

3. Basiretçi Ali Efendi

Ali Efendi, Basiret gazetesinin kurucusu ve idarecisidir. Basiretçi unvanıyla tanınır. Hayatına dair bilgileri sadece basın hayatından ve gazetelerden öğrenebiliyoruz. 1838'de doğmuştur. Babası ulemadan bir zattır, 1872'de Vidin'de kadı naipliği yaptığı bilinmektedir. Ali Efendi 1847'de Enderun'da eğitim görerek sarayda hizmet etmiş daha sonra emekliye

³⁶ Basiretçi Ali Efendi, *İstanbul'da Yarım Asırlık Vekay- Mühimme*, hzl. Nuri Sağlam, s. 77-82.

³⁷ Yerlikaya, *XIX. Yüzyıl Siyasi Hayatında Basiret Gazetesi*, s. 99.

³⁸ Küçükıylmaz, *Tanzimat Dönemi İstanbul Gazetelerinden Basiret Gazetesi (1871) (Değerlendirme-Dizin)*, s.4.

³⁹ Akkuş, *Basiret Gazetesi'nde Mısır Meselesi*, s.3.

ayrılmıştır. Bir süre Anadolu ve Saraybosna'yı dolaşmıştır. Daha sonra tekrar İstanbul'a gelerek Maliye Nezareti'nde memurluk yapmıştır.⁴⁰

Üst düzey eğitim görmemesine rağmen zeki bir kişiliğe sahiptir. Özellikle Basiret gazetesi ile tanınır. Basiretçi Ali Efendi, Takvim-i Vekayi'de mürettip⁴¹ olarak çalışmıştır. Bunun dışında 1874'te "Kahkaha" isimli bir mizah dergisi de çıkarmıştır. 93 Harbi'nde rapor olarak hazırlayıp II. Abdülhamid'e sunduğu "Rusya Muharebesi (İstanbul 1324)" isminde bir eseri de vardır. Bu eserden dolayı kendisine devlet nişanı verilmiştir. Ayrıca gazetecilik hatıralarını anlattığı ve döneminde yaşanan önemli siyasî gelişmelerden bahsettiği "İstanbul'da Yarım Asırlık Vekayi-i Mühimme" adında bir eseri vardır.⁴²

Ali Efendi, Osmanlı bünyesinde bulunan birçok milletin, milliyetçilik fikrinden etkilenerak ayrılımlarının önüne geçebilmek için ortaya çıkan İttihad-ı Osmanî ideolojisini savunmuştur. Bu konu ile ilgili birçok makale gazetede yayımlanmıştır. Ayrıca İngiliz ve Rus emperyalizmine karşı Alman birliğini savunmuş yine İttihad-ı İslam fikrinin de taraftarlığı gazetesinde yapılmıştır. Bu konudaki makaleler genellikle Esat Efendi tarafından kaleme alınmıştır.⁴³

1878 Çırağan Vakası'ndan sonra bu vakanın yaşanmasında önemli bir vasfı olan Ali Suavi'nin yazmış olduğu bir mektubu olaydan bir gün sonra gazetede yayımlayınca gazetesi kapatılmış, kendisi de sorguya çekilmiştir. Bu sorgu sırasında Alman elçiliğindeki kişiler tarafından gizliden gizliye destek verilen Ali Efendi gazete çıkarmamak şartıyla affedilmiş ve Kudüs'e sürgüne gönderilmiştir. Daha sonra affedilip İstanbul'a dönmesine izin verilmişse de Suriye'de nahiye müdürlüğüne tayin edilerek İstanbul'dan uzak tutulmaya çalışılmıştır. Bununla beraber Ladik (1897), Hayfa (1898), Karaburun (1903), Söke (1904), Erdek (1907) kaymakamlığı görevlerinde bulunmuş bu hizmetlerinden dolayı Osmanlı nişanı ile ödüllendirilmiştir.⁴⁴

Ali Efendi, 1908'de İstanbul'a geri gelmiş ve 23 Eylül 1908'de Basiret'i tekrar çıkarmaya başlamışsa da ilk zamanki Basiret'in başarısına ulaşamayınca gazeteyi kapatmak zorunda kalmıştır.

⁴⁰ Ebuzziya Ziyad, "Basiretçi Ali Efendi", **DİA**, C. 2, TDV Yayınları, İstanbul, 1989, s. 388-389.

⁴¹ Mürettib: tertip eden, nizamaya koyan, matbaada yazı dizicisi.

⁴² Yerlikaya, **XIX. Yüzyıl Siyasi Hayatında Basiret Gazetesi**, s. 63.

⁴³ Akkuş, **Basiret Gazetesi'nde Mısır Meselesi**, s.3.

⁴⁴ Akkuş, **Basiret Gazetesi'nde Mısır Meselesi**, s.3.

Basın yayın tarihimizde önemli bir yeri olan Basiretçi Ali Efendi, 1912’de Kalamış’taki evinde vefat etmiştir.⁴⁵

4. Polonyalı Hayrettin Efendi Ve Mustafa Celalettin Paşa

Avrupa’da yaşanan 1848-1849 ihtilalleri Rusya ve Avusturya tarafından bastırılınca o ülkelerde yaşayan birçok insan siyasî suçlu durumuna düşmüştür. Bu insanlar da bu durumun neden olduğu olumsuzluklarda kurtulmak için farklı ülkelere göç etmişlerdir. Bu ülkeler içerisinde Osmanlı Devleti de yer alır. Macar Kralı Lajos Kosuth, Sultan Abdülmecit’e bir mektup göndererek sığınma talebinde bulunmuştur. Sultan Abdülmecit de mültecilerin misafir olduklarını ve kendilerine bir zarar gelmeyeceğini belirtmiştir. Rusya ve Avusturya’nın yoğun baskılarına karşı bir beyanname yayımlayarak tacını ve tahtını vereceğini ama devletine sığınanları vermeyeceğini belirtmiştir.⁴⁶

Bu kişiler kendi ülkelerinde oldukça saygın okullarda eğitim görmüş doktor, yazar, mühendis gibi önemli meslekleri icra ediyorlardı. Osmanlı Devleti de bu dönem yapacağı reformlar için yetişmiş insan gücü bulmakta zorluk yaşıyordu. Bu nedenle gelen göçmenleri fikirlerinden ve tecrübelerinden yararlanmak için olumlu bir şekilde karşılamıştır. Osmanlı, bu mültecilerden sadece askerî alanda değil fikir hayatında da önemli katkılar elde etmiştir. 19. yüzyılda Lehistan (Polonya)’da iki önemli ihtilal yaşanmış ve birçok Lehistan vatandaşı siyasî suçlu durumuna düşerek Osmanlı Devleti’ne iltica etmişlerdir. Bu şekilde Osmanlı düşünce hayatını etkileyen iki Lehli konumuz için önemlidir ki birisi Mustafa Celalettin Paşa (Konstantin Borjecki) diğeri ise Polonyalı Hayrettin (Karol Karski)’dir.⁴⁷

Mustafa Celalettin Paşa, içerisinde yer aldığı 1848 ihtilali bastırılınca Osmanlı’ya iltica etmiştir. Daha sonra Rusya bu mültecileri Osmanlı Devleti’nden geri istemişse de, o Müslüman olarak Mustafa Celalettin ismini almış ve Osmanlı ülkesinde kalmaya devam etmiştir. Celalettin Paşa ülkesinde ilahiyat öğrencisiydi ama kendisi devrimci bir ruha sahiptir. Bu durumdan dolayı Prusya-Fransa Savaşı çıktığı zaman, milliyetçilik düşmanı olan III. Napolyon’un baskıcı ve tutucu Fransa’sına karşı bir politika izlenmesi konusunda Basiret gazetesinin sahibi olan Ali Efendi’yi ikna etmiştir. Bu konuda Almanya’yı destekleyen

⁴⁵ Küçükıylmaz, **Tanzimat Dönemi İstanbul Gazetelerinden Basiret Gazetesi (1871) (Değerlendirme-Dizin)**, s.5.

⁴⁶ Bayram Nazır, **Macar ve Polonyalı Mülteciler Osmanlı’ya Sığınanlar**, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2016, s. 30.

⁴⁷ Musa Gümüş, “ Leh ve Macar Mültecilerin Osmanlı Devleti’ne sığınması Beyin Göçü Olarak Değerlendirilebilir mi?”, **Tarih Okulu Dergisi**, S. 23, 2015, s.365-3376.

yazıları gazetede çoğunlukla imzasız olarak yayımlanmıştır. Mustafa Celalettin Paşa'nın bu tavrı 19. Yüzyılın ikinci yarısından sonra Osmanlı-Almanya ilişkilerinin şekillenmesinde belirleyici bir unsur olmuştur.⁴⁸

Mustafa Celalettin Paşa, Türk düşünce hayatında önemli bir yer edinmesine katkısı olan en önemli eseri, “Les Turks Anciens Et Moderns (Eski ve Yeni Türkler)”’dir. Sultan Abdülaziz’e ithaf ettiği eseri o dönemde Türk milliyetçiliği için önemli bir kaynak olarak kabul edilebilir. Bu eseri Mustafa Kemal Atatürk, Mustafa Celalettin Paşa'nın oğlundan alarak incelemiş, önemli gördüğü yerleri işaretlemiştir. Yani Atatürk'ün milliyetçilik konusundaki fikirleri üzerinde de etkili olmuştur. Eseri Fransızca yazmasının sebebi yabancı milletlere karşı Türklerin yüksek bir kültür düzeyine sahip olduklarını göstermektir. Mustafa Celalettin Paşa, dönemin önemli gazetelerinden olan Basiret, İsmi, Terakki, Courrier d'Orient gazetelilerinde makaleler yazmıştır.⁴⁹

Celalettin Paşa, Rusça, Almanca, Türkçe gibi birçok dil bilmekteydi. Mustafa Celalettin Paşa, bizzat Osmanlı ordusunda savaşmış ve 1876 yılında yaşanan Karadağ Savaşı'nda şehit olmuştur.⁵⁰

Polonyalı Hayrettin, asıl adı Karol Karski'dir. Osmanlı'da basın hayatının başlangıç aşamasında önemli bir yere sahiptir. Basiret, Terakki, Levant Herald, Tercüman-ı Hakikat, Phare du Bosphore Takvim-i Vekayi, La Turquie ve Vakit gibi dönemin önemli yerli ve yabancı gazetelerinde başyazarlık ve yazarlık yapmıştır. Türkçe bilmediği için Türkçe yayımlanan gazetelerde yazıları Türkçe'ye çevrilerek yayınlanmıştır. Makalelerinde İttihat-ı İslam, İttihat-ı Osmanî, gazetecilik, meclis, alfabe Türk milliyetçiliği gibi konuları işlemiştir. Millet meclisi konusunda Namık Kemal ile tartışmaya girmiştir. Hayrettin'e göre; meclis için Osmanlı'nın entelektüel bir birikimi yoktur. Meclis fikri Osmanlılara yabancılar tarafından sorun çıkarılmak için empoze edilmeye çalışılmaktadır. Alfabe konusunda da alfabenin çok zor olduğunu ve bu yüzden okuma-yazma öğrenmeyi zorlaştırdığını ve değiştirilmesi gerektiği fikrini savunmuştur. Resmî görevlerde bulunmuş, öğretmenlik ve profesörlük

⁴⁸Yerlikaya, XIX. Yüzyıl Siyasi Hayatında Basiret Gazetesi, s. 70.

⁴⁹Musa Gümü, “ Leh ve Macar Mültecilerin Osmanlı Devleti'ne sığınması Beyin Göçü Olarak Değerlendirilebilir mi?”, s. 377.

⁵⁰Yerlikaya, XIX. Yüzyıl Siyasi Hayatında Basiret Gazetesi, s. 71.

yaparak Tarih Encümeninde çalışmıştır. Fransızca dersler vermiştir. Galatasaray Lisesinin kuruluşunda etkili olmuştur.⁵¹

Leh olan Hayrettin, ülkesinin Rusya'nın istilasına uğramasından dolayı Rusya karşıtı bir tavır içerisine girerek Basiret'te sürekli olarak Rusya ve Fransa karşıtı Almanya yanlısı yazılar yazmıştır.

İçkiye oldukça düşkün olduğu bilinmektedir. Ahmet Mithat Efendi Hayrettin için; “şeklen çekilmez bir sarhoştur ama vatanseverliği pek ileridedir” demiştir. Polonyalı Hayrettin 1914'te vefat etmiştir.⁵²

⁵¹Musa Gümüş, “ Leh ve Macar Mültecilerin Osmanlı Devleti'ne sığınması Beyin Göçü Olarak Değerlendirilebilir mi?”, s. 378-380.

⁵²Yerlikaya, XIX. Yüzyıl Siyasi Hayatında Basiret Gazetesi, s. 66-67.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Birliğin Kurulmasından Önce Prusya

Birlik öncesi Prusya'ya değinmeden önce, Prusya'nın yani Almanların Avrupa'da tarih sahnesine çıkışlarına değinelim. Alman Devleti tarihinin başlangıcı üzerine çok farklı görüşler yer almaktadır. Bazı tarihçiler, Almanya tarihini en az Avrupa tarihi kadar eskiye dayandırmakta, bazıları ise daha farklı bir şekilde yaklaşmakta ve Şarlman'ın Batı'da Roma İmparatorluğu'nu tekrar kurması ile başlatmaktadır.⁵³ Şarlman sonrası dönemde 843'te yapılan Verdun Antlaşması ise Avrupa tarihi için bir dönüm noktası olmuştur. Birbirleriyle savaşan imparatorluk mirasçıları savaşı kesip doğu, batı ve orta krallıklar olarak ayrılmaya karar vermişlerdir. Bu antlaşma sonucunda gelecekteki Fransız ve Alman devletlerinin temelleri atılmıştır. Ayrıca Alman Devleti tarihinin gerçek başlangıcını bazı tarihçiler ise daha farklı açıdan ele almaktadırlar, onlara göre I. Konrad'ın ilk Alman kralı olarak seçilişi başlangıç olarak sayılmaktadır.⁵⁴

962 yılına gelindiğinde ise I. Otto'ya, önceki kralın dul karısıyla evlenip kendisini Lombardiya kralı olarak ilan etmesinin ardından, İtalya'ya doğru bir hamle yapmasıyla, Papa tarafından vaftiz edilip taç giydirilmiştir. Bu Avrupa'da benzersiz bir olay olmuştur. Alman kralları ile Roma İmparatorluğu'nun birleşmesi ve beraberinde 1806 yılına kadar sürecek olan problemlerin temel kaynağını işte bu olay oluşturmuştur. Bunun dışında Alman kralları için bu durum çifte sorumluluğu da beraberinde getirmekteydi. Bir yandan "İtalyan siyasetine müdahil olurken öte yandan da dünyevî ve ruhanî iktidarlar, yani İmparatorluk ve Papalık arasındaki zor ve hassas dengeyi tutturmalıydılar."

Saray ve şövalye kültürünün ağırlıklı olduğu "XII. yüzyılın sonu ile XIII. yüzyılın başı arasındaki dönem, Büyük İmparator Friedrich Barbarossa'nın güçlü siyasal efsanesiyle ilişkilendirilerek, XIX. yüzyılın milliyetçi Almanlarına imparatorluğun güçlü bir çağı ve Alman uygarlığının yüce bir noktası olarak görünecekti." 1500'lü yıllarda ise Almanya coğrafyası olabildiğine karışık bir siyasî yapıya sahipti Du Boulay'ın söylediği gibi, "geç dönem Ortaçağ Almanyası, içinde birtakım büyük parçaların yüzdüğü bir siyasal parçacıklar deniziydi."⁵⁵ Fakat her şeye rağmen zayıfta olsa bu yapılar imparatorluğun koruması altındaydı. Reformasyon süreciyle birlikte Alman birliği yeni bir döneme girmiş oluyordu. Bu

⁵³ Bu imparatorluk Kutsal Roma Germen İmparatorluğu olarak isimlendirilmiştir.

⁵⁴ Mary Fulbrook, **Almanya'nın Kısa Tarihi**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2011, s. 23-35.

⁵⁵ Fulbrook, **Almanya'nın Kısa Tarihi**, s. 35-45.

süreç birliğin oluşmasından ziyade bölünmüşlüğü daha da hissedilir hale gelmesine sebep olmuştur. Modern Almanya'nın erken dönemindeki lokal ve devletlerin gelişmesinde bu dönemde gerçekleşen mezhepleşme hareketleri önemli bir etken olmuştur. 1555 yılı sonrasında yaşanan mezhepleşme yüzyılın askerî ve siyasî çekişmelerinde çok önemli role sahip olurken orduların ve bürokrasinin de gelişmesine katkı sağlamıştır.⁵⁶

Reformasyon süreci içerisinde konuyla ilişkili olarak değinilmesi gereken bir diğer önemli husus Avusturyalı Habsburg Hanedanlığıdır. Bu hanedan 1918 yılına kadar Avrupa'da diplomasinin en önemli parçasını oluşturmuştur. Öyle ki İmparatoru seçen Alman prenslerin 14. yüzyılda bile bir Habsburg adayını seçtikleri oluyordu. Hatta 1438 yılından itibaren istisnalar hariç hep Habsburg adayları seçilmiştir. 1519 yılında İspanya'nın Habsburg Hanedanlığına mensup olan Kralı I. Carlos, V. Karl (Şarlken) ismiyle Kutsal Roma İmparatoru olmuştur. Böylelikle İspanya topraklarını Habsburglar ile birleştirmiştir. Ve V. Karl “güneşin hiç batmadığı bir imparatorluğu yöneten ilk hükümdar olmuştur”.⁵⁷

Otuz yıl Savaşları (1618-1648) ile birlikte Alman coğrafyası ve halkı bu savaşlardan ağır bir şekilde etkilenmiştir. 30 yıl boyunca Avrupa orduları Almanya'ya “açlık, salgın hastalıklar ve sefalet” getirmiştir.⁵⁸ Bu savaşlar Katolikler ve Protestanlar arasındaki uluslararası din savaşlarının bir uzantısı olarak sayılabilir.⁵⁹

Tüm Avrupa'yı kasıp kavuran savaş 1648 tarihinde imzalanan Vestfalya Barışı ile sona erdi. Bu tarihten itibaren Alman hükümetleri Vestfalya Barışı ile gerçek bir devlet olan Fransa'yı taklit eden ona rakip olmaya çalışan yüzlerce parçaya bölünmüş olarak kaldılar.⁶⁰

XVIII. yüzyılın başı Almanlar için önemli dönüm noktalarından bir tanesidir. Bu dönemde yaşanan en önemli olaylardan birisi Prusya'nın bir devlet mahiyetiyle ortaya çıkmasıdır. 1618'de Prusya dükalığı veraset ile Hohenzoller hanedanının bulunduğu Brandenburg

⁵⁶“1555 Augsburg Barışı, Prenslerin devletlerinin hangi mezhebe bağlı olacağına karar vermesine olanak tanıdı ve aynı zamanda nihayetinde prenslerin bağımsızlığını tekrar doğrulamış oldu; ancak bu da meseleyi çözmedi. Süregiden dini gerilimler ve imparatorluk otoritesine başkaldırıları gittikçe şiddetlendi ve 1618'de İmparator II. Ferdinand'ın tebaasına dinini ve buyruğunu dayatmaya çalışmasıyla savaşa dönüştü.” Colin Storer, **Weimar Cumhuriyetinin Kısa Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015, s. 20.

⁵⁷“Habsburg hâkimiyeti 16. yüzyılda Avrupa siyasetine damgasını vurmuştu. Bu hanedanın gerçek ve gerçek dışı iddiaları, imparatorluk tahtına oturan Karl'ın unvanlarının sıralandığı listede açıkça görülüyordu: “Romalıların Kralı; seçilmiş İmparator; semper Augustus; İspanya, Sicilya, Kudüs, Balear Adaları, Kanarya Adaları, Hint Adaları ve Atlantik'in karşı kıyısındaki anakaranın Kralı; Avusturya Arşidükü; Burgonya, Brabant, Styria, Carinthia, Carniola, Lüksemburg, Limburg, Atina ve Patras Dükü; Habsburg, Flandra ve Tirol Kontu; Burgonya, Hainault, Pfirt ve Roussillon Palatin Kontu; Alsace Prensi; Swabia Kontu; Asya ve Afrika Hükümdarı.” J. M. Roberts, **Avrupa Tarihi**, İnkılap Kitapevi, İstanbul, 2015, s. 336.

⁵⁸ Storer, **Weimar Cumhuriyetinin Kısa Tarihi**, s. 20-21.

⁵⁹ Norman Davies, **Avrupa Tarihi**, Ankara: İmge Kitapevi Yayınları, 2006, s. 608.

⁶⁰ William H. McNeill, **Dünya Tarihi**, İmge Kitapevi Yayınları, Ankara, 2002, s. 487.

Elektörlüğü'ne geçmiş bu Elektörlükte 1701'de Prusya ismini almıştır. XVIII yüzyılda bu devleti güçlü bir Avrupa devleti haline getiren Kral ise hiç şüphesiz “Büyük Frederik (Friedrich der Grosse)” namıyla anılan II. Frederik'tir. Fransız ihtilali çıktığı zaman Prusya Frederik'in kurmuş olduğu 200.000 kişilik güçlü ve disiplinli ordusuyla Avrupa'nın en kalabalık ordularından birine sahipti. Ayrıca ilginç bir nokta ise şudur; Frederik yapmış olduğu faaliyetler ile Fransa'da büyük bir hayran kitlesine sahip olmuştur. Öyle ki bu hayranlarından bir tanesi Napolyon Bonapart olmuştur. Jeopolitik konumundan dolayı saldırılara açık olması Prusya'yı askerî olarak güçlü olmaya mecbur kılmıştır. Prusya XVIII. yüzyılda bu gücü sayesinde yapmış olduğu tüm savaşlardan kazançlı çıkmıştır.⁶¹

XIX. yüzyılın başında Avrupa'da yaşanan en önemli olaylar Napolyon savaşlarıydı. Diyebiliriz ki bu savaşın etkilerini en derin şekilde Almanya hissetmiştir. Napolyon yüzünden Almanya sanayi devrimini ve sömürgecilik yarışını tam manasıyla yakalayamamıştır. 1815 yılında gerçekleşen Viyana Kongresi'nde Avrupa yeniden şekillenme ve restorasyon sürecine girmişti. Bu kongre ile Ren Nehri ve havzasını topraklarına dahil eden Prusya'nın Avrupa devletleri içerisindeki önemi giderek artmıştır.⁶²

Şurası bir gerçek ki Fransızlar savaşın dışında Almanlara başka şeyleri de öğretmişlerdi: “milliyetçilik ve birlik” gibi değerleri yani milli devlet olabilme şuurunu. 1789 yılında Alman coğrafyasında 400 civarında krallık, prenslik, şansölyelik, dükalık ve benzeri yönetim biçimine sahip dağınık bir Almanya vardı. Fakat Napolyon bir noktada Alman birliğinin sağlanması için istemeyerek de olsa büyük bir katkı sağlamıştır. Yapmış olduğu ittifaklar ile yanına çektiği güçlere, ödül karşılığı toprak genişletme hakkı tanınması ve bir kısmını ortadan kaldırması ile bu parçalanmış yönetimlerin sayısını 38'e kadar düşürdü. Ama Viyana Kongresi'nin Almanya açısından olumsuz tarafı da yok değildi; Kongrede Almanya'nın birleşme kararı çıkmamıştır. Bu karar Almanlar için tam bir hayal kırıklığına neden olmuştur. Aynı şey İtalyanlar için de geçerlidir ve onlar da aynı hayal kırıklığını yaşamışlardır.⁶³

1819 yılına gelindiğinde Alman birliği için önemli sayılabilecek bir gelişme yaşandı. Prusya neredeyse bütün küçük Alman Devletleriyle beraber gümrük birliğini (Almanca *Zollverein*) kurdu, bu oluşum vergileri geniş manada aşağı çekti.⁶⁴

⁶¹Fahir Armaoğlu, **19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)**, TTK, Ankara, 2003, s. 3.

⁶²Kürşat Gökkaya-Cemil, C. Yeşilbursa, **Yeni ve Yakınçağ Tarihi**, Siyasal Yayınevi, Ankara, 2008, s.138.

⁶³Kürşat Gökkaya-Cemil, C. Yeşilbursa, **Yeni ve Yakınçağ Tarihi**, s. 139.

⁶⁴Charles Seignobos, **Avrupa Milletlerinin Mukayeseli Tarihi**, Varlık Yayınları, İstanbul, 1960, s. 333.

1830 yılına gelindiğinde tüm Avrupa'yı kasıp kavuran ihtilaller Almanya'yı da etkilemiştir. Fakat bazı Alman devletlerinde liberal gelişmeler yaşanırken diğerlerinde yaşanmamıştır. Avusturya Başbakanı Metternich'in Almanya üzerinde oluşturduğu kontrol mekanizması devam etmiştir. Bunun dışında "Alman birliği" açısından bazı önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu olayların baş aktörü Prusya olmuştur. 1832 yılının Mayıs ayında 25.000 civarı milliyetçi Alman Hambach'da toplanarak Alman milli birliği için bir dernek kurdular ve bu dernek için siyah-kırmızı-sarı renklerinden oluşan bir bayrak çıkardılar. Bu olay sonrasında Metternich 1834 yılının Haziran ayında Alman devletlerinin temsilcilerini Viyana'da topladı. Almanya'daki liberal gelişmelere karşı tedbirler aldı ve bunları uyguladı.⁶⁵

Daha önce bahsettiğimiz gümrük birliğini Prusya 1830 yılından önce bazı Alman devletleri ile oluşturmuştu. 1831 yılında Hesse Elektörlüğü, 1833'de Saksonya, Bavyera ve Würtemberg'in katılmasıyla bu birliğin kapsamı genişledi ve 1 Ocak 1834 yılında Gümrük Birliği resmen ilan edildi.⁶⁶

Avrupa'da gerçekleşen 1848 yılı devrimleri hiç şüphesiz 1830 yılı devrimlerinden daha etkiliydi. Özellikle İtalya'da, Almanya'da, Avusturya'da ve Macaristan'daki ayaklanmalar yabancı ve Metternich'in baskıcı politikalarına karşı gerçekleşen milliyetçi karaktere sahip hareketlerdi. Fransız İhtilali ile başlayan milliyetçilik dalgası 1848 devrimleriyle 19. yüzyıl Avrupası'na damgasını vuracaktı. Bu olayların en önemli sonuçlarından biri Metternich tarafından kurulan ve korunan sistemin dağılmasıydı. Ayrıca feodalizm de büyük ölçüde Avrupa coğrafyasından silinmiştir.⁶⁷

Yaşanan bu devrimlerin etkisiyle Almanya'da seçimler yapıldı ve Milli Meclis oluşturuldu. Meclis 13 Mayıs 1848 tarihinde Frankfurt'ta Saint-Paul kilisesinde toplandı. Merkezi yürütme organı oluşturularak başına "İmparatorluğun Yöneticisi" unvanıyla Avusturya Arşidük Johan getirildi. Bu meclis ayrıca anayasa çalışmaları gerçekleştirdi. İmparatorluğu meydana getiren her Alman devletinde birer yasama organı ile bu organa karşı sorumlu hükümetler bulunacaktı. Ayrıca bir İmparator ve iki meclis bulunacaktı. İmparator "Birleşmiş Almanya"nın başı olacaktı.⁶⁸

Tüm bu yaşanan gelişmelere Avusturya tepkisiz kalamazdı. Prusya'nın Alman İmparatorluğu'nun başına geçmesi durumu bunun en önemli sebebiydi. Avusturya Başbakanı

⁶⁵Armaoğlu, 19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914), s. 126.

⁶⁶Armaoğlu, 19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914), s. 127.

⁶⁷Oral Sander, *Siyasi Tarih*, İmge Kitapevi Yayınları, Ankara, 2012, s. 109.

⁶⁸Armaoğlu, 19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914), s. 146.

Schwarzenberg Milli meclis kararlarına oldukça sert tepki vermişti. Milli meclis IV. Frederick'e Alman imparatorluğu tacını giymeyi teklif etti. Frederick bu teklifi kabul etmemiş ve 1848 ihtilalleri için şöyle bir serzeniş dile getirmiştir; “yüzyılın, en budala ve en aptal ihtilallerinden biri.” Prusya kendi Alman birliğini kurma teşebbüsünde bulunmuş ayrıca 20 Mart 1850'de bunun için bir anayasa hazırlamıştır. Ancak Avusturya'nın yoğun baskısı sonucu bundan da vazgeçmiştir.⁶⁹

1850'li yıllarda Alman birliğine giden süreci destekleyen bazı önemli faktörlerle karşılaşmaktayız. Bunların en önemlisi ekonomik gelişmelerdi. Almanya bu dönem boyunca gerçek manada ekonomik bir sıçrayış yaşadı. Kömür, demir ve tekstil üretimi artarken ülkedeki ulaşım ağları özellikle demir yolları inanılmaz bir hızla gelişmekteydi. Öyle ki 1850 ile 1870 yılları arasında ülkedeki demir yolu ağları üç katına çıkmıştı. GSMH üçte bir oranında arttı. Tüm bu gelişmeler yaşanırken Avusturya yerinde saymakta ekonomik olarak güç kaybetmekteydi. Alman ekonomisinin gelişmesini sağlayan bir diğer faktör ise daha önce bahsetmiş olduğumuz Gümrük Birliği idi. 1865 yılında Prusya, Avusturya'yı tamamen Gümrük Birliği'nden dışladı. Artık küçük devletler siyasal olmasa da ekonomik açıdan Prusya'ya bağlı hale gelmişlerdi.⁷⁰

Tüm bu gelişmeler yaşanırken bu dönemde sahneye XIX. yüzyıla damgasını vuracak olan önemli bir siyasî aktör çıkıyordu. Otto von Bismarck, lakabıyla anılacak olursa “Demir Şansölye.” Gerçekten de Bismarck, siyasî aklı ile gerçekleştirdiği savaşlar, zaferler ve siyasî faaliyetler ile sadece Almanya tarihine değil o dönemdeki Avrupa tarihine de damgasını vuran başarılı bir siyaset adamı ve diplomattır. Bismarck 1859 yılında Rusya, 1862'de ise Fransa Büyükelçiliği görevini yapmıştır. Kral'ın tahta çıktığı ilk yıllarda Prusya'da bir belirsizlik söz konusuydu. Mutlak rejimle yönetilen ülke van Roost'un askerî reformlarıyla daha da güçlenmişti. Landtag seçimleri ise liberal bir çoğunluğu seçmişti. 1862 yılında ortaya çıkan krizi gerekirse anayasal tedbirler ile çözmesi için Otto von Bismarck Başbakan seçildi.⁷¹

Bismarck ile birlikte Prusya'da yeni bir sayfa açılmış oldu. Onun döneminde meydana gelen bir dizi savaşlar sonucunda Almanya birliğini oluşturdu. Tabi 1858'de Prusya Genelkurmay Başkanı olan Helmuth von Moltke⁷²,nin rolünü de küçümsememek gerekir.

⁶⁹Armaoğlu, 19. Yüzyıl Siyasi Tarihi, s. 147.

⁷⁰Fulbrook, *Almanya'nın Kısa Tarihi*, s. 125-132.

⁷¹Norman Davies, *Avrupa Tarihi*, İmge Kitapevi Yayınları, Ankara, 2006, s. 871.

⁷² Helmuth von Moltke, 1836-1839 yılları arasında Osmanlı Devleti'nde askerî uzman olarak görev yapmıştır. Sulatan II. Mahmud'a danışmanlık yapmıştır. Moltke'nin arkadaşlarına ve ailesine Türkiye'den gönderdiği mektuplar Moltke'nin Türkiye Mektupları ismiyle kitaplaştırılmıştır.

Onun döneminde Prusya ordusu demiryolları ve gelişen silah teknolojisinin üstünlüklerini tanıdı. Moltke'nin şu görüşü vardı: Gelecek savaşlarda demiryolları kalelerden daha değerli olacak. Ayrıca Prusya ordusunu diğer Avrupa ordularından üstün kılan bir teknolojik yenilik daha vardı; kuyruktan dolma ve içneli tüfekler, bunu Avrupa'da kullanan ilk orduydı.⁷³

Alman Birliği'nin mimarı Bismarck başbakanlığa gelir gelmez güçlü bir Prusya'nın Alman birliğinin tarihsel tecrübelerine dayanarak savaş ve güçle yani “Kan ve Demir” çözüleceğini biliyordu ve tarihe geçecek şu sözleri meclis konuşmasında yapmıştı.

Prusya, şimdiye dek birçok defa elimizden kaçırdığımız uygun anı beklerken gücünü toplamalı ve artırmalıdır. Ülkemizin Viyana Antlaşması'yla çizilmiş sınırları devletimizin varlığını sağlıklı sürdürmesi için elverişli değildir. Günümüzün büyük meseleleri müzakereler ve ekseriyet kararlarıyla değil 1848 ve 1849'un büyük hatası buydu- **kan ve demirle çözülecektir.**⁷⁴

Ve Bismarck söylediğini yaptı “kan ve demirle” çözdü. Bunun başlangıcını ise Danimarka ile yapılan savaş teşkil etti. 1863 yılında Danimarka ile Prusya arasından Schleswig, Holstein ve Lauenburg Dükaklıklarının oluşturduğu Elbe Dükaklıkları sorunu vardı. Bunlar Danimarka kralına bağlıydı. Fakat çoğunluk Almanların soydaşı idi. Bismarck Alman birliğine giden ilk yolda bu bölgeleri Prusya'ya dahil etmek istiyordu. İngiltere ve İsveç, Prusya'nın bu niyetine karşı çıkmışlardı. Çünkü Baltık Denizi'nde güçlü bir Prusya istemiyorlardı. Prusya bu muhalifler karşısında kendisine bir müttefik bulmalıydı. Avusturya ve Fransa ile kurulacak ittifak Prusya'nın çıkarlarına ters düşebilirdi. Bu sebeple sadece Rusya şansı kalıyordu. Fakat nasıl? Bismarck bir fırsatı kolluyordu. Ve aradığı fırsatı 1863 Polonya Ayaklanması ile buldu.⁷⁵

Devletlerin bu ayaklanma karşısındaki temel tutumları şöyleydi: İngiltere bağımsız bir Polonya istemiyordu. Ama Fransa, Avusturya ve Rusya'nın arasını bozmak için bu ayaklanmaya destek vermiştir. Avusturya ise Rusya ile arasında tampon bölge istediği için bu ayaklanmaya destek vermiştir. Ayrıca Fransa-Rusya yakınlaşmasını istememiştir. Fransa'da ise halk desteği inanılmazdı, her yerden “Yaşasın Polonya” sesleri yükseliyordu. Bu ayaklanma Prusya'nın ekmeğine yağ sürmüştü. Prusya, 8 Şubat 1863'te Rusya ile bir antlaşma imzaladı. Buna göre; “Prusya, Polonyalı milliyetçilere ne doğrudan ne de dolaylı

⁷³Geoffrey Parker, **Cambridge Savaş Tarihi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2014, s. 263-264.

⁷⁴Jonathan Steinberg, **Bismarck**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2015, s. 222.

⁷⁵Armaoğlu, **19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)**, s. 301-302.

hiçbir yardım yapmayacaktı.” Bismarck aradığı gerçeği bulmuştu. Kan ve Demir politikası hayata geçiyordu.⁷⁶

15 Mayıs 1863’te Danimarka Kralı IV. Frederik’in ölmesiyle yerine IX. Christian kral oldu. Yeni kral yeni anayasayı kabul etti ve bunu Alman olan Şlezvig’de de uygulamak istedi. Germen Konfederasyonu bu duruma karşı geldi ve Elbe Dükaklıklarının başına bir Alman prens getirildi. Danimarka bu durumu tanımadı. Sorun büyüyünce hem Prusya hem de Avusturya harekete geçti. İngiltere’nin desteğine güvenen Avusturya geri adım atmadı. Bunun üzerine Prusya ve Avusturya 19 Şubat 1864’de Danimarka’ya savaş ilan ederek askerlerini Şlezvig’e soktu. Prusya ve Avusturya karşısında fazla direnemeyen Danimarka barış yapmayı kabul etti.

Savaş sonucunda üç Elbe Dükalığı Danimarka’dan alındı fakat bu beraberinde yeni problemleri getirdi. Akabinde Avusturya ile Prusya arasında Gaştayn Antlaşması imzalandı. Şlezvig Dükalığı Prusya’ya Holştayn Dükalığı Avusturya’ya verildi. Levenburg Dükalığını ise Prusya, Avusturya’dan satın aldı.⁷⁷

Bismarck, Gaştayn Antlaşması’yla Avusturya ve Prusya arasındaki anlaşmazlıkların çözümü için savaşın kaçınılmaz olduğu kanısına vardı. Avusturya daha öncelerde olduğu gibi şimdi de Prusya’yı küçümsemekteydi ve bu dönemdeki Prusya’nın gücünün farkında değildi. Fransa dışındaki Orta Avrupa devletleri Avusturya ve Prusya arasında yaşanan krizlerle pek ilgilenmediler. Fransızlar ise her halükarda kârlı çıkacaklarını umuyorlardı. Prusya’ya karşı diğer Alman devletleri Avusturya’yı desteklemekteydi. Prusya toprakları ikiye bölünmüş bir şekildeydi. “Bohemya, Berlin’e yapılacak bir Avusturya saldırısına karşı atlama tahtasıydı. Prusya ordusu hızlı bir atak ile Hanover’i bertaraf edip Prusya topraklarını birleştirdi. Moltke 1866 Haziran’ında Almanya demiryollarını kullanarak, orduları Bohemya’da birleştirdi. En batıda yer alan Prusya ordusu Saksonya’yı işgal etti. Diğer üç ordu da Bohemya’ya ilerledi. Avusturya orduları orta Bohemya’da toplandılar.⁷⁸

Prusya, Sadova Savaşı ile Avusturya’yı mağlup etmişti. Avusturya ordusu bu savaşta 190.000 kişilik bir mevcuda sahipti. Prusya ordusu ise 200.000’in üzerindeydi. Avusturyalı komutan Prens Benedik, Prusya’nın sahip olduğu iğneli tüfeklerin ne kadar etkili ve tehlikeli olduğunu görmüştü. Fakat Prusya’nın topçularından daha iyi olan topçularına dayanmaları

⁷⁶Armaoğlu, **19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)**, s. 303-305.

⁷⁷Armaoğlu, **19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)**, s. 306-309.

⁷⁸Parker, **Cambridge Savaş Tarihi**, s. 263-265.

emrini verdi. Swievwald'da Prusya sınırlı bir başarı kazanınca Avusturya saldırıyı artırdı. Fakat Prusya ağır bir karşılıkla hepsini püskürttü. Sonuç çok ağırdı. Bir günlük çatışmalarda Avusturya 40.000 ölü ve yaralı verdi. Habsburglar yıkılma tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştı. Fakat Bismarck ordunun ve komutanların beklentisi dışında hareket ederek ilerlemeyi durdurdu. İlerlemenin sadece Fransa ve Rusya'nın işine yarayacağını düşünüyordu. Bu sebeple Avusturya'yı uzun süreli bir anlaşmaya razı etme ihtimali oluşmuştu. Avusturyalılar bu duruma sıcak baktı ve büyük bir hevesle anlaşma imzaladılar. Aslında Bismarck burada üstün bir politika uyguladı. Prusya topraklarını Kuzey Almanya ile sınırlandırdı. Güney ise sadece ilgi alanındaydı. Onun önceliği Viyana değil Alman birliğiydi. Fakat bu durum orduda hoşnutsuzluğa sebep olmuştur.⁷⁹

Bu dönemde Basiret gazetesinde Alman tarihine ilişkin bir yazı yayınlanmıştır. Bu yazıya göre;

... Prusya Kralı II. Frederick Prusya'ya sınır olan Silezya'yı zapt ettikten sonra Lehistan'ın taksimi meselesini bile gündeme getirmiştir. Prusya'yı 6 Milyon nüfusa sahip bir devlet haline getirmiştir. Prusya'nın Avrupa'nın güçlü devletleri sınıfına geçmesi bu tarihten itibaren. Şimdiki tarihlerde bile bu kral Büyük Frederick olarak anılır. Lehistan'ın Prusya'ya ait olan tarafını almasıyla nüfusunu 20 milyona yaklaştırmıştır. Danimarka ile savaşından sonra ise nüfusu 30 milyona çıkmıştır. Şimdiki muharebede dahi Güney Almanya'yı idaresine dâhil etmesiyle nüfusu 38 milyonu bulmuştur. Metz ve Strazburg kalelerinden başka Alsace ve Lorraine'i alınca nüfusu 40 milyonu bulmuştur. Prusya Devleti hiç yoktan 400 seneden az bir zamanda bu seviyeye gelmiştir ki bunun Avrupa'da örneği yoktur.⁸⁰

Basiret'in 185. nüshasında imzasız olarak yayımlanan bir yazıda Alman ismi hakkında bilgi verilmiştir. Buna göre:

Alman kelimesini oluşturan “Al” cemiyet manasına gelir “Man” ise adam manasındadır yani bir cemiyete girmiş adam olarak tanımlanmıştır. Almanlar zaten Asya'dan gelmişlerdir, Alman kelimesi Türkiye lisanından olup “aşiret adamları” anlamına gelir. Almanya'nın diğer ismi olan Germania'nın aslı “yerman”dır “cenkçi adamlar” anlamına gelir. Bu kelimeyi Romalılar dahi açıklasa yine “cenkçi adamlar” demek olduğunu belirtir ve yine kelimenin

⁷⁹Parker, **Cambridge Savaş Tarihi**, s. 266-268.

⁸⁰**Basiret**, 25 Cemaziyülevvel 1287, “Prusya Devleti'nin Keyfiyeti Tarihiyesine Dair Malumatır” Nr. 147.

Türkiye kaynaklı olduğunu ifade ederler. Almanlar, kendilerine ve memleketlerine ne Alman ne de Germen derler. Kendilerine atfettikleri isim “Dapiç” memleketlerine de “Dapiçland” derler. Bu kelime dahi Maveräünnehir bölgesinde kullanılan “Daçık” ten gelmektedir. Almanya’nın umumi ismi Türkiye’den olduğu gibi bazı küçük şehirlerinin de isimleri Asya’dan alınmıştır. Mesela Saksonya, Maveräünnehir’de bulunan Saktiyanadan alınmıştır.⁸¹

Bu yazıda, Almanlar ve Osmanlı Devleti’nin kurucu unsuru olan Türkler arasında bağ kurularak Osmanlı toplumunda bir Alman sempatisi oluşturulmak istenmiştir. Almanların da Türkler gibi anayurtlarının Orta Asya olduğu Maveräünnehir bölgesinden göç ederek Avrupa’ya gittikleri belirtilmiştir. Almanlar ve Türkler arasında tarihsel bir yakınlık kurularak savaş sırasında toplumu Almanya tarafına çekme isteği olan bir yazı olarak değerlendirilebilir.

Leh mültecisi olan Mustafa Celalettin Paşa’nın, “Eski ve Yeni Türkler” adlı eserinde Türkleri Avrupalılar ile akraba gösterme çabaları vardır.

2. Prusya-Fransa Savaşı’nın Nedenleri

Savaşın çıkmasına temel sebep İspanyol veraset sistemiydi. İspanya kralı VII. Ferdinand’ın 1832’de ölmesi ile karısı Maria Christina, iki yaşındaki kızı İsabella’yı kraliçe ilan etmişti. Fakat Ferdinand’ın kardeşi Don Carlos bu duruma itiraz etmiş ve bu durum İngiltere’nin araya girmesiyle sonlanmıştı. 1843 yılında İsabella kraliçe ilan edildi ve 1868’e kadar görev yaptı ve aynı yıl askerî bir ayaklanma ile tahtan indirildi. Dolayısıyla İspanya tahtı boş kaldı. İspanya’da yaşanan bu sorun Basiret gazetesinde “İspanya Hükümeti’ne yeni bir kral seçimi için müzakere olunmaktadır” şeklinde haber olmuştur.⁸² İspanya kraliçesi İsabella, geçenlerde meşru krallık hakkını veliahtı Prens Alfonso’ya terk eyledi ve İspanya halkından ve Papa hazretlerinden İspanya yeni hükümeti için dualar etmesini istedi. İspanya Kraliçesi İsabella’nın, kraliyeti oğluna terk eylediğine dair beyanname Avrupa gazetelerinde yayınlanmış ise de İspanyolların Prusya prensini bırakıp Alfonso gibi bir çocuğa memleketin geleceğini teslim etmeyecekleri ortadadır. Bir seneden beri geçici bir hükümet tarafından idare olunan İspanya tahtına kimin geleceğini Mareşal Prim buldu. Bundan iki üç gün önce gelen telgraf ile istihbarat olunduğu üzere memleket beyinin kardeşi Leopold Hohenzollern krallık teklifini kabul etmişse de resmîyet kazanması meclisin oyu ile olacaktır. Prens

⁸¹ Basiret, 10 Recep 1286, Nr. 185.

⁸² Basiret, 6 Rebiyülahir 1287, Nr.113.

İspanya tahtına geçmesi Prusya'nın eli ile olacağından Fransa Devleti buna korku ile yaklaşmaktadır. Nitekim bu konu Fransa'da Meclis-i Kavanin'de görüşülmüş, Mösyö Kostro tarafından sorulan soruya Mösyö Gromon İspanya kraliyetini Mareşal Prim, Prens Hohenzollern'e teklif etmişse de bu konuda İspanyolların henüz oyu alınmamıştır. Fransa bu konuda şimdiye kadar tarafsız kalmışsa da yabancı bir prensin İspanya tahtına geçmesine tahammül etmeyecektir demiş ve mecliste bulunan vekiller tarafından alkışlanmıştır.”⁸³ Fransa, Leopold'un İspanya kralı olması ile kuzeyden ve güneyden bu hanedanlık tarafından çevrileceği düşüncesiyle duruma itiraz etti. Bismarck Fransa'nın bu durumunu fark edince Leopold'a kral olması yönünde ısrar etti.⁸⁴ Fransa bu durumdan oldukça rahatsız olmuştur. Konunun mecliste görüşüldüğü sırada Fransa'nın her ne kadar barış yanlısı olsa da şan ve şerefine zarar geldiği taktirde meclisin de desteğiyle muharebe dahi edebileceğini Adliye Nazırı beyan etmiştir. Yani Fransa Devleti, İspanya krallık meselesini kendi şeref meselesi haline getirmiştir. Fransa, Berlin'e bir telgraf göndererek bu durumunu beyan etmiştir. İspanya'da meydana gelen Hohenzollern'in krallık meselesinin devletlerarasında görüşülmesini istemiştir. Dönemin gazetelerinden olan Konstantisyonel'in haberine göre de İspanyolların Prens krallığını kendilerinin istemediğini bu durumun Prusya aracılığı ile olduğundan dolayı Prusya ile Fransa arasında soğukluk yaratacağını yazmıştır.⁸⁵

İspanya meselesinde Fransa, içişleriyle uğraşmaktan dış meselelere vakit ayıramıyordu. İspanya krallık meselesi ile ilgili olarak dönemin İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Clarendon Madrid büyükelçisine şöyle demiştir:

Ne Mutlu ki eski dönemdeki gibi yabancı güçlerin İspanya siyasetini kendi çıkarlarına göre kullanma gibi bir avantajları yoktur. İspanya'da hanedanlarına etki kazandırmak Avrupa'daki güçler dengesini bozmak İspanya'nın zararına olacak şekilde müdahale etmek arzuları artık görülmüyor.⁸⁶

⁸³ **Basiret**, 10 Rebiyülahir 1287, Nr. 116.

⁸⁴ Armaoğlu, **19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)**, s. 321. ; Ayrıca Bismarck yaşanan bu gelişmeleri diplomatik bir kurnazlıkla, hatıralarında şu şekilde dile getirmiştir; “İspanyol tahtına gösterilen namzet hakkında Fransa'nın daha o zamandan haksız olarak sorduğu ilk suallere Dışişleri Bakanlığımız 4 Temmuz'da hakikate uygun ve kaçamaklı bir şekilde cevap vererek meseleye ait hiçbir şey bilmediğini beyan etti. Verilen cevap, şu bakımdan doğrudur ki, prens Leopold'un krallığa seçilmesini kabulü, Majeste Kralımız tarafından sadece bir aile meselesi olarak ele alınmıştır: ne Prusya'yı, ne de Kuzey Almanya Konfederasyonu'nu ilgilendiren bu meselede yalnız başkomutanın bir Alman subayı ile ve Prusya Kral ailesinin değil, bütün Hohenzollern ailesinin başı vaziyetindeki Majestenin Hohenzollern adını taşıyanlarla olan şahsi münasebetleri mevzuu bahisti”. Otto von, Bismarck, **Hatıralar ve Düşünceler**, II. cilt, MEB, Ankara, 1992, s. 119.

⁸⁵ **Basiret**, 10 Rebiyülahir 1287, Nr. 116.

⁸⁶ Steinberg, **Bismarck**, s. 342.

İspanya krallığının Prens Hohenzollern'e teklif edilmesine Prusya kralı da karşı çıkmıştır. Ama Bismarck bu engeli aşmayı başarmıştır. Bismarck, krala Leopold krallığının Prusya çıkarlarına uygun olacağına dair muhtıra sunmuştur. Bu krallığı Prens Leopold da başlangıçta istememiştir.

Prens Leopold, İspanya krallığı için kendisine yapılan teklifle ilgilenmediğini 20 Nisan'da Madrid'e bildirmiştir. Bismarck, 13 Mayıs'ta Leopold gönderdiği mektupta hayal kırıklığını şöyle anlatmaktadır: "İspanya meselesi berbat şekle büründü. Kuşku duyulmaz devlet menfaatleri hükümdarların şahsi arzularına tabii kınıyor. Tüm bunlara haftalardır duyduğum kızgınlık sinirlerimi yıprattı." 28 Mayıs'ta Prusya kralı fikrini değiştirdi ve Prens Leopold 19 Haziran'da İspanya krallığını kabul ettiğini gönderdiği mektup ile bildirdi. Bu durum 2 Temmuz'da ise dünya kamuoyuna açıklandı.⁸⁷

Prens Leopold Hohenzollern kendisine teklif edilen İspanya krallığını kabul ettiğini Prusya'nın İstanbul sefiri, Bâbîâli'ye verdiği bir nota ile İspanya meclisinde Prens Hohenzollern'in İspanya krallığına getirildiğini bildirdi.

La Garat Di Lalmani Di Nor isimli gazete, Prens Hohenzollern'in İspanya kraliyetini kabul ettiğini ve Fransa ile İspanya ya da Prusya arasında muhtemel olan bir muharebenin bir yıl içinde olabileceğini belirtmiştir. Fransa'nın İspanya krallığı meselesinde devletlere göndermiş olduğu notaya İngiltere, İtalya ve Avusturya destek vermiştir. Rusya ise henüz bir cevap vermemiştir. Prusya'nın ise nasıl bir cevap vereceği bilinmemektedir.⁸⁸

Bugünlerde Avrupa'dan alınan telgraflar Avrupa politikasında barışı bozabilecek olayların yaşanmakta olduğunu gösteriyor. İspanya meselesi Fransa hükümetinin huzurunu kaçırmıştır. İspanya hükümeti azasından Mareşal Prim, kendisinin bildiği bir kişiyi İspanya tahtına geçirmek bu konuda ondan münasip bir kişi bulunamayacağını uzun zamandan beri halka duyurmaktadır. Prens Hohenzollern'e krallığı teklif etmiştir. Prens her ne kadar bu durumun Avrupa'da hoşnutsuzluğa sebep olacağını belirtmişse de teklifi tereddütle kabul etmiştir. Duruma bakılırsa Prim bu konu hakkında önceden Prusya ile görüşmüş ve ortaya çıkabilecek sorunların çaresi düşünülmüştür. Hatta bu konu üzerinde ittifak kurulmuş gibi görünüyor. Prusya hanedanı kraliyetinden bulunan prence, krallık 5-6 ay öncesinden teklif edilmiş olsa da konunun

⁸⁷ Steinberg, **Bismarck**, s.343.

⁸⁸ **Basiret**, 12 Rebiyülahir 1287, Nr. 117.

yaratacağı sorun göz önünde bulundurularak bu teklif resmîyete dökülmemiştir. Fakat şimdi Prim konuyu rahatça gündeme getirmiştir. Bazı rivayetlere göre Prusya ve Rusya hükümdarları Ems kaplıcalarında bu konuyu görüşerek Rusya'nın desteği sağlanmıştır. Bir de İsabella'nın kraliyeti oğluna terk etmesi ile krallık yine Fransız Bourbon sülalesine düşecektir. Prim tam zamanında davranarak Leopold krallık teklif etmiş ve resmîyeti sadece İspanya meclisinin onayına kalmıştır. Avrupa devletleri arasında barışın devamı bu meseleye bağlı kalmıştır. Fransa bu konu üzerinde zamanında tedbir alacağını ve başarılı olamadığı takdirde kıyam yapacağını Hariciye Nazırı'na açıkça söylemiştir. Roma meselesi İtalya'da Fransa'yı zor durumda bıraktığı gibi şimdi de İspanya krallık meselesi İspanya'yı Prusya'nın kontrolü altına iteceğinden bu durumda Fransa'nın doğu ve kuzey sınırı Prusya'nın tehdidine açık olacaktır. Şimdi Avrupa'nın barışı ve asayışı bu sorunun çözümüne bağlı olduğundan bu mesele devletlerarasında çözüme kavuşturulmalıdır. Prens krallığı İspanya meclisinde onaylanır ise Avrupa'da diğer bir Sadova Muharebesi vuku bulabilir.

Fransa Dışişleri Bakanı Dük de Gramont, İspanya tahtına Hohenzollern'in adaylığının Avrupa'da güçler dengesini bozacağını ve bunun Prusya ile savaş sebebi olacağını açıklamıştır.⁸⁹ Bu gelişme Basiret gazetesinde de yer almıştır.

Fransa Hariciye Nazırı bazı yabancı elçiler ile görüşerek Prens Hohenzollern'in Prusya, İspanya ve Fransalıların kanıyla boyanacak olan bir tacı kabul edemeyeceğini belirtmiştir. Aynı haberde, Prusya'nın Fransa'ya gönderdiği telgrafta Hohenzollern'in İspanya kralı olmasında Prusya'nın bir menfaati olmayacağını beyan etmişse de Fransa, bu açıklamaya güvenmeyip Hohenzollern'e krallığın Prusya Devleti tarafından verildiğini ima etmiştir.

Prusya gazetelerine göre; İspanya milletinin Leopold krallığa seçmesi düşmanca bir tavırdan ileri gelmemiştir. Bu meselenin Prusya'ya bir faydası olmadığını belirterek Fransa'nın savaş fikrinden vazgeçmesi gerektiğini ve Prusya Devleti'nin İspanya Meclisinin vereceği karardan önce düşüncesini açıklamayı kabul etmemiştir.⁹⁰

Avrupa'daki gelişmeler Galata borsasını da etkilemiştir. Avrupalı yatırımcılar zarar edince borsa iki gün kapalı kalmıştır.

⁸⁹ Steinberg, **Bismarck**, s. 344

⁹⁰ **Basiret**, 13 Rebiyülahir 1287, Nr. 118.

Paris'te çıkarılan gazetelerin genel haberlerine göre; Leopold'un İspanya krallığına seçildiği haberleri Paris'te tepkiyle karşılanmıştır. Dışişleri Bakanı Gramont, meclisin ve Fransa halkının İspanya meselesinden dolayı oldukça tedirgin olduğunu ve Prim'in İspanya Meclisine müracaat etmeden Leopold'u İspanya kralı olarak halka ilan ettiğini bu durumun kabul edilemez olduğunu belirtmiştir. Bismarck bu konuda diğer devletleri ikna edici birtakım tedbirler almıştır. Bazı gazetelerin haberine göre; İspanya meclisi üyelerinin çoğunluğu Leopold'u kral olarak istemekte ve bu konuda Prusya kralı prensin kral olması için çabalamaktadır.⁹¹

Aslında Prusya her ne kadar İspanya krallık meselesiyle alakası olmadığını belirtmişse de Fransa, savaş için aradığı bahaneyi bulmuştur. Paris politikacıları bu konuda akılcı davranmayarak duygusal kararlar almışlardır. Bismarck, İspanya krallık meselesini kendi çıkarları doğrultusunda kullanarak Fransa'ya karşı birleşme savaşlarının sonuncusu olan savaşın başlamasında etkili olmuştur. İspanya meselesi, kasıtlı olarak Prusya-Fransa Savaşı'nın nedeni olmuştur.⁹²

11 Temmuz 1870 tarihli Alman gazetelerinden Di Li Almani Dinor haberine göre; İspanyolların bu kez kendilerine kral olarak seçtikleri Leopold'un seçilmesinde Prusya Devleti tarafından hiçbir gün müdahale edilmemiş, İspanya halkının bu kararı alması için Prusya herhangi bir çaba sarf etmemiştir diye yazılmıştır.

11 Temmuz 1870 tarihli Paris kaynaklı haberlerde Prens Hohenzollern'in Prusya kralı ile istişare etmek için Ems'e gideceği yazılıdır. Fransızlar bir mektup ile bu görüşmeyi protesto etmiştir. Kral cevap vermek için birkaç gün süre istemiştir.

Prusya kralı Ems'de olduğu zaman Prusya'nın Paris Büyükelçisi de Ems'e gelmiş ve kralın yaveri ile görüşerek "Paris'te şeytan deliğinden çıktı, savaş geleceğe benziyor" demiştir.⁹³

Fransa, giderek güçlenen Prusya'nın kendisi için büyük bir tehlike yaratacağının farkındaydı ve bu sebeple Prusya'nın hemen durdurulması gerekiyordu. İspanya'da cereyan eden bu mesele Prusya'ya müdahale için bir fırsat doğurmuştu. İspanyol hükümeti ikinci kez Şubat 1870 tarihinde Leopold'a tahta çıkması için teklifte bulundu. Bismarck'ın yoğun

⁹¹ Basiret, 13 Rebiyülahir 1287, Nr. 119.

⁹² Vorgelet von Winfried Leipold, **Der Deutsche-Französische Krieg von 1870/71**, Doktora Tezi, Julius-Maximilians-Universität, Würzburg Sanat Fakültesi, Würzburg, 2015, s. 28.

⁹³ Steinberg, **Bismarck**, s. 344.

baskılarına rağmen Leopold yapılan teklifi tekrar reddetti. En sonunda Bismarck'ın isteği gerçekleşti. 2 Temmuz 1870 tarihinde İspanyol kabinesi veliaht Leopold'ü İspanyol krallığı tahtına çıkardı. Artık bir bahane vardı: "Paris'te Prusya ile harp edilmesi tasarlandığından beri bu bahane, diğer her Alman ismi gibi Fransa için bir tehditkâr tarafı olmayan Hohenzollern adında suni şekilde arandı."⁹⁴ Bismarck üstün diplomasi yeteneğiyle olayların nereye gideceğini çok iyi bilmişti. Amacı Kan ve Demir politikasını tekrar devreye sokmaktı. Bunun için "Güney Alman devletlerinin Prusya önderliği altındaki nihai birleşmeye direnişlerini aşmak için Fransa ile bir krize, hatta muhtemelen bir savaşa ihtiyaç duyduğunu biliyordu."⁹⁵

İspanya kralının seçilmesinin ardından 6 Temmuz 1870 tarihinde Fransız Parlamentosu Dışişleri Bakanı "Dük de Gramont"'u sorguya çekti. Dışişleri Bakanı söz hakkı olarak mecliste etkili bir konuşma yaptı. Gramont'un Meclis konuşması metni şu şekildedir;

Komşumuz olan bir halkın haklarına karşı beslediğimiz saygının, yabancı bir devletin prenslerinden birinin Charles-Quint'in tahtına oturmasını sağlayarak, Avrupa kuvvetler dengesini bizim zararımıza olarak bozmasını ve Fransa'nın çıkarlarını ve şerefini tehlikeye atmasını, bizim kabul etmemizi zorlayamayacağına inanıyoruz. Bu ihtimalin gerçekleşmeyeceğine kesin olarak inanıyoruz. Bu ihtimale engel olmak için Alman halkının sağduyusuna ve İspanyol halkının da dostluğuna güveniyoruz. Eğer durum başka türlü gerçekleşirse, sizin (Meclisin) ve milletin desteğinden güç alarak, görevimizi tereddütsüz ve zaaf göstermeden ifa edeceğiz.

Konuşma sonrası Bütün milletvekilleri ayağa kalkarak "Yaşasın Fransa! Yaşasın Ordu! İmparator! Berlin'e! Berlin'e!" şeklinde bağırıyorlardı.⁹⁶

Prusya aslında bu krizi planlamıştır. Fransa da buna uygun olarak tepki göstermiştir. Rus ataşesinin yardımcısı Prusya'nın Paris büyükelçisi B. E. Waldersee'ye: "Sizi savaş bekliyor. İnanınız bundan kaçamazsınız" demiştir.⁹⁷

Yaşanan bu gelişmelerin ardından Fransa, Leopold'un İspanya tahtından feragat etmesi için Prusya'ya yoğun bir diplomatik baskıda bulundu. Hatta bunu Prusya kralı I. Wilhelm'e iletti. Baskılar sonucunda 12 Temmuz 1870 tarihinde Leopold, İspanya tahtından çekildiğini ilan etti. Konstantisyonel gazetesi Hohenzollern'in krallıktan istifa ettiğini ve

⁹⁴ Armaoğlu, **19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)**, s. 321.

⁹⁵ Steinberg, **Bismarck**, s. 340.

⁹⁶ Armaoğlu, **19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)**, s. 322.

⁹⁷ Steinberg, **Bismarck**, s. 345.

sorunun bir damla kan dökülmeden güzellikle çözüldüğünü yazmıştır.⁹⁸ Bismarck yaşanan bu olayın ardından istifa etmeyi düşünmüştür.⁹⁹

Prens Leopold Hohenzollern'in krallıktan vazgeçmesini Prusya kralı I. Wilhelm, "Aptallık ve korkaklık" olarak yorumlamıştır.¹⁰⁰

Basiret gazetesinde yayımlanan bir makalede:

Fransa ve Prusya'nın arasında yaşanan savaşın aslında gazeteciler için üzücü bir durum olduğu ve Osmanlı Devleti'nin gazetelerden ve gazetecilerden bu savaşta medeniyet ve insaniyet değerlerine uyarak adaletli yayınlar yapılmasını istediği belirtilmiştir. Gazetelerde Prusya ile Rusya arasında bir ittifak olacağı ve bu birleşmenin Fransa'yı uzun bir savaşa mecbur edeceği belirtilmişse de bu değerlendirmenin kabul edilemez olduğu vurgulanmıştır. Çünkü iki devlet birleşirse bir ayda Fransa'yı mağlup ederler. Ayrıca Rusya, Prusya'yı kuvvetli görmek istemez o kuvvetten korkar diye yorumlanarak Prusya-Rusya ittifakının kurulamayacağı yönünde değerlendirmede bulunmuştur.¹⁰¹

Polonyalı Hayrettin'in İspanya'daki krallık meselesini konu ettiği gazetenin 127 sayılı nüshasında yayımlanan makalesinde Fransa'nın İspanya meselesinde dostane davranmayarak ve İngiltere'nin meselede arabuluculuk yapmasını da kabul etmeyerek aceleci davrandığını, Prusya'dan intikam almak için savaş ilan ettiğini belirtmiştir. Rusya henüz bir fikir belirtmemişse de onun dışındaki Avrupa devletlerinin savaşta tarafsız kalmayı faydalı gördüklerini yazmıştır.¹⁰²

Tam bu gelişmeler yaşanırken Bismarck'ı istifadan vazgeçirecek önemli bir gelişme yaşanmıştır. Bu gelişme tarihe "Ems Telgrafi" ismiyle geçecek olan olaydır. Fransız elçisi Benedetti 13 Temmuz günü, Ems kaplıcalarında olan Kral I. Wilhelm'i ziyaret ederek Fransa'nın talebini aktardı. Buna göre Fransa, Kral Wilhelm'den gelecekte herhangi bir Hohenzollern prensinin İspanya tahtına geçmeyeceğine dair garanti istedi. Buna karşılık Kral, gelecek hakkında ne kendisinin ne de bir başkasının herhangi bir teminat veremeyeceğini

⁹⁸ Basiret, 17 Rebiyülahir 1287, Nr. 121.

⁹⁹ Armaoğlu, 19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914), s. 323.

¹⁰⁰ Winfried Leipold, Der Deutsche-Französische Krieg von 1870/71, 32.

¹⁰¹ Basiret, 11 Cemaziyülevvel 1287, "Şahsiyet ve Maddiyat", Nr.138.

¹⁰² Basiret, 26 Rebiyülahir 1287, "İspanya Meselesinin Neticesi, Nr. 127.

bildirdi. Dışışleri Bakanı Gramont'un baskısı ile Benedetti tekrar görüşme talebinde bulundu, fakat talebi reddedildi. Kral yaşanan bu gelişmelerin ardından bir telgrafla durumu Bismarck'a bildirdi. İşte tarihe geçen meşhur "Ems Telgrafi" hadisesi budur. Bismarck bu telgrafi 13 Temmuz akşamı Genelkurmay Başkanı Moltke ve Mareşal Roon ile yemekte olduğu sırada aldı. Kendisinin ifadesiyle 200 kelime olan bu mektubu "hiç bir kelime ilave etmeden veya hiç bir kelimeyi değıştirmeden sadece bazı kısımlarını çıkartarak" 20 kelimelik bir özet metine dönüştürmüştür.¹⁰³

Savaşın başlamasına sebep olarak gösterilen Ems Telgrafi doğru bir savaş sebebi midir? Bu günümüzde de tartışılan bir konudur. Bu telgrafın tek sorumlusu aslında Bismarck'tır. Zaten Prusya konusunda çok hassaslaşan Fransa'nın bu telgraf ile bir kez daha gururu kırılmış ve Fransa'da ulusal bilinç tekrar canlanmıştır. Bu telgraf tüm basına ve elçiliklere gönderilmiştir. Paris, bu telgrafi oldukça kızgınlıkla karşılamıştır. Bu durum aslında savaşın temel nedeni olmuştur.¹⁰⁴

Büyük bir savaşın fitilini ateşleyecek olan tarihi "Ems Telgrafi"nın metni şu şekildedir.¹⁰⁵

Majeste bana şunları yazmıştır : (Kont Benedetti, bir gezinti yaptığım sırada yolumu kesti; Hohenzollern ailesinden olanlar namzetliklerini tekrar koydukları takdirde artık asla muvafakatte bulunmamayı ebediyen taahhüt ettiğim hakkında İmparatora derhal telgraf çekmesi için kendisine salahiyet vermemi saygısızca bir ısrarla benden istedi. Böyle ebedi taahhütlere girişmek doğru olmadığı ve girişilemeyeceğı için nihayet elçinin isteğini oldukça sert bir şekilde reddettim. Tabii, ona henüz hiçbir haber almadığımı ve kendisi Paris ve Madrid'den benden daha evvel haber aldığına göre hükümetimin bu işte gene bir dahli bulunmadığını anlaması lazım geldiğini söyledim.) Majeste bu görüşmeden sonra Prensten bir mektup aldı. Prensten haber beklediğini Kont Benedetti'ye söylemiş olduğu için, elçinin yukarıda bildirilen talebi dolayısıyla, Kont Eulenburg'un ve benim teklifimiz üzerine Kont Benedetti'yi artık kabul etmemeye ve şimdi Prensten, Benedetti'nin Paris'ten evvelce aldığı haberi teyit eden bir mektup aldığını ve elçiye söyleyecek başka bir şeyi olmadığını bir

¹⁰³Armaoğlu, **19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)**, s. 323. ; N. V. Yelisseyeva, **Yakın Çağlar Tarihi**, Yordam Kitapevi, İstanbul, 2010, s. 210.

¹⁰⁴Winfried Leipold, **Der Deutsche-Französische Krieg von 1870/71**, s. 21, 23,26.

¹⁰⁵Bismarck, **Hatıralar ve Düşünceler**, s. 127.

yaveri vasıtasıyla kendisine bildirmeye karar verdi. Benedetti'nin yeni talebinin ve bu talebin reddedildiğinin gerek elçilerimize, gerekse basına derhal bildirilmesine lüzum olup olmadığını Majeste, Ekselansınızın reyine bırakmaktadır.¹⁰⁶

13 Temmuz tarihli Basiret gazetesinde Berlin kaynaklı bir haberde şu bilgi yer almıştır: “Ems’den alınan bilgilere göre; Prens Hohenzollern’in İspanya krallığından istifa ettiğini resmen telgraf vasıtasıyla İspanya Devleti’ne bildirdiği, sonra Benedetti Prusya kralının huzuruna çıkarak Hohenzollern’e tekrar krallık teklif edilirse kralın bunu bir daha kabul etmeyeceğine dair teminat istediğini Paris’e bildirmişse de kral elçiyi huzuruna kabul etmemekle beraber bir söyleyeceğinin olmadığını memur vasıtasıyla bildirmiştir.”¹⁰⁷

14 Temmuz 1870 tarihli Paris kaynaklı bir haberde de “Prusya’nın Fransa sefirinin Berlin’de kalmasını istemediği Fransa her ne kadar savaş ilan etmekte tereddüt yaşasa da yakın bir zamanda savaş çıkacağı bilinmektedir” şeklinde bir tahminde bulunmuştur.

Fransa Bakanlar Kurulu 14 Temmuz’da seferberliğe başlayıp 19 Temmuz’da savaş ilan etti. Bismarck, Ems metnini değiştirmesinin III. Napolyon’u savaşa mecbur ettiğini iddia etmişse de bu durum Fransa’nın savaşa daha önceden karar verdiğini göstermektedir. Prusya ise 16 Temmuz’da seferberliğe başlamıştır.¹⁰⁸

İspanya krallık meselesi hakkında Fransa Meclisinde sorulan soruya Gramont’un verdiği cevabın tercümesi şu şekildedir:

Geçenlerde İspanya krallık tacını Prim, Prens Hohenzollern’e teklif etmiştir. İspanya milleti bu teklifi kabul edip etmediğine dair henüz bir oy kullanmamıştır. Prusya ile İspanya arasında gizli bir haberleşme olmaktadır. İspanya gibi kendini idare etmeye gücü olan bir devletin içişlerine müdahale etmek gibi bir düşüncemiz yoktur. Ancak sınırimızda bulunan bir devlet öyle Avrupa ve Fransa’nın kuva-yı askeriyesini tehdit eder şekilde Prusya kralı

¹⁰⁶Bu Telgrafın Bismarck tarafından kısaltılmış ve bir savaşa sebep olan metni şu şekildedir; “Veliht von Hohenzollern’in feragati hakkındaki haber, Fransız imparatorluğu Hükümetine İspanyol krallığı Hükümeti tarafından resmen bildirildikten sonra, Fransız büyükelçisi Ems’te Majeste Prusya Kralından bir talepte daha bulunmuş ve Hohenzollern ailesinden olanlar tekrar namzetliklerini koydukları takdirde Majeste’nin buna bir daha asla muvafakatte bulunmamayı ebediyen taahhüt ettiğini Paris’e telgrafla bildirmek için kendisine salahiyyet vermesini istemiştir. Majeste, bunun üzerine, büyükelçiyi tekrar kabulden imtina ederek kendisine söyleyecek başka bir şeyi olmadığını nöbetçi yaveri vasıtası ile bildirmiştir.” Bismarck, **Hatıralar ve Düşünceler**, s. 131-132.

¹⁰⁷ **Basiret**, 17 Rebiyülahir 1287, Nr. 121.

¹⁰⁸ Steinberg, **Bismarck**, s. 349.

familyasından Prens Hohenzollern'i tahta getirecek olursa bunu asla kabul etmeyiz.

Prusya –Fransa Savaşı'nın çıkmasında etkili olan bir hadise de şudur; Fransa Dışişleri Bakanı Gramont'un belirttiğine göre; Paris'te bulunan Prusya elçisi Prusya kralı ile görüşmek için Ems kaplıcalarına gitmiş ama döndüğünü Gramont'a bildirmemişti bakan döndüğünü öğrendikten sonra kendisiyle görüşmek istemiş ama elçi görüşme saatine 2 saat geç gitmiştir. Bakan, “sizi bekliyordum ama geç geldiniz ne cevap vereceksiniz?” diye sorduğunda elçi soğuklukla “Hiçbir şey” şeklinde cevap vermiştir. Tekrar aynı soruyu sorduğunda yine daha soğuk bir şekilde “Hiçbir şey” deyince bakan ve elçi el sıkışmadan ayrılmışlardır. Sonrasında da savaş ilan edilmiştir.¹⁰⁹

Prusya'nın, Danimarka ve Avusturya ile yaptığı savaşların anlam kazanabilmesi Güney Alman devletlerinin de Almanya Birliği'ne katılması ile mümkün olacaktır. Bu ise diğer savaşlara göre daha zordur. Çünkü Fransa, Danimarka ve Avusturya'ya göre hem daha güçlü hem de Güney Alman devletleri Katolik olduğu için Almanya Birliği'ne sıcak bakmıyordu.¹¹⁰

Prusya-Fransa Savaşı'nın yaşanmasının asıl nedeni olarak Prusya'nın güçlenmesini yani Danimarka ve Avusturya'yı yenerek Kuzey Almanya birliğini sağlaması ve Avrupa'nın güçlü devletleri arasında yer almasını Fransa engelleyemediği gibi bunu daha sonrasında da çekememesi gösterilebilir. Fransa bunu bir gurur ve onur meselesi haline getirmiştir. Ren Nehri'nin sol yakasını tehdit eden Prusya, Sadova galibiyeti ile güç kazanmış ve Güney Alman devletleri için bir tehdit unsuru olmaya başlamıştır. Yani Sadova'da durdurulamayan Prusya yeni bir savaş ile durdurulmalı ve Avrupa'da yükselmesi engellenmeliydi. Ayrıca bu dönem Fransa'nın içinde yaşadığı sıkıntılar, imparatorluğun gittikçe güç kaybetmeye başlaması dikkatin dışarıya çekilmesi zorunluluğunu ortaya çıkarmış, ilaveten yerel siyaset de İmparatora savaş için baskı yapmıştır.¹¹¹

Fransa'da imparatora karşı muhalefet sürekli artmaktaydı. Bu dönem imparatorluk şiddet içeren toplumsal gerilimler ve dışarda da hırslı ama karasız bir dış politika ile başarısız durumda kalmıştır. Kırım, İtalya ve Meksika'da çeşitli diplomatik krizler yaşanmıştır. Bu

¹⁰⁹ Basiret, 15 Cemaziyülevvel 1287, Nr. 141.

¹¹⁰ Süleyman Erkan, “Savaş ve Barış Bağlamında IXI. Yüzyıl Uluslararası İlişkileri'nin Önemi”, **SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Aralık 2010, S.22, s. 109.

¹¹¹ Winfried Leibold, **Der Deutsche-Französische Krieg von 1870/71**, s. 18.

durum, İmparatorluğun zayıflığı ve izolasyonunu gündeme getirmiştir. III. Napolyon da bu durumdan kurtulmak için 19 Temmuz 1870’de Prusya’ya savaş ilan etmiştir.¹¹²

Bu savaş aslında Bismarck tarafından kurgulanan bir savaştır. Holleben,¹¹³ 4 Ekim’de Fransa’dan Bismarck’ın planını bildirmiştir. Bu da Almanya’nın yeniden tasarlanması ve Alman İmparatorluğu’nun kurulmasıdır.¹¹⁴

Independens Belüj gazetesinin Paris muhabirinden almış olduğu habere göre; Gramont, Prusya’nın Paris elçisi ile görüşerek Prusya kralı hazretleri ilerde meydana gelecek felaketi fark eder demesi üzerine “Acaba bir muharebe olasılığı mı var?” demiştir. Gramont “Evet İmparator Napolyon hazretleri ve hükümeti tarafından muharebe isteği vardır” cevabını vermiştir. Bu sırada Fransa, kara ve deniz kuvvetlerini güçlendirmekle beraber Cezayir’de bulunan taburlardan en güçlü olanlarını Paris’e getirmeye başlamıştı.

Avrupa gazetelerinin rivayetine göre Prusya her türlü askerî saldırıya karşı koyabilecek bir güçte olup Hamburg ve Berlin şehirleri arasında bulunan bir mevkiye deniz güçleri talim yapmakta, top ve mühimmatları arabalara bindirip indirerek manevralar yapmaktadır.¹¹⁵

16 Temmuz’da kralın seferberlik ilanından sonra 300 bin Prusya ve müttefik askeri Fransa’ya saldırmak için Mainz’de toplanmıştı. Fransa ordusu, Strazburg üzerinden Ren Nehri’ni geçerek saldırmamış bu durum ise Moltke’nin ordusunun işine gelmişti. Prusya’nın seferberlik planı ordunun üç kola ayrılması esasına dayanmaktadır. Birinci Ordu General Von Steinmetz, İkinci Ordu Prusya Prensi Frederich Karl’ın komuta ettiği kuvvetlerden oluşurken Üçüncü Ordu Baden, Bavyera, Württemberg ve kuzey şehirlerindeki askerlerden oluşan XI. kolorduyu içermektedir.¹¹⁶

15 Temmuz Paris kaynaklı haberde Basiret gazetesi Fransa’nın Prusya üzerine harp ilan ettiğini meclise resmen bildirdiğini yazmıştır. Senato ve Meclis’te bir beyanname okunup politika gereği Prusya üzerine savaş ilan edildiği ifade edilmiştir. Bu beyannamede savaş

¹¹² https://publishup.uni-potsdam.de/opus4-ubp/frontdoor/deliver/index/docId/2662/file/bulletin_6_2002_2_pro05.pdf (20.04.2019)

¹¹³ Theodor von Holleben, eski Sakson-Thuringen soylu ailesinden gelir. Heidelberg Üniversitesi, Berlin ve Göttingen’de tarih ve hukuk eğitimi görmüştür. Bhussar Alayı’nda subay olmuş, 1870-1871 Prusya-Fransa savaşına katılmıştır. 1872’de Diplomatik Servise girmiştir.

¹¹⁴ Jan Hoffmann, **Die Sächsische Armee im Deutschen Reich 1871 bis 1918**, Yayımlanmış Doktora Tezi, Universität Dersden, Philosophie Under Philosophischen Fakultet der Technischen, Dresden, 2007, s. 36.

¹¹⁵ **Basiret**, 17 Rebiyülahir 1287, Nr. 121.

¹¹⁶ Steinberg, **Bismarck**, s. 351.

ilanına neden olarak üç madde gösterilmiştir: Birincisi, Fransa'nın Berlin elçisine Prusya Devleti tarafından uygulanan muamelenin tasdik olunmaması; ikincisi, Prens Hohenzollern'in İspanya krallığından istifasının Prusya tarafından kabul olunmaması; üçüncüsü, bu krallığı prense Prusya'nın vermiş olmasıdır. Haberin devamında savaş ilanından sonra her tarafta tedbirler alınmaya başlandığı bildirilirken İmparatorun da bizzat savaş meydanına gideceği ilave edilmiştir.

Fransa, Prusya'ya savaş ilan ettiğini diğer devletlere resmen bildirmiş ve devletler de bu meselenin kan dökülmeden çözülmesi için hem Prusya hem de Fransa nezdinde girişimlerde bulunmuşlardır. Fransa bu türden girişimlere, “bu konuda ya hepten tarafsız kalırız ya da bütün bütün savaşıyoruz” şeklinde cevap verdiğinden olumlu bir sonuç alınamamıştır. Avusturya savaş ilanından sonra hemen meclisini toplayarak Fransa ve Prusya arasındaki sorundan dolayı hangi tarafın politikasını tutacağız diye sorduğunda meclis üyeleri Fransa diye cevap vermiştir. Fransa, Prusya üzerine savaş açtığını resmen telgraf ile Babıali'ye de bildirmiş ve Osmanlı Devleti bu savaşta tarafsız kalmaya karar vermiştir.¹¹⁷

Polonyalı Hayrettin Efendi, Osmanlı Devleti'nin savaşta tutumunu şöyle değerlendirmiştir:

Osmanlı Devleti, savaşta kendi çıkarları doğrultusunda tarafsız kalarak doğru bir hareket yapmıştır. Biz bu değerlendirmemiz ile devleti ne savaş ne de barış tarafına sevk edebiliriz. Prusya'nın savaştan galip çıkması halinde Avrupa'da büyük bir Alman İmparatorluğu ortaya çıkacaktır. Bu yeni güç karşında kendisine rakip olarak Rusya'yı görecektir. Almanya karada olduğu gibi denizde de bir numaralı güç olmak isteyecek ve Rusya'nın Baltık Denizi'ndeki sahillerini almak isteyecek ve Rusya'nın Türkistan'da ilerlemesini engelleyecektir. Bu deliller Prusya ile Rusya arasında olan rekabetin Prusya ile Fransa arasında olan rekabetten daha fazla olduğunu gösterir ve mevcut savaş bittikten sonra Prusya, Rusya ile yeni bir savaşa başlayabilir. Prusya, eğer Avusturya ile de ittifak yaparsa Osmanlı Devleti bu iki devletle birleşip dışardan gelecek saldırılara karşı kendisini korumuş olur. Yani Almanya'nın savaştan kesin olarak galip çıkması Osmanlı Devleti için faydalı olacaktır. Çünkü Osmanlı'nın ezeli düşmanı Rusya, Prusya ile meşgul

¹¹⁷ Basiret, 19 Rebiyülahir 1287, Nr. 122.

olacağından Osmanlı Devleti ile uğraşmaya vakti kalmayacaktır.¹¹⁸ Bu makalede Polonyalı Hayrettin, Prusya'nın galip gelmesinin Osmanlı Devleti'nin ezeli düşmanı olan Rusya'nın işine gelmeyeceğine bağlayarak ülke içerisinde Prusya taraftarı oluşturmaya çalışmıştır.

Tüm yaşanan gelişmelerden sonra, 14 Temmuz 1870'te toplanan Fransa Bakanlar Kurulu seferberlik kararı aldı. Fakat seferberlik plansız ve programsız bir şekilde yapılmıştı. 430.000 kişilik Prusya ordusuna karşı 385.000 kişilik bir ordu çıkarmayı düşünen Fransa, sadece 220.000 bin kişilik bir kuvvet oluşturabilmişti. Bu arada Fransa, Prusya'ya karşı müttefik devlet bulma girişimlerinde de bulunuyordu. Rusya'dan çekinen Avusturya tarafsız kalmayı yeğlerken İtalya ise Avusturya ile beraber hareket etti. Avusturya'nın tarafsız kalması İtalya'nın cesaretini kırmıştı. III. Napolyon İtalya'dan askerî yardım talebinde bulunduğu İtalya karşılığında Roma'yı istedi. Talep karşılanmayınca İtalya'dan beklenen destek alınamadı. Bu durumda İtalya tarafsız kalmayı tercih etti. Buna rağmen Fransa 19 Temmuz'da Prusya'ya savaş ilan etti. Bismarck, Ems Telgrafı'nın metnini değiştirmesini, III. Napolyon'u savaşa sokmak amacıyla yaptığını iddia etmişti. Fakat şurası bir gerçektir yukarıda değinildiği gibi Fransa savaşmak için can atıyor ve bahane arıyordu. Fakat Avusturya'nın düştüğü hataya kendisi de düşmüştü.¹¹⁹

Fransa savaş ilanının sonuç bölümünde; “Sonuç olarak Fransa Hükümeti, taahhüdün gecikmeden yapıldığına Fransa'nın onuru ve menfaatlerinin savunulmasını sağlamak ve bunun için durumun sunduğu bütün önlemleri almak için bundan böyle Prusya ile savaş halindedir” ifadesini kullanarak Fransa için savaşın bir gurur ve menfaat savaşı olduğunu ifade etmiştir. Savaş ilanını Paris'in ünlü politikacılarından Thiers şöyle değerlendirmiştir: “Fransa, Prusya'nın güçlenmesini bir onur meselesi yaparak savaş ilan etmiştir. Günümüzde böyle bir neden savaş getiremez.”¹²⁰

Prusya Genelkurmay Başkanı Moltke, savaşın resmî tarihini anlattığı raporunda Fransa'nın savaş hazırlıklarının çok kötü olduğunu ve bu savaşın Fransa için bir çılgınlıktan başka bir şey olmadığını belirtmiştir. Prusya ordusu ise kısa süre önce iki büyük savaştan zafer kazanarak çıkmıştır. Fransa'ya göre daha tecrübelidir. Ayrıca 1866 Avusturya Savaşı

¹¹⁸ Basiret, 3 Cemaziyülahır 1287, “Harp Numara 11 Devlet-i Aliye ve Prusya”, Nr. 155.

¹¹⁹ Armaoğlu, 19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914, 325.; Steinberg, Bismarck, s.349.; Şule Ünsaldı, (Çev.), 1871 Paris Komünü Tarihi, Nota Bene Yayınları, İstanbul, 2015., s. 347-348.

¹²⁰ Winfried Leipold, Der Deutsche-Französische Krieg von 1870/71, s. 29,30.

sanıldığı gibi çok uzun ve hasarlı bir savaş olmamıştır. Şimdi Fransa ile olan savaşın da öyle olmaması için bir neden gözükmemektedir.¹²¹

Savaş ilanını Polonyalı Hayrettin, Basiret gazetesinde şu şekilde değerlendirmiştir:

Fransa ile Prusya arasında savaş ilan edildi. Bu yazımızı yazarken bile Ren Nehri kenarlarından top sesleri işitilmektedir. Savaşın sebebi olarak her ne kadar İspanya kraliyet meselesi gösterilse de aslında iki devlet arasında her zaman olan bir rekabetten dolayı ortaya çıktığı açıktır. Fransa aslında Prusya'nın Sadova Muharebesi'ndeki galibiyetini hiçbir zaman hazmedemeyerek bulduğu ilk fırsatta Prusya'yı bu galibiyetin sağladığı şan ve şereften mahrum etmek istemektedir. Fransa'da bu düşünce hâkimken Prusya büyük bir millete sahipti. Askerî gücü de ortada olmasına rağmen Fransa savaştan geri durmamıştır. Eğer Fransa adil olsaydı İspanya'nın krallık meselesine karışmazdı. Savaşın şiddeti, müddeti ve hangi tarafın galip gelip hangi tarafın mağlup olacağı şimdiden bilinemez. Bununla beraber tarihe bakıldığında Fransa'nın ani hareket yaptığı gibi Prusya sabırlı davranarak Fransa'ya ağır zararlar verebilir.¹²² Bu makalede Polonyalı Hayrettin, aslında savaşın çıkmasındaki sebebi Fransa'nın gittikçe güçlenen Prusya'yı çekememesine bağlamış Prusya'nın sabır gösterdiği takdirde Fransa'yı yenebileceğini belirtmiştir. Böylece daha savaşın başlarında yazdığı makaledeki tutumundan kendisinin ve dolaylı olarak da yazı yazdığı gazetenin tarafını belli etmiştir.

Basiret gazetesinde “Savaş İlanının Sonuçları” başlıklı imzasız bir yazı yayınlanmıştır. Bu yazıya göre;

Fransa, yalnız Prusya'ya savaş ilan etmişken Bavyera, Baden ve Württemberg Prusya ile beraber Almanya'yı korumak için savaşa girmiştir. Fransa bu durumu düşünememiştir. İmparatorun halka sunduğu bildiride dahi bu durumun neden olduğu şaşkınlık belirtilmiştir. Yazıda Fransa'nın bütün Almanya ile savaşmaya hazır olması gerektiği ifade edilmiştir. Bu yazıda Fransa'nın Avusturya ile başarısız bir ittifak girişiminde bulunduğu da vurgu

¹²¹ Steinberg, **Bismarck**, s. 350.

¹²² **Basiret**, 20 Rebiyülahır 1287, “Harp”, Nr. 123.

yapılmıştır. Böylece Basiret gazetesi, savaş ilanını yapan taraf olması nedeniyle Fransa'yı Avrupa'nın düzenini bozmakla suçlamaktadır.¹²³

3. 1870-1871 Prusya-Fransa Savaşı

Fransa, Prusya'ya 19 Temmuz'da savaş ilan etmiştir. Ama Fransa'nın ne ekonomisi ne de askerî gücü Prusya ile böyle büyük bir savaş için hazırды. Çünkü daha 1860'lı yıllarda Fransa'da hükümete karşı muhalefet artmakta ve Fransa ekonomisi kötüye gitmektedir. III. Napolyon'un, büyük inşaat ve altyapı projeleri için aldığı borçlar ekonominin istikrarsızlaşmasına yol açmış, 1856 yılındaki Kırım Savaşı'nın neden olduğu tahribat henüz atlatılamamıştı. Fransa, 1868'de imparatorluk tarihinin gördüğü en büyük ekonomik krizlerden birini yaşamış ve krizi aşmak için bankalardan yüksek faizli kredi alınmıştır. Kısacası Fransa ekonomisi Prusya ile bir savaşa hazır değildi.¹²⁴

Fransa'nın savaştan önce ekonomisinin bozuk olması gibi askerî kuvveti de yetersizdi. Prusya'nın Fransa'ya karşı bu kadar başarılı bir mücadele vermesinde iki ülkenin savaş teknikleri ve taktiklerinin farklı olması da etkili olmuştur. Savaş teknolojisi olarak değerlendirildiğinde Fransa'nın Prusya'ya üstünlük sağladığı görülmektedir. Çünkü Fransa'nın "Chassepot" tüfeği Prusya'nın "İğneli Tüfek" olarak isimlendirilen tüfeğinden daha ileri bir teknolojiye sahiptir. Prusya, tüfek konusundaki zayıflığını topları ile gidermeye çalışmışsa da Fransa'nın ilk makineli tüfeği olan "mitralyöz" yine Prusya'nın toparlarından daha ileri bir teknolojiye sahipti. Ama Fransa Savaş Bakanlığı bu topu çok gizli tuttuğu için Fransa ordusundaki çok az asker tarafından kullanabilmektedir. Prusya ise Fransa'ya karargâh ve yedek kuvvet düzeni ile üstünlük sağlamıştır. Fransa yedek kuvvete ve karargâh düzenine sahip değildir. Ayrıca Prusya, Bismarck ve Moltke gibi önemli diplomat ve askerlere sahiptir.¹²⁵

Savaşları kazandıran en önemli unsurlar; bilgi, teknoloji ve deneyimdir. Prusya kısa süre evvel Danimarka ve Avusturya ile yaptığı savaşlarda bu üç konuda ne kadar iyi olduğunu ispatlamıştır. Savaşı yöneten generaller, yani insan faktörü de savaşların seyrine önemli etkiler yapmaktadır. Prusya yukarıda sayılan unsurlarla beraber çok iyi yetişmiş askerî dehalara da sahipti. Bunlardan en önemlisi tüm Prusya generallerinin saygı ve güven duyduğu

¹²³ Basiret, 1 Cemaziyülevvel 1287, "İlanı-ı Harbin Neticeleri", Nr. 131.

¹²⁴ Murray Bookchin, *Fransız Devriminden ikinci Enternasyonale*, c. 2, Dipnot Yayınları, Ankara, 2012, s. 237.

¹²⁵ Parker, *Cambridg Savaş Tarihi*, s 269.

Prusya Genelkurmay Başkanı Helmuth von Moltke idi. Prusya'nın bu unsurlardaki gücüne karşı Fransa birçok konuda yetersiz bulunmaktaydı. Moltke, savaşı anlattığı raporlarda Fransızların eksikliklerini şöyle sıralamıştı: “Alaylar barış zamanı ordugâh mevcutlarını tamamlamadan ve teçhizatlarını beklemeden acele cepheye gönderilmişti. Bu esnada askere çağrılan yedekler ikmal istasyonlarını ağzına kadar doldurmuş ve trafiği tıkamışlardı.” Prusya ise yapmış olduğu müzakereler ile tüm Güney Almanya ordularını Prusya sistemine entegre etmişti.¹²⁶

Prusya ordusu ağır silahlar konusunda Alfred Kruup sayesinde Avrupa'nın en ileri ülkesi haline gelmiştir. Prusya'nın hem lojistik hem de taktik disiplini Fransa ordusunun çok ilerisindedir. Ayrıca Prusya, Avrupa'nın en iyi eğitim almış ve düşman topraklarında Fransa süvarilerine göre daha iyi keşif yapma yeteneğine sahip olan süvarilere sahiptir ve bu da savaşta Prusya'ya büyük faydalar sağlayacaktır.¹²⁷

Fransa, Prusya'ya savaş ilan ettiğinde sınırına sadece 224 bin asker yığabilmiştir. III. Napolyon, mareşallerin komutasında iki geçici ordu kurmuşsa da Fransa ordusunda bunlara komuta edebilecek nitelikte komutanların bulunmayışı Fransa için büyük bir eksiklikler. Prusya ise savaş ilanından sonra 380 bin kişilik orduyu sınıra yığmış ve tedbir amaçlı 95 bin kişiden oluşan bir orduyu da Avusturya sınırına konuşlandırmıştır.¹²⁸

Bismarck diplomatik yeteneğini kullanarak Fransa'ya son bir oyun oynadı. Sadova'dan sonra III. Napolyon'nun, Prusya'ya teklif etmiş olduğu, Belçika ile Lüksemburg'un Fransa tarafından alınmasını sağlayacak olan ittifak metnini Londra'da Times gazetesinde yayınlattı. Bu tasarı Benedetti'nin elyazısı ile hazırlanmıştı. Bu sebepten dolayı İngiltere hangi taraf olursa olsun Belçika'ya askeri yardımda bulunacağını bildirdi. Sonuç olarak Fransa ve Prusya Belçika'ya saldırmayacaklarına dair garanti verdiler.

Savaş hazırlıkları devam ederken Bavyera kralının emri üzerine Prusya ordusuna gönderilmek üzere 35.000 asker harekete geçmiştir. Bu sırada Bavyera kraliyeti ile Württemberg ve Baden Grandükalıkları Prusya'ya ilhak edilmiştir. 18 Temmuz Paris kaynaklı bir haberde Bavyera Meclisi, savaş öncesi tarafsız kalacağını beyan etmişse de Fransa

¹²⁶Steinberg, **Bismarck**, s. 350-351.

¹²⁷Bookchin, **Fransız Devriminden ikinci Enternasyonale**, s. 239.

¹²⁸Parker, **Cambridg Savaş Tarihi**, s. 270.

askerinin Almanya'nın kuzeyine ayak basmasıyla birlikte karar değiştirilmiş ve Prusya'ya yardım etmeye karar vermişti.¹²⁹

Saksonya da kendi askerî temsilcisinin Genelkurmay Başkanlığı ordusunda görev alması şartıyla savaş sırasında Prusya'nın yanında yer almayı kabul etmiştir.¹³⁰

18 Temmuz tarihli Basiret gazetesinde Londra kaynaklı bir haberde İngiltere'nin, Fransa ve Prusya arasında meydana gelen savaşta tarafsız kalacağı ama bu devletlerden birisinin kendi hukukuna zarar verecek olursa ona karşılık vermekten geri kalmayacağı şeklinde bir haber yer almıştır.¹³¹

1870-1871 Prusya-Fransa Savaşı'nda Güney Alman devletleri halklarının kabineleri üzerine yaptıkları baskılardan dolayı Güney Alman devletleri savaşta Prusya'nın yanında yer almış sonrasında ise yine halkın yoğun taleplerinden dolayı Kuzey Almanya Federasyonu ile birleşmiştir.¹³²

Prusya'ya destek olmak için Güney Alman devletlerinin Prusya tarafında savaşa başlamaları üzerine Polonyalı Hayrettin bu konuyla ilgili Osmanlı Devleti'ni de örnek göstererek bir makale yazmıştır. Bu makalede;

Fransa gazetelerinin, Küçük Alman prensliklerinin Prusya'nın kontrollerine girmelerini ayıplayarak, çünkü bu durum Fransa'nın savaştan önce beklediği bir olasılık değildi, Bavyera, Baden ve Württemberg'un hukuk haklarını kaybedeceklerini yazdığını belirtmiştir. Bunu eğer bu devletler savaşta Fransa ile müttefik olsaydı ya da tarafsız kalsaydılar hukuk hakları devam edecekti diye kinaye de yaparak eleştirmiştir. "Almanya kral ve grandükalıklarının, Almanya'nın tehlikede olduğu böyle bir zamanda bölgenin en büyük devleti olan Prusya etrafında birleşmeleri son derece normaldir. Bu küçük hükümdarlıkların durumu Osmanlı Devleti için bir örnektir. Ren Nehri kenarında olan kara bulutların bu tarafı dahi kaplama olasılığı vardır. Mısır, Tunus, Eflak, Boğdan, Karadağ gibi eyaletlerin milliyetlerini korumaya gücü olan tek devlet Osmanlı'dır. Almanya prensliklerinin bu durumu Osmanlı

¹²⁹ Basiret, 24 Rebiyülahir 1287, Nr. 126.

¹³⁰ Hoffmann, *Die Sachsische Armee im Deutschen Reich 1871 bis 1918*, s. 35.

¹³¹ Basiret, 21 Rebiyülahir 1287, Nr. 124.

¹³² Hakan Özdemir, Selahaddin Bakan, "Ulus Devletlerin Oluşumu ve Sorunları Açısından Almanya İle Fransa'nın Karşılaştırılması", *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.5, S. Aralık 2016, s. 24.

Devleti için örnek alınacak bir büyük derstir.” diye ifade ederek birlik ve beraberliğin öneminden bahsederek aslında Almanya’nın birliğini desteklemiş ve buradan yola çıkarak bu birleşmenin Osmanlı Devleti için örnek olmasını söyleyerek İttihat-ı Osmanî fikrini savunanlar arasında destek bulmaya çalışmıştır.¹³³

Bavyera Kralı I. Ludwigs, savaş sırasında Güney Alman devletlerinin taraflarını seçmesinde belirleyici unsur olmuştur. “Bavyera, Almanya’nın geri kalanından ayrılırsa kaybolur” demiştir. Prusya Kralı I. Wilhelm’e telgraf göndererek “Birliklerinin coşku içinde silah arkadaşlarının yanında olduğunu, Alman hukuku ve onuru için savaşa katıldığını” belirtmiştir.¹³⁴

Güney Alman devletlerinin savaş sırasında Prusya’ya destek vermeleri sonucu Prusya oldukça güçlenmiş ve savaşın devam ettiği sırada Güney Almanya’da Baden ve Has grandükalıkları Kuzey Almanya Federasyonuna girerek durumu Avusturya’ya resmen bildirmişlerdir. Güney Almanya’da Württemberg dahi Kuzey Almanya Federasyonuna girmek üzeredir. Bavyera da bu birliğe dahil olduğunda bütün Almanya birleşmiş olacaktır. Württemberg meclisi dağıtılmış olup bu da birliğe gireceğini teyit etmektedir. Bavyera’da bu konuda tereddüt varsa da yalnız başına birlik dışında kalamayacağı açıktır. 1870 muharebesi, genel Almanya’nın bir millet ve idare altına girmesine imkân hazırlamıştır.¹³⁵

Press gazetesinin haberine göre; Prusya ile Fransa arasında yaşanan savaşa eğer başka bir devlet karışmazsa Avusturya Devleti, tarafsızlık politikası uygulayacaktır. Ama başka bir devlet muharebeye taraf olursa Avusturya da tehditkâr bir politika uygulayacaktır.

19 Temmuz Berlin kaynaklı haberde şu bilgiye yer verilmiştir: Almanya’nın Diyet Meclisi toplandı. Benedetti tarafından Prusya üzerine olan savaş ilanını takdim ettiğini Kont Bismarck ifade etti. Kral Gilyum hazretleri Fransa Devleti hakkında bazı tehditkâr ifadeler kullandı. Fransa bizimle muharebe etmek isteyip bu kez sebep olarak Prens Hohenzollern’in İspanya kralı olmasını bahane etmiştir. Almanya’yı korumak için bütün Almanları muharebeye davet etmiştir. Prusya’nın askerî gücü ve savaş mühimmatının belirlenmesi için

¹³³ Basiret, 29 Rebiyülahir 1287, “İttihat-ı Osmani”, Nr. 130.

¹³⁴ Winfried Leibold, *Der Deutsche-Französische Krieg von 1870/71*, s. 42.

¹³⁵ Basiret, 25 Şaban 1287, Nr.218.

emir verildi. Almanya ve Fransa arasında bulunan telgraf telleri Prusya tarafından tahrip edildi.¹³⁶

Fransa İmparatoru III. Napolyon, savaş ilanından sonra Fransa halkına bir bildiri sunarak savaşın çıkmasında Prusya'nın suçlu olduğunu ve Fransa'nın hem kendi hukukunu hem de diğer milletlerin hukukunu korumak için savaşa girdiğini ifade etmiştir. 23 Temmuz Paris kaynaklı haberde Rusya'nın savaşta kendi hukukuna bir saldırı gelmedikçe tarafsız kalacağı belirtilmiştir.¹³⁷

Londra'da yayınlanan Times gazetesi, Fransızları Avrupa'nın düzenini bozarak savaşın çıkmasına sebep olmakla suçlamıştır.¹³⁸ Times gazetesi de Basiret gazetesi gibi hükümetle farklı taraftadır. Yani savaşta Prusya'nın tarafını tutmuştur. İngiltere ise gazetenin aksine Fransa yanlısı bir politika takip etmiştir.

İlk çatışma haberlerinin geldiği günlerde Basiret gazetesi “Savaş İlanı'nın Neticeleri” başlıklı bir yazı yayımlayarak bu konuyu değerlendirmiştir. Buna göre;

Fransa, yalnız Prusya'ya savaş ilan etmişken Bavyera, Württemberg ve Baden Grandüklikleri da Prusya ile beraber hareket ederek Alman vatanını muhafaza etmek için savaşa dahil olmuştur. Fransa, bu durumun yaşanacağını önceden tahmin etmemiştir. Fransa, Almanya'nın tamamı ile savaşmaya hazır olmalıdır. Fransa, Avusturya ile ittifak kurmak istemişse de başarılı olamamış bu konuda İngiltere ve Rusya'dan da bir destek sağlayamamıştır. Fransa'nın her sınıftan toplam askeri 877 bin asker, deniz kuvveti ise 312 vapur olup bunlardan 54'ü zırhlı 8 kıta harp gemisi 67 bin askerdir. Prusya'nın müttefikleriyle beraber kara kuvvet 1 milyon asker ve donanması 50-60 vapur ki bunların çoğunluğu zırhlıdır. Prusya kralının veliahdı, tüm Almanya kuzey ordusuna ve Bavyera, Württemberg ve Baden ülkelerinin Prusya'ya göndereceği askerlere kumandan tayin edilmiştir. Müttefik güney ordusu bizzat kralın taht kumandasında bulunacaktır. Bu durumda Prusya'nın Güney Alman devletlerine duyduğu saygının göstergesidir.

¹³⁶ Basiret, 22 Rebiyülahir 1287, Nr. 125

¹³⁷ Basiret, 26 Rebiyülahir 1287, Nr. 127.

¹³⁸ Basiret, 29 Rebiyülahir 1287, Nr. 129.

Savaş başladıktan sonra Fransa halkı hükümete destek vermeye başlayarak iç çekişmeleri bir kenara bırakmıştı.¹³⁹

29 Temmuz Paris kaynaklı haberde bazı Prusya bölükleri Sar Nehri üzerinde görülmüş ancak bir kuvvetle karşılaşmadıklarından çatışma olmamıştır. Bu sırada İmparator Napolyon'un askerlerine seslenişi şu şekildedir:

Sizler Avrupa'nın en iyi askeriyle savaşacaksınız ancak onlara galip gelen askerler sizinle savaşmamıştır. Muharebe çok uzun sürecek ve zahmetli olacak ama Afrika, Kırım ve İtalya'da bulunmuş asker içim hiçbir şey imkansız değildir. Her yerde muzaffer olan neslimizin eserini burada da göreceğiz. Fransa ve bütün Almanya'nın dikkati sizin üzerinizdedir. Medeniyet bizim zaferimizle hasıl olacaktır.¹⁴⁰

25 Temmuz tarihinde de Prusya kralı, Alman vatandaşları için bir bildiri yayınlamıştır. Bu bildiriye göre; "Almanya'da bulunan bütün vatandaşların, her cemaat ve cemiyetin Almanya'nın şeref ve geleceğini korumak için yaşanan savaşta her türlü fedakârlığı yaptıklarını görüyorum. Almanya milletinin sabır ve sadakati ortadır, ben de buna uygun davranacağımı temin ederim. Almanya şimdiye kadar olmayan bir birliği bu muharebede sağlayarak içerideki anlaşmazlıkları çözmüş ve savaştan sonra da barış içinde yaşayacaktır. Artık Almanya serbest ve birlik içindedir."¹⁴¹

Fransa'da gerek memur sınıfı gerekse halktan para yardımı toplandığı, nakit parası olmayan bazı amele gruplarının ise bedenlen çalışarak orduya destek oldukları gazetelerde yer almıştır. Yine Fransa gazeteleri, mitralyöz yani salkım topla, bir dolduruşta beş-on defa atış yapabilen topların savaşın kazanılmasında etkili olacağını yazmıştır.¹⁴²

1 Ağustos'ta Metz'de Fransızlar ile Prusyalılar arasında büyük bir muharebe olmuştur. Fransızlar hücum ederek Prusyalıları Sarburg'dan çıkardılar. Bu muharebede İmparator Napolyon ve veliahdı da yer almıştır. Bu haber Fransa'nın Jurnal Ofisil isimli resmî gazetesinde çıkmışsa da böyle bir olayın yaşanmadığı anlaşılmış ve daha sonra düzeltilmiştir.¹⁴³

¹³⁹ Basiret, 1 Cemaziyülevvel 1287, "İlan-ı Harbin Neticeleri", Nr.131.

¹⁴⁰ Basiret, 3 Cemaziyülevvel 1287, Nr. 132.

¹⁴¹ Basiret, 8 Cemaziyülevvel 1287, Nr. 132.

¹⁴² Basiret, 5 Cemaziyülevvel 1287, Nr. 134.

¹⁴³ Basiret, 6 Cemaziyülevvel 1287, Nr. 135.

Sarburg şehrinde yaşayan bir Fransız, savaşın başlarında savaş için bir şarkı yazmış ve şarkının bir kıtasını Prusya kralına hitaben “Bu şarkıyı bizim askerimiz zatınıza bizzat Berlin’de takdim edeceklerdir, bilesiniz ki askerimiz Berlin’in yolunu iyi bilir” demiştir. Prusya gazeteleri de buna cevap olarak “Fransa askeri henüz Berlin’e gelemediğinden bari bizim askerimiz şarkıyı Sarburg’da söylesin” diye yazmıştır.¹⁴⁴

Polonyalı Hayrettin, bu sırada yazdığı makalede gerek Fransa gerekse Prusya gazetelerinin kendi galibiyetlerini abartılı göstermek gayreti üzere olduklarını şöyle yorumlamıştır:

Fransa’nın küçük Sarburg kasabasını ele geçirmesini Fransız gazeteleri bir hafta boyunca yazmıştır. Oysa bu çok küçük bir zafer olup asıl zafer, Prusya’nın 12, 16 ve 18 Ağustos muharebelerinde Fransa’ya verdiği zararlar, bütün Alsace eyaletinin merkezi olan Strazburg’un muhasarası, Lorraine’in alınması ve Metz’in dahi istila edilmesidir” diye belirterek yine Prusya’nın zaferlerinin çokluğundan bahsedip Fransa’nın ağır kayıplar aldığını ima etmiştir. Bununla beraber gazete, okuyucuların ne zaferlerini abartılı olarak veren Prusya gazetelerine ne de bu zaferleri önemsizleştiren Fransa gazetelerine itimat etmemeleri gerektiği vurgulanmıştır.¹⁴⁵

Savaş sırasında ilk saldırı Fransız ordusu tarafından gerçekleştirildi. Fransız askeri kuvvetleri 2 Ağustos’ta Alman sınırlarını aşarak 2 mil içeriye girdi ve Saarbrücken’i ele geçirdiler. Fakat bu zafer çok kısa süreli oldu çok geçmeden Wissembourg Muharebesi oldu ve sonuç Fransızlar için hiç de iç açıcı değildi.¹⁴⁶

3.1 Wissembourg Muharebesi

3 Ağustos’ta Fransızların 3. bölümü Sarburg’da bulunan Prusya kuvvetleri üzerine hücum ettiler. 25 parça top ile Sarburg ateş altında kaldı ve Prusyalılar şehri terk ederek gerideki tabyalara çekildiler. Fransa tarafında 11 asker ölmüştü. Fransa, Sarburg’u zapt ettikten sonra Saar Nehri’ne doğru hareket etmişlerdi. Burada iki bölük Prusya askeri vardı.¹⁴⁷

Prusya ordusunun Wissembourg (Bkz. Kroki.1) kasabasına yaklaşmasıyla beraber III. Napolyon ordusuna geri çekilme emri verdi General Frossard Rhine ordusunu hızlı bir şekilde

¹⁴⁴ Basiret, 4 Cemaziyülahır 1287, Nr. 154.

¹⁴⁵ Basiret, 24 Cemaziyülevvel 1287, “Gazeteler ve İşler”, Nr. 145.

¹⁴⁶ Armaoğlu, 19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914), 325.

¹⁴⁷ Basiret, 8 Cemaziyülevvel 1287, Nr. 132.

Spicheren ve Forbach mevzilerine çekti. Mareşal Mac Mahon ise dört tümenini herhangi bir saldırıya karşı koyabilmek için geniş bir alana yaydı. Auguste-Alexandre Ducrot idaresindeki 1. tümenin vaziyeti iyi değildi 2. tümenin başında yer alan General Abey Douay ise tedbirsiz ve umursamaz bir şekildeydi.¹⁴⁸ 4 Ağustos 1870 tarihinde savaşın ilk kıvılcımı parladı. Alman üçüncü ordusu ikinci Fransız tümenine saldırıya geçti. Bavyera ve Prusya ordusuna bağlı birliklerin ağır baskısıyla beraber Alman orduları şehre girdi. 2. ordunun başında yer alan Douay patlama sonucunda öldü. Tümen mevzilerini korumasına rağmen Wissembourg halkı teslim oldu.¹⁴⁹

3.2 Spicheren Muharebesi

Spicheren Muharebesi (Bkz. Kroki 2) ise 5 Ağustos'ta gerçekleşen 3 Alman zaferinden ikincisidir. İlk etapta Moltke, Bazaine'nin ordusunu Saar Nehri civarında tutup 2. orduyla ön taraftan, 1. orduyla sol taraftan ve 3. orduyla ise arka taraftan Fransızları kuşatmayı planlamıştı. Fakat General Karl Von Steinmetz 1. orduyu güneye doğru Spicheren kasabasına taşıdı.¹⁵⁰ 5 Ağustos'ta Wissembourg'a yakın yerde olan muharebede 800 Fransız askeri esir alındı. 6 Ağustos'ta General Frossard komutasında bulunan Fransız orduları tutmuş oldukları noktadan Fransa'nın içerisine doğru geri çekildiler. Sarburg'u terk ettiler ve şehri terk etmeden önce ateşe verdiler. Fransız askerleri geri dönerken bıraktıkları yerlere humbara attılar.¹⁵¹

General Mac Mahon idaresindeki Fransız ordusu, Wörth muharebesini yaparken, Alman 1. ordusu Stinmetz'in altından Saarbrücke'e doğru ilerleyişini tamamlamıştı.¹⁵² Frossard, ordusunun Spicheren kasabasının güneyine doğru hareket ettiğini fark eden Almanlar bunun bir geri çekilme olduğunu düşündüler. Ve bu durumdan dolayı Spicheren ve Forbach arasında yer alan Fransız ordusuna karşı saldırıya geçtiler. Almanlar Fransız mevzilerine karşı yoğun bir taarruz gerçekleştirdiler. Aslında bu saldırı sırasında Almanlar

¹⁴⁸Michael Howard, **The Franco-Prussian War: The German Invasion of France 1870–1871**. Routledge: 1991, s. 101.

¹⁴⁹Geoffrey Wavro, **The Franco-Prussian War: The German Conquest of France in 1870–1871**, Cambridge University Press, 2003, s. 101-103.

¹⁵⁰Wavro, **The Franco-Prussian War: The German Conquest of France in 1870–1871**, s. 108.

¹⁵¹**Basiret**, 11 Cemaziyülevvel 1287, Nr. 138.

¹⁵²Howard, **The Franco-Prussian War: The German Invasion of France 1870–1871**, s. 89-90.

sayı bakımından Fransızlardan daha az mevcuda sahiptir. Fakat Fransızlar bu durumu fark edememişlerdi.¹⁵³

Yapılan bu muharebede etrafının sarıldığını ve büyük tehdit altında olduğunu düşünen Frossard mevzilerini savunmak yerine cephenin güneyine doğru çekilmişti. Aslında Almanlar bu muharebede ciddi kayıplar vermişlerdi.¹⁵⁴ Muharebe sonucunda Fransızlar 3.000 kayıp verirken Almanlar 5. 000’den fazla kayıp vermişlerdi. İletişim eksikliğinden dolayı bu savaşta Bazaine kolordu komutanlarını tam manasıyla desteklemeyi başaramamıştır. Spichenen muharebesinin önemi şu noktadır; “veliaht prensin üçüncü ordusu Prusya kuvvetlerinin solundaki Mac Mahon’un kuvvetlerinin yanında dolaşırken, Moltke’nin birinci ve ikinci ordularını iki Fransız ordusunun arasına sürmesiydi.”¹⁵⁵ Fransızların üst üste yaşadığı bu yenilgiler diğer muharebelerde de devam edecektir.

3.3 Wörth Muharebesi

6 Ağustos 1870 tarihinde iki ordu Wörth (Bkz. Kroki 2) yakınlarında bulunan Föschwiller köyünde tekrar çarpıştılar. Alman 3. ordusu 140.000 kişilik bir güce sahipti. Fransızlar ise sadece 35.000 kişiydi. Fransızlar dış tarafta kurdukları savunma hatlarını iyi bir şekilde tahkim etmişlerdi. İki tarafın kayıpları 10.000 civarını bulmuştu ve Fransızların durumu giderek kötüleşmekteydi. Almanların baskısı sonuç vermiş ve kısa sürede Frröschwiller köyünü almışlardı. Bu durum neticesinde Fransız ordusu Vosges dağları bölgesine çekilerek diğer Fransız güçlerine katılmak istemiştir. Alman 3. ordusu dağılan Fransız ordusunu takip etmeyerek bulundukları bölgenin civarında yer alan Fransız savunma garnizonlarına saldırıp yok ettiler. Bu savaş büyüklüğü itibariyle Fransa-Prusya Savaşı’nın ilk büyük muharebesidir. Savaşın diğer bir önemi ise şudur. Diğer Alman devletleri de bu savaşa katılmıştır yani Alman devletlerinin (Prusya, Baden Bavyera Sakson) birlikte mücadele ettikleri ilk savaş budur.¹⁵⁶

Bu sırada Basiret gazetesi, Wörth Savaşı’na ilişkin Jurnal Ofisil’den aldığı bir haberi aktarmıştır. Buna göre; İmparator tarafından gönderilen telgrafta, General Mac Mahon’ın düşman ile olan muharebede bozulmayarak geri çekildiğini, Prusyalıların toplarının

¹⁵³Howard, **The Franco-Prussian War: The German Invasion of France 1870–1871**, s. 92-93.

¹⁵⁴Howard, **The Franco-Prussian War: The German Invasion of France 1870–1871**, s. 98-99.

¹⁵⁵Parker, **Cambridge Savaş Tarihi**, s. 270.

¹⁵⁶<http://francoprussianwar.com/Spichenen.htm> (16.02.2019)

Fransızlara oldukça zarar verdiğini ve 2. ordu Komutanı General Frosaard'ın karşı gelemeyerek geri çekilmek zorunda kaldığını yazmıştır.¹⁵⁷

Prusya ordusu Ren Nehri'ni geçerek Savran'a doğru ilerlemiştir. General Fabli, Mac Mahon'ın ordusuyla birleşmişti. Prusya askeri Saar Nehri üzerinde toplanmıştı. Fransa askeri ise Metz'in ilerisinde olup bu askerin idaresi Marşal Bazaine'a verilmişti. İmparator, Marşal Bazaine'ın ordu merkezine gitmişti. Bu sırada Fransa askeri ile beraber mücadele etmek için Cezayir'den getirilen bölükler çıkıp Marsilya'ya ulaşmıştı. Yaşanan mağlubiyetten sonra Paris'te meclis, halka bir bildiri sunarak; şimdiye kadar yaşanan olayları doğru bir şekilde anlattıklarını ve Prusyalıların almış oldukları galibiyetin geçici olduğunu, tüm Fransa halkının sabır göstererek muharebeye destek vermesi gerektiğini belirtmiştir.¹⁵⁸

10 Ağustos'ta Paris'te mecliste vekiller istifa etti. Palikaiv, yeni Harbiye Nazırı olarak yeni bir vekiller heyeti oluşturmakla görevlendirildi. Fransa'nın remi gazetesi alınan yenilgilerden dolayı bir yazı yayınladı. Bu yazıda her milletin bazı zamanlarda zor durumlardan geçebileceği, bu durumlarda sabırlı olmak gerektiği belirtildi: "Bütün Fransızlar bir vücut halinde savaşmalıdır. Kendi cesaretleri sayesinde zafere ve özgürlüğe ulaşacaklardır. Hiçbir millet Fransızlar kadar şan ve şerefine düşkün değildir. Askerimiz vatanını korumaya başladığında bütün Avrupa, Prusya'nın hakkıyla savaşı kazanmasından yana tavır içerisindedir. Prusya bu savaşta galip gelirse hırsı ve şiddeti ne derecede olacak hiç bilinemez. Almanya'nın imparatorluğu halinde bundan hangi millet fayda sağlayacaktır. Güney ve Baltık Denizi Prusya gölleri haline gelmesini Avrupa devletleri nasıl ister? Prusya'nın zaferiyle İsveç, Norveç ve Danimarka devletleri Prusya'nın kontrolüne geçecektir. Bunu ne Rusya ne de İngiltere tercih eder. Avrupa'nın Prusya hükmüne geçmemesi için devletler Fransa ile ittifak yapmalıdır." Bu yazıda eğer savaştan Prusya galip çıkarsa Avrupa'da çok güçleneceği ve bu durumu da diğer devletlerin kabul etmemesi gerektiği bunun için Fransa'ya savaşta destek verilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Fransa'nın savaş sırasında aldığı yenilgilerden dolayı Dışişleri Bakanı mecliste bir konuşma yapmıştır. Savaşta sadece bazı yenilgiler aldıklarını ama mağlup olmadıklarını, henüz Fransa askerinin topyekûn savaşmadığını ve bu askerlerin zafer kazandıracağını söylemiştir: "Paris çok güzel korunuyor her türlü saldırıya dayanabilir. Prusya bizim şu anki

¹⁵⁷ Basiret, 11 Cemaziyülevvel 1287, Nr. 138.

¹⁵⁸ Basiret, 12 Cemaziyülevvel 1287, Nr. 139.

fikir ayrılığımızdan yararlanmak istiyor biz de çok zor durumda kalırsak millet askerimizden yardım” şeklinde konuşmuştur.

Basiret gazetesi savaşın Fransızlar için ne kadar önemli olduğunu şöyle vurgulamıştır: “Napolyon hazretleri için mağlubiyet mümkün değildir. Aksi halde taht ve tacını cumhuriyete terk etmek zorunda kalacaktır. İmparator için bu savaş ölüm kalım meselesidir. Bu kez çok ağır bir savaşa girildiğinin farkında olmalılar.”¹⁵⁹

13 Ağustos’ta Fransa ordularının hepsinin başına Mareşal Bazaine getirilmiştir. Mac Mahon’ın idaresinde bulunan ordu Bazaine’in ordusu ile birleştirilmiştir. Muzul Nehri civarında bulunan bir bölük Prusya askeri ile Fransız süvarisi arasında küçük çatışmalar yaşanmıştır. Prusyalılar karşılık veremeyeceklerini anlayınca geri çekildiler ve 30 Prusya askeri esir alındı. Alman orduları üç büyük bölüme ayrılmıştır. Bunlardan birincisi Kral Gilyum hazretlerinin oğlu Frederick Gilyum’un idaresi altında bulunan kuzey fırkası, ikincisi ise Fredrick Şarl’ın kumandasında olarak Fransız ordugâhı olan Metz’den 20-30 mil sonraya ilerlemiş ve üçüncüsü de General Falkinştabeyn’in komandasında olup güney eyaletleri bu fırkaya teslim edilmiştir. Kral hazretleri bu üç ordunun da genel komutanı olarak ordugâhını Ren Nehri’nin etrafında bulunan Lafern’e kurmuştur.¹⁶⁰

14 Ağustos’ta Mainz şehri Prusya süvarisinin bir kısmı tarafından zapt olunmuştur. Fransızlar Pont Amson şehrini terk ettiler. Burayı da Prusya kuvvetleri zapt etti. Mainz’den Frovar’a kadar olan demiryolunu Prusyalılar harap etti.¹⁶¹

3.4 Mars-La-Tour Muharebesi

16 Ağustos tarihinde Moltke birinci ve ikinci orduları komuta ederken Bazaine’i savaşa itti. Ayrıca Prusyalılar düşmanlarını kuşatmak için tüm hazırlıklarını yapmışlardı. Ve Mars-la Tour’da (Bkz. Kroki 4) iki ordu beklenmedik bir şekilde karşılaştı.¹⁶²

Alman 3. kolordusunun saldırısı üzerine Fransızlar ağır bir bozguna uğradılar. Almanların Vioville’yi ele geçirmesiyle Fransızların kaçış yolları kapandı. (Bkz. Kroki 5) Fransızlar kuşatmayı yarma girişimlerine rağmen bunu yapamadılar 20.000 Prusyalı asker tüm saldırılara mukavemet göstermekteydi. Bu savaş Batı Avrupa’daki son süvari savaşıydı. Bu savaşta süvarilerin ne kadar etkili olduğu bir daha gözükmekteydi. Almanlar süvari

¹⁵⁹ Basiret, 13 Cemaziyülevvel 1287, Nr. 140.

¹⁶⁰ Basiret, 17 Cemaziyülevvel 1287, Nr. 142.

¹⁶¹ Basiret, 18 Cemaziyülevvel 1287, Nr. 143.

¹⁶² Parker, Cambridge Savaş Tarihi, s. 270.

saldırıları sonucunda askerlerinin yarısını kaybetmişti. Fakat kısa bir süre sonra 3. kolorduya takviye birlikler geldi. Fransızlar Bazaine'in kararsız tutumları yüzünden hep savunma hattında kaldılar, bunu yaparak büyük bir fırsatı tepmiş oldular.¹⁶³ Savaş Prusyalıların zaferiyle sonuçlandı.¹⁶⁴

16 Ağustos'ta Metz ile Verdun arasında sabahtan akşama kadar top sesleri işitilmiştir. O taraftan gelen yolcuların verdiği haberlere göre iki taraf büyük bir muharebeye tutuşmuştur. Prusya tarafından 40 bin asker telef olmuştur. Bu haber Basiret gazetesinde şu şekilde değerlendirilmiştir: "Bu telgraf haberleri çok abartılı olup böyle bir olay gerçekten olmuş olsaydı bu haber yolculardan alınan bir haber veya gayriresmî bir telgraf ile duyurulmayıp bizzat imparator tarafından yazılan telgraf ile duyurulurdu. Ayrıca Hüwas kumpanyası da böyle bir telgrafın doğruluğunu teyit edememiştir."

16 Ağustos Rezovil Muharebesine kadar Fransız esirlerinin sayısı 28 bine yaklaşmıştır. Bunlar arasında 2 general, 18 albay, 22 yüzbaşı, 1200 asker ve küçük zabitan ile 109 top, 23 mitrilyüz ve 9 ağır silah vardır.¹⁶⁵

17 Ağustos'ta Fransa savunma Bakanı Kont Palikov'un belirttiğine göre; Fransa ordusu, Prusyalılar ile şiddetli bir muharebe ettikten sonra dağınık olan diğer ordular ile birleşmek için hareket etmiştir. Bu sırada Prusya bu ordunun hareketini engellemek için hücum etmişse de yapılan savunma ile geri çekilmek zorunda kalmıştır.

3.5 Gravelotte –St. Privat Muharebesi

Prusya-Fransa arasında yapılan savaşlar arasında en büyük savaş olarak kabul edilmektedir. Gerçekten de iki ordu Sedan Muharebesi öncesinde büyük birer güçle karşı karşıya gelmişlerdi. General Moltke komutasındaki birinci ve ikinci Prusya ordusu 200.000 askerî mevcuda ve 730 ağır topa sahipti. Fransız ordusunu komuta eden Bazaine ise Mars-la-Tour'un kuzeydoğusunda yer alan Gravelotte ve St.Privat (Bkz. Kroki 5) arasında yükselen tepelerde 160.000 askeri mevcuda sahip ordusuyla birlikte 520 ağır topu konuşlandırmıştı. 18

¹⁶³ В. Ф. Новицкого, "Марс-ла-Тур" **Военная энциклопедия**, Т. XV, СПб: 1911-1915, s. 211-215.

¹⁶⁴ Bu savaşla beraber yukarıda anlattığımız Spichen ve Wörth savaşları hakkında Bismarck bu savaşların uluslararası siyasete yön verdiğine dair şu yoruma yer vermiştir: " Wörth, Spichen, Mars-la-Tour'da zaferi Fransızlar kazansalar yahut kazandığımız zafer daha az parlak olsaydı, Viyana ve Floransa'da acaba ne gibi kararlar alınırdı. Bunu katiyetle söylemek mümkün değildir." Bismarck, **Hatıralar ve Düşünceler**, s. 148.

¹⁶⁵ **Basiret**, 4 Cemaziyülahır 1287, Nr. 154.

Ağustos'ta saldırı emrinin verilmesiyle birlikte Prusya ordusu Rezonville ve Mars-la-Tour arasında yer alan tarlalardan Fransız mevkilerine doğru ilerlemişti.¹⁶⁶

Metz ile Paris'in muhasarasına neden olan Gravelotte Muharebesi, daha öncekilerden şiddetli olmuştur. Bu muharebede Prusya'nın 5. fırkası olan Brandenburg alayları bazı Fransız köylülerinin gösterdiği mevkiiye aldanıp 6 saat savaş içinde kalmasıyla 35. alaydan bir bölük zapt olmuş ve bir zırhlı alay tamamıyla yok olmuştur.¹⁶⁷

Levant Herald'ın haberine göre; 18 Ağustos muharebesinde Prusya'nın 40 bin kadar kaybı olduğunu kendileri dahi kabul etmiştir.¹⁶⁸

Bazaine ordularını Metz kasabasının birkaç kilometre batısına doğru geri çekti. Almanlar Fransızların Mars –la-Tour'dan Metz'e doğru olan tarafta sağ kanatta olduğunu fark etmemişlerdi. Moltke birliklerini Bazaine ordusuna doğru hareket ettirdi. Saint-Privat civarında bulunan General Canrobert emrindeki Fransız birliklerine karşı taarruz etti. Prusya kuvvetleri ağır Fransız top ve tüfek ateşi altında ağır kayıplar verdi. Fakat Almanlar Saint Privat konusunda kararlıydı. 1. muhafız tugayı Saint Privat'a yeni bir saldırı başlattı. Sonunda Saint Privat düştü. Fransız kuvvetlerinin çekilmesiyle Saint Privat ele geçirildi. Fransız Ren ordusu Metz'e doğru geri çekildi.¹⁶⁹

18 Ağustos Paris kaynaklı habere göre; Palikov, General Trochu'nun Paris valisi tayin edildiğini duyurmuştur. Payitahtın muhafazası için tedbirler alınmaya başlandı. Haberde Prusyalıların muharebede mağlup olduğu ve çok fazla zayıat verdikleri, ölümlerini defnedebilmek için muharebeye ara verilmesini talep ettikleri bilgisi yer almıştır. Bazaine tarafından gönderilen telgrafta, "Prens Frederik Şarl'ın ordusu bizim bulunduğumuz yerin sağ tarafından şiddetli bir hücum yaptı. Bu hücumu General Karlo'nun ve idaresi altında bulunan süvari ve General Frovasaard'ın ordusunun 2. kısmı dayanabildi. Bu muharebe gece vaktine kadar sürdü. Düşman askeri bütün gücünü vererek bizi mağlup etmek istedi. Düşmanın diğer bir fırkası da yetişerek bizim sol tarafımıza hücum ettiyse de başarılı olamadı bizim bu hareketimiz düşmana çok zayıat verdirdi." Bilgisi yer almıştır.¹⁷⁰

Sakson ordusundan olan Saxon Corp'un 19 Ağustos'ta St. Privat'da 2. ordu birliğinde Prusyalı muhafızlar ile işbirliği yapması, Prusya'nın Sakson ordusuna özel bir ilgi

¹⁶⁶Wavro, *The Franco-Prussian War: The German Conquest of France in 1870–1871*, s. 169.

¹⁶⁷Basiret, 15 Cemaziyülahır 1287, Nr. 165.

¹⁶⁸Basiret, 2 Cemaziyülahır 1287, Nr. 151.

¹⁶⁹<https://www.britannica.com/event/Battles-of-Mars-la-Tour-and-Gravelotte> (20.02.2019)

¹⁷⁰Basiret, 22 Cemaziyülevvel 1287, Nr. 146.

göstermesini sağlamıştır. Ayrıca Fransa'ya karşı kazanılan bu zaferle Sakson birlikleri uzun bir aradan sonra ilk kez kazanan tarafta yer almış ve Alman ordusu içerisinde önemli bir pozisyon kazanmıştır.¹⁷¹

18 Ağustos muharebesinde yaralı olanların ve ölenleri sayıları Paris'in bir gazetesinde verilmiştir. Basiret gazetesi bu haber hakkında şu yorumu yapmıştır: “Bize kalırsa Prusyalıların kayıpları ne kadar abartılı verilmiş ise Fransa'nın yaralı ve ölü sayıları da o kadar az gösterilmiştir.” Gazete bu yorumuyla bir kez daha aslında Fransızların sayıları yanlış verdiğini ifade ederek Prusya'nın yanında yer almıştır.¹⁷²

18 Ağustos'ta Fransa'da meclis toplanmış ve Paris askerî idaresine General Trochu atanmıştır. Trochu geçici olarak bir cumhuriyet kurulmasını teklif etmişse de Mösyö Thiers buna cevap olarak cumhuriyet için henüz zaman gelmemiştir. Ben de Orliyon hanedanının gitmesi için çalışmak isterim. Çünkü I. Napolyon Fransa'yı tehlikeye düşürmüştü de İmparator III. Napolyon Fransa ahalisini Prusyalıların ayaklarına kadar kapanmaya mecbur etmiştir.¹⁷³

Bölgeden gelen haberlere bakıldığında büyük bir çelişki göze çarpmaktadır. 19 Ağustos tarihli Kral Gilyum hazretlerinin kraliçeye gönderdiği mektupta şu bilgiler yer almaktadır:

Metz ile Radovil arasında bulunan bir mevkiye 18 Ağustos'ta Metz'in Batı tarafında son derece müstahkem bir mevkiye kendi komutanım ile Fransızlarla 9 saat mütemadiyen muharebe olunarak Fransız ordusu tamamen bozulmuştur. Metz ile Paris arasında bir muharebe olacağı kesin olduğundan Fransızlar Metz'e çekildiler.” Bu mektubun verdiği bilginin aksine Fransa meclisinde Palikov'un yaptığı konuşma şu şekildedir: “18 Ağustos'ta Prusya'nın Fransa'ya galip geldiği haberleri Prusya tarafından çıkarılmışsa da bunun aksi olduğu gelen telgraflardan anlaşılıyor. Mareşal Bazaine'in komutası altında bulunan asker üzerine hücum eden üç kol Prusya askeri Julon taş ocaklarına geri çekilmiştir. Hükümetin hiçbir korkusu yoktur ve savaş kısa süre içerisinde Fransa lehine sonlanacaktır.

¹⁷¹ Hoffmann, *Die Sachsische Armee im Deutschen Reich 1871 bis 1918*, s. 336-37.

¹⁷² *Basiret*, 4 Cemaziyülahır 1287, Nr. 154.

¹⁷³ *Basiret*, 26 Cemaziyülevvel 1287 Nr. 146.

Bu muharebeler hakkında Basiret gazetesine gelen telgraflar şu şekilde değerlendirilmiştir:

16 Ağustos muharebesi hakkında gelen telgraflarda galibiyetin gerçekten hangi tarafta kaldığı anlaşılmıyor. İki tarafın bu muharebeyi etmedeki amaçlarına bakılırsa kimin galip geldiği ortaya çıkar. Şöyle ki Mareşal Bazaine, Paris'e çekilmek için bir yol bulmak niyetindedir. Prusya ise bu orduya yol vermeyerek Fransızları Metz'de kapalı tutmak istemektedir. Bu muharebe sonunda Fransızlar Metz'den çıkamadıklarına göre Prusyalılar galip gelmiş demektir. Fransızlar telgraflarında geceyi Metz'de geçirdiklerini söylüyorlar, bunların savaşın sonuna kadar Paris'in muavenetine gidemeyerek Metz'de kalmaları Prusya'nın istediği şeydir. 18 Ağustos muharebesinde dahi Prusya galip gelmiştir ki kralın gönderdiği mektup bunu teyit eder. Fransa Devleti, Parislileri birçok defa sakın tutabilmek için Prusya'nın galibiyetlerini mümkün olduğu kadar gizli tutmak zorunda kalmıştır.” Gazete her ne kadar bu değerlendirmeyi hiçbir tarafı tutmayarak gelen telgrafların doğruluk derecesine göre yaptığını belirtmişse de metne bakılırsa Basiret gazetesi Fransa'nın değil Prusya'nın galip geldiğini belirterek yine Prusya taraftarlığını ortaya koymuştur.¹⁷⁴ 16 Ağustos ve özellikle 18 Ağustos muharebelerinde Fransa askeri galip gelmeye yetenekli bulunmuşsa da zahire ve mühimmat yetiştirilememesi nedeniyle sonuç Fransa için hezimet olmuştur. Bu ise Paris ile Metz'in irtibatının kesilmesine yol açmıştır. Daha önceki muharebelerde de zahire ve mühimmat eksiliğinden ordu bölümlerinin dağınık olması, savaşan birliklerin birbirlerine yardım etmede yetersiz kalması yenilgiyi getirmiştir.¹⁷⁵

Paris'in muhafazası için Savunma Bakanı tarafından verilen emre göre; 30 yaşından 40 yaşına kadar silah tutmaya gücü olan ahaliden şimdiye kadar harbe başlamayanların millet askeri sınıfına alınmaları ve bu millet askerinin Paris'in muhafazasında bulunmaları bundan sonra 30 yaşından küçük olanların bile asker sınıfına alınması istenmiştir. Fransa'nın aldığı yenilgiler Paris içinde karışıklığa sebep olmaktadır. Paris ahalisinin fikirlerinden dolayı şehir adeta savaş alanı gibidir. Bunların asıl amaçları ise İmparator Napolyon'u tahttan indirip geçici bir kuvvetle düşman üzerine yürümektir. Bu fikirleri çıkaranlar zanaatçılar ve tüccarlar olduğu için birçok fabrika ve mağaza tatil edilmiştir. Viyana gazetelerinin verdiği bilgiye

¹⁷⁴ Basiret, 24 Cemaziyülevvel 1287, Nr. 145.

¹⁷⁵ Basiret, 14 Cemaziyühırr 1287, Nr. 164.

göre; İngiltere, Avusturya ve İtalya, savaşın son bulması için aracılık yapmak niyetiyle müzakerelere girişmişlerdir. İngiltere’de yayınlanan ve devlet yayın organı gibi yayın yapan Morning Post da aynı haberi vermektedir.¹⁷⁶

21 Ağustos’ta Berlin’den alınan habere göre; Stuttgart (Württemberg hükümetinin başkenti)’dan alınan resmî telgrafa göre Falsburg kasabasında bulunan Fransa askeri Württemberg askerine teslim olmuştur. 2 bin asker 34 zabitan, 540 zabıt toplam 4 bin asker esir alınmıştır. Jurnal Ofisil isimli resmi gazete telgraf hatlarının düşman tarafından kesilmesi nedeniyle hükümetin Ren ordusundan hiçbir haber alamadığını belirtmiştir. Fransız kaynakları ise “Başkomutan Bazaine’in kurduğu manevranın faydası henüz görülmemişse de ileride başarılı olacağı düşünülüyor. Fransa’nın karşısına gelen düşman askeri 1- 2 kat fazla olduğu için bundan sonra yaşanacak muharebelerde sonuç ne olacak bilinemez.” Şeklinde bir değerlendirme yapmıştır.¹⁷⁷

22 Ağustos Paris’te çıkarılan gazetelerde en son olan muharebede Prusya’nın kaybının çok fazla olduğu 40 binden fazla Prusya askerinin savaş alanında öldüğü belirtilmiştir. Ayrıca Fransız gemilerinin Prusya’nın bir firkateynini zapt ettiği haberi vardır.

Basiret gazetesinde Fransa ile Prusya tarafından gelen telgraflarda verilen bilgilerin birbirini tutmadığı ve önceki nüshasında bununla ilgili yapılan değerlendirmede Prusya telgraflarının doğru bilgi verdiği belirtilmişti. Gelen telgraf tercümelerinin Basiret’i haklı gösterdiği belirtilmiştir. Şöyle ki Fransızlar Metz’e yakın bir yerde, 18 Ağustos tarihinde yapılan muharebede çok fazla Prusya askerini telef ettikleri için galibiyetin kendilerinde olduğunu iddia etmişlerdir. Prusya, kaybının çok olduğunu kabul ediyorsa da galibiyet bizimdir diyor. Buna delil olarak da Fransız ordusunun bir taraftan Metz ile bağını kesip diğer taraftan Paris ile Fransız ordusu arasında kalan tarafı ele geçirdiklerinin belirtiyorlar. Gazeteye göre; Fransa yaptığı manevrada muharebede Prusya’ya sadece küçük bir darbe vurabildi. Prusya ise güçlü ordusu sayesinde Metz, Paris ve Şalon arasında olan bağlantıyı keserek başarılı oldu.¹⁷⁸ Gazete yine bu değerlendirmesi ile Fransa’nın değil Prusya’nın başarılı olduğunu savunarak tarafını belli etmiştir.

Fransız ordusunun dört merkezi vardır. İlki Paris’in muhafazası ile görevli olan Şalon’da, ikincisi Fransa’nın merkez eyaletinin muhafazası için Senmar’da, üçüncüsü Batı’da

¹⁷⁶ Basiret, 24 Cemaziyülevvel 1287, Nr. 145.

¹⁷⁷ Basiret, 25 Cemaziyülevvel 1287, Nr. 146.

¹⁷⁸ Basiret, 26 Cemaziyülevvel 1287, Nr. 149.

bulunan eyaletlerin muhafazası için Kohen’de, dördüncüsü ise güney tarafını savunarak üzere Lyon şehrinde bulunmaktadır.¹⁷⁹

23 Ağustos Paris kaynaklı telgraflarda şu bilgi verilmiştir: “Gerektiğinde Paris’i korumak için her türlü tedbir alındı. İçişleri Bakanı savaş meydanından bir haber alamadıklarını belirtti.” 24 Ağustos tarihli telgrafta da: “Millet askerine Paris’te ve diğer şehirlerde yazılanların sayısının 20 milyona yaklaştığı” belirtilmiştir. Basiret gazetesi bu haberi şöyle değerlendirmiştir: “Bu telgraf dahi bundan önceki haber telgrafları hakkında yaptığımız değerlendirmenin doğru olduğunu gösteriyor. Fransa Meclisi, Metz’den haber alamadıkları için Mareşal Bazaine’in askeri ile Şalon ve Paris ordularının irtibatının kesildiği ortaya çıkmıştır. Devlet vekili Paris’in muhafazasından bahsediyor demek oluyor ki Paris’in dışında bulunan ordulardan ümitlerini kesmişlerdir.”

Basiret gazetesi Fransız Liberta gazetesinin haberi üzerine de bir yorum yapmış Paris’in muhafaza altına alındığını yazmıştır.

30 bin kadar askerle hücum karşı koyacak istihkâmâtı olduğu halde her türlü tehlikeye karşı 10 bine yakın asker mevcudu ve 20 bin asker dahi deniz askerinden götürülecek olup silah altına alınmakta olan millet askeri dahi 100 bin askere yaklaşmıştır.” Bu haberle ilgili Basiret gazetesi, “Paris’in istihkâmâtı denilen yerde olsa da olmasa da 30 bin askerin muhafaza için yeterli olacağı akıl işi değildir. Hiç olmazsa o kadar asker şimdiden hazır edilmeliydi. 30 bin askere deniz askerinin yardım etmesi Fransa’nın hiç askeri kalmadığını gösteriyor. Acaba 1 milyon asker savaş alanında mıdır? Bilinemez. Yorumunu yapmıştır.¹⁸⁰

Fransa İçişleri Bakanının 25 Ağustos’ta verdiği bilgiye göre, Marn şehri Prusya askerinin eline geçmiş, asker de canı pahasına mücadele etmiş ve ahali dahi destek vermişse de başarılı olunamamıştır. Bakanın verdiği bu bilginin aksine Fransa Resmî Gazetesi konuyu şöyle yazmıştır: “Prusya’nın süvari bölükleri Marn’a gelmişlerse de geri çekilmişlerdir. Prusya’nın bazı zırhlı askeri Marn dahilinde bulunan bir kasabada ordugah kumuşlarsa da Fransa askeri bunların üzerine hücum ederek Prusya’ya çok fazla kayıp verdimiştir.”

Savaş devam ederken Avrupa devletleri arasında savaşa son verilmesi için görüşmeler yapıldığı anlaşılıyor. Hatta Kolonya gazetesinin haberine göre; “Prusya merkez ordusuyla

¹⁷⁹ Basiret, 26 Cemaziyülevvel 1287, Nr. 149.

¹⁸⁰ Basiret, 27 Cemaziyülevvel 1287, Nr. 150.

İngiltere kabinesi arasında görüşmeler olmaktadır. Fakat Prusya, Paris'e girmedikçe barışı kabul etmeme niyetindeymiş."¹⁸¹

Bugüne kadar Prusya kuvvetleri Tulon'a kadar ilerlemiş ve Paris'e 40 saat mesafeye kadar gelmiştir.

Basiret gazetesi casuslarla ilgili bir habere sütunlarında yer vermiştir. Buna göre,

"Prusya bu muharebeyi biraz da casusluk sayesinde kazanmıştır." Konu ile ilgili bir haber Basiret gazetesinde şu şekilde değerlendirilmiştir: "Paris'te 20 yaşında bir casus, Paris'in bazı istihkâmlarının resmini çizerken şüphelenilerek yakalanmıştır. Bir casus da Metz kalesinin içinde yakalanmıştır. Fransa polisi ne kadar gevşek davranıyor demek ki asker olan bir kalenin bile içerisine casuslar girebiliyor." Basiret son cümlede yine Fransa polisini eleştirerek savaştaki Fransa'ya karşı olan olumsuz tavrını sürdürmüştür.

Bu sırada İngiltere'nin Fransa donanmasına kesintisiz olarak kömür sattığı ve geçici olarak 300 adet Şaspo tüfeği gönderdiği haberine yer verilmiştir. Prusya Devleti bunu protesto etmişse de İngiltere geri adım atmamıştır.. Oysa Prusya Devleti'nin Amerika'dan satın almış olduğu 80 zırhlı gemiyi Amerika savaştaki tarafsızlık durumuna ters düşeceğini belirterek göndermemiştir.

Basiret gazetesi, 27 Ağustos'ta Paris'in muhafazası için oluşturulan komitenin başkanlığına Mösyö Thiers'in atandığını okuyucularına duyurmuştur.¹⁸²

3.6 Strazburg Kuşatması

30 Ağustos'ta Prusyalılar, Strazburg üzerine şiddetli bir saldırıya başlamışlardı. Bütün Kuzey ve Güney Almanya'da 19 yaşından 36 yaşına kadar silah tutabilen herkes askere alınmaktadır.¹⁸³ 30 Ağustos'ta Prusya kralının kraliçeye gönderdiği mektupta verilen bilgi şöyledir:

Muharebe oldu. Saksonya kolorduları Mac Mahon'ın üzerine hücum ederek Bumon'dan Muzul Nehri'nin öte tarafına kadar takip edildi. Bu takipten sonra birçok esir ve mühimmat alındı. Bizim tarafımızdan çok fazla

¹⁸¹ Basiret, 29 Cemaziyülevvel 1287, Nr. 151

¹⁸² Basiret, 2 Cemaziyülahır 1287, Nr. 152.

¹⁸³ Basiret, 4 Cemaziyülahır 1287, Nr. 154.

*kayıp yoktur. Bu galibiyetin sonucunu görmek için ordu merkezine gidiyorum.*¹⁸⁴

30 Ağustos'ta Strazburg'da gönderilen bir telgrafta da şehirde çok şiddetli çatışmaların olduğu ve şehri muhasara eden Prusya askerinin attığı humbaraların çok fazla olduğu yazılmıştır.¹⁸⁵

31 Ağustos'ta Fransa İçişleri Bakanı, Prusya'nın ilerlemekten vazgeçtiğini ve Mac Mahon'n görevini layıkıyla yaptığını ve Şalon'u Prusya'nın boşalttığını söylemiştir. Aynı tarihli Prusya resmî gazetesi ise Strazburg'da mahsur kalan Prusya askerinin birinci hattının hiçbir karşılık verilmeden teslim olduğu bilgisini vermiştir.¹⁸⁶

31 Ağustos'ta Fransa meclisinde Strazburg'dan gönderilen bir telgraf okundu. Buna göre; "Prusya, şehrin üzerine toplar yağdırmakta ve şehri harap etmektedir. Halk asla teslim olmayacaktır. Prusya, Fransa esirlerini şehrin karşısında yapmış olduğu bir istihkâmda tutmaktadır. Strazburg'un, vatanın büyük bir şerefine sahip olduğu için Fransa'ya mensup olmaktan vazgeçmeyeceği belirtilmiştir." Kont Palikov, Strazburg halkının mücadelesini taktir ederek asker ve komutanlarına övgüler yağdırmıştır. Şehrin en son taşına kadar korunacağını söylemiştir.¹⁸⁷

Strazburg'un bazı yerleri yakıldığı sırada 150 bin cilt kitap ve 1589 cilt gayriresmî kitabı içinde bulunduran kütüphanesinin dahi yakıldığı belirtilmiştir.¹⁸⁸

Fransa gazeteleri, Sultan Süleyman'ın Avusturya'yı muhasara sırasında bir kiliseye kutsal olduğu için top attırmadığını ama Strazburg muhasarasında Prusya'nın bir kiliseyi top atışları ile harap ettiklerini yazarak 350 sene önce Osmanlı'da olan medeniyetin şimdi Prusya'da olmadığını belirtmiştir.¹⁸⁹

Strazburg, 29 gün muhasara altında kalarak topa tutulmuş ve bu süre zarfında kaleden 300 bin adet top atılmış bunun masrafı ise 200 milyon franka yaklaşmış şehir halkının zararı ise 50 milyon frank olup bu muhasarada toplam 2500 kişi ölmüştür. Kuşatmanın sonucunda şehir Prusyalılara teslim olmuştur.¹⁹⁰

¹⁸⁴ **Basiret**, 6 Cemaziyülahır 1287, Nr. 156.

¹⁸⁵ **Basiret**, 16 Cemaziyülahır 1287, Nr. 166.

¹⁸⁶ **Basiret**, 5 Cemaziyülahır 1287, Nr. 155.

¹⁸⁷ **Basiret**, 6 Cemaziyülahır 1287, Nr. 156.

¹⁸⁸ **Basiret**, 3 Recep 1287, Nr. 180.

¹⁸⁹ **Basiret**, 20 Cemaziyülahır, Nr. 170.

¹⁹⁰ **Basiret**, 29 Recep 1287, Nr. 199.

Strazburg'u son noktaya kadar savunmuş olan General Ozri'ye hediye verilmek üzere vatandaşlar arasında para toplandığı hatta Alman askerlerin dahi generalin savunmasını takdir ettiklerini göstermek için para verdikleri yazılmıştır.¹⁹¹

3.7 Sedan Savaşı ve Metz Kuşatması

Sedan'a kadar yaşanan hadiseler savaşın ilk bölümünü oluşturmuştur. Sedan sonrası gelişmeler ise savaşın ikinci kısmını oluşturmuştur. Sedan'da iki ordunun büyük mücadeleleri olmuştur. Almanlar, savaş sırasında Fransa'da farklı durumlara göre dört bölge belirlemiştir. Sedan, kesin olarak Alman üstünlüğünün beklendiği bir bölgedir. Balfour, savaşın ikinci kısmında Alman birlikleri tarafından seçilen ikinci stratejik bölgedir. Savaş sırasında kuşatılan ve uzun süre kuşatma altında kalan Paris, Almanların seçtiği üçüncü önemli stratejik noktadır. Almanya'nın seçtiği dördüncü bölge ise Meurthe-et Moselle idi.¹⁹²

Sedan Muharebesi, Fransa-Prusya Savaşı'nın kaderini belirleyen Alman zaferi ile sonuçlanan savaştır. Bu savaş ile Fransızlar ağır kayıplar vermiş ve bedeller ödemiştir. Bu harekât öncesi 20 Ağustos tarihinden itibaren dünya siyasetinde kapsamlı bir diplomatik faaliyet vardır. Avusturya, İngiltere ve Rusya bir barış anlaşması yapılması taraftarıdır.

Savaş öncesinde iki ordunun askerî gücü şu şekildeydi. Fransa ordusunda uzun bir geri çekilme sonucunda yorgunluk ve tükenmişlik vardı. Ayrıca disiplin eksikliği de söz konusuydu. Ordunun toplam mevcudu 130.000 asker ve 420 topa sahipti. Lojistik olarak da bazı eksiklikleri vardı. Alman ordusu ise prens Wilhelm komutasında 180.000 askere sahipti.¹⁹³ 2 Eylül'de Prusya Kralı I. Wilhelm'in savaş meydanından kraliçeye gönderdiği telgrafta muharebede 4. 5. 9. ve 12. kolorduları ile Bavyera askerinin mevcut bulunduğunu yazmıştır. Yoğun top atışları sonucu Fransızların şehrin içine sürüldüğünü belirtmiştir: "Mac Mahon'ın yaralanması nedeniyle yerine gelen General, tekmil ordusuyla esir düştü. İmparator Napolyon, ordusunun komutanı olmadığı için bizzat bana teslim oldu. İmparator bütün işlerinin Paris'teki hükümet temsilcisine teslim etti. Kendisiyle muharebe meydanında görüştüktan sonra kalacağı yeri söyleyeceğimi belirttim."¹⁹⁴

Prusya-Fransa mücadelesi Sedan'da devam ederken Fransa tarafından bir subay, savaşı izleyen Prusya kralı I. Wilhelm'in yanına gelerek "Sedan bütün ordusu ve kalede

¹⁹¹ Basiret, 1 Şaban 1287, Nr. 201.

¹⁹² https://publishup.uni-potsdam.de/opus4-ubp/frontdoor/deliver/index/docId/2662/file/bulletin_6_2002_2_pro05.pdf (25.02.2019)

¹⁹³ Wavro, *The Franco-Prussian War: The German Conquest of France in 1870–1871*, s. 192-194.

¹⁹⁴ Basiret, 7 Cemaziyülahır 1287, Nr. 157.

bulunan III. Napolyon ile beraber teslim oluyor” demiştir. İmparatorla beraber 100 bin kişilik Fransa ordusu esir alınmıştır.¹⁹⁵

İki ülke arasındaki savaş Sedan’ da 1 Eylül 1870’de akşam saat 6 civarında, yaklaşık 13 saat devam etmiştir. Savaş sonucunda III. Napolyon, 100 bin kişilik ordusu ile Prusya kuvvetlerine esir düşmüştür. Esirler arasında başta “Mareşal Mac Mahon olmak üzere 40 general, 230 yüksek rütbeli subay, 2600 subay olmak üzere çok sayıda ağır silah da vardı. Bu olay üzerine Paris’te ayaklanma çıkmış ve 4 Eylül’de imparatorluk kaldırılarak üçüncü kez cumhuriyet ilan edilmiştir.¹⁹⁶

Sedan’da yaşanan hezimetten sonra Paris’te vekiller halka hitaben bir bildiri yayınlamışlardır. Buna göre;

Ey Fransızlar! Vatanımız pek büyük keder içerisindedir. 300 bin askerden oluşan ordumuz Mac Mahon komutasında üç gün mütemadiyen muharebe ettikten sonra Mac Mahon’ın ordusunun 40 bin askeri esir düştü. Muharebede çok kötü yaralanmış olan Marşal Mac Mahon’ın yerine ordu komutasına eline alan General Vimpfan, ordunun Prusya’ya teslim olduğunu bildirdi. Bu durum Fransızların ümitlerini kırmamıştır. Paris şehri istenildiği gibi muhafazadadır. Pek az bir zaman içinde yeni bir ordu oluşturulup Paris’in duvarları altına sevk olunacaktır. Diğer bir ordu dahi Lovr Nehri kenarlarında toplanmaktadır. Fransa’nın selameti için şimdi birlik olmak zamanıdır. İmparator esir oldu şimdi hükümet halk ile beraber tek vücut durumun önemine göre her türlü tedbirler alınacaktır. denmiştir.¹⁹⁷

Fransızların ordudan beklentisi oldukça büyüktü ve ordu ancak bir zaferle geri dönmeliydi ama daha savaşın başında durum Fransa için kötü olmuştur. İmparatorun Sedan’da yenilmesinden sonra III. Napolyon, I. Wilhelm’e şöyle bir mektup göndermiştir. “Birliklerim savaşın ortasında ölmeme izin vermedi. Kılıcımı majestelerinin ellerine bırakmaktan başka çarem yok.” Prusya Kralı I. Wilhelm de I. Napolyon’a şöyle cevap vermiştir: “Abim! Karşılaştığımız şartları pişman ederek kılıcınızı alıyorum. Majesteleri,

¹⁹⁵ Yeliseyeva, **Yakınçağlar Tarihi**, S. 210.

¹⁹⁶ Armaoğlu, **19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)**, s. 325-326.

¹⁹⁷ **Basiret**, 9 Cemaziyülahır 1287, Nr. 159.

sizden bir subayı ordunun teslimini tartışması için yetkilendirmenizi isterim. Bu amaçla ben General Moltke'yi seçtim.”¹⁹⁸

4 Eylül'de Kral I. Wilhelm'in kraliçeye gönderdiği telgrafta:

Bu sabah revirde Napolyon ile görüştük. Ne derece kalbe tesir eder bir hali vardı anlatamam. Her ne kadar bir üzüntü ve ıstırapta olsa da yine şanına layık temkin ve vakar üzereydi. İmparatora Kasr şehrinde bulunan Wilhelmişe Sarayı'nı tesis ettim. İmparator ile revirde görüşmemiz Sedan'ın batı tarafında kale derininde oldu. Sonra Sedan etrafında bulunan askerimi at üzerinde gezerek gözden geçirdim. Askerin bana nasıl saygı gösterdiğini tarif edemem. diye yazarak imparatorun bu yenilgiden dolayı çok büyük üzüntü içerisinde olduğunu ve kendisinin ise bu galibiyetten dolayı askerleri içerisinde saygısının arttığını ifade etmiştir.

Prusya, Sedan Muharebesi'nde sonra Alsace ve Lorraine'i ele geçirmiştir. Prusya, Alsace ve Lorraine'i istila ettikten sonra Bismarck buralara bir vali atanması gerektiğini krala belirtmiş kral ise “Biz savaşın başında Fransa ile değil hükümetiyle savaştığımızı söylemiştik. Şimdi Alsace ve Lorraine'in ilhakı nasıl olur? Demiştir. Bismarck ise “O zaman o politika gerekliydi şimdi ise işler başka renge girdi” diyerek kralı ikna etmiş ve kral da hemen valileri tayin etmiştir.¹⁹⁹ Prusya, Fransa'dan zapt ettiği Alsace ve Lorraine eyaletlerini krallık unvanıyla Baden Grandükalığı'na terk etmek istiyordu. Hatta Alsace halkından birisinin almış olduğu pasaportta Baden Grandükalığı yazılmıştır.²⁰⁰ Alsace'ı Baden Grandükalığı'na ilhak ettiği gibi Lorraine'i ise Bavyera Krallığı ile birleştirerek müttefiklerine böyle bir fedakârlık yapmak niyetindeydi.²⁰¹ Prusya, istila ettiği Alsace ve Loeran'i krallık unvanıyla Baden ve Bavyera'ya ilhak etmek istiyorsa da bu iki Güney Almanya devleti, bu durumda Fransa'ya sınır olacağından büyük bir devletin tazyiki altında kalmayı istemeyip bu eyaletlerin Almanya birliği içinde bulunmalarını istedikleri ifade edilmiştir.²⁰²

Alsace ve Lorraine'in durumu ile ilgili Almanya'da dört fikir ortaya çıkmıştır. Buna göre; Kral ve memurlar eyaletlerin tamamen Almanya'ya ilhak edilmesinden yanadır. Diğer görüş Alsace'ın halkı Alman olduğu için tamamı, Lorraine'in ise bir kısmının Almanya'ya

¹⁹⁸ Winfried Leibold, **Der Deutsche-Französische Krieg von 1870/71**, s. 34.

¹⁹⁹ **Basiret**, 10 Cemaziyülahır 1287, Nr. 160.

²⁰⁰ **Basiret**, 12 Cemaziyülahır 1287, Nr. 162.

²⁰¹ **Basiret**, 13 Cemaziyülahır 1287, Nr. 163.

²⁰² **Basiret**, 26 Cemaziyülahır 1287, Nr. 175.

ilhak edilmesinden yanadır. Üçüncü görüş; sadece Strazburg'un alınıp Fransa'ya karşı bir Alman hattı oluşturulmasından yanadır. Dördüncü görüş; gerek Alsace'ın gerekse Lorraine'in Almanya'ya ilhakı durumunun halkın genelinin memnuniyetiyle olmasından yanadır.²⁰³

Alsace ve Lorraine'in Prusya'ya ilhak edilmesi konusunda Almanya kralı I. Wilhelm ile Kont Bismarck arasında görüş ayrılığının olması daha sonra da kralın Bismarck'ın teklifini kabul etmesi o dönemin gazetelerinde aslında iki taraf arasında böyle çatışmaların sürekli yaşandığı ve genellikle Bismarck'ın kralı etkisi altına aldığı şeklinde yansımıştır. Bu konuyu Polonyalı Hayrettin bir makalesinde şöyle değerlendirmiştir: "Almanya'nın birliğine ve geleceğine karşı çıkan tarafların Prusya kralı ile başvekili arasında soğukluk oluşturmaya ve bundan fayda sağlamaya çalışıyorlar. Kralın kimsenin sözüne bakmayacağı açıktır. Kral ile Bismarck arasında bu şekilde bir ilişkinin olmadığı ortadadır. Ancak Fransa tarihine baktığımızda 13. Loui'nin bu şekilde etrafındaki kişilerin kontrolü altına girdiği görülür. Sadece, kralın kendisine layık bir başvekil seçmesi, hükümdara ait olması gereken bir sığata sahip olduğunu gösterir. Bismarck ve Moltke gibi iki önemli kişiye görev vermesi bunun kanıtıdır. Bu özellik de sadece Osmanlı padişahı ile Almanya kralında vardır" diye belirtmiştir. Bu makalede de yine Polonyalı Hayrettin, Fransa tarihinden örnek verip Fransa krallarının böyle davrandığını Prusya kralının ise böyle yetenekli kişileri seçmesinin üstün bir özellik olarak göstererek tarafını belli etmiştir.²⁰⁴

Sedan Muharebesi'nden sonra halk içinde hükümete ve İmparator Napolyon'a karşı eleştiriler artmıştır. Özellikle savaştan önce Fransa'nın askerî mühimmatının ve levazımının eksik olduğu konusu halkın ortak düşüncesidir. Alınan yenilgiler de bunu göstermektedir. Savaştan önce Fransa'nın malî durumu dahi oldukça kötü haldedir. Muharebe sırasında ilaveten 750 milyon frank borçlanması vaziyeti daha da güçleştirmiştir..²⁰⁵

Genelkurmay Başkanı Moltke'nin kusursuz planı sayesinde savaş tahmin edilenden öte Fransa için yıkıcı olmuştur. Bu yenilgiden sonra Fransa'da imparatorluk kaldırılmış cumhuriyet ilan edilmiştir. General Trochi, Jules Favre ve Leon Gambetta, Fransa'da bir Milli Müdafaa hükümetini kurmuştur. Bu hükümet Bismarck'ın ılımlı ateşkes taleplerini reddetmiştir. Hükümet adına konuşan Favre, Fransa'nın topraklarının ne bir santiminden ne de kalelerinin bir taşından vazgeçmeyeceğini belirtmiştir.²⁰⁶

²⁰³ Basiret, 17 Şaban 1287, Nr. 212.

²⁰⁴ Basiret, 17 Recep 1287, Nr. 190.

²⁰⁵ Basiret, 10 Cemaziyülahır 1287, Nr. 160.

²⁰⁶ Steinberg, Bismarck, s. 354.

5 Eylül 'de Berlin'den alınan haber telgrafına göre; "Sedan'da mağlup olan Mac Mahon'ın ordusunun 30 Ağustos'ta Bomon'da olan muharebeden önce miktarı 20 bindi. Sedan galibiyeti ile elimize geçen Fransa esirleri Almanya toprağına nakledilecek. Esirler içinde 50'den fazla general vardır. Bizim ordu Paris üzerine hareket edecektir." bilgisi verilmiştir. 7 Eylül tarihli Berlin kaynaklı haberde ise Sedan'da teslim olan Fransa ordusunun 14 piyade, 5 top, süvari ve topçu askerlerinden ibaret olduğu ayın başında olan muharebede 30 bin esirle pek çok top alındığı ve Prusya'nın kaybının Fransa'ya göre çok az olduğu bilgisi verilmiştir. "Sedan Muharebesi'nde 15 bin, 2 Eylül'de olan muharebede ise 13 bin esir alınmış olup bunlardan 4 bini subaydır.²⁰⁷ Paris'te ve Fransa'nın 4'te 1'inde Almanya askerinden başka kimse görülüyor. Almanya'nın her tarafı ise Fransa esir askeriyle dolmuş ve dolacaktır. III. Napolyon'un ve askerinin esirlik sıfatı olmasaydı Almanya'da Fransızlar, Fransa'da ise Almanlar hükümet ediyor denilirdi. Bu durum Fransız esirlerinin ve Fransa'da bulunan Alman askerinin çokluğunu gösteriyor."²⁰⁸

Sedan Muharebesi'nde yaralanan Mac Mahon'ın yerine gelen Vimfin ile Prusya ordusu generali Moltke arasında olan görüşmeye göre; Vimfin idaresinde olan Fransa ordusu kendisinden daha kalabalık olan Prusya ordusuna mağlup olmuş ve esir düşmüştür. Fransa ordusu kendisini şerefle savunmuş olmasından dolayı bütün generaller ve rütbeli askerler, Almanya aleyhinde davranmamaları şartıyla serbest bırakılacaktır. Her türlü silah ve savaş araçları Sedan'da Fransa tarafından belirlenecek komisyona verilecek, komisyon da derhal Alman komiserlerine verecektir. Sedan kalesi Eylül'ün 2'sine kadar Prusya kralına teslim edilecektir.²⁰⁹

Sedan zaferi üzerine Prusya kralının 3 Eylül tarihli kraliçeye gönderdiği telgraf şöyledir: "Şu geçen ki muharebe tarihlere geçecek bir muharebedir. Bu muharebeyi müteakip olan olaylar fevkalade şeyler olarak saltanatım boyunca daha şerefli bir olay olmayacağı açıktır. Bu zafer askerimin ve müttefiklerimin sayesinde olmuştur" diye yazmıştır.²¹⁰

Fransa'nın böyle ağır yenilgiler alması hakkında Kont Bismarck şunları söylemiştir: "Fransa'nın sürekli yenilgiler alması zabitanının liyakatsiz olmasından ileri gelmektedir. Bu liyakatsizlik Fransa'nın Berlin elçisi olan Benedetti'de de vardır. Almanya'da çok zaman kalmasına rağmen Almanca öğrenememiştir. Oysa ben Fransa ve Rusya'da kaldığım zamanlar

²⁰⁷ Basiret, 16 Cemaziyülahır 1287, Nr. 166.

²⁰⁸ Basiret, 10 Recep 1287, Nr. 185.

²⁰⁹ Basiret, 24 Cemaziyülahır 1287, Nr. 173.

²¹⁰ Basiret, 21 Cemaziyülahır 1287, Nr. 171.

bu dillerde hocalar tutarak her iki dili de öğrenmişim” diyerek Fransa generallerinin savaş sanayisindeki kabiliyetsizliğini ve askerinin isteksiz savaştığını belirtmiştir.²¹¹

9 Eylül tarihli Prusya kralının kraliçeye gönderdiği bir diğer telgrafa göre; Sedan Muharebesinde esir edilen 25 bin askerden başka 4 bin subay dahil olarak toplamda 83 bin asker teslim alınmış, 14 bin asker yaralı olarak 400 top, 70 mitralyöz, 159 kale topu, 10 bin at ve pek çok savaş levazımatı ele geçirilmiştir.²¹²

Sedan Muharebesi, Fransa’da milli duyguları güçlendirmiştir. Çok sayıda Fransız savaşmak için orduya akın etmiştir. Fransa’nın problemi ise eğitilmiş ve tecrübeli askerlerinin Prusya’da esir olması, savaşmayı bilmeyen gönüllü askerlerle savaşa devam etmek zorunda kalması olmuştur. 1861 Amerikan iç savaşında olduğu gibi savaşmayı bilmeyen az profesyonele sahip bir ordudan askeri bir güç ortaya çıkarmak zorunda kalmıştır.²¹³

Sedan Muharebesi’nde Fransa’nın mağlup olması ve III. Napolyon’un esir olmasıyla ilgili Polonyalı Hayrettin, yazdığı makalede şu değerlendirmeyi yapmıştır:

Bundan sonra olayları uzun uzadıya anlatmaya gerek yoktur, çünkü imparatorun bu duruma düşeceğini daha önce defalarca dile getirmiştik. Bir milletin imparatorunun bu mevkiye yakışmaz söylemlerde bulunması kabul edilemezdi. İmparator şimdi her şeyden el çekti. Bu ayıplanamaz ama bunun nedeni imparatorun etrafındakilerin kötü fikirlerde olması bu sonuca neden olmuştur. Çokluğu ve kahramanlıklarıyla şöhretli bir askerın böyle birden bire yenilmesi Fransa’nın içerisinde olan bir nedenden değil düşmanla savaşmaya başlamadan önce hayallere kapılıp zayıf hale gelmesinden dolayı bu mağlubiyet yaşanmıştır. Şimdi halleri düzelecek mi yoksa Prusyalılar Paris’e mi girecekler? Prusya, Paris’e girmek istese de Avrupa bırakmaz ve kendisi de galibiyetini yakmamak için girmeyebilir. Sedan’ın sonucu olarak Paris’te geçici bir hükümet kurulmuş ve bu hükümete cumhuriyet ismi verilmişti. diye yazmıştır.²¹⁴ Bu makalede Polonyalı Hayrettin, yine savaştan önce Fransa’nın gerekli hazırlıkları yapmayıp askerın sadece zafer umuduyla kandırıldığını ve bu yüzden yenildiğini yazarak Fransa’yı eleştirmiştir.

²¹¹ Basiret, 1 Recep 1287, Nr. 178.

²¹² Basiret, 26 Cemaziyülahır 1287, Nr. 175.

²¹³ Parker, *Cambridg Savaş Tarihi*, s. 272.

²¹⁴ Basiret, 13 Cemaziyülahır 1287, “Harp Numara 16”, Nr. 163.

Almanya'nın Sedan Muharebesi galibiyeti üzerine Rusya'nın Moskova gazetesi de bazı değerlendirmelerde bulunarak endişelerini paylaşmıştır. Gazeteye göre Rus hükümeti bu savaşın sonucunu düşünmemiş ve Prusya'nın bu kadar kuvvet kazanacağı ihtimalini göz önünde bulundurmamıştır. Rusya'nın Prusya sınırında herhangi bir tedbir almadığını oysa Prusya'nın Rusya sınırında güvenliği elden bırakmadığını, Baltık Denizi'ni kendine bir göl haline getirmeye çalıştığını ve Almanya'nın bu durumunun Rusya'yı oldukça zor durumda bırakacağını belirtmiştir.²¹⁵

3.7.1 Fransa'da III. Cumhuriyet'in İlanı

Sedan'da Fransa'nın yenildiği haberinden sonra Paris'te imparatora karşı ayaklanma olmuş ve 4 Eylül 1870'de halk, Yasama Meclisine doğru yürümüştür. Bunun sonucunda İmparator III. Napolyon iktidardan uzaklaştırılarak Fransa'da üçüncü kez cumhuriyet ilan edilmiştir. Ulusal Savunma ismiyle yeni bir hükümet kurulmuştur.

Fransa'da üçüncü kez cumhuriyetin ilan edilmesinin nedenini sadece Fransa'nın Sedan'da aldığı yenilgiyle ilişkilendirmek doğru değildir. Çünkü savaştan önce Fransa'da imparatorluk aleyhine muhalefet ortaya çıkmıştı. Daha 1860'larda imparatorluk cephesi çatırdamaya ve hükümete karşı sesler yükselmeye başlamıştı. Bu dönem Fransa'da yaşanan ekonomik kriz ve çok sayıda insanın işsiz kalması bu muhalefetin oluşmasının temel nedenidir. III. Napolyon, bu dönem kendisine karşı oluşan muhalefeti, otoriterliğini azaltarak ve liberal olan Emile Olivier'i başkanlığa getirip liberal imparatorluk ile azaltmaya çalışmıştır. Gelişmekte olan cumhuriyet taraftarlığı Leon Gambetta, Jules Favre ve Jules Ferry ile daha da ileri gitmiştir. Ayrıca imparatorluğun ülkede itibar kaybetmekte olduğu 1857 yılında yapılan seçimlerde de çok net görülmüştü. Bu seçimde 7 muhalif vekil meclise girmişken 1863 yılındaki seçimlerde bu sayı 35'e yükselmiş ve savaştan önceki son seçim olan 1869 yılındaki seçimde ise muhalif milletvekili sayısı 93 olmuştur. Bu muhalif vekillerin çoğu ise Paris, Lyon ve Marsilya'dan çıkmıştı. Paris'teki seçimlerde muhalefete 234 bin hükümete ise 70 bin oy çıkmıştır. Yani Fransa'da savaş sırasında yaşanan bu rejim değişikliği aslında savaştan çok önce belirmeye başlamış hatta III. Napolyon kendisine karşı içerde oluşan bu muhalefetten kurtulmak için dışarda Prusya ile savaş yapma çözümünü bulmuştu.²¹⁶

²¹⁵ Basiret, 3 Recep 1287, Nr. 180.

²¹⁶ Bookchin, Fransız Devriminden İkinci Enternasyonale, s. 237-238.

1865-1870 yılları arasında imparator büyük ölçüde güven kaybetmişti. Fransa burjuvazisi özellikle Fransa hükümetinin dış politikada Prusya'nın birliğini sağlamak için attığı adımlara engel olmadığı için imparatora kızgındı. Ayrıca burjuvazi, Fransa'nın 1860 yılında İngiltere ile imzaladığı ticaret antlaşmasından da rahatsız olmuştur. Yine imparatorun ve sarayın gereksiz yere yaptığı harcamalar da daha savaştan önce imparatora karşı olan bir sınıfın ortaya çıkmasına neden olmuştur.²¹⁷

Sedan'da yenilgiden önce 7 Ağustos'ta Prusya'nın, Mac Mahon ve Frossard'ı Paris'e püskürttüğü haberlerinin gelmesiyle 9 Ağustos'ta toplanan meclisin önünde öfkeli gösterilerin yapılmasına neden olmuş bu kriz sebebiyle kabine değişikliği yapılmış başına da Thiers getirilmiştir. Bu öfkeli grup, imparatorluğun kaldırılarak cumhuriyetin ilan edilmesi ve bu şekilde Prusya'dan kurtarılmayı dillendirmiştir. Daha Ağustos ortalarında bir ihtilal fikri ortaya çıkmış 14 Ağustos'ta hançerden başka silahı olmayan bir grup kışlalara saldırmaya ve "Yaşasın Cumhuriyet" diye bağırmaya başlamışlardı. Blanquici öncülüğünde yapılan bu "Villette" isyanı bastırılmış isyancılar da cezalandırılmıştı. Ama Sedan'da alınan yenilgi ve III. Napolyon'un esir olması Paris'teki meclisi ayağa kaldırmış cumhuriyetin ilanından başka yol kalmamıştır. 4 Eylül'de Blanquiciler ve İmparatorluktan bunalmış olan burjuva ağırlıklı Ulusal Muhafızlar ve işçiler, cumhuriyetin ilan edilmesini talep etmiştir. Jules Favre, cumhuriyetçi olmasına rağmen bu savaş ortamında cumhuriyetin bu şekilde ilan edilmesine isteksiz de olsa öncülük etmiştir.²¹⁸

4 Eylül'de Fransa'da imparatorluğun kaldırılarak yerine cumhuriyetin ilan edilmesi üzerine geçici hükümet meclisi bir bildiri yayınlamıştır. Basiret gazetesine yer alan bildiri şu şekildedir:

İçine düşmüş olduğumuz durumun sebebi Bourbon Hanedanı'dır. Fransa içine düştüğü bu tehlikeden kurtulmak için bu hanedanı tahliye etmiştir. Milletimizin kendine güvenmesine ihtiyacı vardır. Bu konuda iki şeye itimat etmektedir. Birincisi hiçbir zaman mağlup olmaz doğru düşüncelerimiz, ikincisi ise sizin örneği olmayan kahraman ruhunuzdur. Biz bir parti tarafında hükümeti yönetmiyoruz. Biz sadece milleti korumak için hükümetteyiz. Tek isteğimiz, vatanımızın ordu ve millet eliyle kurtulmasıdır. Londra, Viyana ve Petersburg'da bulunan elçilerimiz buraya çağırılmıştır. Burada kalmaya ruhsatı

²¹⁷ Yeliseyeva, **Yakınçağlar Tarihi**, S. 208.

²¹⁸ Bookchin, **Fransız Devriminden İkinci Enternasyonale**, s. 24-242.

olmayan Almanlar dışarı çıkacaktır aksi halde haklarında savaş mahkemesi açılacaktır. Düşman gittikçe Paris'e yaklaşmaktadır. ²¹⁹ Fransa'da kurulan cumhuriyeti İsviçre ve İtalya hükümetleri tasdik ve kabul etmiştir. ²²⁰

Sedan'da Fransa'nın mağlup olmasından sonra Paris'te cumhuriyet ilan edilmiş bu yeni hükümetin yöneticileri ise "levee en masse"²²¹, yi benimsemiştir. ²²²

Savaşa ilişkin haberler paylaşan Basiret gazetesine göre, Prusya Kralı I. Wilhelm, Sedan zaferinden sonra çok gururlanmış ve Paris'te kurulan geçici hükümeti tanımayarak Paris'in şimdiki halini hükümsüz olarak değerlendirmiştir. Niyeti Paris'i aldıktan sonra Fransa hükümetinin başına Liyopold Hohonzollern'i getirmek ve ona 100 bin Prusya askeri vererek Fransa tahtına oturtmakmış. ²²³

Fransa'da cumhuriyetin kurulması İngiltere meclisinde memnuniyetle karşılanmıştı. İngilizlere göre Fransa İmparatoru III. Napolyon'un böyle ani bir şekilde yenilmesi üzerine zaten cumhuriyetten başka bir seçenek de kalmadığı belirtilmiştir. ²²⁴

Sedan Muharebesi'nden sonra Paris'te imparatorluğun kaldırılıp cumhuriyetin ilan edilmesi üzerine Polonyalı Hayrettin, cumhuriyeti ilan edenlerin katı cumhuriyet taraftarı olmadıklarını ve duruma göre hareket ettiklerini beyan etmiştir. Polonyalı Hayrettin, Fransa'da cumhuriyet böyle plansız bir şekilde ortaya çıktığı için bir fayda sağlamayacağını ve muharebenin Fransa için tehlikeli şekilde devam edip Avrupa'nın batı tarafına dahi savaşın geçebileceği tahmininde bulunmuştur. ²²⁵

Fransa'da kurulan bu III. Cumhuriyet, genç bir cumhuriyetçi olan Gambetta'nın zaferi olmuş ve Ulusal Güvenlik Hükümeti'nin kurulmasıyla siyasî geçerlilik kazanmıştır. Hükümetin başına getirilen General Jules Trochu, siyasî görüşleri nedeniyle işçi sınıfının tepkisini çekmiştir. Ancak hükümetin gerçek liderleri Favre ve Gambetta'dır. Favre, Fransa'nın savaş durumundan kurtulması için Prusya ile ateşkes görüşmelerine başlayacaktır.

²¹⁹ Basiret, 11 Cemaziyülahır 1287, Nr. 161.

²²⁰ Basiret, 15 Cemaziyülahır 1287, Nr. 165.

²²¹ Kitlesel ayaklanma, düşman tarafından işgal edilmekte olan bir ülkede, düşmanın yaklaşması üzerine kendiliğinden silaha sarılıp karşı koyan halk manasına gelmektedir. Bunlar açıkça silah taşıdıkları ve savaş kurallarına göre hareket ettikleri için "muharip" olarak kabul edilmektedir.

²²² Parker, **Cambridg Savaş Tarihi**, s.272.

²²³ Basiret, 10 Recep 1287, Nr. 185.

²²⁴ Basiret, 28 Cemaziyülahır 1287, Nr. 177.

²²⁵ Basiret, 17 Cemaziyülahır 1287, Nr. 167.

Gambetta ise yeni hükümette içişleri bakanlığı görevini üstlenmiştir. Favre hem Paris’e hem de taşraya cumhuriyetçi kişileri atayarak Fransa’yı cumhuriyetleştirmiştir.²²⁶

Polonyalı Hayrettin, Fransa’da cumhuriyetin ilan edilmesiyle ilgili yazdığı diğer bir makalesinde şu değerlendirmeyi yapmıştır:

Fransa’da cumhuriyetin zorbalıkla kurulmadığı ama sevinçle de karşılanmadığını belirtmiştir: “Cumhuriyeti halk istememiş Sedan’da alınan yenilgi sonucu ortaya çıkmıştır. İmparatorun esir olmasıyla hükmü kalmadığı için yerine cumhuriyetten başka bir seçenek bulunamamıştır. Halk arasında ise cumhuriyete destek verilmediği gibi muhalefet eden de olmamıştır. 1871’de ilan edilen bu cumhuriyet daha önce edilenler gibi bir cemaatin çabası ve düşüncesi sonucu kurulmamıştır. Fransa ordusu ağır bir yenilgi almış ve millet askeri ortaya çıkmıştır. Millet askeri ise ellerinde silah olan köylü takımından oluşmaktadır. Bundan dolayı cumhuriyet bütünüyle köylü nüfuzu altında kalmıştır. Kurulan bu yeni hükümetin başında bulunanların cumhuriyet için her türlü fedakârlığı yapacak kişiler olmadığı açıktır. diye ifade etmiştir.²²⁷

Fransa’da kurulan bu cumhuriyet sosyalistleri, Jakobenleri ve Blanquicileri hayal kırıklığına uğratmıştır. İlimli cumhuriyetçiler, bazı oyunlar ile iktidarı halkın elinden almıştır. Jakoben yazar Delescluze, cumhuriyetin ilanı ile ilgili arkadaşına “Mahvolduk” demiştir. Bu konu ile ilgili Samuel Bernstein ise şöyle demiştir: “Dekor hariç, bu hükümet 1860’lardaki Liberal imparatorluktan herhangi bir keskin sapma içermiyor.” Hatta hükümet üyelerinin çoğu 1848’de İkinci Cumhuriyet’in yok edilmesinde doğrudan rol oynamıştır. Örneğin Favre, haziran isyancılarının yargılanmadan sınır dışı edilmelerine yardım etmiştir. Marx ise Ulusal Güvenlik hükümetinin ne monarşiyi kaldırdığını ne de savaşla ilgili bir önlem aldığını yalnızca III. Napolyon’dan boşalan koltuğa cumhuriyetçi kılığı ile yerleştiğini ifade etmiştir.²²⁸

Fransa’da cumhuriyetin ilanından sonra kurulan Ulusal Savunma Hükümeti, istila ve savaşa karşı mücadele vermiştir. Fransa’da ulusal savunma için vazgeçilmez olan “Franc-tireur

²²⁶ Bookchin, **Fransız Devriminden İkinci Enternasyonale**, s. 243.

²²⁷ **Basiret**, 13 Recep 1287, “ 1870 Senesi Fransa Cumhuriyeti İşibu Cumhuriyet Bir Taraftan Mukavemet”, Nr. 187.

²²⁸ Bookchin, **Fransız Devriminden İkinci Enternasyonale**, s. 244.

birimleri” ve sivillerin Almanya birliklerine karşı verdiği mücadeleler savaşın uzamasında etkili olmuştur.²²⁹

7 Eylül’de Paris resmî haberlerinde Paris’te kurulan geçici hükümetin, düşmana karşı koyacak derecede müstahkem ve halkının da vatanperver olmasından dolayı Tor şehrine taşındığı bilgisi verilmiştir. Ayrıca Dışişleri Bakanı Jules Favre, “Almanya’nın Fransa ile değil imparatorluk ile savaştığını ve imparatorun esir olarak artık bir cumhuriyet hükümetinin kurulduğunu ve kralın böyle haksız bir savaşı daha fazla uzatmak istemeyeceğini” belirtmiştir. Ayrıca Fransa’nın daimi bir barış istediğini ama bir karış toprak ve kalelerinden bir taş bile vermeye niyetlerinin olmadığını ifade etmiştir. Öte yandan bizim menfaatimiz Avrupa’nın menfaatidir diyerek bu konuda Avrupa devletlerinden destek beklediğini ima etmiştir. Yalnız kalsalar bile teslim olamayacaklarını çünkü kuvvetli bir orduları, sağlam ve dayanıklı kaleleri olduğunu bununla beraber tek bir askerleri kalmayana kadar savaşacaklarını söylemiştir. “Paris şehri 3 ay kadar düşmana dayanabilir ama burayı da kaybedersek arkada düşmandan intikam almaya hazır kocaman bir Fransa vardır” diyerek eğer Prusya savaşa devam emek isterse hak ve adalet için savaşacaklarını söylemiştir.

Polonyalı Hayrettin, Metz’in kuşatılmasıyla ilgili de makale yazmıştır. Buna göre;

Savaş gittikçe Fransa için tehlikeli bir hal almaya başlamıştır. Alsace ve Lorraine gibi iki büyük, güzel ve zengin eyaleti Prusya’ya kaptırmıştır. Bu eyaletlerin halkı zaten Alman’dır. Strazburg dahi kuşatılmış, Metz’i korumakla görevli Fransa askeri kalede sıkışıp kalmış Prusya ile savaşacak bir yer bulamamıştır.”²³⁰ Polonyalı Hayrettin, Metz’in teslimiyle ilgili diğer bir makalesinde savaşla ilgili haberleri eleştiri süzgecinden geçirerek değerlendirip okuyucuya doğru haber vermeye çalıştıklarını ancak Metz konusunda Fransa’nın gerçeği yanlış beyan ederek Prusya’nın mağlup olup kaybının çok olduğu yönünde haberler verdiğini belirtmiştir. Prusya, mağlup olsaydı Metz’den geri çekilirdi. Oysa Prusya ordu komutanı Prens Frederick Karl, Metz’den emin olduğu için Paris’e doğru yürüyor. Böyle yazdıktan sonra kendileri için ne Fransa ne de Prusya’nın menfaatlerinin önemli olduğunu

²²⁹ https://publishup.uni-potsdam.de/opus4-ubp/frontdoor/deliver/index/docId/2662/file/bulletin_6_2002_2_pro05.pdf (05.03.2019)

²³⁰ Basiret, 20 Cemaziyülevvel 1287, “Harp Numara 8”, Nr. 145.

sadece gerçeği yazdıklarını ifade etmiş ve Fransa'nın başkentine, Prusya askeri ya girer ya giremez bilemeyiz demiştir.²³¹

29 Ekim'de Prusya tarafından gönderilen telgrafta Metz'in teslim olduğu 173 bin kişi ile 39 generalin esir alındığı haberi verilmiştir.²³²

Prusya-Fransa Savaşı'nda burjuvazinin ihaneti, Fransa'daki direnişin başarısızlığına neden olmuştur. Metz'de kuşatılan ordunun başında bulunan Mareşal Bazaine, 170 bin kişilik ordusuyla 27 Ekim'de teslim olmuştur. Bu teslimiyet Prusya'ya, birliklerini Loire ordusuna ve güçlü şekilde direnen diğer Fransa birlikleri üzerine gönderme fırsatını vermiştir.²³³

Metz'in teslim olmasıyla ilgili Polonyalı Hayrettin yazdığı makalede şu değerlendirmeyi yapmıştır:

Fransa'nın Sedan'da aldığı yenilginin bir milletin başına gelebilecek çok ağır bir felaket olduğunu bununla beraber Metz'in teslim olmasının çok daha ağır olduğunu belirtmiştir. Fransa en önemli düşmana en fazla karşılık vereceği kaleyi kaybetmiş, Almanya'nın elinde bulunan Fransa esirleri 350 bini bulmuştur. Metz'den önce yine Fransa'nın bir gücü olduğu söylenebilirdiyse de artık Fransa'nın tamamen mağlup olduğuna karar verilebilir. Fransa'nın Sedan yenilgisinden sonra Metz gibi büyük kaleleri ve orada bulunan kuvvetli askeriyle galibiyet ümitleri vardysa da şimdi o kuvveti kaybetmeleriyle Paris'in korunması bile çok zor olacaktır. Paris'in korunması Metz'in kurtulmasıyla ve Lovr ordusunun yardımıyla olacağından Metz'in teslim olması Paris'in de teslim olmasına az kaldığına göstergesidir. Artık Almanya ile Fransa arasında bir muharebe kalmamış gözüyle bakılabilir. Fransa'nın bu derece mağlup olması Prusya'nın zaferleri sonucu Rusya'nın Osmanlı politikası ne olacaktır? Rusya, Prusya'nın kuvvetinden çekindiği için Doğu'da bütün kuvvetini Prusya için harcayacaktır. Almanya'nın Rusya'ya bağlı ve kendisiyle ilgili olan eyaletlere göz dikmesi Rusya'yı korkutacaktır. Bu durum Osmanlı Devleti ile Almanya arasında doğal bir ittifak ortaya çıkarmıştır. Rusya'nın Osmanlı hakkındaki kötü niyeti ortaya çıkınca, Osmanlı Devleti Almanya'dan yardım bile istemeden uygun zamanları kaçırmayan Almanya, Rusya'yı zor durumda bırakmak için Almanya'nın Baltık Denizi sahilinden

²³¹ Basiret, 7 Cemaziyülahır 1287, "Harp Numara 13", Nr. 157.

²³² Basiret, 6 Şban 1287, Nr. 1287.

²³³ Yeliseyeva, **Yakınçağlar Tarihi**, s. 212.

Rusya eyaletlerini vurarak Osmanlı'ya yardım edecektir. diye görüşünü ispat etmeye çalışmaktadır.²³⁴

Metz'in teslim olmasından sonra Prusya ordusuna komutanlık yapan Helmuth von Moltke'ye mareşallik unvanı verildiği gibi Metz kuşatmasındaki başarılarından dolayı Prusya kralının veliahdı Prens Rivoyel ve Frderick Karl'a da aynı şekilde mareşallik unvanı verilmiştir.²³⁵

Metz'in teslim olması üzerine Prusya kralı I. Wilhelm'in askere hitaben yazdığı bildiri de Basiret gazetesinde şu şekilde yer almıştır:

Üç ay önce bizi savaşa mecbur eden düşmana karşı girdiğimiz bu savaşta Cenab-ı Hakkın bizimle beraber olacağı inancımı size beyan etmiştim. Önce düşman ile karşılaştığımız Wissenbourg Muharebesi'nden Metz'in teslimi haberini aldığımız güne kadar birçok muharebe olmuştur ki bunlar bizim galibiyetimizle sonuçlanmıştır. Verdut, Sarbug, Sedan, Bomon, Strazburg ve Paris'te olan muharebelerde de bizim zaferlerimiz olmuştur.²³⁶

Metz'in teslim olmasından sonra Prusya ordusu komutanı Prens Frederick Karl da askere şöyle hitap etmiştir:

Bu mevkiinin zaptıyla askerimiz galibiyet için büyük fayda görecektir. Sizlerin itaat üzere hareketlerinizden ziyade kahramanlığınızı takdir ederim. İçinde bulunduğumuz bu kadar zahmete sabır gösterdiğiniz için minnettarım. Metz karşısında bulunan asker yakında diğer mevkilere sevk olunacağından sizi Allah'a emanet ederim. Daha nice bunun gibi muvaffakiyetlerimizi lütfundan isterim.²³⁷

Metz'in teslim olmasından sonra Fransa ordusuna komutanlık yapan Bazaine'in ihanet ettiği iddiaları ortaya çıkmışsa da bu iddia Fransa gazetelerinin yenilgiyi hazmedememesinden kaynaklanmıştır. Bazaine ve askeri son noktaya kadar dayanmış ama 100-150 bin asker ile düşmanı nasıl yarıp çıkamadığı eleştirilmiştir. Dışardan bakıldığında ise Prusya'nın daha kuvvetli olduğu anlaşılır. Bu haberi Basiret gazetesi şöyle değerlendirmiştir: "Bazaine bir an gaflete düşmüş ama mütarekenin yapılabilmesine yardımcı olacağı için çok

²³⁴ Basiret, 7 Şaban 1287, "Zapt-ı Metz ve Devlet-i Aliye", Nr. 205.

²³⁵ Basiret, 11 Şaban 1287, Nr. 208.

²³⁶ Basiret, 29 Şaban 1287, Nr. 220.

²³⁷ Basiret, 22 Şaban 1287, Nr. 215.

doğru karar vermiştir. Fransa için hayırlı olacak olan barıştır boşuna bir mücadele değildir. Metz'in tesliminden sonra Fransa'nın Prusya'nın şartlarını kabul ederek bir mütareke olacağı görüşü ortaya çıkmıştır. Prusya'nın, barış için yaptığı teklifler ne kadar ağır olsa da kazandığı galibiyete göre yine de hafiftir. Bunu Fransa da kabul ediyor ama Paris konusunda zorluklar olacağı muhtemeldir. Barış olsa da Fransa daha sonra kendi iç sorunlarıyla uğraşacak ve bu da Avrupa'nın dengesini bozacaktır.”²³⁸

Fransa'nın Prusya ile savaşta olmasını fırsat bilen İtalya, Roma üzerine yürüyerek bu şehri ilhak etmiştir.²³⁹ Bu haber üzerine Roma'dan kaldırılan Fransa askeri yerine Prusya askeri getirildiği ve Papa'nın Prusya'yı galibiyetinden dolayı tebrik ettiği haberleri çıkmışsa da doğru olmadığı anlaşılmıştır.²⁴⁰ İtalya'nın Roma'yı ilhak etmesini Polonyalı Hayrettin şöyle değerlendirmiştir: “Ren Nehri kenarında olan savaşın etkisi İtalya'da görülmüş ve İtalya askeri Papa'nın ruhani merkez ilan ettiği Roma'yı işgal etmiştir. Bu çok önemlidir. Papa'nın ruhani işler dışında Roma'yı aynı zamanda siyasî bir merkez olarak kullanması asrımıza yakışmaz bir olaydır” diyerek İtalya'ya destek vermiştir. Papa'nın siyasî politikasını yalnız eski Fransa İmparatoru III. Napolyon, onaylıyordu ve III. Napolyon, Papa'nın bu şekilde güç kaybetmesini üzüntüyle karşılamıştır. Prusya'nın kuvvetini hem Avusturya hem de Fransa az görüp önemsemedikleri gibi Papa da o kuvveti önemsememiş ve yanılmıştır. Yani Papa, savaşı hangi taraf kazanırsa ona meyledecektir. Ama buna zamanı kalmadı. Avusturya'nın Sadova yenilgisi gibi Fransa da Sedan'da yenilince Papa'ya destek olacak bir taraf kalmadı. Ayrıca Fransa'da hükümet değişmiş ve yeni hükümet Katoliklik için çaba sarf etmeye niyeti olmayan bir hükümettir. Almanya zaten Protestan olduğu için kazanacağı zafer Protestanlığın zaferi olacaktır. Dolayısıyla Papa, artık ne Fransa'dan ne de Almanya'dan yardım görebilecektir. İtalya, muharebenin başında Fransa'nın galibiyetinden çekindiği için Papa ile iyi geçinmeye mecburdu. Galip olan taraf Prusya olunca İtalya, halkının da desteğini alarak Roma'yı almak için harekete geçmiştir.”²⁴¹

12 Eylül tarihli Prusya kralının, kraliçeye gönderdiği telgrafı şu şekildedir: “Size gönderdiğim bu telgrafın vereceği bilgi çok ilginçtir. Dün Lyon şehri Fransa tarafından bize

²³⁸ Basiret, 13 Şaban 1287, Nr. 209.

²³⁹ Basiret, 13 Cemaziyülahır 1287, Nr. 163.

²⁴⁰ Basiret, 14 Cemaziyülahır 1287, Nr. 164.

²⁴¹ Basiret, 18 Cemaziyülahır 1287, Nr. 168.

teslim edildi. Biz kaleye girdiğimizde önceden yerleştirilmiş lağım havaya atıldı. Bizim taraftan 50 Fransa tarafından 300 asker telef oldu” diye yazmıştır.²⁴²

20 Eylül tarihinde Mans’dan gelen bir telgrafta Versailles’dan gelen yolcuların rivayetine göre, Almanlar, Monon ve Sour’da mağlup edilmiş 30 bin Alman askeri ölmüş veya esir edilmiş, 93 top ve mitralyöz ele geçirilmiştir. Basiret gazetesi bu haberin doğruluğundan şüphe duyulduğunu belirtmiştir. Yine bir haber telgrafında, Almanların birisi Tebs ve diğeri Lyon tarafında iki kere hezimete uğradığı yazılmıştır. Bu haberi de Polonyalı Hayrettin şu şekilde yorumlamıştır: “Paris’in Almanyalılar tarafından kuşatılması nedeniyle telgraflar muhtelif yerlerden gelmekte olduğu gibi bu telgraf da Mans şehrinden gelmiştir. Muhtemelen Prusya ordusunun öyle bir gün içinde 30 bin asker ve 93 topu kaybettiği haberi asılsızdır.” Polonyalı Hayrettin, bu bilginin yapılan yalan haberlerden biri olduğu kanaatindedir.

Fransa’nın Manş Denizi sahilinde bulunan bir şehirde İngiltere, Fransa yaralıları için bir hastane yaptırmaya karar vermiştir. Fransa ile Prusya arasında olan bu savaşta yalnız Fransa tarafından değil Prusya tarafından da çok fazla yaralı olduğu için bütün yabancı devletler Amerika bile yardım faaliyetlerinde bulunmaktadır. Özellikle İngiltere, para ve araç-gereç toplayıp göndermekte, cerrahi tedbirler için özel olarak yardım yapılmakta ve bunlar tren aracılığıyla gönderilmektedir. Fransa gazeteleri Prusya yaralılarının çok olup gerek savaşta ölenler gerekse bu yaralılar ile Prusya’nın kayıplarını 200 bine yaklaştığını yazmıştır.²⁴³

Paris ve Lyon arasındaki demiryolunun kesildiğine dair gelen haber telgrafını Basiret gazetesi şu şekilde yorumlamıştır: “Bu telgraftan Almanların Paris muhasarasında etraftan gelecek yardımı kesme amaçları olduğu anlaşılıyor. Almanlar, Paris’e doğru hareketlerinde Belçika sınırına dikkat etmişlerdir. Sedan galibiyetiyle Paris’in kuzey taraflarına olduğu gibi güney tarafına da dikkat edip başlangıç olarak Ren Nehri’nden Paris’e kadar gelen noktaları tutup Lyon tren hattını da kesmiştir.” Bu sırada Fransa’da geçici hükümet Osmanlı Devleti’nden barış için aracılık yapmasını istediğini Fransa’nın İstanbul elçisi Mehmet Cemil Paşa’ya bildirmiştir. Bu haber hakkında Basiret gazetesinin yorumu şöyledir: “Prusya, barışı kabul edecek olsa da halkı zaten Alman olan Alsace ve Lorraine eyaletlerinin kendisine terk edilmesi ve 3 milyar Frank savaş masrafı verilmesini istemiştir.”. Burada Alsace ve Lorraine

²⁴² Basiret, 18 Cemaziyühakır 1287, Nr. 168.

²⁴³ Basiret, 19 Cemaziyühakır 1287, Nr. 169.

eyaletlerinin halkı zaten Alman diye belirterek Prusya'nın bu isteğini haklı göstermeye çalışmıştır.²⁴⁴

3.7.2. Fransa'nın Sedan Yenilgisinden Sonra Barış Arayışları

Sedan Muharebesi'nden sonra barış olma ihtimali ortaya çıkmış ve bu konuda Kuzey Almanya gazetelerinde barış için şartların ne olabileceği tartışılmaya başlanmıştı. Almanya'nın hangi şartlarda barışı kabul edeceği hakkında bu gazetede şu yoruma yer verilmiştir; "Fransa'nın 14. Louies zamanından beri Almanya'ya düşmanlık yaptı şimdi fırsat Almanya'ya geçmişken Fransa olabildiğince zayıf düşürülmelidir. Bu muharebede yapılan bu kadar masrafın nedeni Fransa olduğu için bu masrafları Fransa'dan almak yeterli olmamalıdır. Çünkü muharebeden sonra Fransa'nın başına geçecek kişi Almanya'dan intikam almak isteyecektir. Eğer bundan sonra Avrupa'da daimi bir barış isteniyorsa 1870 muharebesinin bir daha olmamasını sağlayacak bir anlaşma yapılmalıdır. Hiç olmazsa Metz ve Strazburg'u almalıyız ve Alsace ile Lorraine Almanya'ya terk edilmelidir. Çünkü bu eyaletlerin halkı zaten Alman olduğu için Almanya'ya bağlı kalmak isteyeceklerdir."²⁴⁵

Milli Müdafaa Hükümetinin topyekûn savaş ilanından sonra Fransa'da işler daha karışık bir hal almıştır. Bismarck, Avrupa devletlerini savaş dışında tutmak için bir ateşkes yapılmasından yanadır. Eski Sakson Başkanı Kont Beust'un Avusturya'da dışişleri bakanı olması Prusya için açık bir tehlike ortaya çıkarmıştır. Moltke ise savaşın devam etmesinden ve Fransa'ya daha ağır bir darbe vurulmasından yanadır. Bu durum Prusya'nın siyasî lideri ve ordusunun başkomutanı arasında sorunlar yaşanmasına neden olmuştur.²⁴⁶

Metz'in kuşatılması ile Sedan'da büyük bir yenilgi alan Fransa, Paris'in Prusya tarafından kuşatılmasından endişe duymaktadır. Bunu engellemek için Paris'te kurulan geçici cumhuriyet hükümeti, barış yanlısı bir politika uygulamaya başlamıştır. Bu konu hakkında Polonyalı Hayrettin yazdığı makalede; geçici cumhuriyet hükümetinin barış taraftarı olarak Paris'i muhasaradan kurtarmak istediğini belirtmiştir. Ayrıca cumhuriyetin barış politikasından anlaşılan askerine güveninin kalmamasıdır. Gerçekten de çok sayıda askeri Metz'de 15 bin kadar askeri Strazburg'da bir o kadar asker de Tol şehrinde mahsur kalmıştır. Eğer Paris kuşatılırsa Fransa hiçbir taraftan yardım alamayacak bütün kuzey tarafıyla irtibatı kesilecektir. Polonyalı Hayrettin, bu makalede Paris'in istihkâmından da bahsetmiştir:

²⁴⁴ Basiret, 21 Cemaziyülahır 1287 Nr. 171.

²⁴⁵ Basiret, 16 Cemaziyülahır 1287, Nr. 166.

²⁴⁶ Steinberg, Bismarck, s. 355.

“Cumhuriyet hükümeti Almanya’nın gözünü korkutmak için Paris’teki asker sayısını abartılı veriyor. Almanya çok ağır barış şartları sunacağı için Fransa’nın milli şerefini korumak için ne olacağı belli olmayan bir muhasarayı önlemek istemesi normaldir. Paris Sen Nehri’nin güneydoğu tarafına gittikçe şehrin Güney tarafına meyil ile beraber yine dağınık olarak güneybatı tarafından çıkar ve bundan sonra güneyden kuzeye ve kuzeyden güneye sapma ile birkaç daire teşkil eder. Şehrin etrafında koruların olması doğal istihkâm olmasıyla sanayiye o kadar ihtiyaç duyulmayıp Sen ve Orin kalesinden başka istihkâm olmadığı gibi yine Paris’in diğer tarafları tepeler, küçük korular, akarsular ve sayısız köylerle çevrilmiştir. Paris’in muhasarasında düşmana karşı yardımcı olacak doğal savunması bundan ibarettir. Paris’in batı tarafında ise doğal savunma sağlayacak bir imkân olmadığı için bu tarafın savunmasında sanayiyle ilgili tedbirlerin alınması gerekmektedir. Paris’in düşmana karşı duracak istihkâmı bu şekilde özetlenebilir. Almanlar Paris’e hücum etmeden önce sağ ve sol taraftan atış görmemek için 2 kaleyi birden zapt etmek isteyecektir.”²⁴⁷

Fransa ile bir barışın yapılabilmesini Almanya gazeteleri III. Napolyon’un tekrara imparator olmasına bağlamışlardır. Bu ise Petersburg tarafından eleştirilmiştir. Bunun Fransa’nın içişlerine Almanya’nın müdahale etmesi demek olduğunu belirtmişlerdir. Bu şekilde yapılacak bir barışın sürekli olmayacağını ifade etmişlerdir. Paris kaynaklı haberlerde ise Alsace ve Lorraine ile zapt olunan kaleler Prusya’ya terk edilmedikçe Fransa ile bir barış görüşmesi yapılamayacağını Kont Bismarck’ın söylediği Fransa’nın ise bunu kabul etmeye niyeti olmadığı ifade edilmiştir. Bu haber hakkında Times gazetesi şöyle bir değerlendirme yapmıştır: “Almanlar Paris’e kadar dayanmış hatta daha ileriye gitmişlerken Fransızların bir karış toprak vermeyerek bir barış yapmayı istemeleri nasıl karşılanır. Acaba Fransa galip gelseydi Ren Nehri’nin ne kadar ötesinde sınır kesecekti? Galip Prusya, Fransa’dan yer almayarak barışı kabul ederse Fransa buna alışacağından 3 milyar Frank savaş masrafını dahi vermek istemeyecektir.”²⁴⁸ İngiltere’nin Times gazetesi de Basiret gazetesi gibi savaşta Prusya taraftarı bir yayın politikası takip etmiştir. Basiret gazetesinin, Times gazetesinden aldığı haberler ve bu haberler hakkında Times gazetesinin yaptığı yorumlar bunu göstermektedir. Times, Fransa’yı savaşı başlatan taraf olarak görmüş ve eleştirmiştir. Times’ın aksine İngiltere’de hükümet ise tıpkı Osmanlı gibi savaşta Fransa yanlısı bir politika izlemiştir. Dönemin iki önemli devlet ve gazetesinin bu şekildeki ortak hareketleri dikkate değerdir.

²⁴⁷ **Basiret**, 28 Cemaziyülahır 1287, “Harp Numara 21 Paris İstihkâmâtı”, Nr. 177.

²⁴⁸ **Basiret**, 8 Recep 1287, Nr. 183.

Mösyö Jules Favre, İngiltere aracılığıyla Kont Bismarck'a kendisini Prusya ordugâhına kabul edip etmeyeceğini sormuş ve Kont Bismarck yine İngiltere aracılığıyla kabul edeceği cevabını vermiştir.

Jules Favre, Bismarck ile ateşkes talebinde bulunmak için gizlice buluşmuştur. 18 Eylül günü yapılan görüşmeden Prusya'nın taleplerinin çok ağır olması nedeniyle bir sonuç çıkmamıştır. Thiers de Prusya'yı Fransa'nın onurunu kurtaracak bir anlaşma yapmaya ikna edememiştir.²⁴⁹

Jules Favre'nın Kont Bismarck ile görüşmesi esnasında Bismarck, Fransa'da kurulan cumhuriyetin bir esas üzerine kurulmadığını belirtmiştir. Jules Favre, savaşa sebep olan III. Napolyon'un düşmesiyle Prusya'nın Fransa'dan yer almayıp sadece savaş tazminatı ile yetinmesini istemiştir. Almanya'nın tekliflerinin Fransa'yı ileride zor durumda düşüreceği için kabul olunamaz olduğunu ve bu şartlarda barışın yapılamayacağını ifade etmiştir. Sonra da Mösyö Jules Favre, bir mütareke talebinde bulunmuş Kont Bismarck da kabul etmişse de karşılığında Strazburg'un Prusya'da kalmasını teklif ettiği için bir sonuç alınamamıştır.²⁵⁰

Mösyö Jules Favre, Bismarck'a yaptığı barış teklifini şöyle değerlendirmiştir: "Prusya, bizim yenilgimizle yetinmeyip yok olmamızı istercesine hırs yapmaktadır. Fransa'nın şerefinden düşmesi teklif olundu. Bu durumda perişanlık ve harap şekilde bulunmayı düşmanın hırs ve hiddeti altında bulunmaya tercih ederim. Fransa bu mağlubiyetlerle felaketler içinden daha güçlü hale gelecektir."²⁵¹

Bu barış görüşmesinin Fransa Meclisi tarafından kabul edilmemesi ile ilgili Polonyalı Hayrettin yazdığı makalede Almanya'da ünlü bir politikacı olan kişinin bu konu hakkındaki görüşlerine yer vermiştir: "Fransa'nın savaşa sebep olan taraf olmuş olmasına rağmen ülkesinden hiçbir yeri kaybetmeden barış yapma arzusu örneği olmayan bir durumdur. Fransa'nın memleketini genişletmek niyetiyle yaptığı hatayı şimdi ülkesinden bir parçanın bölünmesini kabul etmemesi akla sığmaz."²⁵²

Fransa'da kurulan yeni ve geçici hükümetin temsilcisi olan Jules Favre'nın bu talebi barış yapılması yönünde bir çaba olarak değerlendirilebilir. Bu hususta Polonyalı Hayrettin'in yazdığı makalede konu gayet güzel açıklanmıştır: "Avrupa'nın arzusu Almanya ile Fransa

²⁴⁹ Bookchin, **Fransız Devriminden İkinci Enternasyonale**, s. 248.

²⁵⁰ **Basiret**, 11 Recep 1287, Nr. 186.

²⁵¹ **Basiret**, 28 Recep 1287, Nr. 198.

²⁵² **Basiret**, 19 Şaban 1287, "Harp Numara 30", Nr. 213.

arasında olan savaşın son bulmasıdır. Bu barış Rusya için ne kadar zararlı ise Osmanlı Devleti için o kadar faydalı olacaktır. Çünkü Rusya, karşısında yeni bir güç olarak Almanya'yı bulacak Osmanlı Devleti ise Rusya'ya karşı Almanya ile ittifak yapabilecektir. III. Napolyon, Katolik cemaatinin ve Papa'nın faydası olarak Protestan olan Prusya ile savaşı görmüşse de şimdiki halde III. Napolyon esir olmuş ve Fransa ağır yenilgiler almıştır. Fransa'da ortaya çıkan yeni irade Prusya ile barış yanlısı olup muharebenin devam etmesinin Fransa'yı bundan sonra içinden çıkamayacağı bir duruma getireceğini biliyorlardır. Bu yeni hükümetin bütün politikası kendisini Almanya ile uzlaştırmaktır. Almanya'nın buna ne cevap vereceği konusuna gelince Almanya, barış şartı olarak Alsace ve Lorraine'i isteyecek Fransa buna karşı çıksa bile bu eyaletlerin halkı zaten Alman olduğu için Fransa'ya bağlı kalmak istemeyecektir. Almanya, Paris'i almak için daha ne kadar kan dökeceklerini bilemediklerinden barışı onlar da isteyecektir. Barışın önünde şimdilik Alsace ve Lorraine eyaletlerinin durumu vardır.” Polonyalı Hayrettin bu makalede yine Almanya'nın zaferiyle sonuçlanacak savaşın Osmanlı Devleti'nin düşmanı olan Rusya karşısında Almanya ile işbirliğine gidebileceğini iddia ederek Prusya taraftarlığı yapmaya ve devleti de Prusya ile yakınlaştırmaya devam etmiştir.²⁵³

20 Eylül'de Thiers, Prusya ile olan savaşın son bulması için aracılık yapmalarını istemek niyetiyle Petersburg, Londra ve Viyana'ya gitmiştir.. Merkezi İsviçre'de bulunan Genel Barış Komitesi, Fransa'nın şimdiki idaresinin isteği üzerine savaşın bitirilmesi ve Almanya'nın Fransa'nın mülküne dokunmadan barışı kabul etmesi için iki tarafa da özel bir teklifte bulunmuştur.²⁵⁴ Thiers'nin Petersburg'a gitmesi hakkında Nasyonal gazetesinin değerlendirmesi şu şekildedir: “Rusya, ya Fransa'nın teklifini kabul edip barış için aracılık yapacak ya da bu teklifi kabul etmeyip Prusya'nın gittikçe güçlenmesine göz yumacaktır. Bu durumda İngiltere, Avusturya ve Rusya'nın tüm dikkatleri Prusya üzerinde olacaktır. Fransa tamamen mağlup olursa kısa süre sonra Avrupa'da genel bir savaş olacaktır. Fransa'nın mağlubiyeti Avusturya'yı tamamen gücünden düşüreceği gibi İngiltere de yalnız Avrupa'da güç kaybetmeyecek deniz gücünde de rakip olarak Prusya'yı bulacaktır. Rusya ise bu genel savaşın sonuçlarından etkilenecektir.”²⁵⁵ Thiers'nin barış için Londra'ya gidip aracılık istemesini Times gazetesi şöyle yorumlamıştır; “Fransa, Almanların Fransa'dan çıkarılması için tarafsız devletleri Prusya aleyhinde harekete geçirmek istiyor. Bu kabul edilemez. Bu teşebbüs savaşın devam etmesi dışında bir sonuç ortaya çıkarmaz. Bu savaşın Fransa'nın

²⁵³ Basiret, 25 Cemaziyülahır 1287, “Harp Numara 19”, Nr. 174.

²⁵⁴ Basiret, 26 Cemaziyülahır 1287, Nr. 175.

²⁵⁵ Basiret, 4 Recep 1287, Nr. 181.

kışkırtmaları sonucu “Berlin’e gidelim! Berlin’e!” sloganları ile çıktığını unutuyorlar. Şimdi kendilerinin düştüğü bu zor durumun bütün Avrupa’ya zarar vereceğinden bahsederek Fransa’nın korunması gerektiğini iddia ediyorlar. Biz Almanya’nın şartlarının kabul edilmesinden yanayız. Fransa ise yanlışlarını bilip o yanlışları bir daha yapmamayı kabul etmelidir.”²⁵⁶

Thiers’nin barış için aracılık yapmalarını teklif etmek için Avrupa başkentlerine gitmesini Polonyalı Hayrettin ise şöyle değerlendirmiştir: “Mösyö Thiers, Londra’da ve Viyana’da olduğu gibi Petersburg’da da güzellekle karşılanmışsa da bu barış için aracılığı kabul anlamında olmayıp sadece zatına hürmet olarak yapılmıştır. Mösyö Thiers, bu görüşmeden istediği sonucu alamamıştır. Rusya bu konuda tarafsız kalmaya karardır. Ama Rusya, Almanya’nın Fransa’dan ilhak etmek istediği yerleri çok bulmaktadır. Rusya’nın Fransa’ya yardım etmemesinin nedeni Almanya’nın kuvvetinden çekinmesi ve diğer devletlerin Almanya’ya yardım edebileceği ihtimali olabilir. Osmanlı, Rusya’nın bu durumunu fırsat bilip Almanya ile ittifak yapmaya hazır olmalıdır.” Bu makalede de Polonyalı Hayrettin, Rusya’ya karşı bir kez daha Osmanlı Devleti-Almanya ittifakından söz etmiştir.²⁵⁷

Polonyalı Hayrettin, savaş sırasında Avrupa devletlerinin durumunu makalesinde şöyle değerlendirmiştir:

Muharebenin gidişatına göre savaşın doğuya da geçeceği ortadadır. Buna dair deliller Avrupa devletlerinin bugünkü halde birlik içinde yaşamalarına karşılık içlerinden birisi ya da birkaçı zor durumda kalırsa diğerleri de bu durumdan etkilenir. Prusya Devleti’nin muharebeden önce ve sonra istifade etmek isteyeceği yani Rusya ile Osmanlı Devleti arasında bir savaş durumunda Almanya’nın doğuda önemli bir yer edinmek için yardım etmekten geri durmayacağı ortadadır. Doğu’dan kasıt sadece Türkistan olmayıp nüfusunun çoğunluğu Slav olduğu için Avusturya dahi farz edilebilir. Fransa ile Prusya arasında iki şekilde barış olabilir. Ya iki taraf kendi arasında uzlaşır ya da diğer devletlerin araya girmesiyle olabilir. Muharebenin gidişine göre iki tarafın uzlaşması mümkün olmayacaktır. Bu devletlerden birisi diğerini tamamen mağlup edip ülkesinden toprak alacak, kaybeden devlet savaşa dahil olmayan bir devletin mükâlemesini görerek hallolacaktır. Avrupa

²⁵⁶ Basiret, 8 Recep 1287, Nr. 183.

²⁵⁷ Basiret, 15 Şaban 1287, “Harp Numara 29 Fransa ve Bitaraf Devletler”, Nr. 210.

devletleri de belki savaşın devam etmesinde kendileri için bir fayda görüyorlardır. Rusya için Almanya'nın savaşta olması bir faydadır mesela. Avusturya da savaşın devam etmesini ister. İtalya her ne kadar bu dış politikaya dahil olmak istese de içerisinde sorunlar yaşadığı için müdahale edemiyor ve Roma meselesinden dolayı Fransa'nın savaşta olması İtalya'ya fayda sağlayacaktır. İngiltere bir savaş sırasında sürekli bir fayda sağlamaya alışık olduğundan bu savaşta da Amerika'nın ilerlemesini engellemeye çalışmaktadır. Dolayısıyla Avrupa devletleri ellerine geçen bu fırsatı kaçırmak istemez ve bir barış için aracılık yapmaları şimdilik imkansız gibi görünüyor. Bu durumda da savaşın giderek ateşleneceğı düşünölen bir durumdur. Batı'dan Doğu'ya da geçme olasılığı muhakkak ki vardır.²⁵⁸

3.8. Paris'in İşgali

Sedan Muharebesi'nden sonra Paris'teki idare Paris'in işgal edilmesinden oldukça endişe duymuş ve bunu engellemek için Prusya ile barış yolları aramıştı. Fakat Alsace ve Lorraine konusunda anlaşamadıkları için bir barış sağlanamamıştı. Ayrıca Paris'teki hükömetin temsilcisi Thiers, Avrupa devletlerinin bu konuda aracılık yapmalarını istemek üzere devletlerin başkentlerine gidip ilgili kişiler ile görüşmeler yapmışsa da olumlu bir sonuç alınamamıştı. Hükömet, Paris'in muhasara altına alınacağından emin olduktan sonra gerekli tedbirleri almaya başlamıştı. Eylül ayının sonuna doğru bütün Prusya askerine Paris üzerine toplanmaları emri verilmişti. Paris, uzun süre Prusya ordusunun kuşatması altında kalmıştı. Ancak şehrin bombalanıp bombalanmaması konusunda Prusya ordusunda da farklı görüşler vardı. Birkaç ay işgal altında kaldıktan sonra Fransa'yı barışa razı edebilmek için Paris'in bombalanmasına karar verilmişti.

Almanya'nın Sedan zaferinden sonra Fransa'da Paris'in muhasarası konusunda endişe duyulmaya başlanmış ve hükömet tarafından Paris'in korunmasını engelleyecek unsurların kaldırılması ve gerekli tedbirlerin alınması emri verilmiştir. Bu endişede haklılık payı vardır, çünkü Berlin'den alınan haberlerde Almanya ordusunun bölündöğü; 1. ordu General şahtayn komutasında olup Metz muhasarası ile görevlidir. 2. ordu Prens Frederick Karl (Prusya kralının amcasının oğlu) idaresinde olup Paris üzerine doğru hareket etmektedir. 3. ordu Prens

²⁵⁸ Basiret, 27 Cemaziyülahır 1287, Nr. 176.

Rivoyal (Prusya kralının oğlu) idaresinde olarak bu da Paris üzerine yürümektedir. 4. ordu Saksonya kralı veliahdının idaresinde olup bu da Paris üzerine gitmektedir.²⁵⁹

Metz cebinin²⁶⁰ yok edilmesiyle Moltke, Paris üzerine yürümüştür. Fransa, Paris'i kurtarmak için Prusya'nın Kuzey Fransa'daki kuvvetlerine karşı gerilla savaşları başlatmıştır. Bu saldırılar başarılı olmadığı gibi Prusya'nın ikmal hatlarına yapılan saldırılar Almanları daha fazla öfkelenlendirmekten başka bir işe yaramamıştır.²⁶¹

Moltke, 19 Eylül'de 3. orduya bağlı VI. kolordunun iki kol halinde Versailles'a yürüdüğünü ve Bavyera kolordusunun Paris'in varoşlarına girdiğini, akşam olduğunda ise Paris'in tümüyle kuşatıldığını belirtmiştir.²⁶²

Paris'te 60 bin Fransa askeri kalmıştı. Paris halkı ise düşmana yenilmekten ziyade imparatorluğun çökmesiyle ortaya çıkabilecek karışıklıklardan korkmaktadır. Yeni cumhuriyet kan dökülmeden kurulduğu için Paris'te bir kardeşlik havası hakimdir. Paris halkı, III. Napolyon'un düşüşünü hem Prusya'nın amacına ulaşması hem de kendi isteklerinin gerçekleşmesinde bir fayda olarak görmektedir.²⁶³

Paris önlerinde 400 bin Alman askeri vardır. 1 milyon 750 bin Parisli bu askerlerin saldırılarına karşı koymaya çalışmıştır. Bu kuşatmada özellikle en fakir insanlar acı çekmiştir. Yakıt ve yiyecek eksikliğine rağmen Fransa ordusunun başarılı olacağına dair ümitleri devam etmiştir. Fakat 5 Ocak'ta Paris çok şiddetli saldırılara maruz kalmıştır. Prusya Genelkurmay Başkanı Moltke, Paris halkını teslim mecbur etmek için saldırıları artırmıştır. Paris, 132 gün Prusya'nın kuşatması altında kalmıştır.²⁶⁴

Times gazetesinin haberine göre; Sedan Muharebesi'nde Prusya tarafından zapt olunan Fransa topları Almanya'ya gönderilmeyip Paris'in muhasarasında görevli 400 bin askere gönderilmişti. Yani Fransızların düşmanı vurmak için yaptıkları toplar başkentlerini muhasarada kullanılmaktadır.²⁶⁵ Ayrıca Almanya, şimdiye kadar Fransa'dan 150 bin Şaspo

²⁵⁹ Basiret, 18 Cemaziyükhır 1287, Nr. 168.

²⁶⁰ Muharebe meydanının bir yerinde düşmanın geriiletilmesiyle ortaya çıkan taktik, durum, çökertme.

²⁶¹ Parker, *Cambridg Savaş Tarihi*, s.272.

²⁶² Steinberg, *Bismarck*, s. 357.

²⁶³ Bookchin, *Fransız Devriminden İkinci Enternasyonele*, s. 245.

²⁶⁴ https://publishup.uni-potsdam.de/opus4-ubp/frontdoor/deliver/index/docId/2662/file/bulletin_6_2002_2_pro05.pdf (20.04.2019)

²⁶⁵ Basiret, 8 Recep 1287, Nr. 183.

tüfeği ele geçirmiş ve bu tüfeklerin çok işe yaradığını görünce muharebede askerlerine vermeye karar vermiştir.²⁶⁶

Paris halkı, kısa süre sonra Prusya'nın Fransa'yı zor durumda bırakarak daha fazla toprak alma peşinde olduğunu anlayıp kuşatmanın tehlikesinin farkına varmıştır. Bununla beraber Paris'te Ulusal Muhafız sayısı 20 binden 350 bine çıkarılmıştır. Muhafız güçler de Fransa'da askeri yeterliliğe sahip tüm erkeklerden oluşmaktadır. Paris oldukça korunaklı bir şehirdir. 10 metre yüksekliğinde bir sur, onun önünde olan hendekler, stratejik aralıklarla yerleştirilmiş şehri çevreleyen 50-70 arasında ağır silahı içinde barındıran istihkâm kulesine sahiptir. Ayrıca halkın verdiği paralar ile alınan 300 top da şehrin savunması için hazır bulundurulmaktadır.²⁶⁷

Paris'in işgali ile ilgili Basiret gazetesinde imzasız olarak yayınlanan bir yazı da;

Fransa'nın 360 bin askeri esir olduktan sonra mı bütün kuvvetini sarf edecek, neden şimdiye kadar o kuvveti sarf etmedi? Millet kuvvetinden bahsediliyor. Bir millet ittifak sayesinde kuvvet bulur. İsviçre bile 2 milyon nüfusu ile Fransa'dan çok küçük olan ülkesini 2 bin seneden beri istiklal içerisinde tutuyor. Fransa'da ise tam bir birlik hiçbir zaman olmamış, muhalif taraflar her zaman olmuştur. Bourbon ve Bonapart taraftarları ayrıca Marsilya ve Lyon'da kırmızı cumhuriler sürekli ikilik çıkarmaktadır. Fransa'nın muharebenin başından beri sürekli yenilmesine şaşmamak gerek. Prusya da Fransa'ya karşı I. Napolyon zamanında yenilmişti. Ama Prusya kısa sürede gücünü toplamıştır. Prusya'nın iyi özelliklerinden birisi galibiyet aldıklarında hırs ve gururlarına kapılmayıp tedbiri elden bırakmamaları, mağlubiyetlerinde ise gizli olarak tedbirli davranmalarındır. Beş sene zarfında Sadova'yı kazanmış oldukları halde hala 20-25 bin nüfusa sahip bazı Almanya prensliklerin hukukuna dokunmuyorlar ve kendilerine bütün dünyanın yakıştırdığı Almanya İmparatorluğu unvanını vermiyorlar. Ancak Fransa galip gelseydi böyle davranmayacaktı. Fransa galip olduğunda ne kadar hırsa kapılıyorsa yenildiğinde de kadar telaşlı olup tedbirli davranamıyor. Bir millette böyle özellikler olsa hangi kuvvetle galip gelecek bilinemez.²⁶⁸ Şeklinde bir

²⁶⁶ Basiret, 17 Şaban 1287, Nr. 212.

²⁶⁷ Bookchin, Fransız Devriminden İkinci Enternasyonale, s. 245.

²⁶⁸ Basiret, 17 Şaban 1287, "Var Kuvveti Sarf Edelim", Nr. 212.

değerlendirme yaparak Prusya'yı olabildiğince övmüş ve Fransa'yı da bir o kadar eleştirmiştir.

Paris'in Prusya tarafından kuşatılması üzerine de Polonyalı Hayrettin makale yazmıştır. Buna göre;

Şimdi herkesin dikkati Paris üzerindedir. Paris'in korunması durumu savaş sanayisiyle ilgili olmayıp Fransa askerinin ve halkının gayretine bağlıdır. Çünkü Fransa askeri Almanya'nın tahkimi altında kaldığı için askerî hareketlerinde savaş sanayilerini kullanabilecek imkânları yoktur. Bundan dolayı Paris'in korunması halkın ve askerin tek yürek olarak sabır gösterip gayret etmelerine bağlıdır. Tarihler bakıldığında da başkentleri işgal edilen bir millet sadece kahramanlıkları sayesinde kurtulabilmiştir. Peki, Paris düşmana karşı kendini koruyup galip gelemeyebilir mi? Her ne kadar üzüntülü olsalar da galip gelmeye her zaman ümitleri vardır. Eğer memleketlerinin başka bir yerinden yardım alma ümitleri varsa mücadele etmeye devam ederler böyle bir ümitleri yoksa gayret etmezler.

Şehrin korunması için hükümet başkanı olan Trochu, gerekli tedbirleri almış birçok yerden çiftçiler de Paris'in zahire ihtiyacını karşılamak için şehre gelmiştir. Paris 20 Eylül'de Prusyalılar tarafından kuşatıldıysa da iki ordu arasında önemli bir çatışma yaşanmadı. Başlangıçta Paris hükümeti güçlü bir şekilde karşı koyabilseydi kuşatma engellenebilirdi ama Ulusal Güvenlik Hükümeti, Prusya ordusundan çok kendi vatandaşlarına, özellikle işçilere, kuşatıldıkları için bir korku vermekteydi. Paris'te ayrıca İngiltere'nin yardım edeceğine dair bir inanış hakimdir. Favre, Paris'te işçi sınıfının devrimci ruhunu uyandırmak pahasına İngiltere'den yardım istemeye çalışmıştır. Prusya'nın kazandığı galibiyet sonucu Fransa'nın dışardan da bir yardım alma olasılığı çok fazla kalmamıştır.²⁶⁹

30 Eylül tarihinde Paris'ten alınan haber telgrafında, düşmanın hücum etme niyetinde olmadığı Paris'in etrafında bulunan Almaya askerlerinin top menzillerinden oldukça geride yüksek yerlerde bulundukları haberi verilmiştir.²⁷⁰

Moltke, Paris'in kuşatılmasıyla savaşa bitmiş gözüyle bakıyordu ve Fransa'daki gerilla savaşlarını önemsemiyordu. 5 Ekim'de tüm Alman karargâhı Versailles'a taşınmıştır.²⁷¹

²⁶⁹ Bookchin, **Fransız Devriminden İkinci Enternasyonale**, s. 246.

²⁷⁰ **Basiret**, 9 Recep 1287, Nr. 184.

²⁷¹ Steinberg, **Bismarck**, s. 358.

Paris, Almanya tarafından muhasaraya alınmış ama uzun süre topa tutulmamıştır. Bu konuda Basiret gazetesinde yayımlanan imzasız bir yazıda:

Paris'in ne zaman topa tutulacağı herkes tarafından merak edildiği, Paris'in teslimine kadar saldırı olmadığı sürece Almanya tarafından bir hareket olmayacağı ifade edilmiştir. Prusya zaten bütün muhasaraları bu şekilde yapmaktadır. Önce muhasara ediyor ve kendisini korumaya alıyor. Bu durumda Prusya, hem askerini tehlikeye atmıyor hem de galibiyetini kararlaştırmış oluyor. Ayrıca Prusya bu taktiği ile az asker telef etmekle silahların gelişmiş olduğu asırda insanlığa büyük hizmet etmiş oluyor. Prusya yine bu taktik ile Fransa'dan 300 bin asker esir almış buna karşılık Fransızlara verilen zarar 100 bini bile bulmamıştır. Fransa ise sürekli mağlup olmasına rağmen çok daha fazla Alman askeri telef etmiştir. Bu durum da gösteriyor ki çok asker telef etmek marifet değildir. Fransa bu savaşta galip gelseydi daha fazla asker telef ederdi. Bu makalede de yine Prusya askerini savaş taktiği övülerek Fransa eleştirilmiştir.²⁷²

Moltke ve Bismarck, Paris'in bombalanıp bombalanmaması konusunda da farklı düşüncelere sahiptiler. Bismarck, bir devletin başkenti olan şehrin bombalanmasının Prusya'yı Avrupa'da küçük düşüreceğini ifade ederek Paris'in bombalanmasına karşı çıkmıştır. Moltke ise Paris'in bombalanmasının Fransa'ya daha ağır bir barış antlaşmasının yaptırılmasına yardım edeceğini belirterek şehrin bombalanmasından yana tavır almıştır.²⁷³

Bismarck ve Moltke arasında olan sorunların çözüme kavuşturulması için Prusya kralının veliahtı ikiliyi bir araya getirmiştir. Bu görüşmede ikisi de açık sözlülükle şikâyetlerini dile getirmiştir. Bismarck, Sedan'dan sonra Champagne de beklenerek Paris'e hiç girilmemesi gerektiğini söyleyerek Moltke'yi en hassas olduğu konuda eleştirmiştir.²⁷⁴

Paris'in muhasarasından dolayı Paris gazetelerinin bir kısmı Fransa'nın diğer yerlerine nakledilmeye başlanmıştır. Ayrıca Paris'te kâğıt azaldığından ve bir kâğıt fabrikası da olmadığından gazeteler nüshalarını yarım tabaka kâğıt üzerine çıkarmaya mecbur olmuşlardı.²⁷⁵

²⁷² Basiret, 7 Ramazan 1287, "Muharebe-i Hazireden Bir Tecrübe", Nr.227.

²⁷³ Steinberg, Bismarck, s. 359.

²⁷⁴ Steinberg, Bismarck, s. 365.

²⁷⁵ Basiret, 4 Recep 1287, Nr. 181.

Prusya kralı, Paris'e beraber girmek için Almanya kral ve prenslerini Versailles'a davet etmişti.²⁷⁶ Paris'in tamamıyla zaptı ne Sedan ne de Metz ile kıyas kabul etmeyecek derecede önemlidir. Eğer Fransa askeri silahlarını terk ederek teslim olmazsa Almanya askerinin şehre girmesiyle Paris halkı çok zor durumda kalacaktır.²⁷⁷

Paris'i muhasara altında tutan Prusya bataryalarından şehrin güney, kuzey ve doğusunda bulunan kalelerin üzerine şiddetli top atışları olmaktadır.²⁷⁸ Paris kuşatmasında, her ne kadar Paris halkı Avrupa devletleri tarafından yalnız bırakılmışsa da yine de kuşatmaya karşı oldukça direnmişlerdi. Gambetta, Fransa'nın diğer bölgelerinden Paris'e yardım bulmak amacıyla sıcak hava balonuna binerek, sadece bu yolla Prusya hatlarını geçebilmekteydi. Amacı taşrada bir Loire ordusu oluşturmaktı. Bu ordunun savaşta Paris için faydalı olacağını ispatlayana kadar Paris, askerî ve siyasî olarak yalnız kalmıştır. Hatta pek çok Parisli şehrin tek başına bir belediye olarak kalacağından endişe duymaktadır. Peki, bu bağımsız belediye kim tarafından yönetilecekti? Bu da Paris'in tesliminden sonra belli olacaktır.²⁷⁹

Paris'in muhasaraya alınmasıyla Fransa, Loire ordusunu Paris'i korumak için hazırlamıştır. Fakat bu ordu ve kuzey ordusu Almanlar tarafından bozulmuştur. Bu durumu Basiret gazetesi şu şekilde yorumlamıştır: "Fransa'nın kuzey ve özellikle Loire ordusunun tamamen bozulup Garibaldi taraftarlarının bile perişan oldukları anlaşılmış Paris'ten kaçışlar artmıştır. Kuzey ordusunun ve Loire ordusunun bozulmasıyla Paris'e yardım götürülme ümidi kalmamış, şehirde yeterli zahire bulunmadığından yakında teslim olacağı düşünülmektedir."²⁸⁰

Hezimete uğrayan Loire ordusunda Avrupa'nın her yerinden hatta Amerika'nın çok uzak yerlerinden Fransa'ya yardım etmek için gelmiş gönüllü askerler vardı. Hatta Württemberg kralının kardeşinin torunu da bu ordu da çavuşluk yapmıştır. Prusya ordusunun komutanı Moltke, Loire ordusunun mağlup olduğunu General Trochu'ya bildirerek müzakere yapılmasını önermişse de Trochu bu mağlubiyetin üzerine bir görüşme yapılamayacağını belirtmiştir.²⁸¹

Fransa'nın Loire ordusunun Prusya tarafından tamamen zapt edilmesiyle General Moltke, Paris hükümetine Paris'in teslim edilmesi için görüşme şartlarını sundu. Buna göre düzenli ve düzensiz askeri birliklerin silahlarıyla teslim olması, Paris'in etrafında bulunan

²⁷⁶ Basiret, 29 Ramazan 1287, Nr. 246.

²⁷⁷ Basiret, 15 Ramazan 1287, Nr. 234.

²⁷⁸ Basiret, 17 Şevval 1287, Nr. 257.

²⁷⁹ Boockhin, Fransız Devriminden İkinci Enternasyonale, s. 248.

²⁸⁰ Basiret, 10 Ramazan 1287, Nr.229.

²⁸¹ Basiret, 20 Ramazan 1287, Nr. 238.

kalelerin ve savaş aletlerinin Prusya'ya terk edilmesi, kaleleri koruyan askerlerin kaleleri terk etmeleri. Eğer bu teklifler kabul edilmezse Paris'in bu kez daha kuvvetli muhasaraya alınacağını ve topa tutulacağını belirtmiştir.²⁸²

Paris, Almanlar tarafından kuşatma altında olduğu sırada bir diğer önemli Fransız şehri olan Orliyon da Prusya kuvvetleri tarafından ele geçirilmiştir. Polonyalı Hayrettin konuyla ilgili yazdığı makalede Orliyon'un zaptının çok önemli olduğunu ve bu şehrin Prusya tarafından zapt edileceğini daha önce Basiret'te yazdığını ifade etmiştir. "Prusya, Orliyon zaptına büyük önem veriyor. Çünkü Fransa için bu şehir ayrı bir öneme sahiptir. Fransa ile İngiltere arasında olan Yüzyıl Savaşlarında Fransa'yı kurtaran Jan Dark bu şehirde hazırlık yapmış ve Fransa'yı o dönem büyük bir felaketten kurtarmıştır. Orliyon'un Prusya tarafından zapt edilmesiyle Fransızlarının ümitleri tamamen bitmiştir." Ayrıca Polonyalı Hayrettin, Fransa'nın bu kaybının Paris'e yardım edilme olasılığını da kaldırdığını, Paris'in 80 gündür muhasara altında olduğundan zahire ihtiyacı nedeniyle topa tutulmadan yakında teslim olacağını belirtmiştir.²⁸³

Paris'in muhasaraya alınması ve Orliyon'un zapt edilmesiyle ilgili Basiret gazetesinde imzasız olarak yayımlanan bir diğer yazıda Almanların Paris'e kadar gelmeleriyle daha ileri de gideceklerinin zannolunduğu belirtilmiştir. Gazetede, Orliyon'un zapt edilmesiyle Fransa geçici hükümetinin bulunduğu Tor şehrine 20 saat mesafe kaldığını, Rain şehrinin de zaptıyla Mans şehrine yaklaştıklarını ifade edilmiştir.²⁸⁴

Prusya-Fransa arasında olan savaş devam ederken Almanya'da küçük kral ve prensler bütün Almanya'nın İmparatoru unvanıyla Kral Wilhelm'in idaresi altında birleşmiştir. Yine iki devlet arasında olan savaşın dışında bu dönem dünya siyasetini meşgul eden diğer bir konu ise Rusya'nın 1856 Antlaşması'nda değişiklik yapılmasını ve Karadeniz'de askeri güç bulundurma talebini gündeme getirmesidir. Bu konu hakkında Londra'da bir konferans toplanmasına karar verilmiştir. Rusya'nın Avrupa'da olan bu savaşı fırsat bilerek Doğu'da olan planlarını hayata geçirmek istediği açıktır. Rusya için fırsat olan Fransa'nın zayıf düşmesi olmayıp Almanya'nın Doğu'ya müdahale edemeyecek kadar meşgul olmasıdır. Bu

²⁸² Basiret, 11 Şevval 1287, Nr. 253.

²⁸³ Basiret, 16 Ramazan 1287, "Zapt-ı Orliyon", Nr. 235.

²⁸⁴ Basiret, 19 Ramazan 1287, "Hal-i Hazire Meydan-ı Harp", Nr. 237.

sırada Fransa gazetelerinin, Almanya ve Rusya'yı ittifak içinde göstermeleri de Rusya'ya manevi bir kuvvet sağlamaktadır.²⁸⁵

Ekim ayı boyunca Fransa'da gösteriler olmuş, 5 Ekim'de Gustave Flourens adında bir muhafız subayı muhafız birliklerini Hotel de Ville'ye yürütmüştü. Belediye seçimleri ve Paris'teki erzak dağıtımıyla ilgili de eylemler yapılmıştır. Bu eylemlere katılım az olunca hükümet gösterileri yasaklamış ve belediye seçimleri ertelemiştir.²⁸⁶

Polonyalı Hayrettin bir makalesinde şu değerlendirmeyi yapmıştır:

Fransa'da savaşın başından beri durumun kötüye gittiğini, İspanya krallık meselesini bahane ederek çıkardığı savaşta şimdi kendisine kral bulamayacak noktaya geldiğini ifade etmiştir. Fransa'da durum her geçen gün kötüye gitmektedir. Bu durumdan kurtulabilmesi için güçlü ahaliye ve askere ihtiyaç vardır ama o da Fransa'da yoktur. Savaşın başında siyasî idare Meclis'te askerî idare Mac Mahon'da ve Bazaine'de idi. Sedan yenilgisinden Fransa yine ders almamış ve cumhuriler ortaya çıkmış onlar da ne barış için ne de Fransa'yı bir idare altında toplama konusunda çaba sarf etmişlerdir. Loire ordusu bittiği gibi Bazaine ya ihanetten ya da mecburiyetten Metz'i teslim etti. Paris de gidiyor. Fransa bir idare altında kalacak mı yoksa doğusu Almanya'ya, güneyi Belçika'ya, Alp eyaletleri de İtalya ve İspanya'ya mı kalacak? Bunu cevabını yakında Paris gösterecek. Paris dahi alınırsa Prusya, Fransa'ya bir hükümet gösterecektir. Fransa bu hükümeti kabul eder mi yoksa şanlıları sadece tarihte mi kalacak? şeklinde oldukça kötümser bir tablo çizmiştir.²⁸⁷

İşçi sınıfı, belediye seçimlerinin yapılması için 31 Ekim'de isyan çıkarmıştır. Bu isyanın başarısız olmasıyla Yirmi İlçe Merkez Komitesi etkinliğini kaybetmeye başlamıştır. Jakoben ve Blanquici gruplar kulüplerine çekilince kulüplerde bir canlanma yaşanmış ve bu kulüpler halk meclislerinin yerini almıştır. Yani Parisli milliyetçi gruplar daha devrimci ve politik bir özellik kazanmaya başlamış ama bu değişim 1871'in başına kadar ortaya çıkmamıştır. Bu arada Prusya ordusu şehri aç bırakarak teslim olmasını sabırla beklemektedir. Bu arada Gambetta, taşrada bir ordu kurarak Prusya ile mücadele etmeye çalışıyordu. Bu çabası olumlu sonuç vermiş ve Prusya hatlarını bozmayı başarmışsa da Almanlar bu

²⁸⁵ Basiret, 5 Şevval 1287, "İcmal Hal-i Hazire Kısım-ı Evvel Mesele-i Harp ve Mesele-i Şark Kısım-ı Sani Şark Meselesi ve Almanya", Nr. 248.

²⁸⁶ Boockhin, **Fransız Devriminden İkinci Enternasyonale**, s. 250.

²⁸⁷ Basiret, 9 Şaban 1287, "Fransa Fransalıkta Kalabilecek mi?", Nr. 207.

saldırlara kızarak daha sert karşılık vermiş ve Trochu'nun savunma planını suya düşürmüştür. Bu saldırılar oldukça kanlı geçmiş 12 bin asker ölmüş ve Fransa açısından oldukça kötü sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Bu sırada Gambetta, Prusya'nın elinden Orliyon'u geri almışsa da kısa süre içerisinde tekrar Prusya'nın eline geçmiştir. Bu gelişmeler hükümetin bir kez daha yer değiştirmesine neden olmuştur.²⁸⁸

Daha önce Paris'ten Tor'a taşınan Fransa hükümeti, Orliyon'un düşmesi ve Prusya askerinin Tor'a yaklaşmasıyla bu kez Bordeaux'a taşınmıştır. Bordeaux'da bulunan geçici hükümetin başkanı yaptığı konuşmada bu hükümete bir saldırı olursa karşılık verileceğini ve Fransa'nın düştüğü bu durumdan Fransa'yı kurtaracak olan gücün yine cumhuriyet hükümeti olacağını belirtmiştir.²⁸⁹

Fransa hükümeti, Tor'dan Bordeaux'a taşındıktan sonra asker iki kola ayrılmış birisi General Şanzi komutasında güney diğeri General Borbaki komutasında kuzey orduları ismini almıştır.²⁹⁰

Fransa'nın batı ordusu, Prens Frederick Karl ve Müklenburg Grandükasının başarılı hücumları sonucu tamamen yok edilmiş ve Mans şehri zapt edilmiştir. Bu sırada Paris'in dışındaki kalelere top atışları kesintisiz olarak devam ediyordu.²⁹¹

Versailles'da Paris'in topa tutulup tutulmaması konusunda yapılan askerî konsey veliaht prensin muhalefetine rağmen 4 Ocak 1871'de Paris'in bombalanmasına karar vermiştir.²⁹²

Paris'in topa tutulması nedeniyle Fransa'nın Milli Muhafaza Meclisi bir protesto yayınlamıştır. Prusya'nın Paris'i savaş kanunlarına göre topa tutmadığını şehrin aniden topa tutulmasıyla kadın ve çocukların öldüğünü belirtmiştir.²⁹³

Paris'in işgaline karşı Ulusal Muhafız Güçleri silahlanarak karşı koymak istemiş Ulusal Savunma Hükümeti de bunu kabul etmek zorunda kalmıştır. 200 Ulusal Muhafız

²⁸⁸ Boockhin, **Fransız Devriminden İkinci Enternasyonale**, s. 254.

²⁸⁹ **Basiret**, 7 Şevval 1287, Nr. 250.

²⁹⁰ **Basiret**, 17 Şevval 1287, Nr. 257.

²⁹¹ **Basiret**, 22 Şevval 1287, Nr. 261.

²⁹² Steinberg, **Bismarck**, s. 364.

²⁹³ **Basiret**, 24 Şevval 1287, Nr. 262.

taburu kurulmuştur. Parislilerin, Almanların cumhuriyetin başkenti olan Paris'e girdiklerini görmektense ölmeye hazır oldukları ifade edilmiştir.²⁹⁴

Bu sırada Paris gazeteleri Nantes şehri ile Paris arasındaki tren hattı Fransızlar tarafından bozulduğu için Paris muhasarasında olan Prusya askerinin mühimmat sıkıntısı yaşayacağını ve bu muhasaradan bir şey kazanamayacağını iddia etmiştir.²⁹⁵

Askerî başarısızlıklar halk ile Ulusal Güvenlik Hükümeti arasında çatışmaların yaşanmasına neden olmuştur. Paris halkı Prusya ile savaşmak isterken hükümet acil bir ateşkes yapılmasından yanadır. Trochu, halkın baskısı sonucu 21 Aralık'ta kuzeydoğu yönünde tekrar bir hücum hareketi başlatmıştır. Bu hücumda Fransa 2 bin asker kaybetmiş ve Paris halkının artık hükümete hiçbir güveni kalmamıştır. Paris'in bombalanmasına devam edildiği müddetçe şehre günde 300 ile 400 arasında bomba düşmekteydi. Ulusal Güvenlik Hükümeti'nin artık hiçbir etkisi kalmamış Paris'te bulunan işçi sınıfının bir komün idaresi kurmasına kesin gözüyle bakılmaktaydı.²⁹⁶

Paris'in topa tutulduğu sırada şehrin etrafında bulunan müstahkem mevkilere bir günde 2400 obüs atılmakta bunların bir kere patlamasında 6 asker yaralanmaktadır. Böyle şiddetli obüs güllesi en fazla savaş görmüş halklardan olan Fransızları bile dehşete düşürmektedir.²⁹⁷

Fransa ordusuna yabancıların alınmasına karar verilmesi nedeniyle Rusyalı, Belçikalı, İngiliz, İtalyan, Amerikalı, İsviçreli gibi birçok asker Fransa'ya yardım için başvurmuştur. Bu haberi Basiret gazetesi şu şekilde yorumlamıştır: "Bu askerlerin içinde Rusyalıların da olması Rusya ile Fransa arasında daimi bir dostluk olduğunun göstergesidir. Bu durum Rusya'nın Prusya ile uzlaşıp Prusya'nın Rusya'ya bağlı olan Almanya eyaletlerini alarak buna karşılık Rusya'ya doğuda yer vermeyi taahhüt ettiği iddialarının da yalan olduğunun ispatı olabilir."²⁹⁸ Zaten Polonyalı Hayrettin, genelde bir Fransa ve Rusya dostluğunun olduğunu savunup Prusya ile Rusya arasında bir ittifak olamayacağını gerek makalelerinde gerekse bu konu ile ilgili yapılan haberleri değerlendirmesinde dile getirmiştir. Polonyalı Hayrettin'in, dolayısıyla da Basiret gazetesinin bu konudaki tutumu savaştan güçlü çıkacak bir Prusya'yı

²⁹⁴ Yeliseyeva, *Yakınçağlar Tarihi*, S. 211.

²⁹⁵ *Basiret*, 23 Recep 1287, Nr. 194.

²⁹⁶ Boockhin, *Fransız Devriminden İkinci Enternasyonal*, s. 2254-2255.

²⁹⁷ *Basiret*, 8 Zilkade 1287, Nr. 274.

²⁹⁸ *Basiret*, 2 Recep 1287, "Harp Numara 22 Almanyalılar Paris'i Alacaklar mı Alamayacaklar mı?" Nr. 179.

Rusya'nın çekemeyeceği ve Prusya'nın Osmanlı Devleti ile Rusya'ya karşı birlikte hareket edeceği yönündedir. Bunu daha sonraki makale ve değerlendirmelerinde de sık sık göreceğiz.

Polonyalı Hayrettin, bir makalesinde gazetelerin yaptıkları haberleri şı şekilde yorumlamıştır:

Prusya hakkında yapılan haberlerin birçoğunun yalan olduğunu ve bu haberlerin Fransa'ya yaranmak niyetiyle yapıldığını yazmıştır. Bu makaleye göre; Korspondos gazetesinin Prusya'nın kaybettiği asker sayısının çok olduğu şeklindeki haberin gerçeği yansıtmadığı bunu sadece Prusya'yı mücadeleden düşürmek için yapıldığını ama yine bu şekildeki haberlerin Almanları Paris'i işgal etmekten vazgeçiremediğini belirtmiştir. “Paris gazetelerinden olan Losfar'ın ise III. Napolyon'un Prusya kralı I. Wilhelm'e teslim olduğunda kralın, imparatoru bu vasfa yakışır bir şekilde karşılamadığı, şapkası elinde olarak karşıladığı, bir hükümdara yakışmayan bazı sözler sarf ettiğini ve kralın, imparatora; “Sizi İspando şehrine hapsettim, emrime uyacaksınız” dediği şeklindeki haberlerin de doğru olmadığı açıktır. Prusya kralı esir düşmüş bir hükümdara böyle muamele yapmasının bir krala yakışmayacağını bilir. Ayrıca kılıcıyla kazandığı bir kişiye neden hiddet etsin? Yine III. Napolyon İspando'ya gönderilmeyip Avrupa'nın hükümdarlara mahsus olan en güzel sarayı Wilhelem sarayında ikamet etmektedir. Bu haberi yapan muhabir Fransa İmparatoru III. Napolyon'un çoğu zaman yanında bulunmuş hatta sarayda yetişmiş bir zattır. Aynı zamanda imparator bu gazeteciye ve başka gazetelere de paralar vererek kendisi hakkında iyi haberler yaptırmıştır. Büyük adamlar bu tür dalkavukluklardan hoşlansalar da doğru olan halkın yolundan gitmek olmalıdır. Çünkü onlar böyle yalandan yere kimseyi övmez” diye ifade etmiştir.²⁹⁹

Polonyalı Hayrettin, Fransa'nın ağır yenilgiler alması, imparatorun esir olması, Paris'in kuşatma altına alınması hususunda kimin sorumlu olduğuna dair yazdığı makalede de konuyu şöyle değerlendirmiştir:

Aslında suçlu ne III. Napolyon ne Mac Mahon ne Bazaine ne de meclistir. Bunu kesin olarak Fransızlar da bilemez. Bunun için sorumluluk hiçbir tarafta olmayıp Almanya'nın Fransa'nın askeri gücünü ve maliyesini

²⁹⁹ Basiret, 3 Recep 1287, “Kizb İle Müdahane”, Nr. 180.

bekledikleri gibi bulmaları ve kendi askerî tedbirlerinin çok mükemmel olup Fransa da ise tedbirden bir eser olmaması mağlubiyete sebep olmuştur. Yenilgiden sonra imparatorluk kaldırılıp yerine cumhuriyet ilan edilmiş ve cumhuriyetin millet gücü olduğu bununla yenilgilerin telafi edileceği görüşü ortaya çıkmışsa da kuvvet askerle olur. Asker bulmak zaman ve idare edecek kabiliyetli kişiler ister bunlar da şu an için Fransa'da yoktur. Fransa'da artık tek başına galip olacağına dair bir ümit kalmamıştır. Alsace ve Lorreine ile 3 milyar Frank vermedikçe barış olmasının da imkânı yoktur. Fransa, bir devletten yardım alsa ve Avrupa'da genel bir savaş da olsa Prusya buna da hazırdır. Prusya eğer Fransa'nın eski imparatoru III. Napolyon ile barış yaparsa Fransa'yı bu duruma düşüren kişi aynı zamanda zor durumundan da kurtarmış olur.³⁰⁰ Yine Prusya'nın askerî tedbirlerinin ve ekonomisinin Fransa'dan daha iyi olduğunu ve Prusya'nın Fransa'ya göre daha tedbirli davrandığını iddia ederek Prusya taraftarlığını sürdürmüştür.

Jules Favre, 23 Ocak'ta Bismarck ile görüşerek Paris'in teslimine dair şartları belirlemiştir. Paris uzun süre muhasara altında kaldığı için şehirde iâşe sorunu yaşanmaktadır. Bunun için bu görüşmede Paris'e iâşe yardımı yapılmasına karar verilmiştir. Paris'in teslim anlaşması ise 28 Ocak'ta imzalanmıştır.³⁰¹

31 Ocak 1871'de Paris, Prusya muhasarasına daha fazla dayanamayarak teslim oldu. Paris'in teslim olmasıyla ilgili Polonyalı Hayrettin yazdığı makalede konuyu şöyle değerlendirmiştir:

Paris dahi teslim oldu. Fransa'nın hatası yüzünden toprakları evlatlarının kanıyla boyandı. Paris, teslim oldu ama Sedan ve Metz gibi teslim olmadı Fransa'nın haysiyetine zarar verecek şekilde teslim oldu. 4-5 aydan beri Fransa'nın bu perişanlık içerisinde Fransa'yı yönetenler dirayeti elden bırakmamıştır. Paris halkı iki gruba ayrılmış olup bir grup savaşa devam etmek istemekte diğer grup ise barış olmasını istemektedir. Almanya İmparatoru Wilhelm, Paris halkının bu tavrından sonra şehrin daha fazla içerlerine girmeyecektir. Fransa'nın tüm savaş aletlerini ve askeri teslim etmesi içi üç hafta süre verilecek bu süre zarfında Alman askeri müstahkem bir mevkiye ikamet edecek ama antlaşma imzalanıncaya kadar Paris'in etrafıyla sınırlı

³⁰⁰ Basiret, 18 Recep 1287, Nr. 191.

³⁰¹ Steinberg, Bismarck, s. 371.

olarak muhasara devam edecektir. 400 bin Fransa askerinin silahları alındıktan sonra bu askerler Paris'te kalacaktır.³⁰²

Paris'in tesliminden sonraki durum, Basiret gazetesinde yazılan imzasız bir yazı ile şöyle değerlendirilmiştir:

Fransa üç hafta süre içerisinde ya barışa ya da tekrar savaşa karar verecektir. Ama artık barıştan başka bir çaresi kalmadı ve halk da bunu istiyor. Almanya, artık savaş durumundan kurtulduğu için tüm askerini Fransa'dan çekip doğuda almak istediği yerlere sevk edecektir. Artık Doğu meselesine önem verecektir. Almanya, Rusya'nın doğuda güçlenmesini istemez ve savaş nedeniyle batıda kazandığını artık manevi olarak doğuda kazanacaktır. Almanya'nın bu şekilde güçlenmesi Rusya için kötü olacak. Zannederiz ki Sadova ve Sedan'ın üçüncüsü Baltık Denizi kenarlarında yaşanacaktır. İngiltere ve Avusturya da artık Almanya'ya yaklaşacaktır. Osmanlı Devleti ise Avrupa politikasına göre bir tavır alacaktır.³⁰³

Paris'in tesliminden önce Almanya'nın elinde bulunan Fransa esirlerinin sayısı 360 bin olup Paris'ten alınan esirlerle bu rakama 180 bin esir daha katılmıştır. Belçika'ya kaçan 30 bin ve İsviçre'ye geçen 80 bin Fransa askeri ile birlikte Almanya'nın elindeki toplam esir sayısı 700 bine varmıştır. Yine aynı zamanda Paris'teki toplarla beraber alınan top miktarı 7 bine yaklaşmıştır.³⁰⁴

Paris'in teslimiyle savaşın son bulacağı tahmin edildiği için Almanya böyle güzel bir sondan memnun olmuştur. Prusya Kralı Wilhelm, İmparator; Kont Bismarck da şimdiye kadar Kuzey Almanya başvekili sıfatı olduğu halde imparatorluk başvekili sıfatıyla anılacaktır.³⁰⁵

8 Şubat'ta seçimler yapılmış. Barış antlaşmasını onaylayacak meclis üyelerinin için yapılan seçimler sonucu 675 kişiden oluşan meclise 400 Veliahtçı ve Orleans taraftarı seçilmişti. Fransa'da cumhuriyet idaresi olmasına rağmen sadece 150 cumhuriyet taraftarı vekil seçilebilmiştir. 13 Şubat'ta toplanan meclis hem gerici hem de kin doluydu. Devlet

³⁰² Basiret, 9 Zilkade 1287, "Paris'in Teslimi", Nr. 275.

³⁰³ Basiret, 12 Zilkade 1287, "Paris'ten Sonra", Nr. 278.

³⁰⁴ Basiret, 25 Zilkade 1287, Nr. 289.

³⁰⁵ Basiret, 24 Zilkade 1287, Nr. 288.

başkanı olarak Thiers seçilmiş Orleans yandaşı ve ılımlı cumhuriyetçilerden oluşan bir hükümet kurmuştur.³⁰⁶

Bordeux meclisi, barışı mı seçecek yoksa savaşın devamını mı isteyecek Fransa'nın bu kadar felaketlere maruz kalması, askerinin tamamının esir edilmesi nedeniyle barışı seçeceği düşünülmektedir. Savaş tarafını seçenler ise Fransa'nın durumunu göz ardı etmektedir. Bunlar da zaten aslında artık savaşın bitmesini istemektedir. Bunun nedeni ise batıda General Şanzi'nin mağlup olması ve doğuda ise General Borbaki'nin Balfaour kalesinde iki ateş arasında kalmasıdır. Fransa ilerde kuvvet bulsa bile şimdiki zayıflığı nedeniyle dinlenmeye mecburdur. Savaşın bu suretle son bulması Avrupa'da yeni bir denge oluşturacağı ortadadır. Resim ve şiire düşkün olan İsveç kralı bile bu savaşın etrafa yayılacağını belirtmiştir. İngiltere'nin her zamandan fazla savaş tedarikinde bulunması yalnız bununla da yetinmeyip Paris'in istilasından beri Londra'da da güvenlik önlemleri artırılmıştır.³⁰⁷

18 Şubat'ta Bordeaux'da Thiers, cumhurbaşkanı olarak meclis tarafından seçilmiştir. Thiers, millet meclisinin oyuyla hükümeti yönetecek ve vekilleri seçecektir.³⁰⁸

İKİNCİ BÖLÜM

1. Ateşkes Antlaşması ve Frankfurt Barışı

Ocak 1871'de Fransa, artık savaşa devam edemeyecek duruma gelmiş ve acil olarak bir ateşkes yapılmasını istemiştir. Prusya'nın Alsace ve Lorraine'i alması, 5 milyar Frank savaş tazminatı ve Paris'te Prusya birliklerinin geçit töreni düzenlemesi şartlarını kabul etmek zorunda kalmıştır.³⁰⁹

Bismarck'ın Fransa'ya sunduğu iddia edilen barış şartları şu şekildedir: "Alsace ve Lorraine eyaletlerinin Balfaur ve Metz kaleleriyle Prusya'ya terki, savaş masrafı olarak 10 milyar Frank tazminat verilmesi, Pandeşir'in ve 20 kıta savaş gemisinin Prusya'ya verilmesidir."³¹⁰

³⁰⁶ Boockhin, **Fransız Devriminden İkinci Enternasyonale**, s. 258-259.

³⁰⁷ **Basiret**, 1 Zilhicce 1287, "Harp ve İstiklal", Nr. 293.

³⁰⁸ **Basiret**, 1 Zilhicce 1287, Nr. 293.

³⁰⁹ https://publishup.uni-potsdam.de/opus4-ubp/frontdoor/deliver/index/docId/2662/file/bulletin_6_2002_2_pro05.pdf (20.04.2019)

³¹⁰ **Basiret**, 13 Zilkade 1287, Nr. 279.

Basiret gazetesinde gündeme gelen şartlara yönelik şu değerlendirme yer almıştır:

Almanya'nın Fransa'ya sunduğu barış şartları içerisinde Hindistan'da bulunan Pandeşir ve 20 kıta savaş gemisinin verilmesi gibi maddelerin de olduğu belirtilmişse de bunların doğruluğu yoktur. Bu haberler İngiltere'nin Hindistan hassasiyetinden dolayı Almanya ve İngiltere arasında soğukluk çıkarmak için yapılmıştır. Muhtemel şartlar Alman olan Alsace ve Lorraine'in Almanya'ya ilhak edilmesiyle savaş masraflarının alınmasıdır. Bu masraf ise 5 ya da 10 milyar olarak zikredilmektedir. Ayrıca Şampania eyaletinin ve Paris'te 4 kalenin geçici olarak zaptı talep edildiği belirtiliyor. Belki Lorraine'in Alman olmayan tarafını almaya gerek duymazlar. Fransa barış ile çok şey kazanacaktır. Almanya'nın fazla toprak kazanmaya zaten isteği olmayıp Fransa'yı bu kadar mağlup ettikten sonra haklı olarak barış şartlarını sunmuştur. Belki ilerde Almanya ve Rusya arasında çıkabilecek savaşta Fransa lehine barış şartları yumuşatılabilir.³¹¹

Prusya ile Fransa arasında ön barış 26 Şubat 1871'de Versailles Sarayı'nda imzalanmıştır.³¹²

Anlaşmaya ilişkin Basiret gazetesi okurlarıyla şu bilgi ve değerlendirmeyi paylaşmıştır:

Versailles Sarayı'nda Prusya ile Fransa arasında imzalanan barış şartları şu şekildedir: Fransa, Metz ve Tivolovil dahil olmak üzere Lorraine'in 5'te 1 hissesini Alsace'ın ise tamamını Almanya İmparatorluğu'na terk edecektir. Fransa, 5 milyar frank savaş masrafı verecek olup bunun 1 milyarını 1871 senesi içerisinde kalanını da üç sene içerisinde ödeyecektir. Fransa'da bulunan Almanya askeri barış şartlarının imzalanmasından sonra çekilmeye başlayacak olup muahedenin imzalanmasıyla Paris ile çoğunluğu Batı Fransa'da bulunan eyaletlerdeki askerlerini tahliye edecektir. Doğu Fransa'da bulunan askerleri ise 1 milyar Frankın ödenmesiyle tahliye edilmeye başlanacaktır. Savaş masrafından ödeneceği dönemde ödenmeyen kalan miktara ise %5 faiz uygulanacaktır. Fransa'da Almanya askeri bulunduğu sürece ihtiyaçları için halktan para alınmayacak ama bunların masrafları Fransa tarafından

³¹¹ Basiret, 2 Zilhicce 1287, Nr. 294.

³¹² Steinberg, Bismarck, s. 373.

karşılacaktır. Almanya'ya ilhak olan Fransa şehirlerindeki halk Almanya tebaasını kabul edip ya da Fransızlıkta kalma şıklarından birini seçmeleri için bir süre tanınacaktır. Fransa esirleri hemen geri verilecektir. Almanya askeri bulunacak Fransa eyaletlerinin idaresi Almanya kolorduları komutanı altında olmak üzere Fransa memurlarına terk edilecektir. Bu muahede ile Almanların müstevli oldukları Fransa eyaletlerinde hiçbir hakları olmayacaktır. Muahedenin Fransa Umumi Meclis tarafından onaylanması gerekecektir. Burada önemli olan Fransa'nın bir karış yer vermeyiz deyip dururken Muzul Nehri'nin ötesini terk etmeye mecbur olmalarıdır. Savaş masrafı olarak belirlenen miktar savaşın önemine bakıldığında fazla denemez. Fransa savaş masrafını üç sene içerisinde ödeyecek bu süre zarfında tedbir olarak Fransa'da Alman askeri bulundurulacak bu da Fransa'ya hem maddi hem de manevi bir darbe demektir. Ayrıca bu süre içinde kendi ülkesinde bulunan Alman askerinin ihtiyaçlarını da karşılayacak olması yine Fransa'ya maddi bir kayıp demektir.³¹³

Fransa'nın Almanya'ya ödeyeceği savaş tazminatıyla ilgili olarak 4 Mart'ta The Economist'te şu yorum yapılmıştır: “Zafer sonucunda muazzam bir miktarda paranın zorla alınması muharebelerin bir ödülü olduğu düşüncesini akla getirmektedir. Devlet adamlarının karakterlerini küçülten bir madrabazlık havası devletlerarası ilişkilere sokulmakta olup er ya da geç halkların da karakterlerini bozacaktır.” Yüklü miktarda savaş tazminatı ödemesine rağmen Fransa, kısa sürede durumunu düzeltmiştir. Sömürge imparatorluğuna devam etmiştir. Orduda da reformlar yaparak yeni bir askeri politika başlatmıştır.³¹⁴

Polonyalı Hayrettin bu şartları şöyle değerlendirmiştir: “Almanya İmparatoru Wilhelm bu şartlar ile Fransa'yı ileride kendisine uysal ve masrafı az bir müttefik haline getirmiştir. Sadova'da Avusturya'yı mağlup etmiş sonra ise ittifak yapmıştı, şimdi aynı durumu Almanya ve Fransa arasında da görmek mümkündür. Zaten bu politikasını barış şartlarının çok ağır olmamasıyla açığa vurmuştur. Fransa'nın aldığı yenilgiye göre bütün kuvvetinin gitmiş olması gerekliydi. Şartlara bakıldığında Almanya'nın harcadığı altınlar ve döktüğü kanlara kıyasen çok hafif kalır. Yani İmparator kazanmış olduğu büyük bir galibiyete rağmen oldukça hoşgörülü davranmıştır. Ayrıca İmparator Fransa'yı daha fazla küçük düşürmemek için askerinin tamamını Paris'e bile sokmamıştır. Sadece küçük bir kısmının galibiyetin simgesi

³¹³ Basiret, 14 Zilhicce 1287, “Esas Muaheeyi Sulhiye”, Nr.301.

³¹⁴ Steinberg, Bismarck, s. 373.

olarak Paris'in bir kesimine girmesine izin vermiştir. Yani Almanya, hem Avusturya hem de Fransa ile savaşmak istedi ve savaştı ama bu iki devleti de çok küçük düşürmedi ki ileride dostluklarını kazanabilsin. Barış antlaşmasının kesin olarak imzalanmasından sonra Almanya, doğu ve batıda kendisiyle rekabet etmek isteyen Rusya'ya yöneldiğinde Fransa kendisine çok fazla düşmanlık beslemeyecektir.”³¹⁵

Almanya İmparatoru Wilhelm savaşın bu şekilde sonuçlandığını kraliçeye gönderdiği telgraf ile şöyle duyurmuştur: “Bordeux’da toplanan Fransa Umum Meclisi tarafından onaylanan muahedeyi ben de onayladım. Bütün vatanımız, ordularımız ve generallerimizin büyük fedakârlıkları sayesinde 7 aydan beri yaptığımız büyük savaşın bizim açımızdan güzel bir şekilde sonuca varmasını sağladık.”³¹⁶

Prusya resmî gazetesinin beyanına göre; savaşın başından mütarekeye kadar 180 günde 157 muharebe olmuş bunların 17’si büyük harpler olmak üzere hemen hepsini Prusya kazanmış 26 müstahkem mevki zapt edilmiş 375 bin esir ve 6700 top alınmış Paris ise 130 gün muhasara altında kalmıştır.³¹⁷

Savaş sırasında Alman askerinin karargâh olarak kullandığı Versailles şehrini Almanlar, İmparator Wilhelm, Kont Bismarck ve General Moltke ile birlikte terk etmeye başlamıştır.³¹⁸

Ateşkes antlaşmasından sonra Paris’te karışık durum devam ederken Almanya ve Fransa arasında 10 Mayıs 1871’de Frankfurt Barışı imzalanarak Versailles’da belirlenen barış şartları kesin olarak karara bağlanmıştır.³¹⁹

2. Savaşın Sonuçları

2.1 Fransa Açısından Savaşın Sonuçları

Fransa’nın savaştan önce ve savaş sırasında masrafları 13 milyar franka yaklaşmışken şimdi 5 Milyar frank savaş masrafı ve bunun faizi nedeniyle ekonomik zararı 20 milyar franka yaklaşmıştır. Fransa savaştan sonra da bu masraf ile ağır bir yük altına daha girmiştir ki

³¹⁵ Basiret, 15 Zilhicce 1287, “Müşalahadan Ne Çıkacak?”, Nr. 302.

³¹⁶ Basiret, 26 Zilhicce 1287, Nr. 313.

³¹⁷ Basiret, 7 Muharrem 1288, Nr. 322.

³¹⁸ Basiret, 18 Zilhicce 1287, Nr. 305.

³¹⁹ Basiret, 22 Safer 1288, Nr. 362.

kendisini toplamasının uzun zaman alacağı düşünülmektedir. Bu kadar tazminat ve masraflar için emlak ve ormanlıkların satılacağı tahmin edilmektedir.³²⁰

Fransa İmparatoru III. Napolyon'un en güçlü olduğu zaman Fransa maliyesi 200 milyar Frank iken savaşın başından mütarekeye kadar 8 ay içinde 80 milyar savaş hasarı ile Fransa maliyesi 120 milyar franka inmiştir.³²¹

Basiret gazetesinde imzasız olarak yayınlanan bir yazıda Fransa'nın aldığı bu yenilgilerin sebebi yalnız askerî tedbirsizlikler olmayıp bu kadar felaketler üzerine halkı heyecana getiren makale ve haber yapan gazetelerin halkı etkilemesinin de bu yenilgide etkisi olduğu ifade edilmiştir.

Fransızlar mağlubiyet halinde kendilerine hakim olamayarak hırs ve acele ettiklerinden bu gazetelerin haberlerine kapılıp ihtilale varacak derecede kendilerinde cesaret buluyorlar. Fransa gazetelerinden Liberta gazetesi Fransa'nın mağlubiyeti üzerine Almanya'dan sığağı sığağına intikam alınması gerektiğini yazmıştır. Ama hiçbir millet askersiz, parasız, mühimmatsız ve belki de hükümsüz intikam alamaz. Fransa'da tam olarak bu durum hakimken Almanya'dan nasıl intikam alabilecek? Başka bir haberde ise Alsace ve Lorraine halkının Almanlara bir türlü ısınmadığı için bu ilhaktan pişman oldukları yazılmıştır. Mösyö Thiers birkaç milyar daha savaş tazminatı verip Alsace ve Lorraine'i geri almak istemiş. Zaten Alman olan Alsace ve Lorraine halkının Almanlara ısınamaması mümkün gözüküyor. Gazetelerin bu haberleri tamamen yalandır. Ama tabi her Fransız bu haberlere itibar ediyor denemez.³²²

Aslında Almanya'nın, Alsace-Lorraine'i Fransa'dan alması iki ülke arasında ileride ittifak olasılığını ortadan kaldırmıştır. Fransa'nın savaştan sonraki tek amacı Alsace-Lorraine'i Almanya'dan geri alarak 1870 savaşının intikamını almak olacaktır.³²³

Versailles şehrinin Almanlar tarafından boşaltılmasıyla Bordeaux'da bulunan Fransa hükümeti buraya taşınmıştır. Fransa cumhuriyet vekilleri ise Paris'tedir. Hükümetin bir merkezde olması için Cumhurbaşkanı Thiers hazırlık yapmaya başlamıştır.³²⁴

³²⁰ Basiret, 22 Zilhicce 1287, Nr. 309.

³²¹ Basiret, 9 Muharrem 1288, Nr. 324.

³²² Basiret, 16 Muharrem 1288, "Fransa Gazeteleri", Nr. 330.

³²³ Steinberg, Bismarck, s. 377.

2.1.1 Paris Komünü

1871’de Fransa’nın Prusya’ya yenilmesi, 1871 Mart ayında Fransa’da dünya tarihinin ilk proleter devriminin Paris’te yaşanmasına neden olmuştur. Paris Komünü’nün temsil ettiği proletarya yönetimi başkentte kurulmuştur. Fransa-Prusya Savaşı ve Paris Komünü yakınçağlar tarihinin ikinci döneminin (1871-1914) başlangıcını oluşturmuştur. Fransa hükümetinin Paris’e taşınması planlanırken 18 Mart’ta Paris’te ihtilal olmuş ve bu ihtilal şehrin her yerine yayılmıştır. Komün’ün çok değişik anlamları vardır. Ortaçağ Latincesindeki “*Communa*” ortaklaşılığı, ortaklaşa var oluşu yani belediyeyi özyönetimi ifade etmektedir. Komün zamanla şehir konseyi anlamına gelmiştir. 1871’de Paris’te ilan edilen komün ise Kominal Konsey anlamında şehir konseyine seçilmiş delegeler meclisi anlamına gelmektedir. 1871 Paris komünü Hotel de Ville’de toplanan konsey ve komisyonlar ile Ulusal Muhafızlar Federasyonu Merkez Komitesi, Yirmi İlçe Komitesi, sendikalar, Ulusal Muhafız Birlikleri Komiteleri oluşturmuştur.³²⁵

Savaş devam ederken Paris’te hükümete karşı iki ayaklanma yaşanmıştır. Bunların ilki Ekim 1870’de ikincisi ise Ocak 1871’de olmuştur. Bu ayaklanmalar, halkla yeterince irtibat kurulamadığı için hükümet tarafından jandarma ve ordu birlikleri yardımıyla bastırılmıştır.³²⁶

Paris, bu tür isyanların yaşanması için uygun koşullara sahiptir. Daha önce Fransa’da yaşanan isyanlarda Paris’in sokakları çok dar olduğu için buralarda kurulan barikatlara hükümet çok fazla müdahale edemiyor ve isyanların bastırılması uzun zaman alıyordu. Paris’in sıkışık ve kalabalık sokakları isyancıların işine yarıyordu. III. Napolyon da bunu bildiği için imparatorluğu zamanında Haussmann’ı, Paris belediyesinin başına getirmiş ve 1851’de geniş caddeler, içine girilmesi zor olan işçi sınıfı mahallerine doğru açılmaya başlanmıştır. Paris sokakları topçu ve süvarilerin daha iyi kullanması için uzatılmıştır. Haussmann, Paris’i hem çok güzel bir şehir hem de isyanlara karşı daha dayanıklı bir şehir haline getirmiştir. İkinci İmparatorluk zamanında Paris’in Haussmann tarafından yeniden inşası barikat kurulmasına fırsat veren dar sokakları ortadan kaldırması estetik amaçlı olduğu kadar sosyal ve politik amaçları da taşımaktadır.³²⁷ Ama şehrin altyapısını düzenlemek ve inşaat işinde çalışmak için şehir dışından işçiler getirmesi şehirde işçi sayısının artmasına neden olmuştur. Bu işçi sınıfının şartlarının da kötü olması III. Napolyon’a karşı muhalif olan

³²⁴ Basiret, 28 Zilhicce 1287, Nr. 315.

³²⁵ Boockhin, **Fransız Devriminden İkinci Enternasyonale**, s. 273.

³²⁶ Yeliseyeva, **Yakınçağlar Tarihi**, s.208-212.

³²⁷ David Parker, **Batı’da Devrimler ve Devrimci Gelenek 1560-1991**, Çev. Kemal İnal, Dost Kitabevi, Ankara, 2013, s. 173.

işçi sınıfının savaştan çok önce ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yine savaştan önce Paris nüfusunda ciddi bir artış yaşanmıştır. Bu nüfus artışının nedeni iç göç ve köylülerin proleterleşmesidir. Daha 1851’de Paris’teki nüfus bir problem haline gelmiştir. 1870 yılında Paris’te 1,9 milyon insan yaşamaktadır.³²⁸

1860-1871 yılları arasında Fransa’da işçi hareketleri hız kazanmıştır. 1869’da Loire havzası madencileri ücretlerin artırılması ve 8 saat çalışma talepleriyle isyan etmiştir. 1870’de Crevsot’da Schneider fabrikası işçilerinin başlattığı isyan ancak askerî tedbirler ile bastırılmıştır. Savaştan çok önce aslında Fransa’da işçi sınıfı burjuvazinin etkisinden kurtulmaya başlamıştır.³²⁹

Fransa’da işçi sınıfı ile hükümet arasında çatışmanın temeli Metz’in teslim olmasıyla atılmıştır. Sedan’da III. Napolyon’un teslim olmasından yaklaşık iki ay sonra 27 Ekim’de Metz’de mahsur kalan Bazaine, emrindeki 100 bin asker ile teslim olmuş ve bu durum hükümetin, Prusya ordusunun Paris’ten çıkarılmasına ve taşrada hükümete muhalif olan grubun bastırılmasına yönelmesine neden olmuştur. Metz’in teslim olmasından sonra Thiers’in Bismarck ile tekrar ateşkes için görüşeceği haberlerinin çıkması burjuvazi tarafından sevinçle karşılanmışsa da Paris halkında tam tersi şaşkınlığa neden olmuştur. Paris’in teslim olma ihtimali Paris’i savunacak tek güç konumunda olan işçi sınıfı tarafından kabul edilemez bulunmuştur. 31 Ekim’de Ulusal Muhafız olan 150 bin Parisli “Ateşkese Hayır”, “Yaşasın Komün” diye bağırarak eylem yapmaya başlamıştır. Bu eylemi, Gustave Flourens, komünü kurmak için bir fırsat olarak değerlendirmiştir.³³⁰

Ulusal Muhafız güçleri ve hükümet arasında 22 Ocak’ta çatışmalar başlamış çok sayıda işçi Ulusal Güvenlik Hükümeti’nin askerleri tarafından öldürülmüştür. Halk ve hükümet arasında bir iç savaş olasılığı artık çok net bir şekilde hissedilmeye başlanmıştır. Trochu’nun yerine Paris garnizonunun başına getirilen Joseph Vinoy, kulüpleri yasaklamış ve muhalif gazetelerinin yayınlarını durdurarak işçi sınıfının faaliyetlerini önlemeye çalışmıştır. 28 Ocak’ta ise bu hükümet Prusya’ya teslim olmak anlamına gelen ateşkes antlaşmasını imzalamış, 4 aydır süren kuşatmadan kurtulmuştur. Ama bu ateşkes hükümeti daha da zor durumda bırakmıştır. Anlaşmaya göre Prusya’ya çok yüklü bir miktar savaş tazminatı ödeyecek ve başkentinde sadece bir tümen bulundurabilecekti.³³¹

³²⁸ Bookchin, **Fransız Devriminden İkinci Enternasyonale**, s.235- 236.

³²⁹ Yeliseyeva, **Yakınçağlar Tarihi**, S. 209.

³³⁰ Boockhin, **Fransız Devriminden İkinci Enternasyonale**, s. 250-251.

³³¹ Boockhin, **Fransız Devriminden İkinci Enternasyonale**, s. 256-257.

Savaştan sonra Paris'te yaşanan isyanlar daha çok işçiler tarafından çıkarılmıştır. Bunun sonucu olarak da Paris'te komün ortaya çıkmıştır. İşçilerin huzursuzlukları savaştan önce 1869 yılında belirgin hale gelmişti. 1869-1870 yılında işçiler grev yapmış ve bunu hükmet askerî tedbirler ile önlemeye çalışmıştı. Bu da gerilimin artmasına neden olmuştur. Aslında halkın her kesiminden bu dönem hükümete karşı bir memnuniyetsizlik ortaya çıkmıştır. Bu hususta Gambetta şöyle demiştir:

Bizim için demokrasinin zaferi maddi çıkarlar açısından refah ve emniyet, herkesin haklarının teminat altına alınması, mülkiyete saygı, emeğin ve temel meşru hakların korunması, alt sınıfların maddi ve manevi olarak yükseltilmesi, fakat servet ve yetenek sahibi olanların konumunun tehlikeye atılmaması demektir. Bizim tek hedefimiz adalet ve toplumsal barışın gelmesidir.”Gambetta, bu sözleriyle sosyal dengesizliğin “Kızıl Tehdit” korkusunu canlandırmasından endişe etmekte ve baskıcı bir hükümet tedbirinin ortaya çıkabileceğini düşünmektedir.³³²

Prusya'nın Paris'i işgal etmesi ve bu durum karşısında Ulusal Güvenlik Hükümeti'nin gerekli tedbirleri almak yerine çok iyi yetişmiş Prusya ordusunun karşısına askerlik konusunda hiçbir eğitim almamış olan Ulusal Muhafız birliklerini çıkarmasının nedeni aslında hükümetin kendisine karşı olan bu işçi sınıfından kurtulmayı içeren planından başka bir amaç taşımamaktadır. Hükümetin bu sinsi planına karşılık Ulusal Muhafız birlikleri, hükümetin Prusya ile ateşkes yapmasına karşı çıkmış ve Paris'i kurtarmak için savaşılmaya gönüllü olmuşlardır. 19 Ocak'ta Ulusal Muhafız güçleri Prusya'ya karşı bir saldırı başlatmış ama bu saldırıda çok ilginç Ulusal Muhafızlardan çok burjuvalar cesaretli bir şekilde savaşınca Paris'te şöhret kazanmışlardır.

Ateşkes antlaşmasının yapılması Loire ordusuna çekidüzen vermek isteyen Gambetta'yı çılgına çevirmiş ve ateşkesi imzalamakla suçladığı monarşistlere hakaretler ederek istifa etmiştir. Radikal işçi sınıfı da bu ateşkese oldukça öfkelenmiş ve hükümet bu durumdan kaygılanarak Paris'in devrimci noktalarını kontrol altına almaya başlamıştır. Ulusal Muhafızların silah taşıyor olması da ciddi bir tehdit oluşturmuştur. Paris'teki havanın gergin olması da işçi sınıfına bazı tavizler verilmesi gerektiğini göstermiştir. Stewart Edwards bu konu ile ilgili şunları söylemiştir:

³³² Roger Price, **Fransa'nın Kısa Tarihi**, Çev. Özkan Akpınar, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2016, s. 220.

Savaş, Fransa'nın çok güvendiği merkeziyetçi sisteminin siyasî baskı gücünü kırmıştır. Artık Paris halkı dizginleri ele alabilecek haldedir. Ayrıca halk silahlı bir topluluktur ve Ulusal Muhafızlar kendilerini yenilgiye uğramış hissetmiyorlardı. Aksine savaş için içten içe kaynıyor öfkelerini halka ihanet ettiklerini düşündükleri hükümete yöneltmenin eşiğinde duruyorlardı. Bu bastırılmış vatanseverlik hükümete karşı nefreti bildik devrimci kesimin ötesine taşıyıp yaygınlaştırmada önemli bir eken oldu.³³³

Victor Hugo'nun "Annee Terrible (Korkunç Yıl)" olarak isimlendirdiği savaş yılı bir iç savaşla sona ermiş, Fransa'da vatanseverler ayaklanarak Komünü ortaya çıkarmıştır. Ayaklanmanın nedeni 28 Ocak'ta imzalanan ateşkesin bir ihanet olarak kabul edilmesi, hükümetin, Paris'i koruyan Milli Muhafız Alaylarına karşı aldığı rahatsız edici kararlar özellikle Muhafız Alaylarına ödenen maaşlarının kaldırılmasıdır.³³⁴

Paris'te bulunan Ulusal Muhafız Güçlerinin ayaklanmasında, 28 Ocak'ta Fransa için oldukça ağır şartlar içeren ateşkes antlaşmasının imzalanması, ateşksten hemen sonra yapılan seçimlerde kral taraftarlarının çoğunlukta olduğu bir meclis oluşturulması ve bu meclisin daha ilk oturumda cumhuriyeti reddetmesi, hükümetin başına yine bir kral taraftarı olan Thiers'in getirilmesi ve bu hükümetin, Ulusal Muhafız Güçlerinin hoşuna gitmeyecek kararlar alması savaş süresince kendilerine ödenen maaşın kaldırılması kararı etkili olmuştur.³³⁵

19 Eylül 1870'den 28 Ocak 1871'e yani Paris'in işgalinden ateşkes antlaşmasına kadar Paris'te kalan yetişkin erkekler silahlanarak Ulusal Muhafızlara katılmıştır. İmparatorluğun son yıllarından beri belirginleşmeye başlayan siyasî radikalleşme, hükümetin ağır şartlarda imzaladığı onur kırıcı bir barış antlaşması ve Almanlara karşı savundukları Paris'te Almanlara zafer geçidi düzenlemelerine izin verilmesi, 12 Şubat'ta seçilen mecliste monarşi yanlılarının çoğunlukta olması, cumhuriyetin ve kazanılan hakların kaybedileceği endişesini ortaya çıkarmıştır.³³⁶

1871 yılının Mart ayında, dünya tarihinin ilk proleter devrimi Paris'te başladı ve Paris Komünü'nün temsil ettiği proletarya yönetimi kısa bir süre başkentte kuruldu.

³³³ Boockhin, **Fransız Devriminden İkinci Enternasyonale**, s. 257-258.

³³⁴ https://publishup.uni-potsdam.de/opus4-ubp/frontdoor/deliver/index/docId/2662/file/bulletin_6_2002_2_pro05.pdf (20.04.2019)

³³⁵ Yeliseyeva, **Yakınçağlar Tarihi**, S. 213.

³³⁶ Price, **Fransa'nın Kısa Tarihi**, s. 226.

Paris'te 18 Mart'ta belediye seçimleri yapılmış ve ardından Komün ilan edilmiştir. Paris, Komün tarafından 28 Mayıs'a kadar idare edilmiştir. Benzer durum Marsilya, Lyon ve Toulouse'da da yaşanmıştır. Komitelerin "Kapitüler" ile ilgili öfkeleri hükümetin öfkesi kadar büyük olmuştur.³³⁷

Paris'te yaşanan bu isyanda Jakobenler örnek alınmıştır. Paris'te bu gelişmelere şahit olan Babeuf, devrimci ordulara olan halk desteğinden etkilenmiştir. Babeuf, uzlaşmanın karşı devrimci güçleri zayıflattığını ve sadece karşı devrimci güçleri kuvvetlendirdiğini düşünmektedir. Otoriteden, halkı aklıktan öldürenlerin hakkından sadece terörizmin geleceğini savunmuştur. Yoksullaşmış halkın içinden devrimci ruhu uyandırmak için profesyonel devrimci güçler iktidarı ele geçirmelidir görüşünden yanadır. Bu devrimci güçler, diktatörlük ile zenginlerin mallarına el koymalı ve bir tarımsal komünizm kurmalıdır diye belirtmiştir.³³⁸

Paris'te yaşanan bu gelişmeler Basiret gazetesinde şöyle değerlendirilmiştir:

Bugünlerde Paris şehrinde dehşet verici olaylar yaşanmaktadır. Şehir oldukça karışıktır, idam edilen iki generalin neden idam edildiği de bilinmemektedir." Gazeteye göre bu ihtilal bir taraftan Fransa askerinin Almanya'ya mağlup olması diğer taraftan ise Almanya'nın Fransa'ya kabul ettirdiği barış şartlarından dolayı çıkmıştır. Ayrıca bu ihtilalcilerin içinde Orliyon taraftarı olanlar ve cumhuriyet taraftarı olanlar da vardır. Paris'ten 40 bin asker ile Versailles'a giden General Vinra ve Prusya ordu komutanı General Moltke iki düşmanken şimdi bu ihtilali bastırmak için güçlerini birleştirebilir. Yani Alman askeri ülkesine gidecekken tekrar geri dönmek zorunda kalabilir.³³⁹

Polonyalı Hayrettin Fransa'da yaşanan bu karışıklığı şöyle değerlendirmiştir:

Yaşanacakları artık tahmin etmeye gerek yoktur çünkü mütarekeden sonra Fransa oldukça karışık bir hale girmiştir. Fransa'nın bu hale gelmesinde hükümetin halkın genel düşüncesini anlayamamış olması gibi Almanya'nın galip gelmesiyle güya bütün Fransa halkı tek vücut gibi gösterilmişken

³³⁷ https://publishup.uni-potsdam.de/opus4-ubp/frontdoor/deliver/index/docId/2662/file/bulletin_6_2002_2_pro05.pdf (20.04.2019)

³³⁸ Parker, **Batı'da Devrimler ve Devrimci Gelenek 1560-1991**, s. 174.

³³⁹ **Basiret**, 2 Muharrem 1288, "Vaka-yı Paris", Nr. 318.

mağlubiyeti kabul edememesidir. Yani halk ve hükümet tek vücut olamamıştır. Almanya bu savaşı hükümetin ve halkın birlik olmasıyla kazanmış Fransa'da ise böyle olmadığı için sonuç kötü olmuştur. Fransa 5 milyar savaş masrafı ile nerdeyse 50 senede tamir olunabilecek bir zararla karşı karşıya kaldığı gibi şimdi de içindeki karışıklıklarla uğraşmak zorunda kalmıştır.³⁴⁰

Barış anlaşmasının onaylanmasından sonra meclis bütün dikkatini Paris üzerine çevirmiştir. Çünkü taşra vekillerine göre Paris şimdilik Prusya'dan bile daha tehlikeli bir düşman haline gelmiştir. Meclisin işçi sınıfı kısıtlamak için aldığı tedbirler bütün sınıfların sola yaklaşmasına neden olmuştur. Meclisin borç ertelemesini kaldırması, 1848 yılındaki vergilerin köylü sınıfını çileden çıkardığı gibi bu düzenleme orta sınıfın hükümete karşı harekete geçmesine de neden olmuştur. Orta sınıf ve işçi sınıfı güçlerini birleştirerek hükümete karşı bir ittifak kurmuştur. Yirmi İlçe Heyeti, Devrimci Sosyalist Parti kurma kararı almış ve bu parti burjuvazinin ayrıcalıklarının kaldırılması ve işçilerin siyasî iktidar kazanması misyonunu yüklenmiştir. Muhafız birlikler, Paris'te en etkili güç olarak sayıları 200 bini bulmuş ve 200'den fazla topa sahip olmuştur. Mart başında Paris'te resmî hükümetten kalan ne varsa yok edilmiştir. Merkez Komite kendini bağımsız bir güç ve resmî hükümeti yıkacak fırsatı bulacak hale getirmiştir. Merkez komite ile Versailles'da bulunan hükümet arasında artık bir iç savaş çıkması kaçınılmaz bir hal almıştır.³⁴¹

Ulusal Muhafız Güçlerinin silahlı ayaklanmaya başlamasında Ulusal Meclisin Paris'teki isyancıların ellerindeki silahları almak için 17-18 Mart gecesi yaptığı saldırı etkili olmuştur. Ulusal Meclis, Ulusal Muhafız Güçlerinin ellerindeki topları almak, Merkez Komite'ye baskın yaparak etkisiz hale getirmek ve Paris'teki işçi sınıfının direnişini kırmak için harekete geçmiştir.³⁴²

Ulusal Muhafız güçleri 18 Mart'ta isyanı başlatmıştır. İsyan, Montmartre tepelerine yerleştirilen Ulusal Muhafız toplarını ele geçirmeye yönelik yapılan düzensiz ve plansız bir halk direnişinden öteye gidememiştir. Bu isyan 26 Mart'ta devrime dönüşmüştür. 2 Nisan'dan itibaren Paris'teki komün güçleri ile Versailles hükümeti arasında çatışmalar başlamıştır. Taşradan destek bulamayan ve askerî tedbirler ile tecrit edilen Paris Komünü başarısız olmuştur. Almanya'nın serbest bıraktığı esirler ve Hükümet askerleri isyanı bastırmak için

³⁴⁰ Basiret, 7 Muharrem 1288, Nr. 322.

³⁴¹ Boockhin, Fransız Devriminden İkinci Enternasyonale, s. 260-261.

³⁴² Yeliseyeva, Yakınçağlar Tarihi, S. 214.

çok sert tedbirler almışlardır. Bu çatışmalarda hükümet 400 ölü verirken isyancıların 10 veya 30 bin arasında kayıp verdiği tahmin edilmektedir.³⁴³

Fransa'da yaşanan gelişmeler Basiret gazetesinde şu şekilde yer almıştır:

Hemen bütün Fransa'da genel düşünce Millet Meclisinin millet heyetiyle cumhuriyet lehine anlaşılmaktadır. Muhalefet taraftarı olan bazı gazeteler hariç Fransa gazeteleri de bu şekilde düşüncelerini beyan etmişlerdir. Paris'in komünizm yani heyet-i müşterek tarafından verilecek karar ve icraatlarının hükümsüz olduğunu ilan etmişlerdir. Mösyö Jules Favre'ın mecliste okuduğu makalenin her tarafta güzel etkileri olmuştur. Fakat Almanya'nın Paris'i tekrar muhasaraya almasından korkulmaktadır. Paris'teki bu uygunsuzluklar devam ederse Paris'in muhasara edileceğini Kont Bismarck, Mösyö Thiers'ye bildirmiştir. Paris'te 300 bin millet askeri Fransa hükümetine karşı olan askerdir. Hükümet de 3 hafta içinde mükemmel bir ordu hazırlamıştır. Komünizm grubundan olan millet askeri iki komite olarak birisi merkez komitesi olduğu gibi diğeri cumhuriyet-i ittihadiye komitesi ismini almıştır.³⁴⁴

Fransa'da yeni hükümet, Paris'i geri almak için Ulusal Muhafız güçlerinin ellerinde olan topların geri alınması gerektiğinin farkındadır. Bunun için hükümet başkanı Thiers, Paris'e gelmiş ve buradaki muhalif grupla çatışmışsa da başarılı olamamış ve hükümet üyeleri Paris'i terk etmeye başlamıştır. Bu durumda Paris ve etrafının tüm kontrolü Merkez Komitesi'nin eline geçmiştir.³⁴⁵

Ulusal Muhafız güçleri hükümetin barış anlaşmasının onaylanmasından sonra kendisine saldıracağını bildiği için kuşatma sırasında radikal işçi sınıfına verilmeyen Chassepotları ve mitralyözleri ele geçirmeye başlamıştır. Batı Paris'te bulunan ağır topları da Prusya'ya karşı kullanmak üzere almak için çabalamışlardır. Aslında barış anlaşması en çok Paris'te bulunan muhalif kesimin işine yaramıştır. Çünkü bu sayede Ulusal Muhafız güçleri istedikleri kadar silahı şehrin batısına yığmış ve işçi sınıfının güçlenmesini sağlamıştır. Prusya ile yapılan anlaşma gereğince Fransa, Paris'teki asker sayısını 60 bine düşürmek zorunda

³⁴³ Price, **Fransa'nın Kısa Tarihi**, s. 228.

³⁴⁴ **Basiret**, 18 Muharrem 1288, "İcmal-i Ahire-i Fransa", Nr.332.

³⁴⁵ Boockhin, **Fransız Devriminden İkinci Enternasyonale**, s. 2264.

olduğu için Paris civarında bulunan hükümet yanlısı askerin çoğu çekilmek zorunda kalmıştır. Sonuçta Paris'te Ulusal Muhafızlar en önemli güç haline gelmiştir.³⁴⁶

Fransa'nın içinde yaşanan bu karışıklıklar Basiret gazetesinde yayınlanan imzasız bir yazıda şöyle değerlendirilmiştir: “Fransa, ne Sedan ne de Metz ve ne de 1,5 milyon ahalisini ve 5 milyar savaş tazminatı vermesiyle küçülmüştür. Fransa, Paris'te yaşanan olaylar nedeniyle küçük düşmüştür. Fransa halkı bir taraftan kendisini tüm dünyada küçük düşürüyor diğer taraftan ise ülkesini tamiri zor olacak felaketlere sürüklüyor. Fransa bu durumdan nasıl kurtulacak acaba Büyük Napolyon mu ortaya çıkacak yoksa Almanya askeri mi bu ihtilali bastıracak?”³⁴⁷

26 Mart'ta Parisliler komünü seçmek için seçim yapmışlardır. Delegeler, bölge sınırlarına göre değil sayılarına göre seçilecektir. Bu durumda da işçi sınıfı çok fazla temsilci kazanacaktır. Seçimde 480 bin kişi oy kullandı Thiers bu sayının çok az olduğu konusunda Paris'i eleştirdi. Ama bu rakam 1870 yılındaki nüfus sayımına göre belirlenmiştir. Paris'te komünizm, 28 Mart'ta Hotel de Valles'de ilan edilmiştir. Muhafif gazeteci Jules Valles bu durumu şöyle anlatmaktadır: “Rıhtımdan selamlama amaçlı top sesleri gelmektedir. Gri dumanların üzerine güneşin altın ışıkları düşüyor, bu muzaffer töreni izlemek için büyük bir kalabalık toplanmıştır. Komün, cumhuriyetçi ve vatansever bir kutlama ile ilan edildi. Bugün fikir ve devrimin kutlu evlilik günüdür.”³⁴⁸

Paris'teki gelişmelere dair Basiret gazetesi bir değerlendirme yapmıştır:

Paris'te tesis ettirilebilen hükümet-i iştirakiye bütün Fransa şehirlerinde tesis edilmeye çalışılmışsa da başarılı olunamamış, sadece Marsilya'da kurulmuş o da dağılmıştır. Komün hükümetinin sadece Paris ile sınırlı kalması nedeniyle yakında kalkacağı düşünülmektedir. Paris'te ortaya çıkan isyanı bastırmak için oluşturulan ordunun başına Mac Mahon getirilmiştir. Bu ordu ile General Dokro'nun orduları birleşmiştir. İsyen hareketinin yakında son bulacağı düşünülmektedir. Heyet-i İdare-i İştirakiye 19 Nisan tarihli bir bildiri ile cumhuriyetin tesisi ile beraber bu idarenin tüm Fransa'ya yayılacağı ilan

³⁴⁶ Boockhin, **Fransız Devriminden İkinci Enternasyonale**, s. 263-264

³⁴⁷ **Basiret**, 21 Muharrem 1288, “Fransa Vukuatı ve Neticesi”, Nr. 333.

³⁴⁸ Boockhin, **Fransız Devriminden İkinci Enternasyonale**, s. 270.

edilmiştir. Ayrıca ya bu idarenin kabul edileceği ya da Paris'in harap olacağı bildirilmiştir.³⁴⁹

Kısa bir süre sonra Basiret gazetesi konuyu yeniden sütunlarına taşımıştır:

Paris, komün idaresi kuvvet bulmakta olduğunu iddia etmektedir. Hakikatte ise bu idare gittikçe kuvvetten düşmektedir. Paris'te zahireleri tükenmekte, hasta ve yaralılar Paris sokaklarında dolaşmaktadır. Paris'teki bu isyancı grubun halkı gasp etmesi halkın huzurunu kaçırmış, bir düzen olmadıkça bu uygunsuz hal kalkmayacaktır. İsyancılar kaldırdıkları savaş divanını yeniden kurmuşlardır. İsyan bastırıldığında en büyük cezaları alacaklarını bildiklerinden muhalefet etmeye devam etmektedirler. Fransa hükümeti ise bir taraftan askerini toplamış diğer taraftan ise Almanya'ya 500 milyonluk savaş tazminatının ilk taksitini vermiştir. Almanya da buna karşılık Kuzey Paris'te olan kaleleri boşaltmıştır.³⁵⁰

Versailles'da bulunan hükümet ile Komün arasında çatışmalar 21 Mart'ta başlamıştır. 2 Nisan'da Fransa ordusu Courbeville'a, 3 Nisan'da isyancıların Versailles'a saldırı teşebbüsleri başarısız olmuştur. 30 Nisan'da Issy ve Vanves Paris'in güneybatısındaki iki kilit pozisyonundaki kalelere 400 top yerleştirilmiştir. Mony-Valerien, Mevdan ve Chatillion saldırıdan kurtulmuştur. 21 Mayıs'ta Fransa ordusu harekete geçerek "*Kanlı Hafta*"'yı başlatmıştır. Hükümetin saldırılarına karşı koyabilmek için Komün taraftarları Paris'in sokaklarına sayısız barikatlar inşa etmiştir. Rele de Costiglione gibi bazıları devasa topraklarla donatılmıştır.³⁵¹

26 Nisan'da Paris oldukça karışık bir haldedir. Almanya'ya ilhak olan Alsace ve Lorraine'den başka 3'ü kuzey ve 2'si orta ve doğu ve 3 güneydoğuda olmak üzere 10 parça Fransa eyaleti ve buralardan başka Kuzey Paris ve daha başka yerlere Alman askeri bulunmaktadır. Savaşta zapt edilen eyaletlerden çoğu boşaltılmış sadece buralarda Alman askeri kalmış, buralarda savaş tazminatının verilmesi ve Fransa hükümetinin Paris'teki isyanı bastırana kadar kalması düşünülmektedir.³⁵²

³⁴⁹ Basiret, 1, 3 Safer 1288, Nr. 342, 344.

³⁵⁰ Basiret, 5 Safer 1288, "Paris'in Hali", Nr. 346.

³⁵¹ https://publishup.uni-potsdam.de/opus4-ubp/frontdoor/deliver/index/docId/2662/file/bulletin_6_2002_2_pro05.pdf (20.04.2019)

³⁵² Basiret, 9, 13 Safer 1288, Nr. 350, 354.

Paris komünü sosyalist bir özellik taşınamasına rağmen uluslararası politikada sosyalist bir ayaklanma olarak isimlendirilmesi çok ilginçtir. Paris'te yaşanan bu ayaklanma sonrası işçi sınıfı adına önemli düzenlemeler yapılmıştır. 27 Nisan'da işverenlerin, işçilerin maaşlarından ceza kesmesi yasaklanmış, 28 Nisan'da fırın işçilerine zorla dayatılan gece çalışma yasağı kaldırılmış, ayrıca işçilerin taşımak zorunda oldukları ve her yeni işe girdiklerinde göstermek zorunda oldukları sicil belgesi de kaldırılmıştır. Roger V. Gould ise 1871 komününün sınıfsal yönünün abartıldığını ve daha az belediye odaklı olduğunu savunmaktadır.³⁵³

5 Mayıs'ta Paris'te olan isyancı grup gittikçe zayıf düşmektedir. Paris'te halk silaha sarılmış ve şiddetli çatışmalar başlamıştır.³⁵⁴

Ulusal Meclisin başlangıçta fazla askeri olamamasına rağmen Thiers'in 18 Mart Devrimi'nden sonra Fransa'nın çeşitli yerlerinden asker getirmesiyle yaklaşık 40 bin askere sahip olmuştur. Nisan ayından itibaren Paris'e karşı saldırıya geçmiş ve şehri sürekli olarak bombardımana tutmuştur.³⁵⁵

Kont Bismarck 24 Nisan'da yazdığı bir notada Versailles'da belirlenen şartlardan asla vazgeçilmeyeceğini ayrıca Almanya'nın faydasına zarar verilmedikçe Fransa'daki karışıklıklara müdahale edilmeyeceğini belirtmiştir.³⁵⁶ Bismarck'ın, Paris'te yaşanan bu olaylara müdahale etmemesi Fransa Hükümeti'nin işini kolaylaştırmıştır. Fransa ordusunun karşısında çok sayıda Komün taraftarı vardır. Hükümet, bu isyancılara karşı çok sert saldırılar yapmıştır. Kanlı Hafta'dan sonra Paris'te Komün'ün gücü kırılmıştır.³⁵⁷

Paris'te bulunan Merkez Komite, Versailles'da bulunan hükümetin kendisi için ne kadar tehlikeli bir düşman olduğunu fark edememiştir. 3-4 Nisan'da olan Versailles'in Courbevoie saldırısından sonra Paris direnişinin çok fazla uzun sürmeyeceği anlaşılmıştır. Bu saldırıdan sonra Merkez Komite, Thiers hükümetine karşı taarruza geçmiştir. Thiers, Paris'i top atışına tutarak bu saldırıları etkisiz hale getirmeyi başarmıştır. Merkez Komite ve Versailles Hükümeti arasında olan bu çatışmalar savaştan sonra Fransa'da bir iç savaş yaşandığının göstergesi olmuştur. Thiers hükümeti ve Merkez Komite arasında olan

³⁵³ Boockhin, *Fransız Devriminden İkinci Enternasyonale*, s. 279-282.

³⁵⁴ *Basiret*, 19 Safer 1288, Nr. 359.

³⁵⁵ Yelisseyeva, *Yakınçağlar Tarihi*, S. 219

³⁵⁶ *Basiret*, 6 Safer 1288, Nr. 347.

³⁵⁷ https://publishup.uni-potsdam.de/opus4-ubp/frontdoor/deliver/index/docId/2662/file/bulletin_6_2002_2_pro05.pdf (20.04.2019)

çatışmalarda Merkez Komite önemli bir başarı elde edememiştir. Sonuçta Thiers hükümeti, Paris'e girerek isyancıları mağlup etmiş ve Paris'i isyancıların elinden almıştır. Savaşın sonra Paris'te ortaya çıkan bu komün, Versailles hükümetine karşı gerekli tedbirleri alamadığı, anayasal çerçevesini net bir şekilde belirleyemediği için oluşan belirsizlik, kamulaştırma konusunda yaşadıkları tereddütler ve Fransa Bankası konusundaki korkak tavırları 1871 Paris komünün çökmesinde etkili olmuştur.³⁵⁸

Paris'teki ayaklanmanın başarısız olmasında güçlü ve birleşmiş mücadeleyi yönetme yeteneği olan devrimci bir partinin bulunamayışı, Thiers'ın düzenli askeri birlikleri Paris'ten Versailles'a götürmesi, Paris Komünü'nün yeni belediye seçimlerine kadar geçerli olduğunun ilan edilmesi, Paris'te bulunan devlet bankasına el koyamamaları etkili olmuştur.³⁵⁹

Fransa hükümetinin Eğitim Bakanı Jules Simon Paris'te ortaya çıkan komün için şöyle demiştir: "Haziran 1848, Mart 1871 aynı mücadele." Siyasal durumun ötesinde yer alan komün Fransa'da sosyalist devrimci bir grup ortaya çıkarmıştır. Paris Komünü 19. yüzyıldaki büyük devrimlerin sonuncusu olmuştur. Savaş ve yenilgi koşullarıyla ortaya çıkan 1871 Paris Komünü, siyasal protestonun kurumsallaşma sürecinde bir ara dönem olmaktan fazlasını yapamamıştır.³⁶⁰

2.2 Almanya Açısından Savaşın Sonuçları

Prusya-Fransa Savaşı, savaşın başlarında Prusya için haklı bir savaş olmuştur. Çünkü, Almanya'nın birleşmesinde III. Napolyon ciddi bir engel oluşturmaktaydı. Ama Fransa'nın Sedan'da yenilip III. Napolyon'un esir olmasıyla Almanya'nın önünde bir engel kalmamasına rağmen Prusya savaşa devam etmiş ve savaş bir fetih savaşına dönüşmüştür.³⁶¹

1870-1871 Prusya-Fransa Savaşı'nın en önemli sonucu Kuzey Alman birliğine bu savaşla beraber Güney Alman devletlerinin katılması ve Almanya'nın birliğini tamamlamasıdır. Savaş sonunda Prusya Kralı Wilhelm, Almanya imparatoru ilan edilmiştir.³⁶²

³⁵⁸ Boockhin, *Fransız Devriminden İkinci Enternasyonale*, s. 287-289.

³⁵⁹ Yeliseyeva, *Yakınçağlar Tarihi*, S. 215.

³⁶⁰ Price, *Fransa'nın Kısa Tarihi*, s. 228.

³⁶¹ Yeliseyeva, *Yakınçağlar Tarihi*, S. 212.

³⁶² *Basiret*, 21 Ramazan 1287, Nr. 239.

Prusya'nın, Fransa'yı Sedan'da yenişinin (1870) ve Alsace ile Lorraine'i ilhakının ardından, Main Irmağı'nın güneyindeki Alman devletleri aynı zamanda ekonomik çıkarları gereği yeni Alman birliğine katıldılar.³⁶³

Prusya ve Fransa arasındaki savaş ve Paris'in kuşatılması Güney Alman devletlerinin savaşta Prusya'nın yanında yer almalarıyla Fransa'ya karşı alınan zafer Almanya'nın birleşmesi konusunu gündeme getirmiştir. Güney Alman devletleri içerisinde yer alan Bavyera Kralı II. Ludwig, Bismarck'a para ve toprak karşılığında Almanya birliğini destekleyeceğini söylemiştir. Bismarck toprak vermeyi kabul etmemişse de 300 bin Mark ödemeyi kabul etmiş ve bu para Bavyera kralı ölene kadar ödenmiş ve gizli tutulmuştur. 7 Aralık'ta Bavyera kralı Alman İmparatorluğu'nun yeniden oluşturulması gerektiğini krala bildirmiştir. Saksonya ve Württemberg başlangıçta bu birleşmeye sıcak bakmasa da sonradan kabul etmişti. Öte yandan Bavyera meclisinde Prusya milliyetçiliği eleştirilmiş ama yine de birliğe katılma kararı kabul edilmiştir. Nitekim 18 Ocak 1871'de Alman Birliği ilan edilmiştir.³⁶⁴

Bismarck, Almanya'nın birleşmesi konusunda Prusya kralının "Alman İmparatoru" değil de "Almanya İmparatoru" unvanını alması gerektiğini belirtmiş bu konuda kral ile sorun yaşamıştır. Nihayetinde "Alman İmparatoru" unvanına karar verilmiştir. Bunun için 18 Ocak'ta Fransa'da Versailles Sarayı'nın Aynalı Salonunda yapılan imparatorluk ilanında Bismarck'ın büyük çaba sarf ettiği Almanya Birliği'nin ilanında moralinin bozuk olduğu gözlenmiştir. Büyük bir hayal ile beklediği Almanya birliğinin ilanı kral ile isim konusunda yaşadığı sorun nedeniyle huzursuz geçmiştir.³⁶⁵

21 Mart'ta ilk Reichstag³⁶⁶ açılarak Alman İmparatorluğu'nun anayasası kabul edilmiştir. Bu anayasa Kuzey Almanya Birliği anayasasının geliştirilmiş şeklidir. Fransa'ya karşı kazanılan zafer ve Almanya'nın birleşmesi Almanya'da coşkuyla karşılanmıştır. Almanya İmparatoru I. Wilhelm, Bismarck'a "*Prens (Fürst)*" unvanı vermiştir.³⁶⁷ Bismarck, birliğin sağlanmasıyla prensliğe yükselmiş ve İmparator Şansölyesi unvanını almıştır. Böylece bütün Almanya siyasetinin idarecisi olmuştur.³⁶⁸

³⁶³ Geffrey Barraclough, **Times Dünya Atlası**, Karacan Yayınları, İstanbul, 1980, s. 217.

³⁶⁴ Steinberg, **Bismarck**, s. 366, 368, 369.

³⁶⁵ Steinberg, **Bismarck**, s. 370.

³⁶⁶ Almanya Federal Meclisi.

³⁶⁷ Steinberg, **Bismarck**, s. 374.

³⁶⁸ Bismarck, **Düşünceler ve Hatıralar**, C. III., s. 43.

Kuzey Almanya birliğine Güney Alman devletlerinin de katılmasıyla ve Alsace ve Lorraine'in de Fransa'dan alınması ile Almanya İmparatorluğu 50 bin km toprağa ve 41 milyon nüfusa yaklaşmıştır.³⁶⁹

Almanya İmparatorluğu, çok sayıda krallık, prenslik ve serbest şehirde yaşayan çoğunluğu kasabalı milletlerin birleşmesiyle oluşmuştur. Aslında birliğin başında bulunan Prusya, sosyal yapısı, ideolojisi ve kültürel özellikleri nedeniyle bu küçük devletçiklerin çoğu tarafından sevilmiyordu. Güney Alman devletlerinin Katolik olması, kuzey şehirlerinin denizci-tüccar niteliği, Hessen ve Ren bölgesinin sanayi bölgesi olması ve Bavyera'nın tarıma dayalı yapısı Prusya'da birliğin kuvvetlenmesini zorlaştıracak unsurlar olacaktır. Ama bu yeni imparatorlukta Almanca konuşulması, yani dil birliği birlik ve bütünlüğün oluşmasında çok önemli bir rol oynamıştır.³⁷⁰

Bismarck'ın kurduğu Alman birliği içinde halkının çoğu Alman olan Avusturya ve diğer bağımsız devletler olarak nüfusun 1/6'sını oluşturan diğer siyasî birimler yer almamıştır. Yani 1871 düzenlemesi ile Almanya, Prusya ile Avusturya arasında paylaştırılmıştır. Bundan sonraki dönemde de Almanya'nın ikiliği devam etmiştir.³⁷¹

Güney ve Kuzey Almanya'nın birleşmesiyle Almanya'nın imparatorluk tarihi başlamış ve askerlik sisteminde de yeni bir düzene ihtiyaç duymuştur. Şimdiye kadar Kuzey Almanya birliğinin askeri kuvveti 12 kolordu ve Hassen Grandükalığı'nın bir fırkası ve hassa askerinden ibaretti. Bu hassa askeri, Saksonya Krallığı'ndan başka diğerleri Kuzey Almanya birliği askerinden oluşan diğer kolordular dahi mensup olduğu hükümetin ismini almıştır. Bu kolordular bundan sonra da o isimle anılacaktır. Kuzey ve Güney Almanya birliğinin oluşması üzerine bu 12 kolorduya 4 tane daha eklenmiş ve sayıları 16 olmuştur. Böylece bütün Almanya ordusunun miktarı 640 bin askere, 112 bin at ve 1440 topa yaklaşmış olacaktır. 20 yaşında olup askerlik yapmaya gönlü olmayanlar askerlik yapmaya mecbur olarak başka bir sülale ile akrabalık etmeyen prensler ve öğrenciler mezheplerinde kan dökmek yasak olanlar ile akli dengesi olmayanlar mecburi askerlikten muaf olmuşlardır.³⁷²

Almanya İmparatoru ve Prusya Kralı, birleşik orduları başkomutanıdır. Ama Baden, Bavyera ve Württemberg orduları bunun dışında tutulmuştur. İmparator Almanya Federasyonu'nun başında bir reis olarak bulanacaktır. Birliğe dahil olan devletlerin idarî ve

³⁶⁹ Basiret, 20 Zilkade 1287, "Teşekkül Eden Almanya İmparatorluğu", Nr. 285.

³⁷⁰ İlber Ortaylı, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman Nüfuzu*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2012, s. 15.

³⁷¹ Sander, *Siyasi Tarih İlkçağlardan 1918'e*, s.130.

³⁷² Basiret, 4 Zilkade 1287, "Almanya'nın Askeri Tertibat ve İmparatorluk Cihetiyle Tadilatı", Nr. 269.

malî özerklikleri yavaş yavaş yok olmaya başlamıştır. Almanya’da sanayi güçlendikçe milliyetçilik de buna paralel olarak güçlenmiştir.³⁷³

Alman ulusal birliğinin kurulmasında Almanya milliyetçiliğinin temel özelliklerinin yanı sıra Bismarck’ın politikası da etkili olmuştur. Avrupa dengesini çok iyi bilen Bismarck, küçük tavizler ile savaşlarda büyük devletlerin tarafsız kalmasını sağlamıştır. Almanya birliğini kurarak Viyana Kongresi’nin getirdiği düzeni bozmuş ve kongreden memnun olmayan devletlerin dış politikaya tekrar dahil olmasını sağlamış, barış ve istikrarı devam ettirecek yönde politikalar uygulamıştır. Fakat Bismarck’ın tek hatası Alsace-Loren’in Almanya’ya ilhak edilmesi konusunda olmuştur. Özellikle Fransızca konuşulan ve önemli bir sanayi bölgesi olan Loren’in Almanya’ya ilhakını Fransa halkı kabullenmemiş ve Almanya ile Fransa arasında 20. yüzyılın sonuna kadar sürecek bir düşmanlığa neden olmuştur.³⁷⁴

Savaştan sonra ortaya çıkan Almanya İmparatorluğu, Bismarck’ın güçlenmesini sağlayan “Kan ve Demir” politikasını kutsal kabul etmiş bu durumda Almanya’da silahlı kuvvetlerin hukuki bağımsızlığının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bismarck’ın iktidarda olduğu dönemde bu sorun olmazken ondan sonraki dönemde bu durum Almanya’da devletin askerî kuvvetler üzerinde etkisini kaybetmesine neden olacaktır.³⁷⁵

Bismarck’ın kurduğu Alman Birliği için kullanılan “imparatorluk” kavramı klasik imparatorluk kavramıyla aynı değildir. Bu kavram daha çok Osmanlı, Avusturya ve Rusya gibi farklı ulusları bünyesinde barındıran imparatorluklar için kullanılır. Alman İmparatorluğu ise farklı uluslardan oluşmaz, tarihte uzun süre ayrı yaşamış Alman devletçiklerinin aynı idare altına alınması olarak ifade edilir. Gerek Bismarck gerekse Kral I. Wilhelm, milliyetçi politikalar uygulamıştır.³⁷⁶

Almanya, merkezîyetçi bir devlet olarak şekillenmiştir. Prusya Kralı, aynı zamanda Almanya İmparatoru ve Başbakan da Almanya Başbakanıdır. Almanya, imparatorluk özelliğine uygun olmayarak sadece Almanca konuşulan bir imparatorluktur. Almanca konuşan unsurlar, Bismarck’ın yönetimi altında birleştirilerek Alman ulusal kimliği oluşturulmuştur.³⁷⁷

³⁷³ Ortaylı, **Osmanlı İmparatorluğu’nda Alman Nüfuzu**, s. 16-17.

³⁷⁴ Sander, **Siyasi Tarih İlkçağlardan 1918’e**, s. 129.

³⁷⁵ Parker, **Savaş Tarihi**, s. 273.

³⁷⁶ Erkan, “Savaş ve Barış Bağlamında IXI. Yüzyıl Uluslararası İlişkileri’nin Önemi”, s. 109.

³⁷⁷ Özdemir, Bakan, “Ulus Devletlerin Oluşumu ve Sorunları Açısından Almanya İle Fransa’nın Karşılaştırılması”, s. 25.

Bismarck'ın, Fransa'yı yenilgiye uğratarak gerçekleştirdiği Almanya İmparatorluğu'nun iki önemli problemi vardı. Birincisi; Prusya'ya katılan Alman devletleri kendi isteği ile değil askerî başarılar sonucu bu devlete katılmak zorunda kalmışlardır. Alman birliğinin güçlenmesi için zamana ve dış münasebetlerde barışın egemen olmasına ihtiyaç vardı. İkinci mesele de Fransa meselesidir. Fransa, Alsace – Lorraine bölgesini geri almak ve yenilginin öcünü almak için ilk fırsatta harekete geçecekti.³⁷⁸

Prusya tarihçileri tarafından “Birleşme Savaşları (Einigungskriege)” olarak nitelenen Danimarka (1864), Avusturya ve Güney Alman Devletleri (Alman Savaşı, Deutscher Krieg, 1866) ve Fransa (1870/1) savaşları sonrasında Bismarck, 1 Ocak 1871'de Alman Birliği'ni kurup yeni anayasayı³⁷⁹ yürürlüğe koyduğunda veya 18 Ocak 1871'de Versay'da Prusya Kralı I. Wilhelm'i Alman Kayzeri ilan ettiğinde burjuvazinin desteğini almaya gerek duymamıştı. 1848'deki başarısız burjuva devrimi girişimi sonrasındaki sonuç, millî birlik ve demokrasi yanlısı burjuva güçlerinin hüsranydı. Bu anlamda 1871'deki Alman millî birliği aşağıdan yukarı toplumsal bir talebin sonucunda, burjuvazinin de katılımıyla ortaya çıkmadı. Yukarıdan aşağıya bir politikanın, “kan ve demir'in (Blut und Eisen)” yani Bismarck'ın eseri idi. Buna karşılık İmparatorluk Anayasası mutlak monarşi ile halk egemenliğinin bir uzlaşımını ifade ediyor ve genel oy hakkı gibi bazı demokratik ilerlemeler de içeriyordu.³⁸⁰

Tarihsel akışta önemli kararların çoğu Prusya'nın başkanlığını yaptığı Federal Konsey'de alınırken, İmparatorluk Meclisi'nin sorumlulukları bütçe ve vergi konularının görüşülmesi gibi kısıtlı kaldı. Aynı zamanda bu meclis, siyasî parti ve görüşlerin temsil edildiği tek kurum olmasına rağmen başbakanın bizzat Kayser tarafından atanması ve onun da sadece Kayser'e karşı sorumluluğunun bulunmasından dolayı hükümet genel siyaseti etkileyemedi.

İmparatorluk içinde genel olarak federal sisteme dair iki farklı bakış açısı vardı. Özellikle Katoliklerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde federalizme yönelik algılar olumluydu ve destekleniyordu. Zira bu sistem, “istenmeyen bir Prusyalılaştırma ve Protestanlaşmaya” karşı bir siper olarak değerlendiriliyordu. Buna karşın Prusya ve

³⁷⁸ Armaoğlu, 19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914), s. 299-302.

³⁷⁹ 16 Nisan'da (1871) hazırlanıp, 4 Mayıs'ta yürürlüğe giren anayasanın 1. Maddesinde imparatorluğun sınırları içerisinde yer alan 25 devlet tek tek sıralanarak devletin federal niteliği kayıt altına alındı 5. maddede yasama organları olarak üye devletlerin temsilcilerinin yer alacağı Federal Konsey (Bundesrat) ile seçimle işbaşına gelen vekillerin bulunacağı İmparatorluk Meclisi (Reichstag) belirlendi. (Ayrıntı için bkz. Michael Kotulla, *Deutsche Verfassungsgeschichte – Vom Alten Reich bis Weimar (1495-1934)*, Springer Verlag, Berlin, Heidelberg, 2008, s. 529-531).

³⁸⁰ Herbert Schnädelbach, *Philosophie in Deutschland, 1831-1933*, Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1983, s. 26.

destekçileri ise federal sisteme karşı şüpheciydiler. Bilhassa ulusal birliğin bekası açısından bu örgütlenme biçimi olası bir tehdit şeklinde algılanmaktaydı.³⁸¹

1871'deki birleşmenin devlet bilimleri geleneği üzerinde birbirine zıt iki etkisi olduğu söylenebilir: Öncelikle devlet bilimleri Kuzey Almanya'da daha baskındı ve Prusya'nın birliği sağlaması, devlet bilimlerinin prestijini artırdı. Fakat bu olumlu etkiyle eş zamanlı olarak bir de olumsuz etki ortaya çıktı. Birleşme sonrası dönemde sanayileşme hızlandı ve gerek sosyal gerekse iktisadî hayat gözle görülür derecede karmaşıklaştı. Bu karmaşıklıkla sonucunda, devlet işleri çok yönlü bilim adamının kuşatamayacağı bir hal aldı ve böylece gerek uzmanlaşma ihtiyacı gerekse gerekli uzman sayısı arttı. Uzmanlaşma ihtiyacı çok yönlü siyaset bilimcisi tipinin gerilemesine yol açtı. Gerek karmaşıklıkmayı takip eden uzmanlaşma, gerekse yeni federal memuriyetlerin kurulmasıyla 1875'ten 1881'e, altı sene içinde memur sayısı % 25 oranında arttı.

Fakat 1870-1890 döneminde geleneksel devlet memuru tipinde henüz köklü bir değişiklik ortaya çıkmadı. Memurlar kendilerini piyasanın taleplerinin üstünde, belli etik değerlere bağlı, salt teknik bir uzman değil, sahip bir tip olarak görüyordu. Söz konusu Bismarck döneminde, İkinci İmparatorluğun ilk 20 yılında siyaset bilimcilerin özgüvenleri ve maddi imkânları arttı. Hükümetten bağımsız olarak kendi kurumlarını kurdular. Siyaset bilimleri 1871 öncesinde, başka bir deyişle Tarihçi İktisat Okulu'nun ilk kuşağı itibariyle, yeni araştırma yapmaktan çok, mevcut bilginin sınıflandırılması, düzenlenip sentezlenmesi ile meşguldü. Bismarck sonrası yeni dönemde, yani ikinci kuşak itibariyle, araştırmaya ve yeni bilgi edinmeye yöneldi. Artık basit bir sınıflandırma ameliyesi yeterli sayılmıyordu, sosyal ve iktisadî olayların işleyişinin iç yüzünü anlamak ve nedensel olarak açıklamak gerekiyordu. Tafsilatlı anlatımlardansa, toplumsal meselenin çözümüne katkıda bulunacak verimli analizler talep ediliyordu.

Humboldt'un üniversite anlayışındaki temellerden biri olan araştırma-öğretim birliği, tek tek bütün bilimsel disiplinlerin birer araştırma programı olarak formüle edilmesini de getirmişti. Doğa bilimleri, filoloji ve tarih neredeyse yüzyıl başından beri bu şekilde kurumlaşmış ve bu da Alman üniversitelerine uluslararası bir ün kazandırmıştı. 1870'lerde sosyal bilimlerin, etrafında öbeklendikleri iki merkezî disiplin olan iktisat ve istatistik de birer araştırma programı olarak kurulmuştu. Bismarck döneminde iktisat sosyal bilimlerin merkezine yerleşmişti ve siyaset, kamu hukukunun gölgesinde kalmıştı. Önceki dönemde

³⁸¹Wolfgang Renzsch, **German Federalism in Historical Perspective: Federalism as a Substitute for a National State**, Publius, Vol. 19, No. 4, Autumn, 1989, s. 20-22.

siyaset bilimcileri meşgul eden sınıflandırma ve sentez, yeni dönemde yerini yöntem tartışmalarına bırakmıştı.³⁸²

Bismarck dönemi Alman siyaset bilimcileri, çıkar gruplarına dayalı politikaya, analitik ayrımlara güven duymuyorlardı ve bünyelerinde belirgin entelektüel ayrımlar barındırıyorlardı. Alman siyaset bilimleri ortamının bir ortak hususiyeti de Menger'in "kesin yönteminin Alman iktisatçılarının çoğunluğu tarafından reddedilmesiydi. Lindenfeld, Ringer'in Ortodoks mandarinlerin çoğunlukta, modernist mandarinlerin ise azınlıkta olduğu yönündeki tezinin bu dönem için geçerli olmadığını savunmaktadır. Lindenfeld'e göre pratik bilgi geleneği henüz canlıdır ve siyaset bilimcileri nostaljiye kapılmaktan alıkoymaktadır.

Yine Bismarck döneminde bir yandan siyaset bilimciler arasında uzmanlaşma artarken, bir yandan da bazı siyaset bilimcilerin birer karizmatik figür olarak öne çıkmaları söz konusu olabilmektedir. Bu da Lindenfeld'in yorumuna göre, siyaset bilimleri eşzamanlı olarak hem Alman büyüklüğü ve gücünün rasyonalizasyon ve meşrulaştırması olan millî ideolojinin bir biçimi, hem de milletle duygusal bir özdeşleşme aracı kılmaktadır.³⁸³

2.3 Dünya Tarihi Açısından Savaşın Sonuçları

Dünya siyasî tarihi açısından Prusya-Fransa Savaşı'nın önemli bir sonucu Roma ile ilgilidir. Prusya'nın Sedan'da kazandığı zafer sadece III. Napolyon imparatorluğunu yıkmakla kalmamış İtalya Krallığı'na 22 Eylül 1870'de Roma'yı ele geçirmesi için uygun fırsatı da sunmuştur. III. Napolyon'un düşmesinden sonra kurulan Fransa Cumhuriyeti, III. Napolyon'un Katolikleri memnun etmek için Roma'da tuttuğu garnizonu geri çekmek zorunda kalmıştır.³⁸⁴

Bu savaş ile Viyana Kongresi'nin getirdiği düzen bozulmuştur. Savaşın dünya siyasî tarihi açısından sonucuna bakıldığında bu değişikliği görmek mümkündür. Fransa bu savaşla ağır bir yenilgi almış ve doğusunda güçlü bir devletle sınır olarak Avrupa'da tekrar güçlenme ve bu yenilgiyi telafi etme fırsatı azalmıştır. Bunun için sömürgecilik yarışında denizaşırı devletlere yönelmiştir. Avusturya ise Prusya'ya karşı yenilmesinden sonra dış politikada daha çok bu devlet ile ortak hareket etmiş ve Balkanlar'da yayılma yoluna gitmiştir. Rusya'ya

³⁸²David F. Lindenfeld, **The Practical Imagination, The German Sciences of State in the Nineteenth Century**, Chicago, University of Chicago Press, 1997, s. 205-206.

³⁸³Lindenfeld, **The Practical Imagination, The German Sciences of State in the Nineteenth Century**, s. 262.

³⁸⁴Steinberg, **Bismarck**, s.379.

gelince dış politikasını daha çok Panslavizm ile yönlendirerek Balkanlar'a nüfuz etmeye çalışmıştır.³⁸⁵

Bu savaş ile III. Napolyon'un Fransa'yı Avrupa'nın en güçlü devleti yapma hedefi ortadan kalmıştır. Avrupa politikasında güç dengelerinin değişmesi yani İngiltere'nin yerini Almanya'nın alması önemli değişikliklerin yaşanmasına neden olacaktır. Bu durum birçok devletin iç politikasında değişiklik yaratacak ve bunun sonucunda da dış politikada da önemli değişiklikler olacaktır. III. Napolyon Fransasına karşı olan Avrupa Reich'ı, eskiden liberallerin hayalini kurduğu Büyük Almanya'dan daha az zararlı kabul etmiştir.³⁸⁶

1866 ve 1870 yıllarında Prusya'nın Avusturya ve Fransa ile yaptığı savaşların tahmin edilenden kısa sürmesi ve az hasarla sonuçlanması Avrupa devletleri arasında gelecekteki savaşların daha kısa ve az zararlı sonuçlanacağına dair bir görüşün ortaya çıkmasına neden olmuştur.³⁸⁷

10 Mayıs 1871'de Prusya ile Fransa arasında imzalanan ve şartları Fransa açısından oldukça ağır olan Frankfurt Antlaşması, I. Dünya Savaşı'nın çıkmasının en önemli nedeni olacaktır. Bu antlaşma ile Fransa, kömür yatakları bakımından zengin olan Alsace ve Lorraine'i kaybetmiş ve bunu millî bir gurur haline getirmiştir. Ayrıca Almanya'ya 5 milyar frank savaş tazminatı ödemeyi ve bu borcu ödeyene kadar Alman askerinin Fransa'nın kuzey ve doğu topraklarında kalmasını kabul etmiştir. Fransa, gümrük kaydı konusunda Almanya'ya boyun eğmek zorunda kalmış bu da Fransa'nın ticaret özgürlüğünü büyük ölçüde kısıtlanmasına neden olmuştur. Bu antlaşma ile Fransa, Avrupa'nın güçlü devletlerinden biri olma özelliğini kaybetmiştir. Fransa'nın ilk fırsatta bu savaşın intikamını almaya çalışması I. Dünya Savaşı'nın başlıca nedenini teşkil edecektir. Ayrıca Almanya'nın savaştan sonra oluşturduğu düzeni devam ettirmek için ittifaklar kurması I. Dünya Savaşı'ndaki grupların oluşmasında etkili olmuştur.³⁸⁸

1871 yılından itibaren yeni uluslararası bir sistem ortaya çıkmıştır. İtalya ve Almanya'nın millî birliklerini sağlamasından sonra artık Ulusal Devletler Uyumu sistemi ön plana çıkmışsa da Avrupa Uyumu çerçevesinden de tamamen ayrılık olmamıştır. Alman üstünlüğün ortaya çıkması ve Almanya etrafında bir ülke grubunun oluşması, Avrupa

³⁸⁵ Sander, **Siyasi Tarih İlkçağlardan 1918'e**, s. 131.

³⁸⁶ Georges-Henri Soutou, **Avrupa Birliği Tarihi 1815'ten Günümüze**, Çev. Eylem Alp, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2014, s. 125.

³⁸⁷ Parker, **Cambridge Savaş Tarihi**, s. 272.

³⁸⁸ Önder Kaya, **Roma İmparatorluğu'ndan Hitler Almanyası'na Avrupa tarihi**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2013, s. 227.

Uyumu'na ters olarak bir düşmana karşı çok taraflı ve dışlayıcı ittifakların kurulması Avrupa'daki sistemin bozulmasına neden olacaktır.³⁸⁹

1870-1871 Prusya-Fransa Savaşı, Avrupa'da askeri ve diplomatik ilişkilerde yeni bir dönemin başladığına işaret etmiştir. Fransa ve Almanya'da yeni hükümet biçimleri ortaya çıkmış, İtalya'dan Fransa'nın askerlerini çekmesiyle İtalya Roma'yı da alarak birliğini kesin olarak tamamlamıştır.³⁹⁰

Prusya-Fransa Savaşı'nın sonuçları Polonyalı Hayrettin tarafından da değerlendirilmiştir:

Hayrettin, Almanya'nın galip gelmesiyle birçok sorunun çözüldüğünü ifade etmiştir. Savaş sırasında İtalya'nın Roma'yı ilhak etmesiyle bu sorun çözülmüş ve Avrupa'nın bu tarafında bir tehlike kalmamıştır. Fransa'nın İspanya'da bir papa idaresini istediğini ve bunun için İspanyolların kral bulmakta zorluk çekmelerine neden olduğunu ama savaşta Almanya'nın galip gelmesiyle bu sorunun da İspanyolların istediği şekilde çözüldüğünü ve böylece Avrupa'nın güneyinde de bir sıkıntı kalmadığını vurgulamıştır. Avrupa'nın kuzeyinde ise Danimarka, Prusya ile savaşıp ülkesini tamamen kaybetmektense konumunu korumaya çalışacağını, Belçika'nın Fransa'nın istila korkusundan kurtulduğunu ve Almanya'nın Belçika ile Flemenk'in topraklarına dokunmayarak Avrupa'nın dengesinin korunmasına yaptığı katkıya dikkat çekmiştir. Bu makalede yine savaştan Prusya'nın galip gelmesinin Avrupa'nın tamamı için faydalı olduğunu göstererek Prusya taraftarlığını sürdürmüştür. Rusya'nın karşısında bir Alman İmparatorluğu'nun olması kendisine doğuda bir rakip demek olacağı için Rusya o gücü yok etmek istiyordur. Osmanlı, Almanya sayesinde Avrupa dengesinde bir unsur olup aynı zamanda Almanya, Osmanlı ve Avusturya'nın müttefik olmasıyla doğuda da bir denge sağlanmış olacaktır. Bu birlik Baltık Denizi'nden Karadeniz'e varıncaya kadar Rusya için aşılamaz bir hat olacağı için Rusya artık Doğu'da sorun çıkarmaya cesaret edemeyecektir. Birleşik Amerika da Avrupa işlerine müdahaleden sakınacağı için Rusya'ya yardım edemeyecektir. Dolayısıyla

³⁸⁹ Soutou, *Avrupa Birliği Tarihi 1815'ten Günümüze*, s. 149.

³⁹⁰ https://publishup.uni-potsdam.de/opus4-ubp/frontdoor/deliver/index/docId/2662/file/bulletin_6_2002_2_pro05.pdf(20.04..2019)

Rusya kendi sınırlarını korumakla meşgul olacağı için doğuda sorun çıkarmaya fırsatı kalmayacak ve Doğu meselesi böylece sona erecektir diye belirtmiştir.³⁹¹ Polonyalı Hayrettin'in bu makalesini doğrularcasına İngiltere gazetelerinde de Fransa'nın yenilgi aldıkça Rusya'nın saldırı gücünün kalmayacağı tamamen yenilgisinin ise Rusya için daha vahim olacağından bahsedilmiştir.

3. Almanya ve Rusya İlişkisi Üzerinden Savaşın Değerlendirilmesi

Prusya-Fransa Savaşı, Basiret gazetesinde daha çok Prusya-Rusya ilişkisi ve Osmanlı-Rusya ilişkisi üzerinden değerlendirilmiştir. Osmanlı Devleti ve Prusya'nın, Rusya'ya karşı ortak hareket etmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Polonyalı Hayrettin bir makalesinde gazeteciliğin esas şartının taraf tutmadan sadece doğru haberleri vermek olduğunu ifade ederek Basiret'in bu usule uyduğunu belirtmiştir. O dönem Basiret'i okuyanlar gazeteyi Prusya taraftarlığı yaptığı için eleştirmiştir. Polonyalı Hayrettin ise bu konu ile ilgili yapılan haberlerde sadece Osmanlı Devleti'nin faydasının gözetildiğini, Rusya'nın faydasına olmayacak şeyin Osmanlı Devleti için faydalı olacağını belirtmiştir. Almanya'nın istiklalini sağlayarak Avrupa'da önemli bir yer etmesi, Baltık Denizi'ni Rusya'dan alarak güçlü bir deniz devleti olmasını Rusya'nın çekemeyeceğini ifade etmiştir. Rusya ile Almanya'nın düşman olmalarından dolayı Osmanlı Devleti ile Almanya arasında bir yakınlık olduğunu ima etmiştir. Fransa'nın savaşta galip olması durumunda Fransa gazetelerinin yakıştırdığı gibi Fransa ve Rusya arasında bir ittifak olması durumu Osmanlı için büyük bir tehlike olurdu. Bundan dolayı Basiret, Almanya'nın galibiyetlerini örtülü olarak vermemiş, takdir etmiş hatta galip gelmesini istemişti. Bu tavır Osmanlı Devleti'nin çıkarını gözetmekten ileri gelmiştir.³⁹²

Berlin gazetelerinde Berlin elçileri arasında Paris'in muhasaraya çok fazla dayanamayacağı hakkında konuşulduğu sırada Osmanlı Devleti'nin Berlin elçisi Paris'in 10 gün içinde alınacağını bahsettiğinde başka bir elçi Paris'in alınması halinde Rusya'nın İstanbul'a ne zaman geleceğini sormuş yani Fransa'nın mağlup olmasının Osmanlı Devleti'nin zararına olacağını ima etmiştir. Basiret gazetesi ise bu haberi şöyle değerlendirmiştir: "Bize kalırsa Osmanlı elçisi böyle bir konuda bahse girmez. Osmanlı, ne Fransa'nın zayıflığıyla zayıf ne de Prusya'nın kuvvetiyle kuvvetli olur. Kuvvetini kendi medeniyetinde ve Avrupa dengesini iyi idare etmekle bulacaktır."

³⁹¹ Basiret, 27, 28, 29 Recep 1287, "Muvazene-i Şark ve Garp", Nr. 197, 198, 199.

³⁹² Basiret, 20 Şevval 1287, "Basiret'in Mesleği", Nr. 260.

Aslında Almanya ve Osmanlı Devleti birbirlerine uzak iki devlettir yani sınırları yoktur. Yine de ortak düşmana karşı beraber hareket etmelerinde bir sakınca bulunmamaktadır.. Bunun ilk örneği olarak II. Frederich, zamanında (1740-1786) Prusya, Avusturya ve Rusya ile savaşan Osmanlı Devleti'ni doğal bir müttefik olarak görmeye başlamış ve iki devlet arasındaki ilişkinin temeli bu şekilde atılmıştır. Prusya da Osmanlı Devleti için önemlidir. Çünkü Prusya, Lehistan ile beraber Rusya'nın komşusuydu ve bu üç devlet Osmanlı Devleti'ne karşı birleşebilirdi. Bu tehlike Prusya ile iyi ilişkiler kurularak önlenebilirdi. Prusya ile Osmanlı Devleti'nin sınırının olmamasına rağmen Rusya ile Avusturya'yı ortak düşmanları olarak görmeleri iki devletin doğal müttefik olmalarına neden olmuştur. Bunun ilk somut örneği ise 1790 yılında Osmanlı-Avusturya-Rusya savaşında, Osmanlı Devleti-Prusya arasında bir ittifak imzalanarak yaşanmıştır ki bu antlaşma aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin bir Avrupa devleti ile imzaladığı ilk ittifak antlaşmasıdır.³⁹³

Rusya gibi Prusya da Osmanlı ülkesine ilgi duymuştur. Büyük Frederich, 18. yüzyılın sonlarında Osmanlı Devleti ile yakından ilgilenmiş ve askerî bir ittifak için girişimlerde bulunmuştur. Almanya Genelkurmay Başkanı Moltke de Osmanlı ülkesini araştırmış ve Tuna eyaletlerine Alman göçmenlerinin yerleştirilmesini önermiştir. Alman iktisatçı Friedrich List ise Balkanlar ve Ortadoğu'nun Alman tekniği ile daha da ileri gideceğinin savunarak Almanya'nın bu bölgelerle ilgilenmesi üzerinde durmuştur.³⁹⁴

Prusya-Fransa Savaşı'nı Polonyalı Hayrettin, Panslavizm³⁹⁵ ve Pangermanizm³⁹⁶ ilişkisi ekseninde bir makalesinde şöyle değerlendirmiştir:

Savaşta yaşanan galibiyetler ve yenilgiler o kadar büyük ki gazetelerde oldukça yer edinmiştir. Germanizm politikası kılıç ile Sedan'ı geçtikten sonra III. Napolyon'un başkentine kadar geldi. Hohenzollern hanedanını krallık seçimi I. Wilhelm gibi bir güç karşımıza çıkardı. Prusya'nın galibiyetleri batıda Hohenzollern, doğuda ise Romonof hanedanına göz diktirdi. Rusya'nın bundan sonra nasıl bir politika uygulayacağı gazetelere konu olmaya başlamıştır. Rusya kendisini korumak için karşısına çıkan Prusya gücünü önemseyecektir. Rusya, doğuda ne kadar ilerlerse ilerlesin hatta Çin'e kadar gitse bile batıda her

³⁹³ Yusuf Ziya Altıntaş, **Otta Von Bismarck ve Osmanlı'daki İmajı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2012, s.30.

³⁹⁴ Ortaylı, **Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman Nüfuzu**, s. 55.

³⁹⁵ 19. yüzyılın başlarında Rusya dışında yaşayan Slavlar arasında edebî ve kültürel bir hareket olarak ortaya çıkmış 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra ise siyasi amaçlı olarak kullanılmaya başlanmış, 1870'de Avrupa'da "Rusya'nın öncülüğünde tüm Slavların birleşmesi olarak algılanmıştır.

³⁹⁶ Bütün Germen kavimlerini birleştirme politikasıdır.

konuda ileri gitmiş olan Prusya'yı kendisine rakip görecektir. Rusya kendisine Prusya'nın bir müttefik olabileceği konusunu da aklında tutacaktır. Çünkü Rusya, Prusya'nın Sadova galibiyetinden beri tarafsız bir politika uygulamış ve bunun zararlarını görmüştür. Şurası da var ki Rusya Panslavizm politikasını Almanya aleyhinde kullanamaz. Almanya ise hırslı olmasıyla istediğini aldığı daha ileri gitmeyecektir. Almanya'nın Rusya'ya saldıracağını farz edersek halk buna karşı çıkmayıp bilakis halk ile hükümet arasında bir birlik ortaya çıkacaktır. Almanyalılar büyük bir millet oldukları için fetih peşine düşmeyip halkının faydasını düşünürler. Rusya ise Panslavizm politikası sayesinde birçok milleti bayrağı altında toplamış olsa bile o milletleri gerçekten kendisine bağlayamayacaktır. Rusya'nın politikası Almanya ile uyuşmadığından Almanya ile müttefik olamayacağı ortadadır.”³⁹⁷ Bu makalede Polonyalı Hayrettin yine katı bir Prusya taraftarlığı yapmıştır. Pangermanizm'in Panslavizm'e tercih edilebilir olduğunu vurgulamış, Almanların daha üstün bir millet olduğunu ifade etmiştir. Almanya'nın idaresinde yaşayan milletlere Rusya'dan daha iyi davrandığını bu nedenle milletlerin Almanya'ya daha fazla bağlı olduğunu ifade etmiştir. Enver Ziya Karal, Rusya'nın Panslavizm politikasını da şöyle açıklamıştır: “Rusya, içerde ıslahat, güney ve doğuda fetihler yaparken batıda ise özellikle Osmanlı'ya zarar veren Slavcılık, “Panslavizm” hareketini sistemleştirerek Doğu Avrupa'daki hedeflerini gerçekleştirmek istemektedir.”³⁹⁸

Panslavizm, Almanya ve Avusturya hâkimiyeti altında yaşayan Slavlar arasında ortaya çıkmıştır. Kırım Savaşı, Rusya'nın Karadeniz'i ele geçirme politikası için bir engel ortaya çıkarmıştır. Rusya, bu savaştan sonra içerde yeniden reform hareketlerine başlamış dışarda ise Avrupa düşmanlığı ve milliyetçilik fikirleri ön plana çıkmıştı. Panslavizm, Rusya'da bu sayede yayılma fırsatı bulmuştur.³⁹⁹

1871'de Alman birliğinin sağlanması Panslavizm hareketini hızlandırmıştır. Çünkü Almanya'nın güçlenmesiyle bundan destek alan Avusturya, doğuda Slav ülkelerine

³⁹⁷ Basiret, 6 Recep 1287, “Pangermanizm ve Panslavizm”, Nr. 182.

³⁹⁸ Enver Ziya Karal, **Osmanlı Tarihi**, C. VIII. TTK Basımevi, Ankara, 1995, s. 167-168.

³⁹⁹ Mithat Aydın, “Bpsna-Hersek Ayaklanması (1875)'da Panslavizm'in Etkisi ve Sırbistan ve Karadağ'ın Rolü”, **Belleten**, C. LXIX, S. 256, Aralık 2015, s. 2.

yönelmeye başlayacaktır. Pangermanizm'e karşı Panslavizm kurulması gerekliliği Rusya aydınları tarafından daha fazla dile getirilmeye başlanmıştır.⁴⁰⁰

Panslavizm politikası, Rusya'nın Osmanlı Devleti ve Avusturya ile savaşı yoluyla uygulanabilirdi. Panslavizm, 1871'de Almanya İmparatorluğu'nun kurulmasıyla kültürel alandan politik alana kaymış ve Almanya'nın Doğu Avrupa'daki etkinliğini azaltmanın bir aracı olarak görülmeye başlanmıştır. General Rostislav Fadeyev, Almanya ile Slavlar arasında bir gövde gösterisinin kaçınılmaz olduğunu belirtmiş ve Rusya'nın bu politikayı ya Avusturya'nın aleyhine olacak şekilde Tuna'ya hâkim olmak için kullanması gerektiğini ya da Dinyeper'in gerisine çekilerek sadece bir Asya gücü olması gerektiğini ileri sürmüştür.⁴⁰¹

Rusya gazeteleri, Prusya hakkında çok ağır yazılar yazmakta buna karşılık Fransa için iyi haberler yapmaktadır. Bu durum Prusya'nın galibiyetinin, Rusya için ne kadar telaş verici bir sonuç olduğunu göstermektedir.⁴⁰²

Prusya-Fransa Savaşı'nın sürdüğü dönemde Rusya, 1856 Paris Antlaşması'nda değişiklik yapılmasını talep etmiş ve bu konu o zaman gündemi oldukça meşgul etmiştir. Bu antlaşma Rusya'nın, Karadeniz'de donanma ve tersane bulundurma imtiyazını elinden almıştı. Fransa'nın mağlup olması, savaştan önce iyi ilişkiler kurduğu Osmanlı Devleti'ni zor durumda bırakmış Rusya da bunu fırsat bilerek Türkler karşısındaki konumunu güçlendirmek istemiştir.⁴⁰³ Savaşın devam ettiği dönemde Rusya'nın 1856 Paris Antlaşması'nda kendini sınırlayan maddelerin değiştirilmesini gündeme getirmesiyle gazetede savaştan ziyade bu konuya ağırlık verilmiştir. Prusya'nın bu konu hakkındaki politikası bilinçli olarak gazetede yazılmamış sadece Polonyalı Hayrettin, makalelerinde Prusya'nın Rusya'nın yanında yer almasını savaş nedeniyle Rusya'nın düşmanlığını kazanmak istememesine bağlamıştır.

Rusya'nın 1856 Paris Antlaşması'nda değişiklik yapılmasını gündeme getirmesini Basiret gazetesi şöyle değerlendirmiştir: "Batıda meydana gelen savaş Rusya'nın önceden beri doğuda aradığı fırsatı eline vermiştir. Rusya'nın Karadeniz'e gitmek için iki kıta vapur sefinesini Haliç'e göndermesi ve 1856 antlaşmasında değişiklik yapılmasını istemesi bu fırsatı kullanmaya başladığının göstergesidir."⁴⁰⁴

⁴⁰⁰ Armaoğlu, **19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)**, s. 491.

⁴⁰¹ Geoffrey Hosking, **Rusya ve Ruslar Erken Dönemden 21. Yüzyıla**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015, s. 431.

⁴⁰² **Basiret**, 8 Recep 1287, Nr. 183.

⁴⁰³ Altıntaş, **Otta Von Bismarck ve Osmanlı'daki İmajı**, s.94.

⁴⁰⁴ **Basiret**, 22 Şaban 1287, "Mütalaa-i Basiret", Nr. 215.

Rusya'nın 1856 antlaşmasında kendisini Karadeniz'de engelleyen maddelerin değiştirilmesini istemesini Polonyalı Hayrettin şöyle değerlendirmiştir:

Rusya, Fransa'nın savaşta olmasını ve Avrupa'nın karışık halini fırsat bilerek kendini engelleyen antlaşmadan kurtulmaya çalışmaktadır. Rusya, Karadeniz'de kuvvet bulundurmak istiyor ama bunu neden istiyor? Rusya'nın deniz ticareti bir tehlike içinde olmadığına göre bunu sadece Osmanlı sularında tehlike oluşturmak için istiyor. Rusya, ya Almanya tehlikesini kaldırmak için Fransa ile anlaşmış ya da Almanya Fransa ile savaşı bitirmeden önce Rusya ile denge oluşturmak istiyor. Ama Almanya, Rusya'nın güçlenmesini asla istemez. Fransa ile savaştığı için Rusya'ya karşılık vermeyebilir ama Fransa ile barış yaparsa Osmanlı Devleti'ne yardım edecektir. Rusya'nın bu konuda ağır davranması yani Almanya'nın savaşı bitirmesine kadar oyalanması Osmanlı Devleti'nin yararına olacaktır. Ama aksi halde Karadeniz'de donanma bulundurmada ısrar eder ve Osmanlı Devleti de bunu kabul ederse Osmanlı Devleti için büyük tehlike olacaktır.⁴⁰⁵

Bismarck, bu dönem Fransa ile olan savaş nedeniyle Rusya'nın bu isteğini desteklemiştir. Savaş süresince Rusya'yı kendi tarafına çekerek zaferini güvence altına almak istemiştir. Bu konu ile ilgili hatıralarında şunları söylemiştir:

Paris Antlaşması'nın Rusya'ya Karadeniz'de zorla kabul ettirdiği sınırlamalardan bu memleketi kurtarmak için 1870'de kendi arzumuzla destekledik. Bu sınırlamalar tabii değildi. Rusya gibi bir devlet için kendi sahillerinden men edilmesi tahammül edilemez bir durumdu.⁴⁰⁶

Rusya bu antlaşmada değişiklik yapılması için Gobreçov aracılığı ile ilgili devletlere nota verdikten sonra Prusya'dan destek bulmak için harekete geçmiştir. Bismarck, savaşın bitmemiş olması nedeniyle bu yeni durumun bir savaşa neden olmasından korkmuş ve konunun konferansta görüşülmesi fikrini gündeme getirmiştir. Bu konunun görüşüldüğü Londra Konferansı'ndan Rusya'yı memnun edecek kararlar çıkmış ve Rusya'yı Karadeniz'de engelleyen maddeler değiştirilmiştir. Bu konferansın Alman birliğinin kurulması ve Fransa ile

⁴⁰⁵ Basiret, 25 Şaban 1287, "1806 Senesi Antlaşması ve Rusya", Nr. 218.

⁴⁰⁶ Bismarck, **Düşünceler ve Hatıralar**, çev. Nejat Akipek, c.1, MEB Yayınları, İstanbul, 1991, s.34.

barış yapılmasına katkısı olmamışsa da Karadeniz meselesi Rusya'nın istediği gibi çözüldüğü için Bismarck, Rusya'nın savaşta tarafsız kalmasını sağlamıştır.⁴⁰⁷

Bismarck için önemli olan, yeni birliğini sağlamış olan Almanya İmparatorluğu için Rusya'nın dostluğunu kazanmaktı. Mahmut Muhtar Paşa bu konuyu şöyle değerlendirmiştir:

Alman birliğinin kurulması ve Avrupa'nın ortasında bir Germen kitlesi oluşturulurken Paris Antlaşması'nın bazı kısımları değiştirilmiş ve bundan en çok Rusya yararlanmıştı. Bu da Bismarck sayesinde olmuştur. Bismarck: “Biz, Ruslara Karadeniz’de serbesti sağladık biz olmasaydık bunu ne Fransızlar ne de İngilizler yapabilirdi. demiştir.”⁴⁰⁸

Salih Münir Paşa⁴⁰⁹ da “Diplomasi” isimli 12 ciltlik eserinin Almanya’yı konu alan 2. cildinde Londra Konferansı ve Karadeniz meselesi ile ilgili olarak, “Çar Aleksandr’ın Paris Antlaşması’nın Karadeniz’in tarafsızlığı ile ilgili olan maddelerini değiştirmek istediğinde İngiltere’nin karşı çıktığını Almanya’nın ise bu teklifi destekleyerek konunun konferansa görüşülmesini ve antlaşmada Rusya lehine değişiklik yapılmasını sağladığını ifade etmiştir. Ayrıca Almanya’nın Rusya’yı Doğu Avrupa ile meşgul ederek Almanya ile ilgili konulardan uzak tutmak istediğini vurgulamıştır.”⁴¹⁰

Basiret gazetesinin savunduğunun aksine Rusya, 1856 Paris Antlaşması’nın kendisine getirdiği sınırlamalardan Prusya’nın desteği ile kurtulabilmiştir. İki devlet arasındaki ilişki gazetenin savunduğunun aksine daha olumluydu. Öyle ki, Prusya, daha 1862 Polonya ayaklanmasında Rusya’ya destek vermiş Rusya’nın dostluğunu kazanmış ve Avusturya savaşında tarafsız olmasını sağlamıştı. Bu savaştan sonra ise Prusya kralı I. Wilhelm, yaveri Manteuffel’i Rus çarına göndererek, “Prusya’nın menfaatleri ile Rusya’nın menfaatlerinin asla ters düşmediğini ve iki devletin dostluğunun devam etmesi için Rusya’nın menfaatlerinin gerçekleşmesi gerekiyorsa bunu yapacağını ve bu menfaatlerinin ne olduğunu söylemesini istemiştir.” Rus çarı da Paris Antlaşması’nın hükümlerinden kurtulmak istediğini söylemiştir. Yani Prusya, daha Fransa ile savaşa başlamadan Rusya’nın Karadeniz politikasını destekleyerek ilerdeki savaşta tarafsız kalmasını sağlamaya çalışmıştır. Bismarck da “Hatıralar ve Düşünceler” adlı eserinde “Rusya’nın tarafsızlığını sağlamak için Paris

⁴⁰⁷ Altıntaş, **Otta Von Bismarck ve Osmanlı’daki İmajı**, s.96.

⁴⁰⁸ Mahmut Muhtar, **Maziye Bir Nazar: Berlin Antlaşması’ndan Harb-i Umumiye Kadar Avrupa ve Türkiye ve Almanya Münasebetleri**, haz. Erol Kılınç, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1999, S.50.

⁴⁰⁹ İstanbul doğumlu olan Salih Münir Paşa (d. 1859- ö. 1939) sadrazam Çorlulu Ali Paşa’nın soyundan ve Mahmut Celalettin Paşa’nın oğludur. 1895-1905 arasında Paris elçiliği yapmıştır.

⁴¹⁰ Salih Münir Paşa, **Diplomasi**, C.II, Sabah Matbaası, İstanbul, 1332, s. 260-262.

Antlaşması'nın değişebileceğini ilk kez kendisinin gündeme getirdiğini" ifade etmiştir. Rusya, bu konuyu gündeme getirdikten sonra da Prusya kralından destek beklediğini belirtmiş ve kral da gerekli desteği vereceğini ifade etmiştir.⁴¹¹

Polonyalı Hayrettin'in, Rusya'ya karşı bir tutum sergilemesinin nedeni Lehistan konusudur. Kendisi de Lehistanlı olduğu için Lehistan'ın Rusya'nın idaresinde kalmasını istemiyordu. Çok kısa süre önce de zaten Lehistan'da Rusya'ya karşı 1866'da bir ayaklanma olmuş ve bu ayaklanma Rusya tarafından bastırılmış sonrasında ise Rusya, Lehistan'a daha katı bir yönetim uygulamaya başlamıştır. Bu durumundan dolayı Polonyalı Hayrettin Prusya-Fransa Savaşı'nı Rusya-Osmanlı ilişkisi üzerinden aslında Fransa'ya karşı Prusya'yı değil de Rusya'ya karşı Prusya'yı destekleme yoluna gitmiştir.

Basiret gazetesi, Prusya'yı Rusya'nın Baltık eyaletleri sorununda önemli bir güç olarak göstermiştir. Özellikle Lehistan konusunda Prusya'nın Rusya'ya karşı Lehistan'ın yanında yer alacağı vurgulanmıştır.

Polonya, Viyana Kongresi'nde Rusya'ya bağlanmış ve farklı statü ve özelliklerde Orta Polonya ve Polonya'nın doğu toprakları şeklinde iki bölgeye ayrılmıştı. Her iki bölge de Rusya hâkimiyetine sıcak bakmıyordu. Polonyalı soyluların büyük kısmı Rusya'ya karşı başlatılan ayaklanmalarda milliyetçi duyguların gelişmesinde etkili olmuştur. Orta Polonya Rusya içinde özerk statüye sahipti. Ama 1830 isyanından sonra Rusya bölgeyi doğrudan yönetmeye başlamıştı.⁴¹²

Polonya'nın Rusya'ya karşı ayaklanma ve hak talepleri devam etti. Ama 1856 yılında Polonya'yı ziyaret eden II. Aleksandr, "*Beyler hayal kurmayın*" diyerek Polonyalıları uyarmışsa da yine de bazı özgürlükler tanımak zorunda kalmıştı. Fakat bu kısmi özgürlük yeterli olmamış Polonyalılar daha fazlasını istemişti. Rusya'nın Polonyalı gençleri askere almaya çalışması yeni bir isyanın çıkmasına neden oldu ve bu isyan kısa sürede Belarus ve Litvanya'ya da sıçradı. İngiltere ve Avusturya isyana destek vermek istediye de Rusya buna fırsat vermedi. Rus ordusu isyanı bastırdı ve isyanın ardından Polonya'ya tanınan özgürlükler kaldırıldı. Bu isyandan sonra Rusya, Polonya'ya ağır baskı yapmaya başladı. Rusya, merkezileşmeyi ve polis kontrollerini artırarak Polonya okullarında Rusça eğitimi zorunlu hale getirmiş, Polonyalıların gayrimenkullerine %10'luk vergi koymuş, Lehçe yasaklanmış ve

⁴¹¹ Cemal Tükin, **Boğazlar Meselesi**, Pan Yayıncılık, İstanbul, 1999, s. 348-350.

⁴¹² Paul Bushkovitch, **Rusya'nın Kısa Tarihi**, çev. Mehmet Doğan, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2016, s. 253-254.

Katolik kilisesinin mallarına el konulmuştu.⁴¹³ Ayrıca Polonyalı soylular Sibirya'ya sürgün edildi ve boşalan yerlere Ruslar yerleştirildi. Bu isyanın bastırılması Polonya milliyetçiliği için çok kötü sonuçlara neden olmuştur. Polonya'nın özerk statüde sahip olduğu tüm hakları elinden alındı Eski Krallık Kongresi, resmi ismiyle “Vistül” (Nehir) Bölgesi haline geldi. Polonyalı yetkililer görevden alınarak yerlerine Rus yetkililer atandı.⁴¹⁴

Polonya'nın 1815 Viyana Kongresi sırasında Rusya'ya bağlanması gündeme geldiğinde, Fransa bunun Rusya'nın bir iç meselesi olmadığını konunun uluslararası bir mesele olduğunu belirterek karşı çıkmış ve Fransa hükümeti Polonyalılara daha iyimser yaklaşmıştı. 1863'te Fransa-Rusya'nın uzlaşmasını engelleyen mesele de yine Fransa'nın Polonya ayaklanmasına destek vermesi olmuştur.⁴¹⁵

Bu konuyla ilgili Polonyalı Hayrettin yazdığı makalede şunları belirtmiştir:

Prusya'nın büyümesiyle bir Alman İmparatorluğu'nun ortaya çıkması Rusya ile arasında düşmanlığa neden olacaktır. Rusya, Prusya'nın güçlenmesinden çekindiği için şiddet politikasını açıktan göstermeyip diplomatik yollarla derdini anlatmaya çalışmaktadır.” Burada bahsedilen husus Rusya'nın 1856 antlaşmasında değişiklik yapılmasını gündeme getirmesidir. Rusya'nın önceden Prusya'nın gücünü önemsemediğini şimdi ise Prusya'nın ittifakını arzuladığını ileri sürmektedir. Baltık Denizi'nde Rusya idaresi altında olan ama aslında Almanya ile ilgili olan eyaletlerin Prusya'nın galibiyetinden dolayı hoşnut olduklarını Rusya'nın ise bunu iyi karşılamadığı ifade edilmiştir. Baltık Denizi⁴¹⁶ eyaletlerinin özellikle de Lehistan'ın Rusya için bir tehdit unsuru olduğu belirtilmiştir. Polonyalı Hayrettin Rusya'nın Prusya politikasını iyi bildiğini, düşman farz ettiği bir devlete savaş açmadan önce o devlete bağlı olan bir eyaleti bahane ettiğini, bunun da Lehistan olacağını bildiği için şimdi Rusya'nın başlıca korkusunun Lehistan olduğunu belirtmiştir. Avusturya ve Fransa'dan sonra savaş sırasının Rusya'ya geleceğini ve Fransa'nın savaş nedeniyle zaten güçsüz kaldığını Danimarka ve İtalya'nın Prusya'nın yanında yer alacağını Osmanlı Devleti ile Avusturya'nın ise zaten Rusya'nın yanında

⁴¹³ Nicholas V. Riasanovsky, Mark D. Steinberg, **Rusya Tarihi**, çev. Figen Dereli, İnkılap Yayınları, İstanbul, 2014, s. 392-393.

⁴¹⁴ Hosking, **Rusya ve Ruslar Erken Dönemden 21. Yüzyıla**, s. 419.

⁴¹⁵ Riasanovsky, Steinberg, **Rusya Tarihi**, s. 398.

⁴¹⁶ 18. ve 19. yüzyıllarda “Baltık Vilayetleri” terimi Litvanya'yı içermiyordu burası Polonya'nın eski siyasi ve kültürel sahasının parçasıydı. Letonya, Estonya ve Litvanya ancak 1918'de bağımsızlıklarını kazandıktan sonra “Baltık devletleri” olarak nitelenmeye ve topluluk olarak görülmeye başlandı.

yer almayacaklarını dolayısıyla bir savaş durumunda Rusya'nın dışarıdan bir destek bulamayacağını vurgulamıştır. Rusya'nın Almanya ile savaşında Lehistan Rusya'ya büyük zararlar verebilirdi. Bunu için Rusya'nın idaresinde olan milletlere idari serbestlik vermesi gerektiğini belirtmiştir. Burada da yine Rusya'nın Lehistan'a uyguladığı katı yönetime vurgu yapmıştır. Bismarck, Prusya'nın İtalya'yı Avusturya'dan, Lehistan'ı da Rusya'dan korumak için bu devletlerle savaşmaktan geri durmayacağını belirterek yine Lehistan'ın Rusya'dan ziyade Almanya ile daha yakın olduğuna işaret etmiştir. Buna göre Hayrettin Prusya'nın güçlendikten sonra Lehistan'ı bahane ederek Rusya ile savaşabileceğini ifade etmiştir.⁴¹⁷

Polonyalı Hayrettin'in Prusya'nın Lehistan'ı korumak için Rusya ile savaşacağı tezinin aksine Prusya, Polonya milliyetçiliğinin, Rusya için bir tehdit olabileceği konusunda Rusya İmparatoru'nu uyarmış ve iyi niyet göstergesi olarak Kont Konstantin von Alvensleben'i Polonya asillerine karşı mücadelede destek sözü vermek ve bununla ilgili bir anlaşma yapmak için Petersburg'a göndermiştir. 1863'te çıkan Polonya isyanının bastırılmasında Rusya'ya destek olmuştur. Prusya, Rusya'ya yaptığı bu yardımların karşılığını Rusya'nın, yeni ortaya çıkan Almanya birliğine olumlu bakmasını sağlayarak almıştı. Rusya, Avrupa'da yeni bir güç olarak Almanya'nın ortaya çıkmasını engellemek için bir şey yapmamıştır. 19. yüzyılda, Rusya için Avrupa'da değişen güç dengeleri ve Çar hükümetinin engellemekten ziyade yardım ettiği Almanya birliği Rusya'nın durumunu 50 yıl öncesinden daha kötü bir hale getirdi denilebilir.⁴¹⁸

Polonyalı Hayrettin, makalelerinde sürekli Rusya idaresinde bulunan Baltık eyaletlerinin Almanya sayesinde Rusya hâkimiyetinden kurtulacağını ve bu eyaletlerin aslında Almanya ile ilgili olduğunu dile getirmiştir. Bu eyaletler Estonya, Litvanya ve Kurland'tan oluşan küçük devletlerdir. Toprak verilmeden özgürleştirilen köylüler, Alman soyluların ortakçısı veya kiracısıydı. Baltık eyaletleri, Rusya'nın dışarı açılmasını sağlayan limanlardı. I. Pavel, Baltık soylularına yeniden bazı imtiyazlar verince Alman olan soylulardan oluşan eyalet meclisleri yeniden ortaya çıktı bu da bölgenin fiili idaresinin Alman seçkinleri ve soyluların elinde geçmesine neden oldu. Merkezi idarenin tek temsilcisi olan Rus valileri ise çok fazla dikkate alınmıyordu. Bölgede ticaretin gelişmesiyle kırdan kente göçler artmış ve buradaki Alman nüfusu azınlığa dönüşmüştü. Rus Slavperverler, bölge halkının Almanya'ya

⁴¹⁷ Basiret, 24, 25 Recep, "Harp Numara 26, Lehistan Meselesi", Nr. 195, 196.

⁴¹⁸ Riasanovsky, Steinberg, **Rusya Tarihi**, s. 398-399.

karşı kışkırtılması gerektiğini düşünmekteydi. 1870'te Almanya'nın birleşmesi bölgedeki Alman soyluların hoşuna gitmiş ve bu soylular özellikle kırsal kesimlerde etkili olmuştur.⁴¹⁹

Polonyalı Hayrettin, Almanya ve Rusya ilişkisini şu şekilde yorumlamıştır:

Almanya ve Rusya arasında hiçbir zaman dostluk olmamıştır. Rusya, Almanya'nın bu kadar kısa sürede kuvvet bulmasını çekememiştir. Rusya, Almanya'nın Fransa'ya karşı kazandığı zaferi önemsiz göstermeye çalışmış oysa kendi tarihinde hiç böyle zaferler olmamıştır. Gerçekten de Rusya, Almanya kadar hiçbir zaman birleşmemiş; Lehler, hiçbir zaman Rusya'ya boyun eğmemiştir. Finlandiya dahi Rusya'nın kendisini nasıl ilhak ettiğini hiçbir zaman unutmaz. Rusya sahilinde olan Alman eyaletleri medeniyette ileri gitmiş oldukları için Rusya'nın himayesinde olan diğer eyaletleri de etkilemektedir. Bu eyaletler Almanya birliğine girmeyi istemektedir. Rusya için Almanya ile savaş çok tehlikelidir, eğer bir savaş olursa Almanya hemen askerini hazırlayıp Rusya'yı istila eder. Ayrıca Almanya Rusya'nın çok içerlerine bile girmeden sadece Petersburg'u bile zapt ederek Rusya'yı mağlup edebilir.⁴²⁰

Polonya konusunda Hayrettin'in savunduğunun aksine Prusya hep Rusya'nın yanında yer almıştır. Bismarck da bu durumu hatıralarında dile getirmiştir. 1831 Polonya ayaklanmasında Rusya'nın bu isyan ile Prusya olmadan başa çıkamayacağını 1831-1850 yıllarında Avrupa'nın karışık durumlarında sürekli Rusya'nın yanında yer aldıklarını belirtmiştir. Bu durumun 1848'e kadar devam ettiğini ve tekrar 1863 Polonya ayaklanmasında Rusya'ya destek vererek ona karşı bir avans elde ettiklerini ifade etmiştir.⁴²¹

Avrupa'da yeni bir güç olarak Almanya İmparatorluğu'nun ortaya çıkması aslında Rusya için önem arz etmektedir. Çünkü 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Rusya, Avrupa'nın güçlü devletleri tarafından genellikle küçük görülen ve yerini korumaya çalışan bir devlettir. 1871'de Almanya'nın birliğini sağlayarak tüm Almanları bir bayrak altında toplaması Rusya için stratejik olarak zayıf olduğu bir bölgede yeni bir rakip ortaya çıkarmış ayrıca bu bölgede artık güç unsurunun sanayileşmiş ulus devletlerin ellerine geçtiğini

⁴¹⁹ Bushkovitch, **Rusya'nın Kısa Tarihi**, s. 255-256.

⁴²⁰ **Basiret**, 5 Zilhicce 1287, "Almanya ve Rusya", Nr. 297.

⁴²¹ Bismarck, **Hatıralar ve Düşünceler**, s.416.

göstermiştir. Halbuki Rusya ne tam anlamda sanayileşmesini tamamlamış ne de ulus devlet özelliğine sahip olabilmıştır.⁴²²

1870'den önce Prusya ile Fransa arsında savaş olacağı açıktan açığa dile getirilmeye başlandığı gibi şimdi de Almanya ile Rusya arasında büyük bir savaş olacağı dillendirilmektedir. Rusya'ya gelince Petersburg'da Almanlara soğuk davranılmaktadır. Almanya ile Avusturya arsındaki ittifak ise Rusya'nın Panslavizm politikasına zarar vermektedir.⁴²³

Polonyalı Hayrettin batıda yeni bir güç olarak ortaya çıkan Amerika'nın ve doğuda yine yeni bir güç olarak ortaya çıkan Almanya'nın gelecekte politikalarının popüler olacağını ve yine bu iki devletin Rusya ile ittifak yapamayacağını belirtmiştir. Almanya şimdiki savaş durumundan dolayı Rusya ile yakın gözükse de savaştan çıkınca Rusya'ya düşmanlık edecektir. Amerika ise duruma göre politikasını belirlediği için Rusya ile yine işine geldiği sürece ittifak yapacaktır. Bunun için Osmanlı Devleti'nin Rusya'dan korkmasına gerek yoktur.⁴²⁴

Polonyalı Hayrettin, Avusturyalıların, Prusya'nın galibiyetleri arttıkça Fransa ile olan savaşın bir süre sonra bitecek olmasından Rusya'nın Prusya'ya karşı tedbirli davrandığını yazmıştır. Rusya'nın, Prusya'nın savaşta olmasını fırsat bilerek Avusturya'nın, Rusya'nın kendisiyle ilgili planlarını hayata geçirmekten endişe ettiğini ifade etmiştir. Rusya'nın bazı askerî teşebbüslerde bulunma ihtimali olduğunu İngiliz gazetelerinin de haber yaptığını belirtmiştir. Rusya'nın gerçekten Prusya'nın savaşta olmasını fırsat bilerek Avusturya ve Osmanlı hakkında olan planlarını hayata geçireceğinden şüphe edilemez. Prusya, Fransa ile barış yapıp savaşı bitirdiğinde Rusya, yanı başında çok güçlü bir devlet ve bu devletten her türlü düşmanlık görebilecektir. Burada Prusya'nın politikasının kazandığı çok açıktır. Bu politika ile önce kendini tehlikede göstererek Fransa ile savaşa girdi, savaş sırasında dış politikayı dengeledikten sonra Fransa için bir taraftan Rusya'nın diğer taraftan de Avusturya ve Osmanlı'nın aracılık edemeyeceğini tahmin etmiş ve bunda da başarılı olmuştur.⁴²⁵

Polonyalı Hayrettin'in Prusya'nın güçlenmesinden Rusya'nın rahatsız olduğunu belirttiği makaleleri doğrular nitelikte dönemin Almanya gazetelerinde Rusya'nın bu güçten rahatsız olduğu yönünde haberler çıkmıştır. Bu haberlerde Rusya'nın Prusya'ya karşı

⁴²² Hosking, **Rusya ve Ruslar Erken Dönemden 21. Yüzyıla**, s. 393.

⁴²³ **Basiret**, 2 Zilhicce 1287, "Berlin'den Yazılmış Bir Mektubun Bir Fıkrasıdır", Nr. 293.

⁴²⁴ **Basiret**, 9 Zilkade 1287, "Almanya ve Amerika", Nr. 275.

⁴²⁵ **Basiret**, 2 Şaban 1287, "Harp Numara 28 Rusya'nın Teşebbüsat-ı Harbiyesi", Nr. 202.

düşmanca bir tavır içerisine girdiği, Prusya'nın galibiyetlerini işittikçe eskiden beri olan şiddet politikasını öne sürdüğü, savaş hakkında yalan haberler vererek Prusya'nın galibiyetlerini gizlediğini, halkı Alman olan Baltık eyaletlerinde Prusya'nın galibiyetlerine sevinmelerinin yasaklandığı yer almıştır. Ayrıca Rusya'nın şimdi Almanya ile savaşmaktan bir şey kazanamayacağını bildiği için bu savaş fikirlerini Osmanlı'ya yönelttiği ve Rusya'nın Lehistan ile ilgili olarak da Almanya'ya karşı düşmanlık beslediğini yazmışlardır.⁴²⁶

Almanya ve Rusya arasındaki siyasî ilişkinin dışında o dönemdeki ekonomik ilişki de dikkat çekicidir. İngiltere ve Fransa'ya göre sanayi devrimini sonradan gerçekleştiren Almanya, kısa sürede dönemin önemli sanayi gücü haline gelmiştir. Almanya, iktisadî olarak yöneldiği Rusya ile siyasî ve askerî bir antlaşma da yapmıştır. Bu antlaşma ile Almanya, İngiltere'ye göre daha ucuza ürettiği sanayi ürünlerini Rusya'ya satmaya ve Rusya'nın hammaddelerini almaya başlamıştı. Ama 1860'lardan itibaren sanayisini güçlendiren Rusya, Almanya için iyi bir pazar olmaktan kısa sürede çıktı ve 1870'lerde Almanya, Rusya'nın sanayi ürünlerini alan ilk ülke olmaya başlamıştır. Sanayisini güçlendiren Rusya, Almanya'nın etkisinden kurtularak İngiltere ve Fransa'nın yanında kendi çıkarları doğrultusunda yer almayı daha uygun görmüştü. Çünkü Almanya, Rusya'nın çıkar bölgelerinde onu rahatsız edecek potansiyel bir rakip olmaya başlamıştı.⁴²⁷

Oksenburg gazetesi, "Prusya ve Rusya" başlıklı bir yazı yayınlamış ve Almanya'nın Fransa ile barış yaptıktan sonra Avrupa'da Rusya'yı kuvvetten düşürecek en önemli tehdit olacağını belirtmiştir. Eğer Avusturya, zor durumda kalırsa Almanya'nın ona yardım edebileceğini Avusturya'yı doğuda güçlendirip Rusya'nın doğudaki planlarını bile bozabileceğini yazmıştır.⁴²⁸

Polonyalı Hayrettin ise Rusya ile Almanya arasındaki düşmanlığa dikkat çekmiş ve bunun, iki devletin Avrupa'da üstün olma mücadelesinden kaynaklandığını belirtmiştir. Ayrıca Baltık Denizi sahili ve Rusya'ya bağlı olan Alman eyaletleri nedeniyle bu iki ülke arasında bir savaş olasılığından söz etmiştir. Rusya, Almanya'nın savaşta olmasını fırsat bilerek doğudaki emellerini hayata geçirmeye çalışmakta ve diğer taraftan da Almanya ile ortak fikirdeymiş gibi kendini göstermektedir. Rusya'nın Osmanlı'ya karşı ne düşmanlığı varsa Avusturya'ya karşı da Panslavizm politikası nedeniyle aynı düşmanlığı vardır. Rusya'nın Gulus gazetesinde çıkan yazı ise meseleyi daha farklı bir açıdan değerlendirmiştir.

⁴²⁶ Basiret, 6 Şaban 1287, Nr. 1287.

⁴²⁷ Ortaylı, Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman Nüfuzu, s. 20.

⁴²⁸ Basiret, 7 Zilhicce 1287, "Rusya İçin Almanya Politikası", Nr. 298.

Buna göre Avusturya'nın küçük Alman memleketlerini Almanya'ya terk etmesi karşılığında Almanya'nın Avusturya'ya Rumeli'den istediği kadar yer vermeyi vaat ettiğini ima ederek Osmanlı'nın Avusturya'nın dostluğunu bozarak Rusya ile uzlaşması gerektiğini belirtmiştir. Rumeli'yi, Avusturya'ya vermek Almanya'ya bir fayda sağlamaz. Ayrıca Almanya ile ilgili olan eyaletleri aldığı anda Almanya zaten istediğine ulaşmış Rusya'yı artık tamamen zayıf düşürebilecektir. Osmanlı'nın Rusya ile bir yakınlık kurma olasılığı dahi yoktur.⁴²⁹

Rusya, 1866 Prusya-Avusturya Savaşı'ndan sonra Prusya ile bir ittifak yapmaya çalışmıştır. Prusya, Rusya ve Fransa arasında bir ittifak kurulmasını Prusya'ya önererek Paris Antlaşması'nın hükümlerinden kurtulmaya çalışmıştır. Fakat Rusya, Fransa'nın da olmasını istediği için Prusya bu teklife yanaşmayarak Avusturya-Rusya-Prusya arasında bir ittifak önermiş ve Doğu Bloğu'nu yeniden hayata geçirmek istemişti. Rusya ise bu teklifi Balkanlar'da Panslavizm politikasının da etkisiyle Avusturya ile rekabet içerisinde olduğu için kabul etmemiştir.⁴³⁰

Polonyalı Hayrettin'in makalelerinde sıkça dile getirdiği Prusya'nın güçlenmesi Rusya'yı zor durumda bırakacak ve bu durumda Rusya, doğuda uyguladığı politikadan vazgeçecektir iddiasını yine bir değerlendirme ile tekrarlamıştır. Bu değerlendirmeye göre; muharebeden dolayı bütün devletler telaşa kapılmış ve birtakım tedbirler alıp neticeyi beklemektedir. Rusya ise fazlasıyla çekindiği Almanya'ya karşı bir set farz ettiği Fransa'nın mağlup olmasıyla Asya hakkındaki önceki serbestliği kalmayacağı gibi Avrupa'daki eski hükmünü de kaybetme noktasındadır. Almanya'yı her tarafta kendisine karşı bir güç olarak bulacaktır. Rusya, Prusya ile ya iyi ilişkiler kuracak ya da düşmanlık edecektir. Rusların korkusu Baltık eyaletleri ve Lehistan'da hak iddia etmesi ve daha kötüsü Prusya'nın bu politikasına Avusturya ve Osmanlı Devleti'nin destek vermesidir. Fransa'nın mağlup olmasıyla Prusya'yı o tarafta engelleyecek bir güç kalmadığı için Prusya bütün gücünü Rusya'ya verecektir. Ayrıca Rusya'nın Panslavizm politikasını da Almanya'nın Pangermanizm politikası ezmiştir. Rusya'nın Doğu'daki emelleri Almanya'nın gücünü yok edeceği için Almanya buna asla fırsat vermez.⁴³¹

Yani Polonyalı Hayrettin, Rusya'nın Doğu politikası üzerinden Osmanlı-Prusya arasında yakınlık kurmaya çalışmışsa da Almanya Başbakanı Bismarck, Almanya'nın birliğini sağladıktan sonra Avrupa'da yeni kurulan düzenin devam etmesine ve Fransa'nın

⁴²⁹ Basiret, 20 Zilkade 1287, "Rusya'nın Gulus Gazetesinden Bir Bent", Nr. 286.

⁴³⁰ Armaoğlu, 19. Yüzyıl Siyasi Tarihi, 319-320.

⁴³¹ Basiret, 7 Şaban 1287, "Şark Hakkında Bir Mütalaa", Nr. 206.

güçlenerek ya da bir ittifak kurarak kendisine saldırmasının önüne geçmeye önem vermiştir. Bunu için de Rusya ve Avusturya'nın Doğu Avrupa ve Balkanlar'da Osmanlı aleyhine olacak şekilde ilerlemesine ses çıkarmamıştır. Yani Doğu meselesine kendisi de dahil olursa büyük bir savaşın çıkacağını farkındadır. Bunu için Almanya'nın Doğu Sorunu ile ilgilenmediğini göstermek için mecliste yaptığı bir konuşmada “*bütün Balkanlar bir tek Pomeronyalı askerin kaval kemiğine değmez*” demiş ve konunun kendileri için ne kadar önemsiz olduğunu ifade etmiştir.⁴³²

Almanya her ne kadar Şark Meselesinden⁴³³ uzak durmak istemişse de bu konuda bir sorun olduğunda arabulucu vasfını üstlenmek için konferans toplamaktan da geri durmamıştır. 1877-1878 Osmanlı-Rusya savaşından sonra Berlin Kongresi'nin toplanmasında etkili olmuş bu kongreden sonra Almanya ile Rusya ilişkileri bozulmaya yüz tutmuştur. Almanya, her ne kadar Osmanlı Devleti ile yakınlaşmaya başlamışsa da Rusya'yı tamamen kaybetmemek için çok fazla girişimde de bulunmamıştır. Yani bu dönem Osmanlı-Almanya ilişkilerinin yönünü daha çok Almanya-Rusya ilişkisinin seyri belirlemiştir. Rusya'nın Almanya aleyhine Fransa ile ittifak yapma olasılığından dolayı Almanya, Osmanlı'dan ziyade Rusya ile yakın olmayı tercih etmiştir.⁴³⁴

Aslında Almanya, Rusya'nın 1870-1871 Prusya-Fransa Savaşı'ndaki tarafsızlığını ödüllendirmek için ve Rusların Osmanlı Devleti ile savaşmasından zayıf düşeceğini düşündüğü için Rusya'nın Doğu politikasına sessiz kalmayı tercih etmişti. Bu konuyla ilgili olarak Bismarck, “Ruslar, evinin anahtarını elde etmek için uğraşıyorlar!” bile demişti. Ama Rusya'nın Osmanlı Devleti karşısında galip gelerek Boğazlara yaklaşmasının Almanya'ya zarar vereceği anlaşıncı Osmanlı Devleti'nin Rusya ile imzaladığı Ayestefanos Antlaşması'nı Osmanlı lehine değişmesine öncülük etmişlerdi. Bu durum Rusya ile ilişkilerin bozulmasına ve Rusya için artık önemli düşmanın Almanya olduğuna işaret etti.⁴³⁵ Bismarck, Avusturya ve Rusya'nın Doğu ile ilgilenmelerine bir engel çıkarmayarak Doğu'daki

⁴³² Karal, **Osmanlı Tarihi**, s. 167-168.

⁴³³ Şark Meselesi kavramının “19. Yüzyıldaki Osmanlı zayıflamasının sonucunda topraklarının paylaşılması” şeklinde bir miras kavgası olarak algılanması en doğru yaklaşım olarak kabul görmektedir. 19. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren Rusya'nın Osmanlı mirasını tek başına sahiplenmesine karşı çıkılması anlamında bir içerik kazanmıştır. Kemal Beydilli, “Şark Meselesi”, **DİA**, C.38, İstanbul, 2010s. 353-355.

⁴³⁴ Rifat Önsoy, **Türk-Alman İktisadi Münasebetleri (1871-1914)**, Enderun Yayınları, İstanbul, 1987, S. 14-15.

⁴³⁵ Kazım Karabekir, **Tarihte Almanlar ve Alman Ordusu**, Emre yayınları, İstanbul, 2001, s. 74-75.

planlarına yardım edilmesinin Prusya sınırlarına baskılarının azalacağı için Prusya'nın faydasına olacağını savunmuştur.⁴³⁶

Polonyalı Hayrettin bir makalesinde Avrupa devletlerinin savaş sırasındaki durumunu şöyle değerlendirmiştir:

Devletlerin Prusya-Fransa Savaşı sırasındaki izahatları kendi menfaatlerine göre yaptıklarının dikkatten kaçırılmaması gerektiğini belirtmiştir. “Örneğin, İngiltere Hariciye Nazırı Lord Granvayl bir makalesinde “Almanya müstakil bir imparatorluk olmalı ama Fransa da boşuna küçük düşürülmemelidir” diye yazmasından çeşitli anlamlar çıkarılmalıdır. Lordun Fransa küçük düşürülmemeli demiş olması Fransa'nın hangi dereceye kadar küçük düşürülmesini istemektedir. Yani İngiltere'nin bu konuda menfaati ne onu açıklamak lazımdır. İngiltere'nin amacı Almanya ile Rusya'nın bir araya gelmesini engellemektir. Bu da İngiltere'nin Fransa'nın küçük düşürülmemesinden kastı Alsace ve Loreine dışında bir yerin Almanya'ya verilmemesidir. Yani İngiltere, Fransa ve Rusya'ya olan düşmanlığında Almanya'yı kendisine bir yardımcı kuvvet olarak bulacaktır.”⁴³⁷

Gazetede Polonyalı Hayrettin tarafından yazılan bir diğer yazıda Almanya ile Avusturya arsında ittifak varmış gibi gösterilmiştir:

Avusturya'nın savaş sırasında Sadova'nın intikamını almak için Fransa tarafını tutacağı zannedildiyse de bu gerçekleşmedi. Çünkü Avusturya'nın 12 milyon kadar Alman nüfusu var bu nüfus Almanya'ya katılmak isterse buna engel olamayacağını bildiği için boş yere Almanya ile düşmanlık yapmayacaktır. Aksine Rusya'nın Slav politikası kendisine zarar vereceği için Almanya ile dost olacaktır. Almanya savaş ile Fransa'dan istediğini aldığı için Rusya'nın ilerlemesini ve Slav politikasını önlemek isteyecektir. Osmanlı ise Almanya ile Avusturya arasındaki ittifaktan çıkarları doğrultusunda faydalanacaktır. Bu iki devlet arsında ittifak Rusya'nın Doğu'daki emellerini engelleyeceği için Osmanlı'nın faydasına olacaktır.”⁴³⁸

⁴³⁶ Bismarck, **Hatıralar ve Düşünceler**, s. 411.

⁴³⁷ **Basiret**, 21 Şaban 1287, “Harp Numara 31 Avrupa Devletlerinin Hal-i Haziresi”, Nr. 214.

⁴³⁸ **Basiret**, 16 Zilkade 1287, “Bugün”, Nr. 281.

19. yüzyıl siyasetinin en önemli isimlerinden olan Otto von Bismarck, Polonyalı Hayrettin'in savunduğunun aksine Osmanlı Devleti hakkında çok da iyi niyetli politikalar düşünmüyordur. Yönetim tarzı olarak oldukça otokrat olan Bismarck dış politikada “Amaç, aracı meşru kılar” ilkesini rehber dinerek birliğini sağladığı Almanya'nın korunması için Almanya'nın doğu ve batısındaki güç dengesinin bozulmaması için Osmanlı konusunda gerekli tavizleri vermekten geri kalmamıştır. Bu amaç uğruna Osmanlı, Bismarck için kolaylıkla feda edebileceği bir devlet durumundadır.

SONUÇ

Prusya'nın Fransa ile düşmanca rekabeti 19. yüzyıl boyunca devam etmiş ve ancak 1871'de Fransızlara karşı kazanılan açık bir askeri zafer sonucunda sağlanan millî birlik ve Alman İmparatorluğu'nun kuruluşuyla askerî alanda bir özgüven ve eşitlik duygusu kazanılmıştır. 1871 Savaşı'nın en önemli sonucu, yeni kurulan Almanya İmparatorluğu'nun kara Avrupası'nda Fransa'nın yerini alarak Rusya'nın batısındaki en önemli güç haline gelmesidir.

Savaşın yaşandığı dönemde Osmanlı Devleti'nde önemli bir yayın organı olan Basiret gazetesi, savaşı daha çok Prusya-Rusya ilişkisi üzerinden değerlendirerek savaş boyunca Prusya taraftarlığı yapmış, gazetede yayımlanan birçok makalede savaşı Prusya'nın kazanması gerektiği vurgulamıştır. Gazetede Prusya taraftarlığı yapıldığı çok net bir şekilde anlaşılmaktadır. Savaşın çıkışından Fransa sorumlu tutulmuştur. Prusya'nın askerî gücü ve tekniği Fransa ile kıyaslanarak Prusya'nın üstünlükleri vurgulanmıştır. Fransa ise özellikle savaşla ilgili yalan haberler vermesi nedeniyle sürekli eleştirilmiştir.

Savaşla ilgili genellikle Polonyalı Hayrettin makaleler yazmış ve bu makalelerin genelinde Prusya'nın güçlenmesinin Rusya'yı rahatsız edeceği ve Osmanlı'nın yanında Rusya'ya karşı Prusya'nın yeni bir güç olarak duracağını belirterek Osmanlı-Prusya arasında yakınlık kurmaya çalışmıştır. Polonyalı Hayrettin'in bu tutumunun nedeni ise Polonya'nın Rus hâkimiyetinde olmasını istememesi ve Rusya'nın Lehistan'da özellikle 1866 yılındaki Leh ayaklanmasından sonra sıkı bir yönetim uygulamaya başlamasıdır. Birçok makalesinde Rusya'nın idaresinde bulunan Baltık eyaletlerinin özellikle de Lehistan'ın Rus idaresinden

kurtulmak istediğini ve bunun Prusya-Fransa arasındaki savaş son bulduğunda Prusya'nın yardımıyla olacağını belirtmiştir. Yine makalelerinde Rusya'nın, bu durumdan dolayı yani Prusya'nın güçlenmesinin kendisine hem Avrupa'da hem de doğuda zarar vereceği için bundan rahatsız olduğunu belirtmiştir. Rusya'ya karşı Osmanlı-Prusya-Avusturya arasında bir ittifak olması gerekliliğini vurgulamıştır. Yani Basiret gazetesi Prusya-Fransa Savaşı'nı Prusya-Rusya arasında özellikle Baltık eyaletleri üzerinde olan rekabetten dolayı değerlendirmiş kendisi de bir Leh olan Polonyalı Hayrettin, Prusya'yı Rusya'nın karşısında duracak önemli bir güç olarak göstermek istemiştir. Polonyalı Hayrettin, Prusya-Fransa Savaşı'na daha çok duygusal olarak yaklaşmıştır. Rusya'nın Lehlere yaptığı baskının bir sonucu olarak savaş boyunca gazetede Rusya düşmanlığına karşılık Prusya desteklenmiştir. Ayrıca Osmanlı'nın en büyük düşmanı olan Rusya'ya karşı da yine Rusya'nın Doğu politikası üzerinden ilişki kurarak Osmanlı ve Prusya yakınlaşmasını sağlamaya çalışmıştır. Aslında Basiret'in bu amacı gelecekte gerçekleşmiştir. Almanya-Osmanlı yakınlaşmasının temelleri bu gazetenin haberleri ile başlamıştır denebilir. Gazetenin Prusya hakkındaki olumlu haberleri gerek Osmanlı devlet erkânı arasında gerekse halk arasında bir Almanya sempatisinin oluşmasına katkı sağlamıştır. Savaşta taraf olmayan bir ülkede yayınlanan Basiret gazetesinin Prusya'ya verdiği destek Almanlar ve özellikle Bismarck için büyük önem ve anlam taşımaktadır. Bismarck, savaş durumu olmasına rağmen Osmanlı Devleti'ndeki Prusya elçiliği aracılığı ile Basiret gazetesinin sayılarını temin etmiş ve savaşla ilgili gazetede haberleri takip etmiştir. Nitekim savaştan sonra Basiretçi Ali Efendi, Bismarck'ın davetlisi olarak Berlin'e gitmiştir. Berlin'de Bismarck tarafından ilgiyle karşılanmış ve kendisine savaş sırasındaki haberlerinden dolayı hediyeler verilerek teşekkür edilmiştir. Bu durumda Osmanlı Devleti'nde her ne kadar basın-yayın faaliyetleri geç başlamışsa da basının ileri bir noktaya geldiğini göstermektedir.

Bu savaşla beraber Avrupa'daki tüm güç dengeleri tamamen değişmiştir. Artık Almanya, Avrupa'nın en güçlü devletleri arasına girmiştir. Gelecek dönemlerde bu gücü en derin şekilde hissedilecektir. Artık Almanya, Avrupa siyasetini belirleyen en önemli devlettir. Savaştan sonra esasen Almanya'nın iki büyük sorunu olacaktı. Bunlardan birisi Almanya birliğini sağlarken birliğe katılan devletler kendi istekleri ile birliğe katılmamıştı. Almanya'nın kazandığı savaşlar sonucu birliğe dahil olmuşlardı. Özellikle Güney Alman Devletleri Katolik Fransa'nın etkisine çok rahat girebilirdi. Almanya savaştan sonra bunu engellemek için özellikle dış siyasette üstünlük kurmaya çaba harcayacaktır. Alman siyasi birliğinin sağlam temellere oturması için dış siyasette kalıcı barışın sağlanması şarttı. Çünkü dışarda Almanya'yı zor durumda bırakacak bir gelişme anında içeride de etki göstererek

domino etkisiyle birliğe dahil devletleri etkileyip Almanya'yı hem içerde hem de dışarda zor durumda bırakabilirdi. Savaştan sonra oluşan düzeni devam ettirecek ve Fransa'yı Avrupa'da tek başına bırakacak yönde politikalar uygulayıp özellikle Avusturya ve Rusya ile ittifaklar kuracaktır.

Birleşme için gerekli olan faktörlerden başka Alman birliğinin oluşmasındaki en büyük faktör hiç şüphesiz Otto van Bismarck olmuştur. 1862'de Başbakan olmasından sonra gerçekleştirdiği politikaları ve manevralar ile yaklaşık 9 yıl sonra büyük bir zafere imza atmıştır. Prusya'nın sahip olduğu tüm imkânları ve tarihsel tecrübeleri de kullanarak Alman imparatorluğunun kurulmasında başrolü oynamıştır. Alman İmparatorluğu 26 Alman prensliğinin katılımıyla oluşmuştur. İlginç bir nokta ise tüm dünyaya varlığı kanıtlarcasına o dönemde Avrupa'nın en güçlü iki devletinden biri olan Fransa'nın başkentinde tam merkezinde Versay Sarayı'nda Alman İmparatorluğu'nun kurulmuş olmasıdır. Bunu Fransızlar hiçbir zaman unutmayacaktır. Kurulan bu imparatorluk yine Versay'da 48 yıl sonra yıkılacaktır.

Fransa-Prusya Savaşı, gelişim evrelerinde özel bir nitelik gösterir. Savaşın birinci döneminde, savaş Almanlar açısından haklı bir savaştı, çünkü III. Napolyon, ülkelerinin ulusal birliğinin sağlanmasına yıllar boyu karşı koymuştu ama Fransız ordusunun Sedan'da teslim oluşundan ve III. Napolyon'un tahttan uzaklaştırılmasından sonra, Almanya'nın birleşmesinin önündeki son engeller de ortadan kalkmış oldu. Bununla birlikte Prusya, savaşı sürdürmüş o andan itibaren savaş bir fetih savaşı kimliğine bürünmüştür. Daha sonra Paris, Prusya tarafından işgal edilmiş ve Avrupa'nın en önemli başkentlerinden biri olan Paris, uzun süre kuşatma altında kalmış ve Fransa'yı barışa razı etmek için bombalanmıştır. Ateşkes antlaşmasından sonra ise Paris'te Ulusal Muhafız Güçleri, Fransa'nın kabul ettiği şartları çok ağır bulmuş ve hükümete karşı isyan ederek Paris'te Komün idaresini kurmuşlardır.

KAYNAKÇA

Araştırma ve İnceleme Eserleri

- Akbulut, Uğur, “Osmanlı Basın Tarihi Üzerine Bir Katkı: Gazetelerin Yayınlanma Amaçları Üzerine”, **Turkish Studies**, 7/4, s. 31-57.
- Akkuş, Muhammed, **Basiret Gazetesinde Mısır Meselesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırklareli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırklareli 2004.
- Altuntaş, Yusuf Ziya, **Otto von Bismarck ve Osmanlı’daki İmajı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2012.
- Armaoğlu, Fahir, **19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)**, TTK, Ankara, 2003.
- Aydın, Mithat, “Bosna-Hersek Ayaklanması (1875)’nda Panslavizm’in Etkisi ve Sıbistan ve Karadağ’ın Rolü”, **Belleten**, C. LXIX/256, Aralık 2005, s. 2-21.
- Barraclough, Geoffrey, **Times Dünya Atlası**, Karacan Yayınları, İstanbul, 1980.
- Basiretçi Ali Efendi, **İstanbul’da Yarım Asırlık Vekayi-i Mühimme**, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1197.
- Beydilli, Kemal, “Prusya”, **TDVİA**, (C. 34), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2007.
- Bookchin, Murray, **Fransız Devriminden İkinci Enternasyonale**, C.2, Dipnot Yayınları, İstanbul, 2015.
- Born, Karl Erich, **Vonder Reichsgründung Ersten Weltkrieg**, München, 1984.
- Buchkouch, Paul, **Rusya’nın Kısa Tarihi**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2016.
- Çalışlar, Oral, “Basiret Gazetesi Nasıl Yayındı?”, **İstanbul Şehir Üniversitesi Taha Toros Arşivi**, Dosya No: 220, Cumhuriyet Gazetesi, 25.01.2004.
- Davies, Norman, **Avrupa Tarihi**, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2006.
- Demir, Kenan, “Osmanlı’da Basının Doğuşu ve Gazeteler”, **Sosyal Bilimler Dergisi**, 5, Nisan 2014, s. 57-88.
- Devellioğlu, Ferit, **Osmanlıca-Türkeçe Ansiklopedik Lügat**, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 2010.
- Durmaz, Osman, **Tanzimat Dönemi İstanbul Gazetelerinden Basiret Gazetesi 1875 (Değerlendirme-Dizin)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırklareli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırklareli 2005.
- Ebuzziya, Ziyad, “Basiretçi Ali Efendi”, **TİA**, C.2, İstanbul, 1989, s. 388-389.
- Erkan, Süleyman, “Savaş ve Barış Bağlamında XIX Yüzyıl Uluslararası İlişkileri’nin Önemi”, **SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Aralık 2010, S. 22, s. 93-115.

- F.Lindenfeld, David, **The Practicol Imagination The German Sciences of State in the Nineteenth Centory**, Universty of Prees, Chiaco, 1997.
- Fulbrook, Mary, **Almanya'nın Kısa Tarihi**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları İstanbul, 2011.
- Gökkaya, Kürşat, C. Yeşilbursa, Cemil, **Yeni ve Yakınçağ Tarihi**, Siyasal Yayınevi, Ankara, 2008.
- Gül, Edip, **Basiret Gazetesinde Mısır Meselesi**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncüyıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van 2011.
- Gümüş, Musa, "Leh ve Macar Mültecilerin Osmanlı'ya Sığınması Beyin Göçü Olarak Değerlendirilebilir mi?", **Tarih Okulu Dergisi**, 23, Eylül 2015, s. 363-387.
- H. Mcneil, William, **Dünya Tarihi**, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2012.
- Hoffmann, Jan, **Die Schsische Armee im Deutschen Reich 1871 bis 1918**, Yayımlanmış Doktora Tezi, Universitat Dersden, Philosophie Under Philosohischen Fakultet Der Technischen, Dersden, 2007.
- Hosking, Geoffrey, **Rusya ve Ruslar Erken Dönemden 21. Yüzyıla**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015.
- Howard, Michael, **The Franco-Prussian War: The German Invasion of France 1870-1871**, Routledge, 1991.
- İnuğur, M. Nuri, **Basın ve Yayın Tarihi**, Çağlayan Yayınevi, İstanbul, 2005.
- Karabekir, Kazım, **Tarihte Almanlar ve Alman Ordusu**, Emre Yayınları, İstanbul, 2001.
- Karal, Enver Ziya, **Osmanlı Tarihi**, C.VIII., TTK Basımevi, Ankara, 1995.
- Kaya, Önder, **Roma İmparatorluğu'ndan Hitler Almanyası'na Avrupa Tarihi**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2013.
- Kurt, Ali, **Basiret Gazetesi'nde Edebiyat ve Kültür Yayınlarının Sistemantik İndeksi (1870-1908)**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1999.
- Küçükıılmaz, Emrullah, **Tanzimat Dönemi İstanbul Gazetelerinden Basiret Gazetesi (1871) (Değerlendirme-Dizin)**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırklareli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırklareli 2015.
- Moltke, Helmuth, **Grof von Geschichte des Deutsch-fron Zösishen, Krieges von 1870-1871**, Berlin, 1895.
- Muhtar, Mahmut, **Maziye Bir Nazar: Berlin Antlaşması'ndan Harb-i Umuiye Kadar Avrupa ve Türkiye ve Almanya Münasebetleri**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1999.
- Nazır, Bayram, **Macar ve Polonyalı Mülteciler Osmanlı'ya Sığınanlar**, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2016.

- НОВИЦКОГО, В. Ф., “Марс-ла-Тур” Военная энциклопедия, Т. XV, СПб 1911-1915.
- Ortaylı, İlber, **Osmanlı İmparatorluğu’nda Alman Nüfuzu**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2012.
- Otto von, Bismarck, **Düşünceler ve Hatıralar**, C. II. MEB Yayınları, Ankara, 1992.
- Önsoy, Rıfat, **Türk-Alman İktisadi Münasebetleri (1871-1914)**, Enderun Yayınları, İstanbul, 1987.
- Özdemir, Hakan, Selahaddin, Bakan, “Ulus Devletlerin Oluşumu ve Sorunları Açısından Almanya İle Fransa’nın Karşılaştırılması”, **Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. 5, S. Aralık 2016, s. 19-58.
- Roberts, J. M. , **Avrupa Tarihi**, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2015.
- Parker, David, **Batı’da Devrimler ve Devrimci Gelenek 1560-1991**, Dost Kitabevi, Ankara, 2013.
- Parker, Geoffrey, **Cambridge Savaş Tarihi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2014.
- Price, Roger, **Fransa’nın Kısa Tarihi**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2016.
- Renzsch, Wolfgang, **German Federalism in Historical Perspective Federalism as a Substitute for a National State**, Publius Autumn, 1989.
- Schnadelbach, Harber, **Philasophie in Deutchshland 1831-1933**, Frankfurt am Main Suhrkamp, 1983.
- Steinbergs, Jonathan, **Bismarck**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2015.
- Salih Münir Paşa, **Diplomasi**, C. II, Sabah Matbaası, İstanbul, 1332.
- Storer, Colin, **Weimar Cumhuriyeti’nin Kısa Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015.
- Sabev, Orlin, **İbrahim Müteferrika ya da İlk Osmanlı Matbaa Serüveni**, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2016.
- Sander, Oral, **Siyasi Tarih**, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2012.
- Seignobos, Charles, **Avrupa Milletlerinin Mukayeseli Tarihi**, Varlık Yayınları, İstanbul, 1960.
- Soutou, Georgies-Henri, **Avrupa Birliği Tarihi 1815’ten Günümüze**, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2014.
- Tukin, Cemal, **Boğazlar Meselesi**, Pan Yayıncılık, İstanbul, 1999.
- Ünsaldı, Şule (Çev.), **1871 Paris Komünü Tarihi**, Nota Bene Yayınları, İstanbul, 2015.
- V.Riasocnovsky, Nicholas, Mark, D. Steinberg, **Rusya Tarihi**, İnkılap Yayınları, İstanbul, 2014.

Wavro, Geoffrey, **The Franco-Prussian War: The German Conquest of France in 1870-1871**, Cambridge University Press, 2003.

Winfried Leipold, Vorgelegt von, **Der Deutsch-Französische Krieg von 1870/71**, Doktora Tezi, Julius-Maximilians-Universität, Würzburg, Fakultät für Kunst, Würzburg 2015.

Wright, Philip E., **Gravelotte-ST- Privat 1870**, London, 1993.

Yazıcı, Nesimi, "Takvim-i Vekayi", **TİA**, C. 39, İstanbul, 2010, s. 490-492.

Yelisseyeva, N. V., **Yakın Çağlar Tarihi**, Yordam Kitabevi, İstanbul, 2010.

Yerlikaya, İlhan, **XIX. Yüzyıl Siyasi Hayatında Basiret Gazetesi**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1991.

Gazete

Basiret

İnternet Kaynakları

<http://francoprussianwar.com/Spicheren.htm>

<https://www.britannica.com/event/Battles-of-Mars-la-Tour-and-Gravelotte>

[https://publishup.uni-potsdam.de/opus4-](https://publishup.uni-potsdam.de/opus4-ubp/frontdoor/deliver/index/docId/2662/file/bulletin_6_2002_2_pro05.pdf)

[ubp/frontdoor/deliver/index/docId/2662/file/bulletin_6_2002_2_pro05.pdf](https://publishup.uni-potsdam.de/opus4-ubp/frontdoor/deliver/index/docId/2662/file/bulletin_6_2002_2_pro05.pdf)

[https://publishup.uni-potsdam.de/opus4-](https://publishup.uni-potsdam.de/opus4-ubp/frontdoor/deliver/index/docId/2662/file/bulletin_6_2002_2_pro05.pdf)

[ubp/frontdoor/deliver/index/docId/2662/file/bulletin_6_2002_2_pro05.pdf](https://publishup.uni-potsdam.de/opus4-ubp/frontdoor/deliver/index/docId/2662/file/bulletin_6_2002_2_pro05.pdf)

https://www.google.com/search?q=1870+1871+prusya+fransa+sava%C5%9F%C4%B1&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwiRiK75tqPjAhV55KYKHe6eAwIQ_AUIESgC&biw=1242&bih=571#imgsrc=quXU96JGSXSUIM:&spf=1562524349150

EKLER

KRONOLOJİK LİSTE

“ALMANYA’NIN BİRLİĞİ: PRUSYA ZAFERİ 1815-1871”⁴³⁹

1815 Prusya ve Avusturya, Viyana kararlarını hayata geçirmek için Büyük Britanya ve Rusya’yla dörtlü ittifak yaptı.

1819 Bütün Prusya topraklarında ortak gümrük tarifesi uygulandı.

1829 Prusya’nın önderliği altında Gümrük Birliğinin (Zollverein) genişletilmesine başlandı (birlik kısa zamanda Alman devletlerinin çoğunda uygulandı).

1830 Paris’teki Temmuz Devrimi Almanya’ya bazı devletlerde tahttan çekilmeler ve anayasaların kabulü şeklinde yansıdı.

1833 Radikaller Frankfurt’u ele geçirmeye çalışınca Avusturya yeni bir tedbirler dalgasıyla karşılık verdi.

1848 Paris’teki Şubat Devrimi Almanya ve Avusturya eyaletlerindeki devrim dalgasını tetikledi. Kendiliğinden toplanan meclisin (Vor parlarnent) hazırladığı Ulusal Meclis 18 Mayıs’ta Frankfurt’ta toplanarak ulusal bir yönetici atayıp ulusal bir anayasa için oturumlara başladı.

1848-49 Frankfurt meclisinin birlik sorunu için Grossdeutsch (Avusturya’daki Alman topraklarını da kapsayan Almanya) ve Kleindeutsch (Habsburg egemenliği dışındaki Almanya) çözümlerini tartıştığı sırada, Berlin ve Viyana’da monarşi otoritesi kademeli biçimde yeniden oluşturuldu.

1849 21Nisan Prusya kralının yeni kurulacak federal Almanya’nın kralı olmayı reddetmesinin ardından Frankfurt Meclisi dağıldı.

1850 Prusya’nın çoğu Alman hükümdarı tarafından desteklenen Almanya’yı Kleindeutsch çözümü doğrultusunda birleştirme girişimi, Avusturya’nın savaş tehdidi yüzünden bozuldu (Olmütz rezaleti). Eski Alman Konfederasyonu yeniden kuruldu.

1862 Bismarck Prusya’nın ilk başbakanı oldu”.

⁴³⁹ J.M, Roberts, **Avrupa Tarihi**, İnkılap Kitapevi, İstanbul, 2015. Bu kronolojik liste ismi verilen eserin 484-485 numaralı sayfalarından aynen alınmıştır.

1865 Bismarck Schleswig-Holstein konusunda Avusturya'yla tartışma başlattı.

1865 Prusya-İtalya ittifakı kuruldu.

Haz.-Ağu. Müttefiklerle Avusturya arasında gerçekleşen Yedi Hafta Savaşı. Prusya Sadowa'da (Königgrätz'de) zafer kazandı.

3 Temmuz Nikolsburg Barış Antlaşması Avusturya'yı Alman birliğinin dışında tutup, Almanya'nın Main Nehri'nin kuzeyinde Prusya liderliğinde yapılanmasını ve güney eyaletlerinin bağımsızlığını sağladı. Fransızların "tazminat" talebi reddedildi.

1867 Kuzey Alman Konfederasyonu Prusya kralının başkanlığında resmen başladı. Silahlı kuvvetler ve federal konsey Prusya'nın kontrolündeydi. Güney Alman eyaletleri Zollverein'a katılırken yeni gümrük parlamentosu (Zollparlament) Almanya'nın bütünlüğü dışında kısıtlı yetkilerle oluşturuldu.

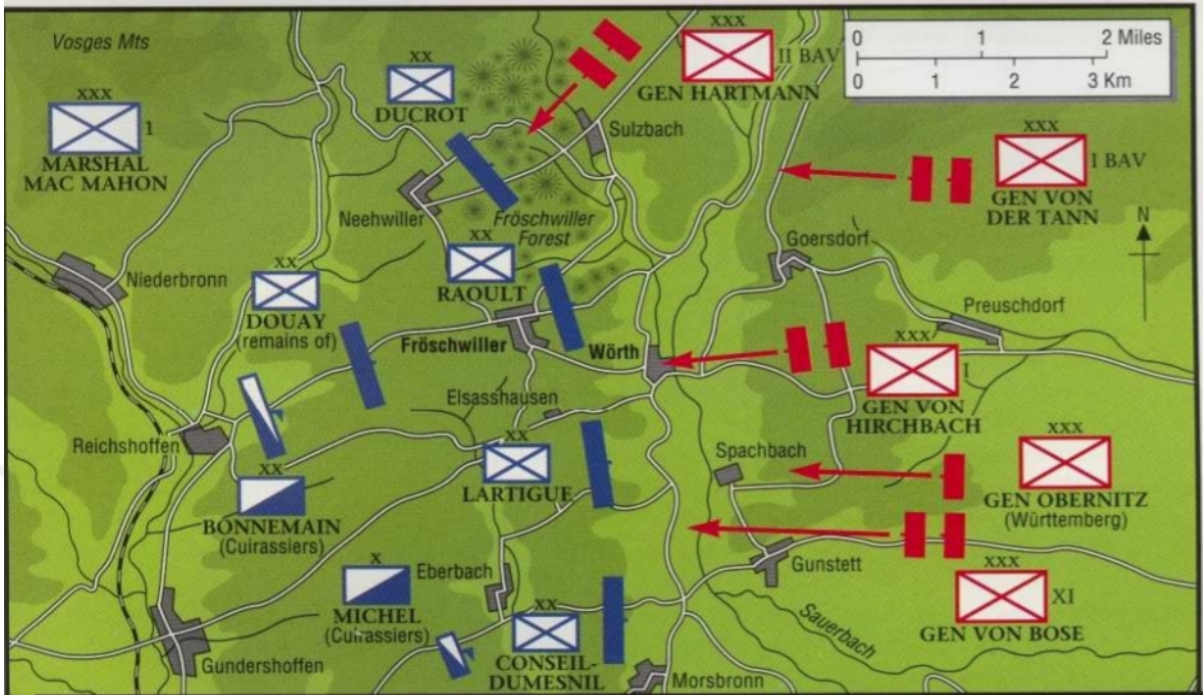
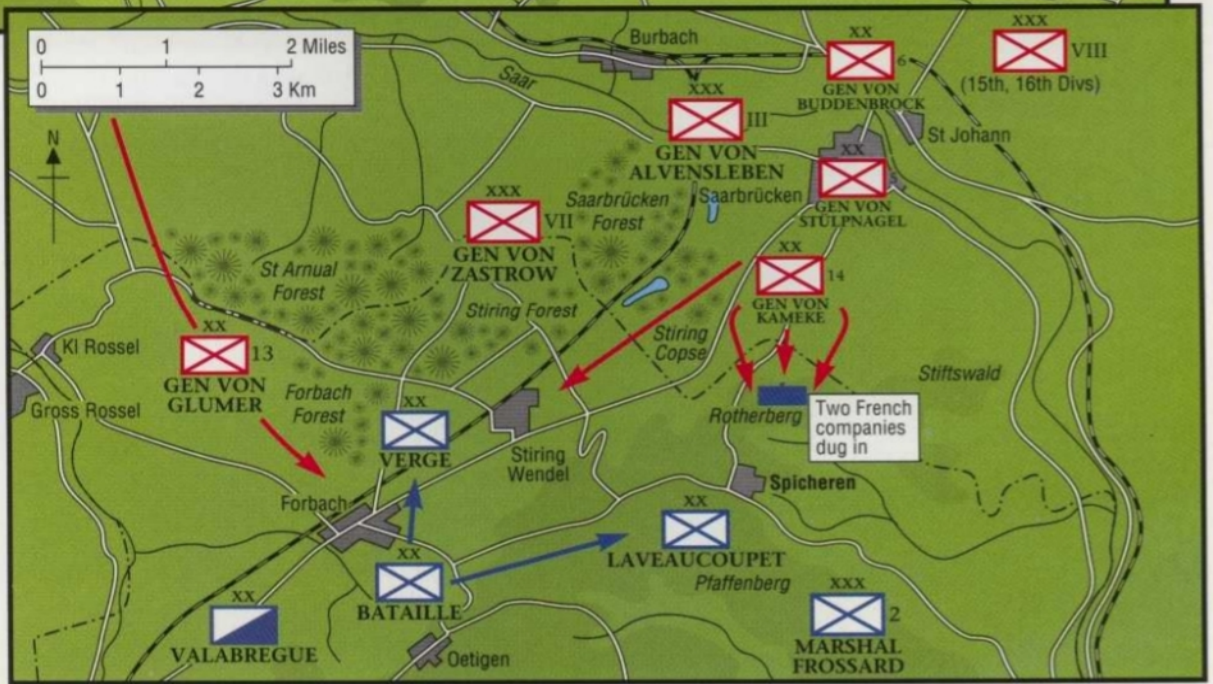
1870 İspanya tahtına Hohenzollern Hanedanı'nın oturma olasılığı yüzünden Fransa, Prusya'yı savaş ilanına kışkırttı. Bütün Alman devletleri bu savaşa katılarak Fransa'yı yendi. Kış aylarında, Kuzey Alman Konfederasyonu anayasasına dayalı yeni bir Alman İmparatorluğu'nu kurma görüşmeleri başladı.

1871 18 Ocak Alman İmparatorluğu Versailles'da resmen ilan edildi (Alsace ve Lorraine bu imparatorluğun parçası oldu).

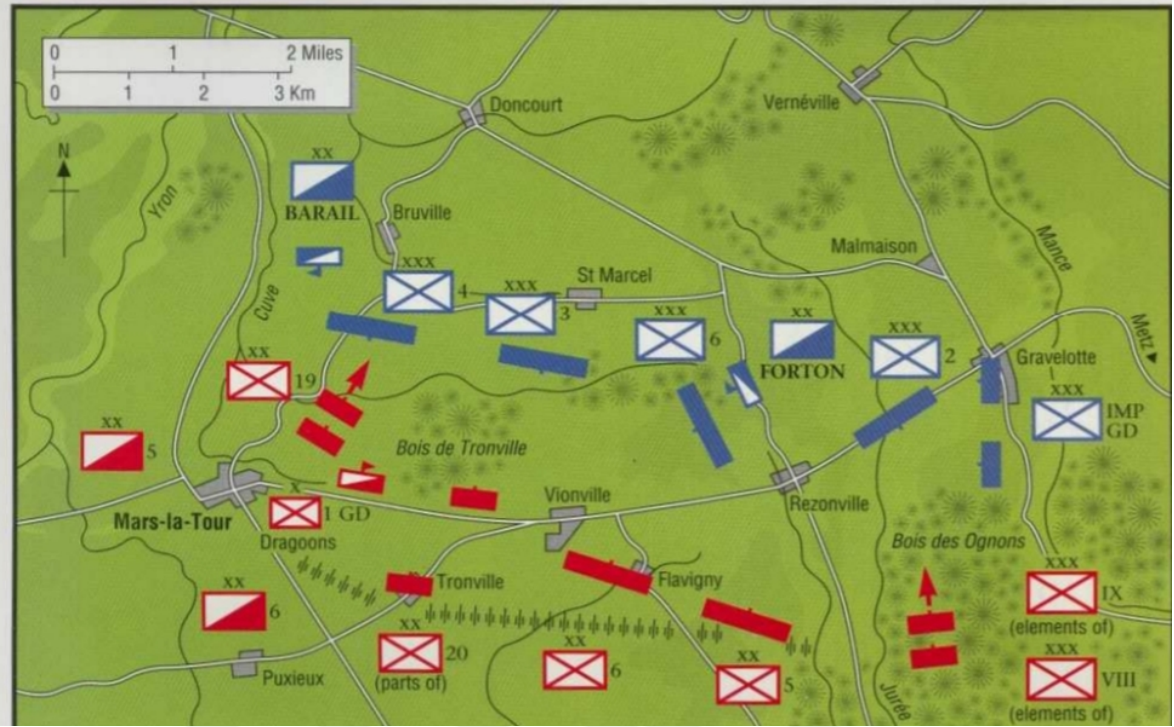
Kroki 1: Wissembourg Muharebesi

⁴⁴⁰ Philipp, E. , Wright, **Gravelotte-St-Privat 1870**, London: 1993. Krokiler bu eserden alınmıştır.

Battle of Fröschwiller-Wörth, 6 August 1870: situation at noon**Battle of Spicheren, 6 August 1870: situation at 5 p.m.**

Kroki 2: Wörth ve Spicheren Muharebeleri

Battle of Mars-la-Tour, 16 August 1870: situation at 5 p.m.

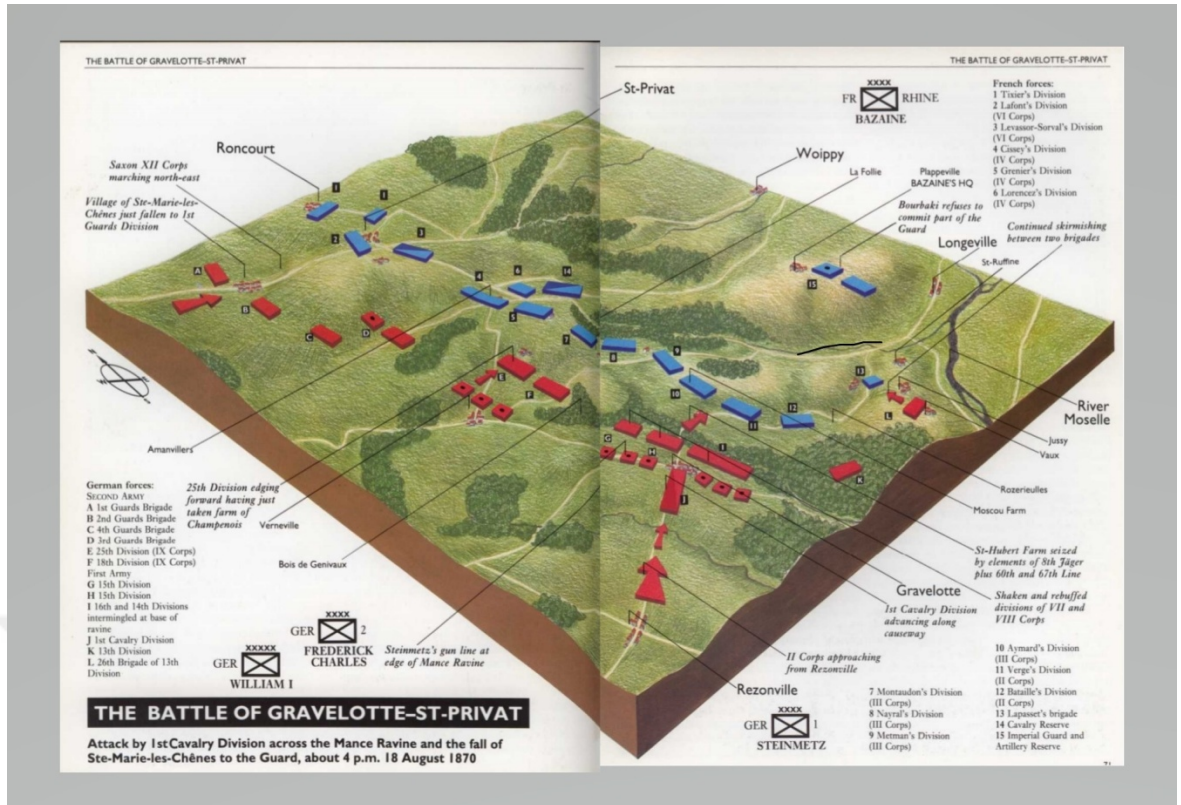

Kroki 3: Mars-la-Tour Savaşı

Strategic Situation 14-15 August 1870: Moltke swings south

Kroki 4: Mars-la-Tour Savaşı

Kroki:5 Gravette-St-Privat Savaşı

Harita 1: Avrupa haritası.⁴⁴¹

⁴⁴¹ https://www.google.com/search?q=1870+1871+prusya+fransa+sava%C5%9F%C4%B1&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwiRiK75tqPjAhV55KYKH6eAwIQ_AUIESgC&biw=1242&bih=571#imgdii=jsb5aE28fKE6M:&imgsrc=ZeuwKBS5G5_b5M:&sp=1562524349150 (20.03.2019)

Resim 1: III. Napolyon ve Bismarck Sedan Muharebesi'nde Napolyon'un ele geçirilmesi sonrası konuşuyorlar.⁴⁴²

⁴⁴² https://www.google.com/search?q=1870+1871+prusya+fransa+sava%C5%9F%C4%B1&source=lnms&tbn=sch&sa=X&ved=0ahUKEwiRiK75tqPjAhV55KYKHe6eAwIQ_AUIESgC&biw=1242&bih=571#imgrc=quXU96JGSXSUIM:&spf=1562524349150 (20.03.2019)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı-Soyadı : Büşra ERKÜÇÜK ADALAR
Doğum Tarihi ve Yeri : 15.07.1991/TORTUM
e-mail : Busra.erkucuk@gmail.com

Eğitim

Derece	Üniversite	Mezuniyet Yılı
Yüksek Lisans	Erzurum Teknik üniversitesi	2019
Lisans	Atatürk Üniversitesi	2014
Lise	Erzurum Anadolu Ticaret Meslek Lisesi	2010

Bildiği Yabancı Diller :

Bilimsel Faaliyetler

Proje :
Makale :
Kongre :
Sempozyum :

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar :
Staj :

